ACADEMIA ROMÂNĂ

MEGLENO-ROMÂNII

STUDIŬ ETNOGRAFICO-FILOLOGIC

DE

PERICLE N. PAPAHAGI

PARTEA II.

EXTRAS DIN
ANALELE ACADEMIEĬ ROMÂNE
Seria II. — Tom. XXV.
MEMORIILE SECŢIUNII LITERARE.

BUCURESCI
INSTIT. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL“ S-sor ION ST. RASIDESCU
16, STRADA DÓMNEI, 16
1902. 7425

Prețul 1 leŭ 40 banĭ.

MEGLENO-ROMÂNIĬ

STUDIŬ ETNOGRAFICO-FILOLOGIC

DE

PERICLE N. PAPAHAGI.

PARTEA II.

Şedinţa de la 27 Septemvrie 1902.

XIII. Basme.

1. Ficĭoru şi siculĭu.

(Feciorul şi trăistiţa saŭ săculeţul.)

Un ficĭòr ună oară si dusi cu boiļĭ şi ţireà să za joacă, aţi ăşĭ la zacacĭọ siculĭu di un spin şi ca si dusi si ļa toarnă boiļĭ, cọn vinì, spinu vẹ criscùt. Şi-ļĭ zisi la spin:

— Spìnuli, du-m̃ĭ la siculĭu! — Nu la duc!
— Si-ŭ vicnès băltia di s-ti taļĭă. — Vicneà-ŭ.
— Aĭ, băltiu, s-la taļĭ spinu! — Nu vin, nu.
— Ama s-la vicnès focu s-ti ardă. — Du-ti!
— Aĭ, fòculi, si-ŭ arzĭ drăjăŭa la băltiă. — Nu vin, nu!
— Ama s-mi duc, di si-ŭ vicnès valea s-ti stingă. — Du-ti!
— Aĭ, vali, s-la stinḑĭ focu! — Nu vin, nu!
— Ama s-mi duc s-ļĭa vicnès boiļĭ, di s-ti bea. — Du-ti!
— Aĭdiţĭ, boĭ, si-ŭ beţĭ valea! — Nu vinìm, nu!
— Ama s-mi duc di s-ļĭa vicnès lupiļı, di si ɣa mănancă! — Du-ti!
— Aĭdiţĭ, lupĭ, s-ļĭa măncàţĭ boiļĭ! — Nu vinìm, nu!
— Ama s-mi duc di s-ļĭa vicnès luvaciļĭ, di să va tălcĭască. — Du-ti!
— Aĭdiţĭ, luvàcĭ, s-ļĭa tălcĭọţĭ lupiļĭ! — Nu vinìm, nu!
— Ama s-mi duc di s-ļĭa vicnès şoàriţiļĭ, di s-va mănancă urècļili.— Du-ti!
— Aĭdiţĭ, şoariţĭ, s-la mâncàţĭ urècļili la luvàcĭ! — Nu vinìm, nu!
— Ama s-mi duc si-ŭ vicnès maţa, di să va mănancă. — Du-ti!
— Aĭ, maţu, s-ļĭa mănànţĭ şoàriţiļĭ! — Iundi sa?

— O, ḻĭa an dulàp.

Maţa dupu şoàriţĭ, şoàriţiḻĭ dupu luvàcĭ, luvaciḻĭ dupu lupĭ, lupiḻĭ dupu boĭ, boiḻĭ dupu vali, valea dupu foc, focu dupu bǎltiǎ, bǎltia dupu spin, spinu ǎşĭ cǎzù şi ficĭoru ǎşĭ la lǫ sicuḻĭu şi mẹrsi casǎ.

[Oşanĭ.] Rizu Leşu.

2. Cusi-cucóti, ili pricazma cu baba şi cucoti.

(Cusi-cocoş sau basmul cu baba şi cocoşul.)

Aş vut-aŭ unà babǎ un Cusi-cucoti. Aşĭ la trimiteà ĭer-ţe zùŭǎ di rǎmà ǎn gnòĭ şi mǎncà ţe fla. Cum aş rǎmà unǎ dimnẹţǎ, aş flǫ an gnoĭ unǎ spricĭcǎ. Aş-aŭ lǫ şi şĭ-u dẹdi la baba.

Baba-şĭ vẹ borgĭ la ampiratu pri virghiǎ şi nu vẹ lanti pari si da, ǎş-u dẹdi spricĭca.

Dupu vǎcǫ̀t aŭ pruubidì Cusi-cucoti spricĭca şi baba zisi: «ĭo-ŭ ded la ampiratu pri borgĭ». Cusi-cucoti zisi: «Cum şa? şi ampiratu aŭ lǫ di la baba mea spricĭca, cǎ-ḻĭ futùĭ ampiratiţa? Io si mi duc s-m̃i-ŭ ţer!»

Şi şa Cusi-cucoti cǎ chinisì drumu, aŭ flǫ lisiţa. Ca ntribǫ̀ lisiţa: «ĭun'ti duţĭ, Cusi-cucoti?» ĭel aḻĭ zisi: «mi duc, la ampiratu sǎ-ḻĭ ţer spricĭca, cǎ-ḻĭ f... ampiraticĭca!»

— Nu mi verĭ şi mini?

— Ti voĭ, amǎ poţĭ si amnişĭ.

— Pot, cum sǎ nu pot? di ţea iŭ lisiţǎ.

Şi Cusi-cucoti aŭ lǫ.

Şi şa, amnarǎ, amnarǎ şi ca-şĭ rǎmasi lisiţa şi nu puteà vechĭ si amnǎ şi-ḻi zisi Cusi-cucoti:

— A! a! lisiţu! la aĭ curu greŭ! ţi rǎmasişĭ?

— Nu pot, pustǎnìĭ, m̃i si tǎḻĭarǎ picĭoàrili.

— Fǫ-ti maĭ ǎncoà, fǫ-ti maĭ ǎncoà! aḻĭ zisi Cusi-cucoti, şi ca la prucǎscǫ̀ curu, aŭ angḻitǫ̀ lisiţa.

Ca şi chinisì, ǎş bǎtù pri lup ǎn drum. Lupu antribǫ̀:

— Iun'ti duţĭ, Cusi-cucoti?

— Mi duc la ampiratu, s-m̃i-ŭ ţer spricĭca, ca-ḻĭ f... ampiraticĭca.

— Nu mi verĭ şi mini?

— Cum nu ti voĭ! ama poţĭ si amni?

— Cum sǎ nu pot, cǎ di ţea iŭ lup.

— Bun, amǎ ǎĭ diparti.

— Cǫt sǎ iǎ, ĭo pot.

Şi la lǫ şi ţista Cusi-cucoti, şi ca şi chinisirǎ, ca şi amnarǎ, amnarǎ, ǎşĭ rǎmasi lupu. Ǎḻı zisi Cusi-cucoti.

— Aĭdi! lùpuli! ţe, tu nu amni? Cǫta-ţı fu?

— Nu pót, Cusi-cucoti, pustǎnìĭ.

Îrǎ Cusi-cucoti ǎḻı zisi:

— Fǫ-ti maĭ ǎncoà, fǫ-ti maĭ ǎncoà!

Şi ca si pruchıò lupu di Cusi-cucoti, ca la prucăscò curu, la anglitò lupu. Amnò, amnò Cusi-cucoti şi bătù pri albina. Ăḻĭ zisi albina.

— Iundi Cusi-cucoti?

Îra[ară] ĭel zisi:

— Mi duc la ampiratu s-mĭ-ŭ ţer spricĭca, că-ḻĭ f... ampiraticĭca.

— Nu mi verĭ şi mini.

— Ti voĭ, 'ma poţĭ si amnişĭ?

— Cum să nu pot? Nu sam albină ĭo? Nu lag toati pọrţili, să dun mĭari şi luminari?

Aŭ lọ şi chinisiră drumu. Aşĭ amnară, amnară şi rămasi albina năpòĭ, că pustănì şi nu-ŭ ţin'ẹŭ vechĭ p'ẹnili.

— Aĭdi! albinu! ţe şizùşĭ?

— Nu pot, pustănìĭ, nu pot!

— Fọ-ti maĭ ăncoà, maĭ ăncoà.» Şi ca si pruchĭò albina, că la prucascò Cusi-cucoti curu, aŭ anglitò albina.

Ăşĭ chinisì Cusi-cucoti drumu şi nuıbò valea. Ăḻĭ zisi valea lu Cusi-cucoti:

— Iundi, ĭun'ti duţĭ, fărtati!

— Mi duc la ampiratu să-mĭ ţer spricĭca, că-ḻĭ f... ampiraticĭca.

— Nu mi verĭ şi mini?

— Ăĭ, ti voĭ, cum nu ti voĭ!

Aşĭ chinisiră drumu-drumu şi pustănì valea şi rămasi. Aḻı zisi Cusi-cucoti:

— Aĭdi vali! pustănìşĭ?

— Pustănìĭ!

— Fọ-ti maĭ ăncoà, aḻĭ zisi Cusi-cucoti şi ca si pruchĭò valea, la prucăscò curu şi aŭ anglitò.

Şi ca şi amnò, amnọ, ăşĭ junsi la ampiratu şi si pusi an gnoĭ şi prucăntò Cusi-cucoti, cọt putù:

«Cucuricu, ricu,
udă mari ş-micu!
Ampiràtuli, dọ-mĭ spricĭca,
că-ţĭ f... ampiraticĭca!»

Şi ca uzò ampiratu «bra!» zisi, «un Cusi-cucoti si m-anjură! mara! ţe-ĭ ţela? laţĭ-la, la puniţĭ an cucoţiḻĭ noştri, si la cĭuplẹscă şi să la tălcĭască!»

Şi ca la pùsiră an cucòţĭ ampiratèşı. Cusi-cucoti aŭ lăsò lisiţa din cur şi un cọti un, aḻĭ nicò toţĭ cucoţiḻĭ lu ampiratu şi ară prucăntò ĭel:

Cucuricu, ricu,
udă mari ş-micu!
ampiràtuli, dọ-mĭ spricĭca,
că-ţĭ f... ampiraticĭca!»

Ca uzò ampiratu mult rọŭ aḻĭ vinì şi zisi: «Lăgàţĭ, vidèţĭ, ţe si fẹsi bra!» Ca si dùsiră, vizură toţĭ cucoţiḻĭ luĭ nicàţĭ, ară Cusi-cucoti ca bic.

Ampiratu zisi: «Laţĭ-la, puniţĭ-la an caḻiḻĭ noştri, să-l nẹcă, să la zdrùncină!» Ca la pùsiră Cusi-cucoti an caḻiḻĭ lu ampiratu, «caca, caca, ca! caca,

*

caca, ca!» di pri un cal pri lant, pǫnă lăsǫ lupu din cur și lia nicǫ toțĭ calilĭ. Ați ară ișǫ și prucăntǫ:

cucuricu, ricu
udă mari ș-micu!
ampiràtuli, dǫ-ñĭ spricĭca,
că-ți f . . . ampiraticĭca!

Ca uzǫ ampiratu, foc si fęsi; «Lăgàțĭ bra! vidèțĭ țe fați cǫĭnili și dușmanu Cusi-cucoti!» Ca pucătară, calilĭ cupǫñĭ dăràțĭ, ară Cusi-cucoti maĭ di bic! Ampiratu tunțea zisi la oàminilĭ luĭ: «ardițĭ bra! furna! ardițĭ di nǫŭ orĭ, să iă bun arsă!» Ca àrsiră furna și ca la pùsiră Cusi-cucoti an furnă, nu știtǫ mult și alĭ dędi drumu la vali din cur și aŭ stinsi. Ați căntǫ și pricăntǫ ară din furnă:

cucuricu, ricu
etc., etc.

Uzǫ ampiratu și zisi: «lăgàțĭ bra! puștu, vidèțĭ țe fați?« Cǫn si dùsiră la furnă, flară Cusi-cucoti ca bic nuntru. Zisi ampiratu tunțea: «Dațĭ-la bra! puștu s-la pun an izmęni, să șǫd pri ĭel să-lĭ ĭęsă și màțăli.»

Și ca la pusi ampiratu Cusi-cucoti an izmęni, di c-aŭ lăsǫ albina din cur, la fęsi țęsta ampiratu an nița un al! Zis-aŭ ĭel tunțea: «Lațĭ-la bra! puștu, la punițĭ an aznă, las sàtură di spricĭchi și belchi, si gibărdisęscă di tamachĭărlǫc.»

Și ca la pùsiră an aznă, si bucurǫ Cusi-cucoti și ca prucăscǫ curu, anglitǫ toati furliñli și ați prucăntǫ cu chĭef mari. Si dùsiră di la ampiratu di lia dișclìsiră și ca scăpǫ Cusi-cucoti, așĭ vinì casă și-lĭ zisi la baba:

— «Ștęrni, babu, un pucròv și lę-țĭ ună virz'ęŭă, ca s-mi pun pri grindă, s-mi frășcăĭèșĭ.»

Ca și știrnùt-aŭ baba un pucròv, ășĭ lat-aŭ și vęrga, așĭ pusi Cusi-cucoti pri grindă și la frășcăì pǫn li scoasi toati pàrili. Ați ășĭ disfęsi Cusi-cucoti dipri grindă și-lĭ zisi bàbaliă Cusi-cucoti: «află, babu, ună cĭùtură s-li mirìm.»

Baba si dusi din maală și flǫ ună cĭùtură și vini li mirì pàrili. La miriri parli, si lipì ună furlină an curu di cĭùtură și cǫn lĭ-u dus-aŭ cĭùtura di ĭundi aŭ vę lat, țęsta antribàt-aŭ:

— Țe vețĭ mirìt?

— Un'ęc ghipt.

— Ghipt nu-ĭ, că pari vețĭ mirìt! Na, furlina țe si lipì, aŭ spuni.

Tunțea baba nu putù si scundă și zisi, cum așĭ vę un cucòt și ca și la pusi pri grindă, di ca-șĭ lǫ ună vęrgă, la bătù, la bătù, că-lĭ căcǫ saldi furlìñĭ ampiratèșĭ.

Țea-șĭ vę și ea saldi un cucòt la găliñĭ, la pusi pri grindă, belchi alĭ fați și la ea furlìñĭ, ama ca la bătù, ăș murì.

[Oșanĭ.] Bojin Țăpă Hristu.

3. Baba și cu dẹdu.
(Baba și bunicul.)

Ună babă și cu un dẹd singurĭ an ună casă, beșĭ unu, beșĭ lantu și punĭ li an ună ticfă, bișǫñĭli ca răzvrăjǫră, si f'ẹsiră șoarițĭ. Si frǫnsi ticfa, fuziră șoàrițiḷı. Dẹdu cu mașa dupu ĭeḷĭ să ḷĭa tălcĭască. Tunțea baba zisi lu dẹdu:

— «Nu, d'ẹduli, nu toți ḷĭa tălcĭà, tucu lasă un s-na iă ficĭòr.»

Dẹdu lăsǫ̀ un, și șoàricu la criscù mari și la si fẹsi cupilàș și baba zisi:

— «D'ẹduli, d'ẹduli, ficĭoru na criscù, si fẹsi mari, cupilàș, cum si amnă șa fǫr tacǫ̀m! d'ẹduli, să-ḷı cumpărǫ̀m tacǫ̀m.»

Țe să zică dẹdu? Acu zisi baba șa, șa si facă, și ăḷĭ cumpărara fes cu tufcă și sil'ẹf și cĭǫ̀uli nalti. Și-ḷĭ zisi babă ară lu dẹdu:

— «Cmo, d'ẹduli, cmo, la cari fẹtă s-ti duțĭ, s-ti struĭèșĭ s-na la ansurǫ̀m ficıoru! că na! d'ẹduli, si fẹsi cupilàș și trubuıaști să si facă tinir-juni. Io vechí nu pot să sirbès și voĭ să am ună noră.

— 'Mi, la cari s-mi duc?

— S-ti duțĭ la soarli, că luĭ fẹtă ăĭ maı ùbavă și ĭel ăı ınaĭ juni di toțĭ.

Și dẹdu chinisì la soari și ca junsi, ăḷĭ zisi:

— Soari, soari, țe ĭèșĭ mari, să m̃i-ŭ daĭ fẹta, că tu fost-aĭ maĭ juni.

Și soarli ăḷĭ zisi:

— Nu sam ĭo maĭ juni, că noru mi pulupẹști și ĭo nu ved.

Dẹdu zisi «șa-ĭ! noru-ĭ maĭ juni.» Și si dusi la nor.

— Nòruli, nòruli, dǫ-ŭ fẹta dupu cupilașu meŭ, că tu fosta-ĭ maĭ juni an duñĭa.

— Io nu sam maĭ juni, d'ẹduli! Maĭ juni ăĭ boarea; cǫn mi za suflă boarea pimintu nu mi ancapi și ĭo sirumà mi fac di nivizùt. Tucu du-ti la boari, să-țĭ aŭ da fẹta la cupilașu.

‹Șa-ĭ» zisi dẹdu, ‹boarea-ĭ maĭ juni.» Și si dusi la boari și-ḷĭ zisi.

— Boarĭu, dǫ-m̃ĭ fẹta, că tu ĭeșĭ maĭ juni.

— Nu sam ĭo, d'ẹduli, nu sam ĭo! maĭ juni ăĭ cărticĭoana, că ari an cǫmpu di Nǫnti un ghinghiaru, țẹsta zuŭa toată ĭo suflàí, nu putùĭ s-la rup [zarup] și ca si dusi cărticĭoana di la za rămǫ̀ di la coriñĭ, la sarupǫ̀. La ea du-ti, las ț-aŭ da fẹta, că ea ăĭ maĭ juni.

Și dẹdu ca si zacĭudì, si zacĭudì, cum să iă cărticĭoana maĭ juni di soari, noru, boari, zisi «șa-ĭ, șa-ĭ» și căterǫ̀ŭ, căterǫ̀ŭ, si dusi la cărticĭoană și-ḷĭ zisi să-ḷi-ŭ da fẹta la cupilàș.

Cărticĭoana nu zisi «nu» și-ḷi-ŭ dẹdi, că șa fu pisăitura, ea să iă maĭ juni și țea fẹtă maĭ ùbavă și maĭ bună. Și șa șoàricu si ansurǫ̀ cu fẹtă di cărticĭoană și si uĭdișră doiḷĭ. Și cǫn si fẹsi nunta, soarli rădĕà, noriḷĭ plănḑeàŭ și boarea căntà di mari bucuriḷiă, ară tìniriḷĭ junĭ jucàŭ.

Și șa pricazma sfărșǫ̀.

[Oșanĭ.] Rizu Loșu.

4. Uomu sirumà.
(Omul sărac.)

Vę un ŭom sirumà, ăşĭ vę doĭ gulùbĭ, gulubu făţeà cọti un ŭoŭ ăn zuŭa şi-şĭ la vindeà ţela ŭom ŭou, ăşĭ lăĭà cọti un'ęc fărină şi ăşĭ răneà toţĭ cu ţela ŭoŭ, ţe la făţeà ţela puḽĭŭ. Tată-su si dusi la lucru ăn ibanlọc, ramasi mumă-sa casă cu doĭ ficĭòrĭ. Şi mumă-sa li vindeà ţęli oàŭăli la un cĭăfùt şi ăşĭ căţọ priatilĭ ţela cĭăfùt. Ca la vizù ţela puḽĭŭ zisi, «jungḽĭa-la ţista puḽĭŭ şi si nu daĭ la niţi un carni si mănancă di ĭel.» Şi muma, ca căţară si plọngă ţeḽĭa ficĭoriḽĭ, lă la dędi la unu di ĭeḽĭ capu şi la lantu drobu şi sęra-ta cọn vinì cĭăfutu zisi la mumă-sa: «la jungḽĭàşĭ puḽĭu?» — «La jungḽĭàĭ — «la irsèşĭ? — «La ĭerşŭ. — «Scoati la s-la màncọm.»

Şi ca la scoàsi, zisi: «mi capu? ĭundi-ĭ?

— Maĭ bini dirèpt, la măncọ ficĭoru.

— Mi drobu, ĭundi-ĭ?

— Drobu la măncọ lantu ficĭòr, zisi muḽĭarea.

— Jùngḽi-la ţela ficĭòr, ţe la măncọ drobu.

Ţea muḽĭari zisi, s-la jùngḽim.

Şi ţeḽĭa ficĭoriḽĭ, ca uzọră, că zisi şa cĭăfutu, si anfricară şi fuziră. Şi ca fuziră ţeḽĭa ficĭòriḽĭ, ţela ţe la măncọ capu si fęsi ămpiràt, ară ţela ţe la măncọ drobu, ăşĭ flọ ună chĭesi di pari sup cap. Şi ca fęsi tată lor doĭ-treĭ añĭ ăncola, vinì casă şi aŭ flọ saldi muma şi ăḽĭ zisi:

— «Muḽĭare, ĭundi-sa ficĭoriḽĭ?

Muma zisi: «Muriră.»

— «Că muriră, ĭundi-sa gròburli?

Muma zisi: «Nu li ştiŭ.» Tunţea ŭomu zisi: «aĭ si na ăntribọm la ampiratu, si vidèm cum s-na zică» şi că chinisiră să si ducă la ămpiratu ţeḽĭa doĭ ficĭòrĭ, că ḽĭa vizură tată-su şi mumă-sa, că z-duc la ămpiratu să si judică, cum si facă, si nu-ḽĭa picăsęscă lañĭţiḽĭ, dărară ună męră di răzìnt ca si-ŭ turęscă cọn si vină ţeḽĭa. Cọn vinì tata şi muma aŭ turiră męra şi si sculară şimidòiḽĭ dupu gḽimă şi antrară an cunàc şi tată-su zisi: «ămpiràtuli, ĭo ram la lucru. Vęm doĭ ficĭòrĭ casă şi cọn vinĭĭ cmo, nu ḽĭa flaĭ şi cọn ăntrèb mulĭari-mea, ea ziţi «muriră.» Io ăḽĭ zic: gròburli si mi li spună, ară ea ziţi «nu li ştiŭ.»

Ămpiratu zisi: dirèpt spuni, ma să şa! păn di zinucḽi.

— Muriră.

— Dirept spuni, ma să şa! păn di brọn.

— Muriră, zisĭ ară muḽĭarea şi s-tucnì păn di brọn.

Ară ăḽĭ zisi ămpiratu: la treĭli ŭorĭ ma să spunĭ, că ficĭoriḽĭ sa ghiĭ, scapĭ. Ară muḽĭarea zisi: «nu că muriră» şi la treĭli ŭorĭ s-tucnì toată, aŭ angḽitọ pimintu.

Tată-su la lară ĭeḽĭ pănă fu ghiŭ.

[Oşanĭ.] Duciu Stoian, Elev în cl. III primară.

5. Uomu, lisiţa şi lupu.

(Omul, vulpea şi lupul.)

Ună oară un ŭom z-dusi cu chiriă. Si dusi điparti şi cumpărǫ peştĭ. Că chinisì si ducă casă, ca amnǫ mult, ăţi ca pruchĭǫ di casă, vizù ăntru ĭel ună lisiţă culcată ăn drum, ca moartă. Şi ĭel aŭ şi-ŭ pusi ăn coşu di peştĭ şi ziţẹà zăròs. «Că s-mi duc casă, di si-ŭ bilès, di si-l̦ĭ dar un cujòc la mul̦ĭari.» Şi-şĭ amnà cutru casă.

Că pruchĭǫ di casă ancă di la poartă, vicnì: «mulĭari-mea, mul̦ĭari-mea, ĭeşĭ curǫn si discărcǫm, că mari căsmèt vuşĭ, di flaĭ ună lisiţă, di si ţ-u darǫm cujòc.» Şi mul̦ĭari-sa bucuroasă si dusi, si discarcă. Cǫn pucătară an coş nŭ-ari ni peştĭ, ni lisiţă.

Ară ţea lisiţà nu ra moartă, tucu şa si culcà. Di ca-ŭ pusi ăn coş la ea că-l̦ĭ vinì ăn criel, di că caţǫ, lẹ peştĭ şi turĭà. Că l̦ĭa turì toţĭ, fẹsi ăn unu coş ună sucică, scucnì şi ăn lantu, fẹsi şi ăn ĭel ună sucică şi ăşĭ fuzì. Ăţi, că l̦ĭa dunǫ peştil̦ĭ chinisì, si ducă casă cu peştil̦ĭ. Ăţi ca z-dusi casă, ca l̦ĭa zacăcĭǫ, zacăcĭǫ di grindă, şi că vinì priàtilĭu lupu, ea la lǫ scandu şi l̦ĭa dẹdi si şadă. Ăl̦ĭ zisi la lupu:

«Priàtilĭuli, ĭo s-mi duc s-l̦ĭa dun luşnaţil̦ĭ di pri casă, ară tu şǫzĭ, ama s-nu ti pucàţĭ ăn sus, cutru grindă, că ari nişti cucudi di căntari di si-ţĭ cadă vrină an rost, di si-ţĭ ĭa frǫngă dinţil̦ĭ.»

Ăţi fuzì lisiţa. Ca fuzì lisiţa, lupu cătǫ an sus l̦ĭa vizù peştil̦ĭ. Lupu aşĭ ziţẹà cu crielu: «cmo, ca si vină lisiţa, si vẹdă ţe si-l̦ĭ fac.»

Ăţi ca vinì lisiţa, aş lǫ ună tuĭagă, ară lupu ună sǫŭă si răzbătură. Lupu că măĭnea cu sǫŭă, dǫ-ĭ-ti di grindă, ară lisiţa că-l̦ĭ ra mică tuĭaga, ca la dunǫ pristi mur, la tălcĭǫ.

Şi şa pricazmu si sfărşǫ.

[Oşani,] Nuşĭ Toma.

6. Fẹta fǫră mǫñĭ.

(Fata fără mânĭ.)

Ra ună oară un ampiràt cari vẹ ună mul̦ĭari mult ùbavă. Că-l̦ĭ muri mul̦ĭari-sa, ĭel cătǫ, ubidì an toată ampirăţǫlĭa luĭ, ca să află ună mul̦ĭari maĭ ùbavă di toati, să-ŭ l̦ĭa mul̦ĭari, că an ţela vacǫt, şa vẹŭ adèt: cari ra ampiràt, vẹ şi mul̦ĭarea maĭ ùbavă din ampirăţǫlĭă.

Ca flǫ ună mul̦ĭari ţe ra ùbavă maĭ mult de toati, aŭ lǫ. Ampiratu vẹ di prima mul̦ĭari ună fẹtă, cari ra maĭ ùbavă di cǫt ampiratiţa. Ţẹstă ampiratiţă tucu aŭ pizmì il̦ĭa ampiràtuluĭ şi an ună sẹră fẹsi naèt să-ŭ tălcĭască.

Ea-l̦ĭ zisi la un izmichĭàr di lu ampiratu, că stară ĭo s-ţă-ŭ daŭ ţẹstă Mariă, şa ra numea lu fẹtă, şi s-ti duţĭ an urmàn diparti, să-ŭ tălcĭǫşĭ. Şi-lĭ zisi: «ca s-ti viruĭès, că-ŭ tălcĭǫt-aĭ, să-mĭ li duţĭ mǫñili din cot.»

Şa, sẹra-ta l̦i-ŭ dẹdi Maria şi ca-ŭ dusi diparti an urmàn, fẹta picăsì, că nu-ŭ duţi an gărdină, cum al̦ĭ zisẹsi, «să va duţiţĭ an gărdină, să va şătăiţĭ.» Fẹta tunţea al̦ĭ zisi plăngǫndura:

— «Io cunuscùĭ, că s-mi uţìzĭ tu, tucu ţe sa li porţĭ picàtili! las-mi oa, an ţista urmàn s-mi mănancă vrină divutină.»

— Să ti las, tucu ampiratiţa ţẹri mọñĭḽi din cot.

Ţẹsta faḉhira si candisì di-ḽĭ taḽĭọ mọñĭli din cot şi-ŭ lăsọ an urmàn.

An ţẹli zọli lu paşa iḽĭŭ işọt-aŭ la lov prin urmànu ţela şi ca uzọ un vicut, scultọ ca scultọ, aŭ vizù ţea fẹtă ĭundi plọnḑi. Aŭ lọ şi-ŭ dusi casă angă tată-su. Iel vrut-aŭ să ansoară dupu ea, amă tatu-su aḽĭ ziţeà, că nu faţi tari paşalarèsc ficĭòr să ansoară dupu tari fẹtă fọră mọñĭ. Bun 'ma ficĭoru «nu! ili si faţi, ili mor. Ţẹsta-m̃ĭ fu casmèt.» Şi şa, ca zisi, s-mi ansòr, să-ansurọ.

An ţela vacọt ampiratu trimẹsi tiligràf an toati paşalarìurli, ca să vină cọti un ŭom din toati paşalarìurìli să-ḽĭ dară chĭefu, că-ĭ mult an gailè. Din ţẹsta paşalariă si dusi ţista ficĭòr, iḽĭu lu paşă şi ca junsi cola la ampiratu, cu tot aschĭèr dupu ĭel, ampiratiţa antribọ la unu din luĭ cavàşĭ, dă-li ari muḽĭari. Cavasu aḽĭ zisi, că ari ună muḽĭari cu mọñĭli tăḽĭati din cot. Ampiratiţa aşĭ dusi an criel tunţea, că-ĭ fẹta lu ampiratu şi că izmichĭaru nu-ŭ uţisi.

Ampiratiţa antribọ cavasu: di să trimẹtă vrină carti cmoţi iḽĭu lu paşă. Cọn să trimẹtă, tunţea cartea si-ŭ duţĭ la mini şi ĭo să pisăĭès ună ancḽinăcĭuni.»

Ca-ŭ dărọ ţela ficĭòr ţea carti, pisăì, că muḽĭarea luĭ ăĭ lu ampiratu iḽĭă, di ţea să-ŭ cătàţĭ bun şi multi lanti. Dupu ţẹsta ḽi-ŭ dẹdi la cavazu si-ŭ ducă casă. Ară ţista ḽi-ŭ dẹdi la ampiratiţa, dupu cum ăḽĭ vẹ zis, să-ḽĭ pună ună ancḽinăcĭuni.

Ampiratiţa rupsi ţea carti şi dărọ laltă mult nibùn, că ţẹsta fẹtă-ĭ di nibùn sòĭŭ, să nu-ŭ pridunàţĭ casă, tucu să-ŭ gunìţĭ maĭ curọn di ĭundi-ŭ flọm, ca s-nu-ŭ spargă casa şi multi lalanti.

Ca-ŭ dùsiră casă ţea carti şi ca-ŭ căntọ tatu-su, aŭ gunì ţea fẹtă din casă ară an urmàn. Cola ea fẹsi un iḽĭŭ şi ună iḽĭă.

Cum ra cu mọñĭli tăḽĭati din cot, ea nu putèà, cum sa la da ţọţă. Di ţẹsta şizù an ună p'ẹştiră şi cola culcată la dideà. Napcum, ca criscură iḽi, vinì un aschitiă şi duţeà rană lu ţea muḽĭari, pọĭni şi lanti.

Con vinì ficĭoru lu paşă, nu-ŭ flọ muḽĭari-sa casă şi antribọ ĭundi-ĭ? Tatu-su aḽĭ zisi: «Cum na vẹĭ pisăìt an carti, şa-ḽĭ fẹsim.» Tunţea ţela ficĭòr să moară di jaḽĭŭ. Aşĭ pridunọ aschĭèr şi işọ si-ŭ află an urmàn şi cọn aŭ flọ cu doĭ iḽĭ şi cu moñĭ muma lor, că ea cola an urmàn, ca si vut-aŭ rugàt la bogoròdiţa, aḽĭ dat-aŭ moñĭ, aŭ lọ şi si bucurọ mult, mult.

Aŭ dusi casă an ţitati şi-ḽĭ dărọ la ampiratu ună carti şa cum dupu dọŭ zọli să-ḽĭ ştẹtă an oàspiţĭ. Ampiratu si zabucurọ mult şi işọ dọŭ zọli diparti di-ŭ priştitọ iḽi-sa cu tọmpiñĭ, cu sfirbĭ, cu gĭambuşurĭ şi-ŭ dùsiră an ţitati.

Ampiratiţa di frică si scunsi şi ampiratu ca-ŭ flọ, aŭ arsi an cătràn. Aţi

la pusi zìniru-su pri scand și iḽĭa sa ară ampiratiță. Ampiratița Maria fęsi bunătǫțĭ pri la sìrumașĭ și pǫnă an màrḑini si uzǫ.

Șa ram și ĭo cola și cmo spunițĭ și voĭ.

[Lunḑini.] Noe Dumitru.

7. Doiḽĭ iḽĭ lu ampiratu și zǫna Ghĭulizara.

(Ceĭ doĭ fiĭ aĭ împĕratuluĭ și zîna Ghiulizara.)

Ra ună oară un ampiràt, cari nu vę nițì un iḽĭŭ și multu țireà să aĭbă un iḽĭŭ sa nu-ḽĭ si stingă numea. Di țea ĭel tucu si rugà la Domnu să-ḽĭ da un iḽĭŭ. Ună zuŭă si dusi la un maghesnic, să cată, dă-li să-ḽĭ da Domnu vrin iḽĭŭ ili nu. Ară țeḽa maghèsnicu ăḽĭ dędi ună męră și-ḽĭ zìsi: «să-ŭ daĭ la muḽĭari-ta țęstă męră și să-ŭ mănancă și ea să rudęscă un iḽıŭ, șa cum ațĭ țęri buricu.»

Țela ampiratu, ca la scultǫ, aḽĭ-u dędi țea męră la muḽĭari-sa, să-ŭ mănancă și cu țea męră ea rudì doĭ iḽĭ pliznàțĭ.

Bun 'mă an țela vacǫt, cǫn fęsi muḽĭari-sa, ampiratu nu ra casă, că vru să facă cavgă și ĭel la dunǫ tot aschĭeru și fęsi multi zoḽi cu cavga. Cǫn fățeà cavga, aḽĭ vinì ună carti di casă, ca cum muḽĭari-sa fęsi ună mață, an loc că ea vę fat ună fętă, și un cățǫl, an loc că ea vę fat un soari di ficĭòr, șa ubav! Țęști di țela lucru ĭeḽĭ aḽĭ pisăĭăŭ șa, că alaìtchili ampiràtuluĭ aŭ pizmĭăŭ ampiratița, dintru țe să iă șa ùbavă.

Ampiratu, cǫn uzǫ ca ampiratița rudì un cățǫl și ună mață, mult aḽĭ si nigrì buricu și trimęsi carti casă și spusi, că muḽĭari-sa să-ŭ angroapă di ghiă pǫnă la țǫți, că țęsta-ḽĭ trubuĭaști, cum ari fat, să află. Ară ficĭoriḽĭ luĭ, demèc: cățǫlu și mața, să ḽĭa punițĭ antr-un mic sindùchĭŭ și saàt să nu-ḽĭ ținiţĭ, amă să-ḽĭ turìțĭ an Aràl, ună mari vali di cola proapi di că săbàĭa țea, ĭundi s-f'ęsiră țęștĭa.

Dupu țe țęstă carti lu ampiratu aŭ lară țeḽĭa oamiñĭ, f'ęsiră tot dupu cum ampiratu vę zis an carti. Ficĭoriḽĭ țeḽĭa, că ḽĭa turiră pri țea vali, ca lǫ pri apu, pri apu sinduchĭu, junsi anga ună moară și cola si zapurǫ an bucă. Muraru din moara țea, vizù că si stărpì apa și ișǫ să vędă țe-ĭ, țe nu-ĭ Dupu țe ișǫ, etcă vizù langă bucă un sindùchĭŭ și cǫn la dișcḽisi, flǫ doĭ ficĭòrĭ cola an nuntru, ubavĭ și bucuròșĭ și ḽĭa lǫ.

Țela muràr vę și capri. Di țea, că nu vę lapti cu țe să-ḽĭ cręscă țiștĭa ficĭòrĭ, ĭel mulzĭà di la capri și șa cu lapti di capri ḽĭa criscù și ḽĭa fęsi măcĭcàțĭ.

Cǫn si fęsiră di șapti añĭ ḽĭa trimęsi la scuḽĭò.

Țiștĭa doiḽĭ, frati-su și soră-sa din toțĭ maĭ anvițăŭ și raŭ miluìțĭ di toată lumea. Amă maĭ mult din anvițătură miluĭăŭ ĭeḽi mùzica. Di mùzică vęŭ mult miràc, di țea si anvițară mult bun să sfiręscă cu muzica și cu lalti sfirbi.

Napconta, ca jùnsiră an añĭ și criscùră și anvițară să cǫntă cum nu si ari vichĭ uzǫt an duñĭa, cățară di-șĭ lară sìnătati di la muraru și cățară

prin toati cătùnili, căsăbǫili și țǫrili să șătăĭască și să cǫntă. Și fură prundǫțĭ la toată lumea.

Maĭ dinăpòĭ di toati jùnsiră și an un cătùn proapi di țea căsabă, ĭundi ra ampiratu, tatu-su lor. Ampiratu cǫn uzǫ că an fil'ęn cătùn si află tǫrĭ oamiñĭ, trimęsi dupu ĭeḻĭ și ḻĭa dusi an luĭ căsabă.

Izmichĭàriḻĭ și alaìtchili cǫn vizură, că țiștĭa sa țeḻĭa doiḻĭ ficĭòrĭ, țe-ḻĭ vęŭ zis la ampiratu, ca ampiratița fęsi un cățǫl șiună mață, an loc di iḻĭ buñĭ, li ampḻĭară izm'ęnili di frică. Țe să dară cmo? Cum să scapă? Trim'ęsiră un izmichĭàr cu mincĭunĭ, că-ĭ trimìs di ampiratu și la zisi: «an fil'ęn loc si aflăună tàmbură, țe an toată duñĭa nu ari ca ea la sfiriri. Să va duțițĭ să-ŭ lațĭ și cu ea să vinìțĭ să-ḻĭ fațițĭ chĭefu lu ampiratu, că mult ḻĭ-ăĭ buricu an gailè.»

Izmichĭariḻĭ zițeàŭ, că ili să fugă ili să pęră, acu si duc cola. Și șa scăpǫm noĭ di frică.

Bun ma ficĭoru cu miràc pri sfiriri, ca uzǫ, ca șa-ĭ, ună și ună la ancălicǫ calu luĭ cu ĭeripĭ și si dusi an tari loc, să-ŭ lę țea tàmbură. Con junsi an locu ĭundi ra poarta lu țea casă, flǫ doĭ munțĭ cari si băt'ęŭ ăntri ĭeḻĭ, demèc si băt'ęŭ ună laḻĭțĭ: unu si ardicà, lantu si lăsà. Tunțea calu cu ĭeripĭ, aḻĭ za-zburǫ la țela ficĭòr și-ḻĭ zisi: «Cǫn să dișcḻidă munțiḻĭ, tu să-ñĭ daĭ zort și să antrǫm an nantru.»

F'ęsiră șa și antrară.

Ca antrǫ țela ficĭòr cu calu cu ĭeripĭ an țea casă, ășĭ șizù an bugĭàc și cǫn cătǫ disupră di par, aŭ vizù țea tàmbură. Casa țea ra la ună babă și sęra-ta la țină vinì iḻĭa bàbăḻĭă să-ḻĭ pulęscă la mǫñĭ, ca să si spęlă, cum ăĭ adètu.

Și cǫn aḻĭ puleà, an loc di apu cu vin. Tunțea țela ficĭòr antribǫ: «cǫ-țe cu vin puliìțĭ și nu cu apu?» Aḻĭ zisi baba: «Noĭ oa apu nu ari, an loc di apu, vin bem, cu vin fațim măncǫrli, cu vin spilǫm vàsili, toati cu vin li fațim.» — «Noĭ vin cola an nostru loc, zisi ficĭoru, saldi la bem, lant țiva nu fațim cu ĭel.»

Ficĭoru sęra-ta mǎncǫ bun și nu biù vin, amă-ḻĭ ambitǫ cu vin țęli lumi din țea casă și ca durñiră, ĭel si sculǫ și-ŭ lǫ di pri par tàmbura, la an călicǫ calu cu ĭeripĭ și tot șa cum vinì, fuzì și junsi la soră-sa, țe la ștità.

Oàmiñiḻĭ ampiràtuluĭ, cǫn vizură, că scăpǫ di munțiḻĭ țeḻĭa, că nu la tălcĭoră, ancă ună oară li ampḻĭară izm'ęnili, și-ḻĭ zìsiră ară ună mincĭuni: «Că an tari loc si află ună fętă cu numea Zǫna Ghĭulizara, cari an țela vacǫt ra ca ună prufită țe știa tot și toati lùmili viruĭăŭ la ea, că țe laf zițeà ea, tot si cățà.

Șa și țista juni ficĭòr, cu calu cu ĭeripĭ, ca junsi la țea poartă lu Zǫnă-Ghĭulizară, cola raŭ doĭ rapĭ, carĭ vigḻĭăŭ cu calòcĭchili, să nu antră nițĭ un ŭom. Tunțea calu cu ĭeripĭ aḻĭ zisi la ficĭòr: «Dǫ-ñĭ zort să trec disupră pristi zid, cari ra mult nalt. Și cǫn aḻĭ dędi zort mari, tricù calu cu ĭeripĭ an di-țindea parti di zid și zisi cu glàs tari: «Zǫno-Ghĭulizaro, Zǫno Ghĭu-

lizaro, ĭeşĭ năfară!» Ea tunţea zisi: «rǫpă s-ti faţĭ! nu-am lucru cu tini!» şi si fęsi rǫpă pǫnă proapi langă glèsnili càluluĭ.

Ară strigat-aŭ íel: «Zǫno-Ghĭulizaro ĭeşĭ fǫră!» şi ară-al̦ĭ zisi ea: «Rǫpă s-ti faţĭ, nu-am lucru cu tini» şi si fęsi rǫpă pǫnă la foàlili ficĭòruluĭ. Napconta ară vicnì cu tot zortu: «Zǫno-Ghĭulizaro! Zǫno-Ghĭulizaro, ĭeşĭ năfară!» şi Ghĭulizara cǫn vizù, că nu si fęsi rǫpă ancă, cunuscù, că ari vrin lucru cu ea şi işǫ̀ fară. Şi cu un laf ară la fęsi ţela ficĭòr juni ŭom din rǫpă jimitati ţe ra. Dupu ţęsta al̦ĭ spusi, să viñĭ să căntǫ̀m priună şi să na duţim la ampiratu. Zǫna-Ghĭulizara să-nu-l̦ĭ spargă chĭefu şi să scapă ampiratiţa di zahmèt, aĭ să męrgă la ampiratu. Zǫna-Ghĭulizara al̦ĭ vę zis maĭ nainti: «ĭo ţe să fac, şi voĭ ţea să faţiţĭ!»

Ca antrară la ampiratu aŭ flară muma lor angrupată di ghiă pǫnă an ţǫţi. Ampiratu vę pus cola un polìz, ca ĭer-ţe ŭom să tręcă pri cola, să-ŭ scupă. Cǫn tricură ţel̦ĭa treil̦ĭ nu-ŭ scùpsiră şi polizu l̦ĭa zapărǫ̀, cǫţi nu-ŭ scupèţĭ? Zǫna-Ghĭulizara zisi: «Noĭ nu-ŭ scupèm, acu vreţĭ şa, acu nu, s-na turnǫ̀m.»

Ampiratu zisi: «aĭdi, antràţĭ, nu-ŭ scupèţĭ!» Şi ca antrară la ampiratu, ună şi ună izmichĭarl̦iĭ la dărară cafe cu òtrovă, ama Zǫna-Ghĭulizara ştià, că-ĭ òtrovă şi nu vrură să bĭà.

Dupu ţea ţiştĭa doil̦ĭ fraţĭ zăcăţară să cǫntă cǫ̀ntiţi mult dulţĭ şi mult ùbavi. Ca căntară mult, mult, ampiratu zisi: «aĭdi gĭanăm Zǫno-Ghĭulizaro, nu darĭ vrin cǫntic?» — «Dunàţĭ-va toţĭ, zisi ea şi să cǫnt.

Cǫn si dunară toţĭ, toţĭ, ea zisi ară: «Mul̦ĭţĭ iţĭ, amă ară nu iţĭ toţĭ!» Şi şa si fęsi la treĭli ŭorĭ şi tunţea unu zisi: «belchi şi ţea-ŭ ţęri di la poartă, ţea angrupată pǫn la ţǫţi?» Ea zisi: şi ţea să vină!»

Tunţea oàminil̦ĭ aŭ dizgrupară, amă ra goală oasi pǫn la ţǫţi, că mul̦ĭţĭ añĭ vę di cǫn ra an pimìnt şi ĭarba dinzùr din ea ra ună palmă.

Dupu ţe-ŭ dizgrupară, aŭ dùsiră langă ĭundi raŭ dunàţĭ toţĭ şi tunţea zǫna zacăţǫ̀ să spună şi să cǫntă, ca cum ţiştĭa ficĭòrĭ di prima raŭ, şi cum ĭelĭ sa il̦il̦ĭ lu ţęsta mul̦ĭari, cum alaìtchili dărară carti cu mincĭuni la ampiratu, ca an loc di il̦ĭ buñĭ ampiratiţa fęsi maţă şi căţǫ̀l şi toati cǫti păţară ficĭoril̦ĭ din prima pǫn an cmoţi.

Muma lu ţel̦ĭa ficĭòrĭ cǫn ăşĭ vizù il̦il̦ĭ murì di bucuril̦ĭă mari şi ampiratu cǫn si anvirinǫ̀ al̦ĭ pusi izmichĭaril̦ĭ şi alaìtchili an cătràn să ĭarbă, ară ampirăţǫl̦ĭa-ŭ lăsǫ̀ la il̦i luĭ şi ĭel trasi din ţęstă lumi şi si dusi an un munti şi cola şizù pǫn murì.

Ram şi ĭo cola şi cmo vinìĭ să va spun ţęstă pricazmă. Spună şi lal̦ĭţĭ cmo.

[Oşanĭ] Crista Papagheorghe.

8. Doil̦ĭ il̦ĭ lu ampiratu şi Zǫna Ghĭulizara.

(Ceĭ doĭ fiĭ aĭ împĕratuluĭ şi zîna Ghiulizara.)

Ra ună oară un ampiràt, cari nu vę fămęl̦ĭă. An ună zuŭă si dusi la un maghesnic, ca să cată, dă-li să-l̦ĭ da Domnu fămęl̦ĭă ili nu. Ţela maghesnic

ăḻĭ dẹdi ună mẹră şi-ḻĭ zisi «s-ḻi-ŭ daĭ la muḻĭari-ta ţẹstă mẹră si-ŭ mănancă şi ea să rudẹscă un iḻĭŭ.» Aŭ lọ ampiratu şi fẹsi şa.

Ampiratu an ţela vacọ̀t ţireà să facă ună cavgă cu un lant ampiràt şi cọn să si ducă zisi la alaìtchili luĭ: «Ca să facă muḻĭari-mea un iḻĭŭ, voĭ să-m̃ĭ pisăìţĭ, dă-li-ĭ fẹtă ili ficĭòr.»

Cọn ra ampiratu la cavgă, aḻí trimẹsiră carti alaìtchili, că cum «muḻĭari-ta rudì un căţọ̀l şi ună maţă, ăn loc, că ea vẹ rudìt un ficĭòr ca soarli şi ună fẹtă ca luna.

Ampiratu si anvirinọ̀ şi trimẹsi carti napòĭ, cum că muḻĭari-sa s-aŭ angroapă di ghiă pọnă la ţọţi an pimìnt, ară ficĭoriḻĭ luĭ, căţọlu şi maţa, să ḻĭ pună an un sindùchĭŭ şi să ḻĭa turẹscă an Aràl, ună mari vali, cola proapi di ţea căsabă.

Dupu ţe f'ẹsiră şa cum la vẹ pisăìt ampiratu, ţeḻĭa ficĭoriḻĭ, ca lară pri vali, pri vali, jùnsiră langă buca di ună moară şi si zapărọ̀ cola sinduchĭu langă bucă.

Muraru tunţea aḻĭ lọ ficĭoriḻĭ şi că nu vẹ lapti cu ţe să-ḻĭ rănẹscă, la dideà lapti di capră an loc di la mumă. Şi ca criscură măcĭcàţĭ, aḻĭ trimẹsi să anvẹţă carti. Ieḻĭ anviţàŭ bun; ama maĭ mult ţir'ẹŭ să anvẹţă la sfiriri, ca să sfirẹscă bun.

Cọn jùnsiră an vacọ̀t, lară prin cătuni, prin căsabọ̀ĭ, şi prin ampiraţọ̀ḻĭ să amnă, să şătăĭască şi să sfirẹscă. Maĭ la màrḓini jùnsiră şi an căsabàĭa ţea ĭundi ra ampiratu tata lor.

Alaìtchili cọn ḻĭa vizură, cunuscură că ţeḻĭa sa ficĭoriḻĭ ţe-ḻĭ lăsară pri Aràl şi ţirură să-ḻĭ pẹrdă. Di ţẹsta si dusi un izmichĭàr şi zisi la ficĭoru: «ampiratu zisi să ti duţĭ şi să lẹĭ tàmbura din ĭundi si bat munţiḻĭ şi napcum să viñĭ să-ḻĭ cọnţĭ cu ţea tàmbură; ḻĭumintrea aţĭ la puni capu la picĭoari.» Ţela ficĭòr nu zisi «nu mi duc», amă, ca la ancălicọ̀ calu, si dusi cola şi-ŭ lọ ţea tàmbură.

Ca vizură alaìtchili că-ŭ lọ ţea tambură din ţela loc di cola, ĭundi la ţea poartă raŭ doĭ munţĭ şi nu puteàĭ să antrişĭ, că ţeḻĭa doiḻĭ munţĭ si plăscăt'ẹŭ antru ĭeḻĭ, la trim'ẹsiră să află ună fẹtă cu numea «Ghĭulizara», şi priună cu ea să vină să-ḻĭ dară chĭefu lu ampiratu, că mult ăĭ an gailè.

Cola la Ghĭulizara si flaŭ la poartă doĭ rapĭ ţe vigḻĭàŭ cu calòcĭchili an mọnă şi zuŭa şi noaptea. Ieḻĭ nu did'ẹŭ niţi un să antră an nuntru. Ficĭoru nu si dusi prin poartă, ama cu calu sărì pristi zid cari ra nalt di 800 di răşọ̀ñĭ şi ca antrọ̀ an nuntru aŭ lọ Ghĭulizara şi priună cu ea si dùsiră la ampiratu. Ghĭularizara ĭerĭ ţe ştià ca ună zọnă.

Ghĭulizara aḻĭ vẹ zis di maĭ năinti: «cum să fac ĭo, şa să faţiţĭ.»

Că si dùsiră la ampiratu, toţĭ treiḻí, fràtili, sora şi zọna Ghĭulizara, ună şi ună că ḻĭa vizù ampiratu, si bucurọ̀, că raŭ oamiñĭ ţe ştiàŭ să-ḻĭ dară chĭefu. Ama, maĭ năinti să antră la ampiratu, flară la poartă muma lu ţe ıa ficĭòrĭ, angrupată pọnă la ţọţi an pimìnt şi cari ŭom triţeà pri cola aŭ scupeà. Ca tricură ţiştĭa treıḻĭ nu-ŭ scùpsira. Ghĭulizara zisi:

«Noï acu ţirèţï să antròm, să antròm fọră să-ŭ scuïpìm, acu nu, s-na turnòm.» Şi ampiratu zisi «lăsàţï să antră!» şi cum spuşŭ, antrară cola şi zăcăţară să cọntă frati-su cu sora. Tunţea ampiratu zisi, si cọntă şi zọna Ghïulizara şi ţẹsta zisi: «Dunàţï-va toţï, să cọnt.»

Ca si dunară toţï, ea zisi: «ară nu iţï toţï dunàţï!» La treïli ŭorï, ară şa, la patruli ŭorï ară şa şi la ţinţli zisi un ŭom «belchi şi ţea angrupată di la poartă aŭ ţẹri.» «O! zisi Ghïulizara, etcă ţea! şi ea să vină!»

Ună şi ună ampiratu puvelì di-ŭ dizgrupară şi ìdvam aŭ dùsiră langă ampiratu, că ea di la chïept an jos nu vẹ carni. Tunţea Ghïulizara za-căţò să spună şi zisi: Ţiştïa doïḷï ficïòrï sa la ţẹstă mumă; ţẹsta-ï lu ampiratu muḷïari» şi la spusi cum păţọră ţiştïa ficïòrï di la zacăţòt pọnă la màrḑini. Tunţea ampiratu puvelì, di alaìtchili li arsi an catràn; ară iḷiḷï luï aḷï pusi ampiràţï şi ïel aŭ lasò ţẹstă lumi şi si dusi an un munti, ïundi murì di jaḷïŭ.

Şi ïo ram cola şi cum vinïï, multi uzòï. [Saŭ]: Şi ïo ram cola ţiva nu ştiŭ, ţẹstă sẹră vinïï şi spuniţï voï, cari ştiă pricazmi.

[Lunḑinï] Noe Dumitru.

9. Faţirea lùmiḷïă.
(Facerea lumiï.)

Domnu la darò ţeru şi pimintu an şasi zọli.

An prima zŭŭă Domnu-ŭ darò vidẹla şi-ŭ dispărţò vidẹla di antunẹric şi si fẹsi zuŭă şi noapti.

La dọŭli zọli Domnu la darò ţeru.

La treàzï (saŭ: treàza) Domnu la dispărţò uscatu di apu şi-ḷï aŭ pusi numea la pimìnt, ïundi şọd oàmiñiḷï, vìtili, pomiḷï, ïèrburli, şi toati chìtchili; ară adunărli lu api: mọrï, ăn cari sa peştiḷï, raţiḷï şi lañìţiḷï.

La pàtruli zòli la darò soàrli, luna st'ẹlili: soàrli, ca să na sfitẹscă şi să na anclalzẹscă zuŭa, ară luna şi st'ẹlili, ca să sfitẹscă noaptea.

La ţinţli zọli Domnu darò toati turliïli di puḷï, ţe prăïès şi peştiḷï ţe plivăïès ăn apu.

An şasea zuŭă Domnu darò vìtitili toati şi divotìnili; an ţẹsta zuŭă lọ Domnu ţară, la darò şi ŭomu dirèp lica luï şi ḷïa pusi numea Adam.

Ca vizù Domnu că lu ŭomu ḷï-ăï uròt să ïă singur, cọn durmïà Adàm, lọ ună din coàstili luï şi-ŭ darò Eva şi ḷï-u dẹdi ca soţ la Adam.

Napcum ḷïa blagoslovì şi ḷïa zisi: Creştiţï şi iţï muḷiţï (şi va faţiţï muḷïţï) şi puvilìţï-la pimintu cu tot ţe si află pri ïel.

Ară ăn şaptea zuŭă răpusò Domnu. Demèc şasi zọli să sirbìm şi zuŭa di şapti, demèc Duminica-ŭ sfitì, sa na duţim la bis'ẹrică şi să faţim buni lucri.

[Transcris după traducerea d-luï Noe Crista, Ln.]

10. Ficïoriḷï bábăḷïă.
(Feciorii babeï.)

Ra ună ŏară ună babă mult sirẹcă. Ţẹstă babă ăşï vẹ treï ficïòrï şi dintru că baba ra mult sirẹcă nu ḷïa puteà răniri ficïoriḷï, di ţea ficïòriḷï işọră

prin urmàn, ca să si rănęscă cu luvirea. Dupu ţe luviră, ăn prima zuŭă căţară un porc div şi la lăsară maĭ màrili frati, să la jungļiă, să-l zdrubęscă, să-l pună an căldari şi să-l ĭarbă. Ară lañiţi ĭ fraţĭ si dùsiră ară prin urmàn să luvęscă di mǫĭnista.

Dupu ţe la pusi ăn căldari, cǫn la irbeà curbanu, vinì un ŭom ţoglav, cari, că-ļĭ prumirosì la carni, işǫ̀ din gàură şi-ļĭ zisi la ţela ficĭòr, ‹ amàn dǫ-m̃ĭ un'ęc carni că mult sam flămùnd.» Ţela ficiòr ca la viruì, ăļĭ dędi ună mucĭcată. Ară ţela ţoglăv, ăn loc si-ŭ mănancă saldi mucĭcata di carni, priună cu mucĭcata şi tot cazanu di carni.

Sęra-ta dupu ţe viniră fraţiļĭ, la flară fără carni şi la antribară, ţe ăĭ sibepu. Iel la spusi că cum, şa! şa! Mǫ̀ĭnista şizù ţela mijlucanu frati. Şi la ĭel şa-ļĭ si pogudì. Poĭmǫĭnista şizù maĭ micu frati şi cǫn la irbeà curbanu işǫ̀ ţela ţoglăv şi-ļĭ zisi: «Aman! du-m̃ĭ ună mucĭcată di carni, că mult sam flămùnd!» Iel ăļĭ zisi: ‹Stǫĭ să taļĭǫ̀m lęmni pişim, napconta să-ţĭ daŭ.»

Şi cǫn tăļĭàŭ lęmni, vini la ună dispicătură şi-ļi zisi: «pun-ţĭ-u mǫna păn să daŭ un cļin, napcon ĭo ară s-ţi-ŭ scǫt!» Şi dupu ţe ăşĭ li pusi mǫñĭli, că-ļĭ si strìnsiră, zisi: ‹ Amàn! scoati-m̃ĭ-li!»—‹ Stǫĭ să-ţĭ vină crielu, si vidèm tu cum la mănànţĭ curbanu.»

Sęra-ta cǫn viniră fraţiļĭ luĭ, la flară cola şi-şĭ zìsiră: «Ţista-ĭ ţela ţe na li mănc ǫ̀ bìbili; stǫĭ s-la tălcĭǫ̀m.» Şi ţòglăvu zisi «aman! nu mi tălcĭǫ̀ţĭ, că ĭo am treĭ iļi, toati trei s-va li daŭ la voĭ.» Şi dupu ţe la spusi şa, ĭeļĭ, la lăsară şi ţela dędi, ăntrǫ̀ prin ună gàură şi si dusi ăn di joasa lumi. Şi ţeļĭa ficĭòrĭ napcon un dupu un căţară să antră şi ĭeļĭ ăn gàură. Màrili frati zisi: «ĭo, ca să antru an gàură, ca să mi duc ăn jos pănă să jungă funĭa.

Că la ţea gàură vea ună funĭă, di cu ţea fuñĭă si disfàr'ęŭ ăn jos, ăn di joasa lumi. — Dupu ţea màrili si dusi pănă ăn jimitati di gàură, că-ŭ za mişcǫ̀ fuñĭa, la trăgniră. Napconta mijlucanu şi ĭel şa. Napconta maĭ micu zisi, că ĭo ca sĭ-ŭ za-micĭcu fuñĭa, ţer ancă cǫta s-mi lăsàţĭ. Şi ĭeļĭ ca f'ęsiră şa, ca-ŭ lăsară fuñĭa, cazù ăn di joasa lumi.

Dupu ţe si dusi an dijoasa lumi, flǫ an ţea ună casă, lu ţela dędu treĭ fęti: Bingvala, Gveliţa şi Ghĭulizara, ţea maĭ ùbavă din duñĭa. Dupu ţe la vizură ţista ficĭoru, zìsiră: ‹Hi! Ti! ţe ubav ficĭòr! A bre! cum bre ti candisìşĭ să vinĭ şi tu oa să ti mănancă ţista ţoglăv. Noĭ na-ari dus, oa, ca să na mănancă.»

Dupu ţe flǫ ţęsta ĭel la zisi: «Vreţĭ să va duc ăn disupra lumi?›— «Vrem.» Şi ĭel li lǫ ună cǫti ună, li pusi ăn sus pri fuñĭă. Dupu ţe li pusi eali, căţǫ̀ si pună şi ĭel. Amă ţeļĭa luĭ fraţĭ, ca vizură ţea *Ghĭulizară*, ăĭ maĭ mică şi maĭ ùbavă, di cǫt lanti, cunuscură, că maĭ mic frati si-ŭ lę ţęstă şi cǫn si puneà ăn sus pri fuñĭă ăļĭ-u tăļĭară şi ĭel rămasi ăn dijoasa lumi. Dupu ţe rămasi ĭel căţǫ̀ să si ducă ăn cola prin urmàn. Ca amnǫ̀ unęc, flǫ un àrburi mari şi mult tufnàt. Clo pri ţela àrburi vea un cuļĭb di *condur*, cari vea an cuļĭbu luĭ ţinţĭ puļĭ minùţĭ, ca di ună săptămǫnă. Şi an ţela loc vea ună còştiviţă mult mari şi vineà di ļĭa măncà puļiļĭ la ţela conduru. Şi tunţea cǫn si

dusi cola ficĭoru, cola angă àrburi an ţela saàt si pogudì di vinì şi ţea còştiviţă şi ca-ŭ vizùră ţelĭa pŭlĭ din culĭb, lară si d'ẹpiră. Ară ţela ficĭoru, ca mọĭnì cu ună rọpă, aŭ tălcĭọ còştiviţa. Dupu ţe-ŭ tălcĭọ, vinì şi conduru ca s-la da măncari la luĭ pulĭ şi ca la vizù ficĭoru, zisi: «hi!! blăstimàtuli! belchi tu raĭ ţela ţe pri timp vinĭ să lĭa mănànţĭ pulĭlĭ meĭ. Cmo s-ti tălcĭọs.» Şi ună şi-ună ţelĭa pulĭ proţăpară: «nu la tălcĭọ, că ĭel na scăpọ noĭ di ţẹsta, di còştiviţa.»

Tunţea ţela condur si zabucurọ mult, mult şi lĭa zisi: «Ţe bun ţerĭ să-ţĭ fac?». — Un bun ţer, s-mi duţĭ ăn disupra lumi.» — «Bun, ĭo s-ti duc an disupra lumi, amă să aflişĭ doĭ foĭlurĭ di bivulĭ, unu di apu şi lantu di carni.» — «Bun!»

Dupu ţea, si dusi şa ăn jos angă ună făntọnă şi cola flọ ună fẹtă ţe plănḑeà şi cari ra ilĭa lu ămpiratu din ţea căsabă. «Ţe plọnḑĭ?» — Ţe si nu plọng? ăn ţẹstă căsabă ari ună lamñĭă şi an sfacă zuŭă mănancă cọti un ŭom, şi napcum lasă să pricură apu din făntọna ţẹsta. Cmo amĭ vinì ùrdinu şi mini ca s-mi mănancă; di ţea cmo plọng.»

— «Nu dună gailè di ţẹsta. Tucu ăţĭ mi rog să caţĭ un'ẹc ăn cap.» Şi cọn alĭ cătà, la scoasi ţea fẹtă ninelu di la zẹĭzit şi lĭa la za căţọ di peru luĭ. Dupu ţea, ĭavi şi ţea lamñĭă vineà din jos şi ţireà să-ŭ mănancă fẹta. Şi ună-şi-ună ţela ficĭòr, ălĭ mọĭnì ună şi-ŭ uţisi lamñĭa. Dupu ţe ţea fẹtă fu scăpată di lamñĭă, si dusi casă să spună la tătọñi luĭ. Şi tătọñi luĭ, ca si zabucurară, că scapọ fẹta, fẹsiră tilĭàl din toati căsăbàili şi dunară toţĭ oàmiñilĭ, să vẹdă carĭ aŭ tălcĭọ lamñĭa.

Fẹta la cunoscù pri ţela ficĭòr, că-lĭ vea căcĭọt un ninèl ăn cap. Şi dupu ţe flọ ampiratu, ca ţista ficĭòr aŭ tălcĭọ, zisi: «Ţe ţerĭ s-ăţĭ daŭ!» — Io ţer, să-mĭ daĭ un foali di bivul di carni şi un foali di bivul di apu.» — «Saldi ţẹsta ţerĭ? Pari nu verĭ?» — «Nu!»

Ămpiratu ăl li dẹdi şi ţista, că li lọ ţẹli fọlĭurli, li dusi langă ţela conduru, li pusi pri ìel şi pristi folĭurĭ şi ĭel ancălicọ disupra. Şi ţela conduru ălĭ zisi: «Cọn si zic *Cra*! tu sa-mĭ daĭ una mucĭcată di carni, şi cọn si zic *Pi*! tu sa-amĭ daĭ ună picătura di apu.»

Şi şa ţela conduru, ca si rădicọ ăn sus, lọ să ţọpă *cra-pi*, *cra-pi* şi cọn ziţeà *cra*! alĭ dideà carni şi con ziţeà *pi*, alĭ dideà apu. Ama carnea nu-lĭ junsi pọnă ăn disupră-lumi; di ţea că si sfărşọ carnea di foali şi cọn proţăpà conduru *cra*! ĭel aşĭ talĭà di sup mọnă, di sup picĭòr carni, că pănă tunţea ŭomu ra tot ună. Şi şa idvam la scoasi ăn disupra-lumi. Şi ţela conduru ca prăĭnì an jos, si dusi ară ăn dijoasa lumi.

Ţela ficĭòr nu puteà si amnă că vea tălĭàt carni. Di ţea şizù cola treĭ zọli. Şi dupu treĭ zọli, ca si andirẹsi, căţọ si amnă prin urmàn şi junsi la ună casă, ĭundi ra ună babă bitọrnă. Au ăntribọ: «E! babo! ţe ari? ţe nŭ-ari?» Ea ălĭ zisi, că an cătùn oa proapi si faţi ună nuntă. Doĭ fraţĭ si ansoară şi ari ună fẹtă mult ùbavă, ţe toţĭ cupilaşilĭ aŭ ţer, amă ea nu lĭa va, că nu-lĭ pot dărari rubi cafcu ţẹri ea.

Tunțea țela ficioru picăsì, că-ĭ țea fętă țe-ŭ scoasi ĭel din dijoasa lumi și că ruba lu țea fętă ĭel aŭ ari cu ĭel. Mǫĭnista țea babă si dusi și ea la nuntă. Și țela ficĭòr, ca rămasi casă, dărǫ̀ un cal roși și si dusi cu ĭel la țea casă ĭundi si fățeà nunta. Țela cal ca cum ra? Iel vę lat un per din capu lu țòglăvu cǫn durnìà, și ăncă cǫn ra ăn dijoasa-lumi, și țela per ca la prinsi si fęsi un cal roși și si dusi cu ĭel la nuntă.

Țea fętă ca la vizù țela ficĭòr la cunuscù și ficĭoru al̦ĭ dędi rùbili la ea și napcum si lară. Si ansurǫ̀ ficĭoru dupu ea, ca cum vea gudìt ăncă din dijoasa-lumi. Și dupu țea fęsiră ună mari bucuril̦ĭă di 24 zǫli și nu-m̃ĭ si șădeà la mini vichi și fuzìĭ di cola și vinìĭ oa si spun la voĭ țęsta pricazmu.
[Oșanĭ] Hrista Papagheorghe.

11. Tùmbuli-beĭ.

Un păndàr ra la viñĭurĭ. Al̦ĭ si dusi lisița: «dǫ-m̃ĭ, păndàruli, si mănànc uă!
— «Cǫți, lisițu, tu si-ŭ mănànțĭ bașa ua?» — «S-ți-u lęŭ fęta ampiràtuluĭ la tini.»
— «Mi, u poțĭ si-ŭ lęĭ?»
— «Aŭ pot.»
Și si sculǫ̀ lisița, si dusi la ampiratu:
— «Ămpiràtuli, ampiràtuli, si-ŭ daĭ fęta dupu Tùmbuli-bei.»
Și ampiratu zisi:
— «Nu la știŭ Tùmbuli-bei cafcu ŭom ăĭ.»
— «Maĭ mult mal ari di tini.»
Și la tocmì Tùmbuli-bei. Lisița ca-șĭ vinì la păndàr ăl̦ĭ spusi.
— «Ti tucmìĭ și ț-aŭ puș numea: Tùmbuli-bei.»
Și cmo lisița, țe fęsi! Si dusi la valea, ĭundi spilăŭ mul̦ĭărli și niv'ęstili și la zisi lisița: «nivęsti, fęti țe șeĭ, țe lucru ăĭ cola sprotiva?» și eali si zăcătară și lisița, țe fați? Li lǫ furliñĭli și șiștațil̦ĭ și fuzì. Și țęli cum cătăŭ ăn cola, ca și-ŭ zirniră, aŭ vizură lisița ĭundi fuzì cu șiștațili și furliñĭli și eali prutăpară «mari! țe-ĭ cu lisița!» și ea ășĭ fuzì prin urmàn și țęli lisița ca li lǫ, li dusi la fęta ampiràtuluĭ.
— «Na! țęsti, ampiràtuli! că țea noastră fu àpansǫz!» și-șĭ lăfì cu ampiratu, ăl̦ĭ zisi «țęsta dumìnică țe vini, si-ŭ fațim nunta» și si sculǫ̀ lisița di-șĭ fuzì și ca si dusi la păndàru: «Za-cacĭa-la tufecu di păndàrniță, di-aĭ si-ŭ lǫm fęta lu ampiratu.»
Și că chinisiră doil̦ĭ, cu lisița drumu ășĭ amnàŭ ĭel̦ĭ doil̦ĭ.
Mi cmo lisița, țe murafèt si spună, că pruchĭară di căsabă; al̦ĭ zisi: «tu lę, Tùmbuli-bei, dǫŭ zmărèțĭ.» Și șa ca li zăvlicĭǫră dupu ĭel̦ĭ di sărì una mǫglă, di si za-cĭudì căsăbaŭa. Cǫn si dùsiră la ămpiratu, ămpiratu zisi:
— «Mara lisițu, ĭun' ț-u cuscrimea?»
— «I! ghidi ampiràtuli, ca sarì ună dușu, pirì, saldi noĭ cu Tùmbuli-beĭ scăpǫ̀m bileà. Ruba, țe-ŭ vę, aŭ pirdù. Di la *picuràr* oaĭa țęsta-ŭ lǫm. Și lisița zisi lu păndàr: mą tu și nu ti uzirèșĭ, că ampiratu rubă di sarmă ari!»

Şi ļĭa dẹdi, la priminì şi ļi-ŭ dẹdi fẹta şi la andirẹsi şi trimẹsi aschĭèr şi suvari muļĭţĭ cu ĭel, ca vrin ămpirát şi ca chinisiră năpòĭ şi lisiţa ăļĭ zisi la Tùmbuli-bei «ĭo si trag la cunàc! la lu zmeu cunàc ĭo s-mi duc s-la ard, ĭoc s-la fac.»

Că si dusi lisiţa la zmeu, aļĭ zisi: «zmèuli! trăgneà-ti din cunàc, că ĭa-la ampiratu vini şi că bat-fat nŭ-aĭ, trăgneà-ti diună parti.»

«Mi ĭundi si antru, lisiţu?»

«Ăn un cup di sẹnă cola.»

Iel antrọ̀ ăn cup di sẹnă şi lisiţa ăļĭ dẹdi foc, arsi. Şi că vìniră ţeļĭa: Tùmbuli-bei, ca ăntrară ăn cunàc, mănăcătùrĭ multi vẹ cola pri ţela cunàc şi aŭ pùsiră lisiţa an bugĭàc, biĭùră, măncară cu ţeļĭa muļĭţĭ oamiñĭ lu ămpiratu şi vini loc si sì ducă ăn pravìcini şi ţeļĭa oamiñĭ lu ampiratu, că aŭ f'ẹsiră nunta, ăşĭ fuziră. Chinisiră lisiţa cu Tumbuli-bei, amă lisiţa pri cal cu coada la parti şi cu nivẹsta-şĭ pricăjáŭ toţĭ treiļĭ şi că si dùsiră la ampiratu ăntrară ăn cunàc, biĭùră, măncară, tot f'ẹsiră, ăşĭ dărară gĭambùş şi că vinì loc si fugă, ămpiratu trimẹsi oamiñĭ muļĭţĭ s-ļĭa ăndirẹgă şi că si dùsiră până ăn jimitati di drum, si turnară ţeļĭa oamiñĭ.

Şi că si dùsiră Tùmbuli-bei şi cu nivẹsta casă şi cu lisiţa, şi lisiţa si fẹsi ca loaşă. Tùmbuli-beĭ ra dus la şătăiri şi că vinì di la şătăiri, lisiţa ra fată loaşă, si vẹdă da-ļĭ-aŭ cată. Ară nivẹsta lu Tùmbuli-bei zisi la Tùmbuli-beĭ:

— «Lẹ-u lisiţa di tureà-ŭ!»

— «Măre, cum şa?»

— «Măre! lẹ-ŭ di tureà-ŭ, că murì lisiţa.» Şi cọn lọ Tùmbuli-beĭ lisiţa, aŭ turì di pri cunàc şi lisiţa ca si sculọ̀, si dusi la Tùmbuli-beĭ, ăļĭ zisi: «Tùmbuli-bei, aţĭ pot fâţiri si staĭ ară pri tufèc.»

Şi Tùmbuli căzù la rugămìnt: «Bră! amàn, bră amàn! lisiţu.»

Şi napcunta, aŭ lară, di-ŭ cătară, aļĭ dădẹŭ mănăcătùrĭ buni şi că murì lisiţa, ăļĭ dărară grob şi aŭ angrupară cu popĭ şi ĭo amĭ viniĭ di cola şi multi lucri duş, amă tricùĭ prin vali şi si nicară.

[Oşanĭ] Docĭu Str. Arzintár.

12. Mincĭunoşiļĭ (Mincinoşiĭ).

Vrin si dusẹsi ăn vrin cătùn şi cọn si anturnasi, cătunẹñiļi la antribară.

— «Că ti dus'ẹsişĭ, ţe cătùn ra, ţe turliĭ di cătùn ra?» Iel la zisi:

— «Càsili raŭ cupiriti cu carni di porc!»

Cătunẹñiļi cum să viruĭască ţẹsta! Bini ma ş-la vẹ cu ĭel mincĭunosu şi soţu-su. Şi ţista zisi:

— «Şa-ĭ! ĭo nu vizùĭ oàltarĭ cọn tricùĭ pri cola cum raŭ cupiriti càsili, amă vizùĭ, că gàrdurli raŭ amplititi cu cărnàţĭ.»

Ţista laf si ziţi cọn nu junḑi un mincĭunòs, amà vini şi lantu cu maĭ mari mincĭuni.

[Oşanĭ] Stoĭe Arzintaru.

13. Gărnișoru și bùbili.
(Porumbul și gândacii de mătase.)

Nainti, spuneà baba noastră, cà gărnișoru cọn vinì oà an locu țista, un ŭom din Nọnti la dus-aŭ. Iel ra ăn aschĭèr, ăn jos, cutru Nadulia. Cola, ca la vizù gărnișoru, aŭ ampḻĭọ̀ gura di tufèc di gărnișòr și-ŭ dusi oà ăn càtùnili noastri.

Șa și bùbili. Li dus-aŭ un Nănt'ẹn din aschĭèr cọn fiț'ẹŭ càvgă an Irmènĭ. Lọ ună frọnḑă di cĭarnic plină cu bubi și-ŭ dusi oà și di cola si zăcațară bùbili.

[Lunḑinĭ] Noe Dumitru.

14. Gròburli di Nọnta.
(Cimitirul din Nănta.)

An gròburli di Nọnta turțèștĭ si află pisăitùrĭ multi veḉḻi și cọn sapă Năntẹniḻĭ an țẹli groburĭ, află multi ŭorĭ oàminĭ, angrupàțĭ din vẹcḻĭă vacọ̀t.

Și cọta sa măcĭcàțĭ țeḻĭa oàminĭ, că capu lor ăĭ cọt un ŭom di as.

[Lunḑinĭ] Noe Dumitru.

Alta.

Si spuni, că comandaru lu Alexandru șadi an Nọnti. Țista comandàr vut-aŭ vrin ficĭòr di un an și la vut-aŭ pus ăn vrin lẹgăn di furlină și la capu lu țela ficĭòr vut-aŭ vrin diamènt.

Frențiḻĭ aŭ flat-aŭ țẹsta pisăitură an vrină rọpă, amà nu știŭ ĭundi-ĭ angrupàt țela ficĭòr, ca cọn murì ficĭoru, la angrupară cu tot lẹgăn și diamènt.

[Lunḑini] Noe Dumitru.

15. Uomu cu măgariḻĭ.
(Omul cu măgarii.)

Un ŭom li sfărșọ̀ l'ẹmnili, ați vită nu vẹ să ancarcă. Țirù prin maală și dunọ̀ nọŭ măgàrĭ. Și chinisì si ducă la lẹmni. Ca si dusi pọnă an un loc, că ḻĭa numirọ̀ măgariḻĭ, ŭopt ḻĭa scoasi, că țela di sup ĭel nu la puneà.

Cățọ̀ să plọngă «ĭundi-ĭ măgaru, ĭundi ñĭ-ăĭ măgaru, ĭo 9 măgàrĭ vẹm cmo sa ŭopt, ĭundi s-la aflum lantu măgàr.» Și șa chinisì năpòĭ cutru casă plăngọ̀ndăra. An drum bătù pri un ŭom și la antribọ̀: «Nu vizùșĭ vrin măgàr?» Țela ŭom aḻĭ zisi: «nu vizùĭ!»

Chinisì ară plăngọ̀ndăra cutru casă, flọ un ficĭòr di 9 añĭ, antribọ̀: «A bra! la cicĭa! nu vizùșĭ vrin măgàr?»

— Mi tu cọțĭ muḻĭțĭ aĭ, pirdut-aĭ vrin?

— Măra, nu știĭ, bra milu, añĭ vẹm 9 măgàrĭ, cmo ñĭ-am ŭopt.

— Numir-ḻĭa, cicĭu, aḻĭ zisi țela ficĭòr.

Că ḻĭa, numirọ̀, ară ŭopt ḻĭa scoasi.

Ficĭoru mic aḻĭ zisi:

— Mi țela di sup tini, țe la aĭ ancălicàt, cicĭu, nu la puñĭ?

Că ļĭa numirǫ̀ napcum cu tot ţela di sup ĭel, ļĭa scoasi măgarĭļĭ 9, cǫţĭ raŭ. Şi şa si dùsiră la lẹmni 9 măgàrĭ şi cu ĭel zẹţi.

[Oşanĭ] Cristu Tanas.

16. Ficĭoru juni.

(Feciorul voinic.)

Ună fẹtă ună oară si dusi la căstǫ̀ñĭ să-şĭ ļĭa vẹgļĭă şi-şĭ prinsi un foc. Tunţea pri cola tricù ună ursǫñĭă, ăşĭ aŭ lǫ fẹta şi-şĭ aŭ dusi an cojuc an gàură, aşĭ aŭ pusi cola şi-ļĭ pusi ună rǫpă pri ea şi si dusi si află măncătură. Ea-ļĭ duţeà turlìĭ di cărñĭurĭ şi dupu un'ẹc di vacǫ̀t, fẹta aşĭ fẹsi un ficĭòr, jimitati ficĭòr, jimitati ursǫñĭă.

Dupu un'ẹc vacǫ̀t ficĭoru si fẹsi mari, ancriscù şi-ļĭ zisi la mumă-sa: «mamu nŭ-am vrin vuĭcă, vrin cici, ĭun' si na duţim?» Ară mama aļĭ zisi: «Iļĭuli! nu vezĭ tat-tu cǫtă rǫpă mari pus-a pri noĭ?» Ficĭoru aļĭ zisi: «hăhă! hăhă! di ţẹstă r͵pă mamu ti sparı?» şi ună şi ună ļĭ-u dẹdi cu picĭoru, rǫpa-ŭ printurnǫ̀ şi işǫră din gàură şi ca jùnsiră proapi di cătùn, flară an drum nişti ficĭòrĭ ţe să buràŭ. Cǫn dusi să la scoată ţela ficĭòr, la prinsi di picĭòr, aļĭ la scoasi picĭoru. Ară mumă-sa si ṡpărǫ̀.

Tamàn si dùsiră maĭ an cola, flară niştĭ ficĭòrĭ ţe si băt'ẹŭ cu topchi di bumbàc şi aļĭ dẹdi mumă-sa cum aŭ vẹ an mǫ̀nică şi ca mǫĭnì ficĭoru, că ļi-ŭ dẹdi la un din ţeļĭa şi ună-şi-ună ficĭoru aşĭ muri, şa putẹri vẹ ĭel.

Ca si dùsiră maĭ diparti, flară nişti ficĭòrĭ ţe buràŭ, şi ară si tutnì s-la scapă. Ca la trăgnì ară di picĭòr aļĭ la scoasi, cum şi di prima si zisẹsi. Cǫn si dùsiră la vuĭcă-sa, aļĭ spusi mumă-sa, nu-ari lẹc di ţista ficıòr, cum si faţim, ca să la pirím? Ară vuĭcă-sa aļĭ zisi, si ducă la agru ţela, ţe la vẹ siminàt meļĭŭ.

Şi ficĭoru si dusi angă agru, vizù nişti păzărgìĭ cu caļĭ ancărcàţĭ cu ĭer. Ficĭoru ļĭa discărcǫ̀ caļiļĭ, dǫ la unu, dǫ la lantu, ļĭa uţisi toţĭ caļiļĭ şi oàmiñiļĭ şi angărdì un gard cu ĭer, că niţi un puļĭŭ nu puteà să antră.

Ca si dusi casă, aļĭ zisi vuĭcă-să «E! la angărdìşĭ gardu bun?» Ară ĭel zisi: «Lagă, să la vezĭ. Niţi puļıŭ nu poati antrari.» Vuĭcă-sa cǫn vizù, să zacĭudì şi cǫn si dusi la flǫ angărdìt cu ĭer, că niţi un puļĭŭ nu puteà să trẹcă.

Tunţea si spărură şi zìsiră la ficĭoru «Du-ti, că ampiratu ti vicăıaşti.»

Ficĭoru si dusi la ampiratu şi ca fẹsi multi, aļĭ zisi ampiratu: «Ficĭòruli! na ţẹşti cămili s-ti duţi di colăĭa să ancarţĭ pari.» Ampiratu la trimẹsi la ţoglăvĭ s-la mănancă, că şi luĭ aļĭ ra frică di ţista cĭudìt ficĭòr.

Cǫn si dusi ficĭoru cola, antrǫ̀ an casă, aţi za-căţǫ̀ să ampļĭă saţiļĭ şi ună ca ļĭa amplĭǫ̀ saţiļĭ, căţǫ̀ să ancarcă. Ca la pusi un sac la ună parti, tricù ş-la lantă parti şi cǫn si burniră ţǫglaviļĭ, s-la mănancă di ghiŭ!

Iel lǫ ună cămilă şi dǫ la un, dǫ la lant, toţĭ ļĭa tălcĭǫ̀. Aţi aşĭ ancărcǫ̀ toati pàrili şi aĭdi la ampiratu. Şi ampiratu să scapă di ĭel, aļĭ zisi: «Juni ficĭòr, tu putùşĭ să ļĭa lẹĭ di la ţoglăvĭ, tali să iă toati ţẹşti pari. Du-ţĭ-li la

tini!» Şi ficĭoru aşĭ li dusi casă şi ĭar si printurnọ̀ la ampiratu. Cu noŭ ampiratu la trimẹsi cu nọŭ bivuḷĭ la lẹmni.

Ţela ficĭòr aşĭ vẹ grişọ̀t băltia casă şi ĭel aşĭ vẹ lat ună tăpugă. Cọn si dẹdîră nişti oamiñĭ dupu ĭel, carĭ upinca şi-ŭ pirdù, carĭ cĭarọpa, toţĭ aşĭ turnară. Iel dupu ţe si dusi, tăḷĭọ̀ lẹmni şi căţọ̀ s-ḷĭa ancarcă bìvuḷiḷĭ. Ḻĭa ancărcọ̀ ŭoptiḷĭ, vini ùrdinu ş-la lantu s-la ancarcă, tucu etcă-ŭ ună samuvilă din nas lăsă di treĭ turlìĭ di plamin: roşi, gàlbină şi vẹrdi, şi ţela juni cọn aŭ vizù, di ună oàră lăgọ̀, si tutnì pristi ea şi-ŭ căţọ̀ di grătlàn, ăşĭ aŭ ligọ̀ şi că la ancărcọ̀ lantu bivul, aŭ lọ şi aŭ ligọ di ĭel şi-şĭ amnà ca oàĭa dupu ĭel. Şa bìvuḷiḷĭ ḷĭa zaguneà, dupu bivuḷĭ ĭel şi dupu ĭel samuvila ca ficĭoru dupu tatu şi lăsà plamin roşi, vẹrdi şi gàlbină.

Ampiratu cọn si pricătọ̀ dipri cunàc, la vizù jùnili cu bìvuḷiḷĭ antru ĭel şi cu samuvila dupu ĭel, aşĭ ampḷĭọ ună-şi-ună izm'ẹnili di frică şi pruţăpọ̀:

«Juni, juni, mută-ŭ di oa!»

Ficĭoru-ŭ lọ di cola, aŭ uţisi, şi aţi si dusi la ampiratu, aşĭ lọ bacşişu şi mẹrsi casă.

[Oşanĭ] Itu St. Arzintaru.

17. Marcu şi Ficĭoru-Cocotinu.

Dupu cum spun şi dẹdiḷĭ noştri, că fost-aŭ nainte vrin ŭom cu numea Marcu. Iel ra un ficĭòr di 15 añĭ. Ra un ficĭòr mult slab şi cọn si ţirtă cu vrin di ficĭòrĭ, ca la za-suflà, aşĭ-cădeà. Ară ună zuŭă cọn ra putirìt di ficĭòrĭ, ĭel antrọ̀ an ună p'ẹştiră şi cola flọ ăn un lẹgăn un ficĭòr mic, cari plăndeà şi căţọ̀ s-la l'ẹgănă. Dupu ţea, vinì ţea samuvilă şi cọn vizù, că tari ŭom-ăĭ, ăḷĭ dẹdi di ţucnì nọŭ ŭorĭ lapti şi si fẹsi cọta mult juni, că ridicà şi ridurĭ (dealurĭ). Ca si turnọ̀ casă di la ţẹli samuvili, ĭel si ansurọ̀ şi napconta, căţọ̀ di dărọ̀ ună calocĭcă, cum nu ra ăn lumi.

Dupu ţe-ŭ dărọ̀, ĭel la jungḷĭọ̀ ţela cuvàcĭŭ, ca să nu dară la lant tari. Şi căţọ̀ si ubidẹscă prin lumi vrin ŭom maĭ juni di ĭel. Mumă-sa ăḷĭ zisi: «Că ăn un loc si află un ŭom cu numea Ficĭoru-Cocotinu; ĭel ăĭ maĭ juni di cọt tini.»

Ca la ancălicọ̀ calu si dusi cola. Cọn antrọ̀ la poartă lu Ficĭoru-Cocotinu, cola ra ună ploacĭă mult mari şi pri ea raŭ şapti-zọţĭ şi dọŭ di nivẹsti. Şi căţară cu Fecĭoru-Cocotinu si-ŭ ardică ţea ploacĭă. Ficĭoru-Cocotinu aŭ nalţọ̀ pănă langă foali, ari Marcu pănă langă zinucḷi. Cọn vizù că Ficĭoru-Cocotinu ăĭ maĭ juni, zisi, ca si si ducă ăn oaspiţ la casa luĭ. Şi cọn amnàŭ drumu doiḷĭ, Marcu aŭ scoasi calocĭca şi-ḷĭ-u tricù prin burìc. Ma Ficĭoru-Cocotinu di multă juniḷĭă nu picăsì, că-ĭ calocĭcă, tucu zisi, că mi doari buricu. Marcu ḷĭa zisi: «plẹcă-ti s-ăţĭ trẹcă!» şi ca si plicọ̀, căzù di pri cal. Marcu ăn ţea zuŭă cọn si dusi casă, an ţea noapti vizù an vis, că plăndeà muḷĭari-sa ăn ună vali cu doiḷĭ ficĭòrĭ, ară mumă-sa la màrdini si rădeà. Ca si dusi casă, aŭ flọ mumă-sa, că plăndeà, ară muḷĭari-sa şi ficĭoriḷĭ raŭ lati di lant bărbàt. Iel aŭ lăsọ̀ mumă-sa casă şi si fẹsi un călugăr. Cọn şătăĭà prin cătuni cu calu

si dusi şi la ţea casă, ĭundi ra muḽĭari-sa. Poarta lu ţea casa ra ancḽisă, şi ca antribộ cola, ḽĭa spusi sibepu si antră. Cọn antrộ, şizù şi ca-ḽĭ aŭ dùsiră şi calocĭca, ĭel ḽĭa jungḽĭộ toţĭ şi ăşĭ lọ muḽĭari-sa, aŭ anviì ăn catràn, aŭ arsi, saldi ţộţili nu-ḽĭ li arsi. Nu ştiŭ de-ale ăĭ aslì ţẹsta pricazmă, amă lòcurli ĭundi zic, că si fẹsi, si află ăn locu nostru. Coasa, ĭundi la ligộ calu şi làntili multi locurĭ dărati di ĭel. Dupu ţẹsta, ca işộ martinu, la tălcĭọră.

[Lunḑini] Noe Dumitru.

18. Legendă.

(Păstorul, vierul, femeea cu răsboiul şi agricultorul.)

Domnu amnà şi junsi la un pastir, ţe mult si plọnḑi, că ari ŭoĭ un'ẹc. Domnu ḽĭa zisi: «Toati cĭòfţili si si pru-facă ŭoĭ!» Şi şa si fẹsi.

Di oà Domnu junsi la *dọŭă-şòputi* (1). Un ŭom lucrà ceşma şi tot nu dără trẹbă. Domnu ḽĭa zisi: «vin şi rachiă ăn loc di apu!» şi şa si fẹsi. Maĭ diţindea flọ Domnu un uràcĭŭ ţe lucrà agru di ună parti. Cum? Dipu ţe dără un ùrdin, si pri-turnà ară si dară lantu di la prima. Nu ştià si facă urdin şi di ĭundi sfărşà.

Domnu ḽĭa zisi: «Di ţe şa arĭ? Nu verĭ sa-ţĭ spun ĭo cum si arĭ tu?»

Şi Domnu ḽĭa spusi.

Ăţi Domnu flọ ună muĭḽari ţe nu ştià să dară bun răzbòĭŭ. Şi aŭ antribộ: «Verĭ si-ţĭ spun ĭo cum si faţĭ?» şi ea zisi: «Carĭ ŭom nu aşĭ va ŭocḽi?» Şi Domnu ḽĭa zisi, să nalţă un picĭòr şi cu unu si calcă şi şa za-gunì răzbòĭu.

Dipu mult vacột Domnu si fẹsi ŭom şi vinì pri pimìnt şi tricù pri la pastìr. Lĭa ţẹri unẹc lapti şi ţela zisi: «Pari aĭ?» — «Nŭ-am pari.» — «Acu pari nŭ-aĭ, lapti nu-ĭ.» Şi Domnu, cọn li dunà pastiru oĭli birichĭèt mari, tprĭu! tprĭu! zisi: «Ţe ra, si si facă!» şi si f'ẹsiră ară cĭofţi.

Maĭ diţindea junsi Domnu la ţela di la *dọuă-şòputi*. Şi ţista uḽĭtộ, ca nu vẹ năinti apu şi cmo vindeà la toată duñĭă pri pari vin şi rachiă. Domnu aḽĭ ţirù un'ẹc vin, că ra pumarột. «Pari aĭ?» Tot şa Domnu zisi, că pari nŭ-ari şi ŭomu nu ḽĭa dẹdi. Tunţea Domnu zisi: «*Ţe ra, si si faca*» şi si fẹsi ară apu. Drumătoru şi trasi drumu şi la lasộ, si si miră cum pricură cmo apu.

Cọn junsi la nivẹstă aŭ antribộ, carĭ aŭ anviţộ să facă lucru şa bun. Ară ea: «sìngură, sìngură.»

«Dirmi sìngură anviţàşĭ tu, un an di zọli si lucrèzĭ şi sup soară si-ŭ porţĭ?»

Cọn junsi la uràcĭŭ aḽĭ zisi: «Cari ti anviţộ să arĭ?» — «Mi carĭ? Domnu! Domnu mi anviţộ, să iă mari.

Şi Domnu, cẹn uzộ ţẹstă lacardiă, ăḽĭ zisi:

«Tu să arĭ, să sapĭ şi birichĭèt si aĭ. Toată duñĭaŭa si mănancă şi puḽi şi toţĭ şi tot si aĭ.»

Şi şa fu. Di uràcĭŭ toţĭ si rănèsc. Şi boĭlor zisi Domnu să le iă mọnca şi ţara licşoară.

[Lunḑinĭ] Dedu Lazar, bătrân de 80 anĭ.

---

(1) Nume de localitate în apropriere de Lunḑiñĭ.

19. Rila-Mănastir.

An ţea vęcl̦ĭă vręmi vut-aŭ la Rila-Mănastìr un călugăr, şi frati vut-aŭ şi ţista. Ca si lǫ locu di Turcu, ca si anturcĭǫră bugaril̦ĭ ţe raŭ oà, cătunu ţela rămasi şi cu mănăstiru. «Că ţe mari, că ţe bra! să aĭbă caùrĭ» şa ziţ'ęŭ turţil̦ĭ, cǫñil̦ĭ. Tăl̦ĭaţil̦ĭ, că călùgăril̦ĭ nu si prid'ędiră, căţară f'ęsiră dubară; căţară un ficĭòr, màscuri, la priminiră an fitęscă rubă şi căţară, lară ţela mănăstiru.

Ţela ficĭòr la dùsiră la ţela mănăstiru. Ma ficĭoru ra turcu. Şi ca la prìnsiră, la dùsiră an udàĭa ţea ficĭoru fęminin: «bra! ună fętă turţęscă fuzì, ţe si fęsi! bra! oà fęta, bra! cola fęta, moţi, ţęsta fętă ţe si pirì, că-ŭ scùnsiră!» Lăgară coa, lăgară cola, napcum, că si dus-aŭ la mănăstìr, la căţară dinzùr, d'ędiră mari zort la călugăr.

Ca l̦ĭa dędiră zort «nu ştiŭ gĭanăm, nu ştiŭ! ĭo sam călugăr, tari lucru la mini nu trubuĭaşti.» Turţil̦ĭ «nu! fęta-ŭ ţirèm di la tini, fęta oà să iă!»

Că l̦ĭa d'ędiră zort, ĭel «nu ştiŭ, şi nu ştiŭ.» Ară cǫñil̦ĭ «Nu ştiĭ, cherată tu! Noĭ si-ŭ vidèm, acu-ŭ flǫm, aìr nu ari di tini, bun nu ari di tini, că s-ti uţidim.»

Aţi si dus'ęsiră prin udǫĭ, buruviră, că buruviră, aŭ flară cola şi prìnsiră fęta ţe nu ra fęta, că ra ficĭòr dăràt fętă.

«Bre! cǫini, di turţĭ fętă aŭ ţǫñĭ, aŭ scundĭ oaţi! şi nu spuñĭ!» şi «laţĭ-la să-l tălcĭǫm» la bătură, la uţìsiră şi la turiră prin şumi, prin ulùcĭ.

Neĭti, ţela frati ţe ra la alt loc, al̦ĭ vinì abèr an ţea zuŭă, că frati-su la tălcĭǫră. Şi dupu ţe si sculǫ, vinì oà la Rila-Mănastìr, s-la ubidęscă frati-su; că vinì, si dusi la mănăstìr nu la flǫ.

Tunţea męrsi la ulùcĭ şi-l̦ĭ dişcl̦isi drumu şi la flǫ, ĭundi-ĭ uţìs şi turìt. Şi ca la flǫ, si fęsi saibu pri ĭel: «Dirmi la flaşĭ, ţe verĭ fǫ: acu ţerĭ să ti tălcĭǫm şi pri tini.»

Şi ĭel si rugǫ la Domnu tunţea: «Dǫ-ñĭ jutòr la mini, că şi mini si mi uţidă, si mi mănancă!» Şi si dędi zbor dumnizèsc la ĭel: «aĭdi tu! dǫ-l̦i zbor, că ti priturţèşĭ şi turcu, saibu, să-ţĭ află doĭ junţĭ ninjugàţĭ.»

Moţi, l̦ĭa flară, l̦ĭa dùsiră doĭ junţĭ ninjugàţĭ. «Pri un car si porţĭ snopil̦ĭ», l̦ĭa zisi ară Domnu. Fęsi ună rugăcĭuni dumnizęscă: «Doàmne! cmo caru vinì, junţil̦ĭ viniră, drum cmoţi la mini!» şi Domnu ăl̦ĭ dędi drum şi-l̦ĭ zisi:

«Lę-la frati-tu di ĭundi-ĭ turìt şi puni la-n car şi anjug' al̦ĭ boil̦ĭ!» şi ca-l̦ĭ anjugǫ boil̦ĭ, la turì frati-su pri car şi şizù şi ĭel pri car.

Ca şizù pri car, aşĭ fęsi cruţea «aĭdi, lu Domnu tislìm, drum dişcl̦ìs la mini că si mi mănancă ţişţĭa.»

Şi caru şi boil̦ĭ chinisiră cu Dòmnuluĭ cuvèt cutru oa [Lundiñĭ]. Şi caru an drumu ţista coa, pri munti, si sparsi şi ţela tunţea fęsi blăstèm:

«Si da Domnu uscată grìndini să-ŭ bată ţęstă memlechetă, ţęstă parti!» Di ţea oa mirzeà grìndini an alt timp.

Că fuzì, fuzì caru, oa di coa, ca tricù Ǫonţca, vin'ęŭ din Oşanĭ, oamiñĭ şi

zaparǫ caru, că-l̦ĭ si priamnǫ pǫĭni: «'Agĭaba veţĭ, bra chiragì, ună mucĭcată ḑi pǫĭni, că sam flamùnd?»

Iel̦ĭ priubidiră prin torbi şi lară pǫĭni şi-l̦ĭ d'ędiră. Iel aŭ măncǫ şi zisi: «Staţĭ un lucru si va spun. Oa blăstimàĭ mult, că si sparsi caru di drum rǫŭ şi ĭo ţireàm să fug. Tucu staţĭ să-l̦ĭ tal̦ĭŭ mǫna lu ţista mort şi sa va-ŭ daŭ la voĭ, si va duţiţĭ «Sfetir-Anghil», şi-ŭ angrupàţĭ mǫna la mănăstìr, şi blăstemu si nu caţă.» Şi di ţęsta nu męrzi grìndini, ama suflă boari an Lunḑiñĭ, Nǫnti şi di ţęsta la Oşanĭ nu suflă boari.

[Lunḑinĭ] Dedu Lazar.

20. Pricazma cu acu.

Ună mul̦ĭari al̦ĭ zis-aŭ la bărbatu-su: «Na ţista ac şi du-ti dǫ-la la cuvacĭu şi zi-l̦ĭ di ĭel să dară ună maşă, ună lupată şi un palişnic.»

Ca si dusi bărbatu, fęsi şa şi după ună zuŭă si dusi să li lę. Cuvacĭu al̦ĭ zisi: «acu, ca la puş an foc, pirì!» — 'Mi cmo, ţe gĭuvàp să-l̦ĭ daŭ la mul̦ĭari? — Şa să-l̦ĭ ziţĭ: «Di un, niţiùn.»

Şi ŭomu ţela, ca s-nu ul̦ĭtă, amnà drumu şi tucu ziţeà: «di un, niţiùn.» Cǫn ziţeà şa, dędi pri un luvàcĭŭ şi al̦ĭ dędi un chĭutèc, că luvacil̦ĭ nu ţer şa s-la ziţĭ.

«'Mi, cum să zic?» antribǫ ţela.

— Ţe, nu ştiĭ cum sa ziţĭ? «cǫti doĭ, cǫti treĭ», şa, să ziţĭ.

Şi ŭomu nostru căţǫ să zică, să nu ul̦ĭtă, «cǫti doĭ, cǫti treĭ.» Maĭ cola bătù pri nişti oàminĭĭ ĭundi purt-aŭ un mort şi ca la uzǫră, că şa ziţeà, la căţară, la bătură şi-l̦ĭ zìsiră: «Noĭ unu nu la putèm prijăliri, ară tu să ziţĭ, cǫti doĭ, cǫti treĭ?

— 'Mi cum să zic di oa an cola?

— Di oà an cola şa să ziţĭ: «Dom'-l̦ĭartă răpusàtili sùfliti!»

Iel cum amnà drumu şi ziţeà «Dom-l̦ĭartă» bătù ună nuntă. Şi cola la bătură, că ţe şa să zică şi napcum al̦ĭ zìsiră să zică «damba-dumba» şi să strigă, că şa si faţi la nuntă, ĭundi-ĭ bucuril̦ĭă.

Iel fęsi şa şi bătù maĭ an cola nişti porţĭ ţe păştęŭ şi că ţăpǫ ĭel, si spărură porţil̦ĭ şi purcaril̦ĭ la bătură cola. Di cola bătùt mult, junsi la punti strimtă şi cǫn ra an mèjlucu di punti, ţirù să si vędă an apu dinapòĭ, cǫt ăĭ bătùt şi cǫn să-şĭ pu-vędă, căzù an vali şi si nicǫ.

Ară mul̦ĭari-sa ancă la ştętă bărbatu-su, să-l̦ĭ ducă maşa, lupata şi palìşnicu.

[Huma] Totu S.

21. Pricazmu cu mincĭunoşil̦ĭ.

Raŭ ună oară doĭ mincĭunòşĭ şi ăl̦ĭ zisi un mincĭunòs la ţela lantu mincĭunòs: «Aĭ si na duţim si mincĭunǫm lùmili!». Ară ţela lantu zisi: «Aĭ cum si-ŭ mincĭunǫm lumea?» — Etcă cum: «si na duţim dol̦il̦ĭ la un cătùn, că la

Livǫḑĭ şi ĭo si fug năinti şi ca s-mi ntrẹbă : ţe ari, ţe nŭ-ari ĭo, si zic, că bunătati, amă că vizùĭ un văltur, sup peñıḻi luĭ mĭrinḑàŭ 1000 di ŭoĭ şi lumea si cĭudẹscă. Şi si fug ĭo si viñĭ tu dupu mini şi si ziţĭ tu, ca s-ti ntrẹbă lumea; ţe ari, ţe nu ari, că etcă cum uzǫm, că na spusi un ŭom, că şa şi şa, ară tu si ziţĭ; nu vizùĭ tari lucru, amă vizùĭ că ăn un ŭoŭ raŭ dunàţĭ 100 di oamiñĭ cu loàstili, şi nu put'ẹŭ s-lă za-micĭcă. Ieḻĭ să zică că ăsli-ĭ ţista lucru.» Şi şa dărară păzarea.

Şi si dùsiră doḻiḻĭ mincĭunòşĭ la Livǫḑĭ şi un din ĭeḻĭ fuzì maĭ năinti şi ca tricù prin Nǫnti, cum raŭ dunàţĭ cola oàmiñiḻĭ, ca la vizură la antribară: «di ĭundi viñĭ?» Ară ĭel zisi di cutru Livǫḑĭ. Şa antribară: ţi ari, ţi nŭ-ari cutru Livǫḑĭ?» — «Bunătati, şĭuchĭur la Domn.» «Amă un lucru di cĭudire vizùşĭ, că mirinḑàŭ sub peñıli lu un văltur ună miḻĭă di ŭo! — «Vizùĭ.» Şi putricù ţela şi dupu ţela vinì lantu mincĭunòs şi la antribară «di ĭundi vini?» ară ĭel zisi «di la Livǫḑĭ.» Ţe ari, ţe nŭ-ari cutru la Livǫḑĭ, că etcă cum uzǫm, ca na spusi un ŭom, că sub peñĭli lu un văltur mirinḑàŭ ună miḻĭă di ŭoĭ.» Ară ĭel zisi; «nu, nu vizùı tari lucru, amă vizùĭ lant lucru, că an un ŭoŭ di văltur, ca raŭ dunàţĭ ună sută di oamiñĭ cu loàstili, nu put'ẹŭ s-la printoarnă.»

«E! zìsiră oàmiñiḻĭ, că ăsli-ĭ ţista lucru.» Şi fuzì maĭ diparti. Etcă f'ẹsiră ună mincĭuni ăn Nǫnti şi ţela lant mincĭunòs, ca si dusi an lant cătùn, că la vizură oàmiñiḻĭ, la antribară. «Ţe ari, ţe nŭ-ari cutru Nǫnti? — «Tot bunătati, ma un lucru vizùĭ, că gàrdurli raŭ amplititi cu cărnàţĭ.» Şi oàmiñiḻĭ si za-cĭudiră.

Si-şĭ si dusẹsi ţela mincĭunòs la casa luĭ şi dupu ţela vini lantu mincĭunòs şi că la antribară, că etcă cum uzǫm, că tricù un ŭom şi na zisi, că gàrdurli raŭ amplititi cu cărnàţĭ.» Ţista zisi: «Nu! tari lucru nu, amă vizùĭ că càsili raŭ cupiriti cu slănină di porc.» Şi oàmiñiḻĭ zìsiră, că «ăsli-ĭ ţista lucru, delmi, că càsili raŭ cupiriti cu slănină di porc.» Etcă f'ẹsiră dǫŭ mincĭùnĭ. Şi-şĭ fuziră casă ţeḻĭa mincĭunòşĭ.

Şi că uzǫ un ŭom că tarĭ mincĭùnĭ f'ẹsiră ţeḻĭa mincĭunòşĭ zisi:« Ţẹsti mincĭùnĭ nu sa ţiva, ama si vidèm cafcu mincĭùnĭ si la dar ĭo.»

Ţista ŭom lǫ un măgàr şi-ḻĭ pusi sub coadă un-doĭ migĭǫţĭ şi si dusi s-la vindă măgaru şi ca si dusi, ca ăn Fùsţiñĭ s-la vindă măgaru, şi ca si dusi lăngă duchĭanu lu mincĭunoşiḻĭ «pat!» cu tuĭagu la măgàr şi tunţea ăḻĭ căzù di la măgàr un migìt. Că vizură ţeḻĭa mincĭunòşĭ, si dùsiră lăngă ţela ŭom şi-ḻĭ zìsiră: «cum si poati s-la vindă ţista măgàr, ţe faţi pari?».

Şi cum zburàŭ (lăfăĭàŭ), ară ăḻĭ căzù di la măgàr şi lant migìt. Şi ĭeḻĭ aḻı zìsiră s-nă la vinḑĭ; cǫti pari si ţerĭ si-ţĭ dǫm. Şi ţela ŭomu cu măgaru zisi: «ăĭ s-vă la vind delmi cǫta añĭ va ancărcàţĭ.»

— «Ăĭ, cǫti pari ţerĭ pri ĭel? Si-ţĭ dǫm 10 liri?»

— «Daţĭ 12 liri.»—«Aĭdi, si-ţĭ dǫm», zìsiră mincĭunoşiḻı. Scoàsiră pari şi-ḻĭ d'ẹdiră la ŭom. Şi dupu ţe-ḻĭ d'ẹdiră pari, la antribară: «Ţe si-ḻĭ dǫm si mănancă măgàru?» Ară ĭel zisi: «Si la puniţĭ an un loc strimt, ăn cǫt si

poată sta. Napcum si-ḽĭ daţĭ ŭorz cọt si poată si mănancă şi apu cọt si poată si bea.»

Şi ca si dusi casă ŭomu, lọ doĭ ḽĭepurĭ şi unu la lăsọ̀ casă, lantu la lọ l-agru. Şi-ḽĭ zisi la muḽĭari-sa, ca să vină ţeḽĭa minciŭnòşiḽĭ, sa mi ubidẹscă, s-la ziţĭ tu, că-ĭ l-agru. Şi s-la ziţĭ acu va trubuĭaşti mult s-la trimìt ḽepuru s-la vicăĭască.

Şi ţeḽa minciŭnoşiḽĭ, ca la lară măgaru, la pùsiră la un loc, ăḽĭ dùsiră ŭorz şi apu şi la lăsară cola. Că si dùsiră dupu unẹc vacọ̀t si vẹdă dăli ari fat migìt, măgaru, ca si na-măncọ̀ di ŭorz şi si na biĭù di apu, cripọ̀ şi murì. F'ẹsiră si dişcḽidă uşa, nu si dişcḽideà, că vẹ mort măgaru. Şi zìsiră minciŭnoşiĭ, ca ari fat multi pari şi cọn aŭ dişcḽìsiră uşa, flară măgaru mort. Dupu ţea si dùsiră la ŭomu carĭ la vẹ vindùt şi-ŭ antribară muḽĭari sa «ĭundi-ĭ bărbatu-tu?»—«La agru, tucu acu va trubuĭaşti mult s-la trimìt ḽèpuru s-la vicăĭască.» Ieḽĭ zis-aŭ: «Ştie ḽĭèpuru si ducă?» «Ştie şi ca la lăsọ̀ ḽĭèpuru fuzì şi dupu ţea etcă-tă vinì şi ŭomu. Ieḽĭ uḽtară si-ḽĭ spună, că măgaru murì, tucu aḽĭ zisiră «nu na la vinḍĭ ţista ḽĭèpuru la noĭ?» Ară ŭomu: «Cum s-la vind ţista ḽèpuru, cọt lucru am̃ĭ sfărşaşti.»

Şi ĭeḽĭ aḽĭ zìsiră, s-na la daı, cọti pari faţi si-ţĭ dọm.»—«Aĭdi s-va la daŭ», zisi ŭomu, daţı 5 liri. «Nu ţinţĭ liri, patru liri» la dẹdi şi minciŭnoşiḽĭ la lară ĭḽèpuru. Ca si dùsiră la duchĭàn, zìsiră: «aĭ s-la trimitim si spună la muḽĭărĭ si duca ruciocu oa.» Şi ca la lăsară, ḽĭèpuru, la za-tăpiră nişti zagàrĭ şi ĭel fuzì. Minciŭnoşiḽĭ si dùsiră ară la casa lu ţela, ţe la vẹ vindùt. Ţela ŭom pusi ună oală la soari cu baclă ĭartă. Şi ŭomu zisi la muḽĭari: «vezĭ, muḽĭari, ĭarbi bacla?» Şi ţeḽĭa ca uzọ̀ră, zìsiră: «cum si poati, si ĭarbă fără foc?»

— «Tari oală-ĭ ţẹsta» şi minciŭnoşiḽĭ zìsiră:

— «Nu na-aŭ daĭ la noĭ ţẹstă oală? cọti pari si ţerĭ, si-ţĭ dọm.» Ară ŭomu zisi: «Cum si-ŭ daŭ ţẹsta oală ţe ĭarbi fără foc.

— «Si na-ŭ daĭ, că ţẹstă oală tămàn di noi faţi la duchĭàn, ca cum nu vem foc.» Aḽĭ dẹdiră ancă ţinţĭ liri, aŭ lară oala, şi-ŭ dùsiră la duchĭàn. Aḽĭ pùsiră baclă ghiŭă şi aŭ pùsiră la soari. Ca tricù pri cola un ŭom, zisi: «Ţe-ĭ ţẹstă oală oa?» — Ţe să ĭă? ĭarbim baclă.» — «Cum fără foc si ĭarbă bacla?» şi ca ḽĭ-u dẹdi cu tuĭaga aŭ frọnsi.

Minciŭnoşiḽĭ si tuŭciŭră, si tuŭciŭră şi si dùsiră ară casă la ţela ŭom. Ţela ŭom amplĭọ̀ un maţ cu sọnḍi şi-ḽĭ zisi la muḽĭari-sa; «Ca si vină ţeḽĭa minciŭnoşilĭ, ĭo s-mi anvirìn pri tini, si ti anjugḽĭu,» Şi-ḽĭ ligọ̀ maţu di guşă.

Minciŭnoşiḽĭ aḽĭ zisiră: «ĭa cum na frọnsi un ŭom oala şi ĭa cum.» Ţela ŭom, ca vinì di prin uşă anvirinò̀ʒ şa, cu cuţọtu pri guşă la muḽĭari şi-ună-şi ună ăḽĭ prucurọ̀ sọnḍi şi muḽĭarea si culcọ̀ ca moartă.

Şi minciŭnoşiḽĭ că vizură ţẹsta ciŭdă, si anfricară şi zìsiră: «Di ţe aŭ jungḽĭăşĭ muḽĭarea?» Ară ŭomu zisi: «şi lanti ŭorĭ şa-ḽĭ am fat.» — «Cum si anghiĭască?» — «Etcă cum!» Lọ un friel şi za sfirì şi muḽĭari-sa ună-şi-ună si sculọ̀. Minciŭnoşiḽĭ ca vizură ţẹstă ciŭdă, zìsiră: «Tamàn, şa friel ăĭ di noĭ,

cum nu na scultă muḷiărli. S-nă la daĭ, mult ățĭ na ancărcǫm.» Și scoàsiră și-ḷí d'ędiră multi liri și la lară. Și ca si dùsiră casă, zisi unu la lantu: «aĭ du-ti junglĭă-ŭ tu muḷiarea maĭ pișim și ĭo napòĭ» Ară lant zisi: «Aĭ doḷiḷĭ priună s-li junglĭǫm.» Și cǫn si dùsiră casă ancă di prin ușă așĭ jungḷiară muḷĭărli și ca li junglĭară, zìsiră «aĭ s-li sculǫm!» Și si curdìsiră si sfirę̀scă și ca sfiriră, nu si sculară muḷĭărli și șa ĭeḷĭ rămàsiră fără muḷĭărĭ.

[Oșanĭ] Papagheorghe Itu.

22. Cucotu, birbęțili, măgaru și lupiḷĭ.

(Cocoșul, berbecele, măgarul și lupiĭ.)

Ra țe-șĭ ra! Raŭ ună oară un cucòt, un birbęți, un măgàr și lupiḷĭ.

Aĭ, așĭ chinisì birb'ęțili să-șĭ fugă și așĭ zisi singur: «Țe să fac și ĭo cafcu! țęstă mea ghiață nu si trazi! vini an cătùn un zabìt: lațĭ-la birb'ęțili să la junglĭǫm, să la gutfìm, să la gustìm țista zabìt; la vlădica, ară birb'ęțili, să la jungḷiǫm, să la gustìm țista bărbòs; la caĭmacàm: ară lațĭ-la birb'ęțili s-la frìzim să mănancă țista cǫĭni.»

Și șa, cum amnà drumu, dędi pri un cucòt cu un biḷĭùc di găḷĭñĭ langă ĭel ășı păștea cola și-șĭ rămà an cupu di gnoĭ; Aḷĭ zisi birb'ęțili la cucòt: «bra! fărtati, bună zuŭă! țe-ĭ țista raàt tǫŭ? Blăz'ęĭ ățĭ bra! Țęstă-ĭ ghiața! Cu un biḷiùc di găḷĭñĭ, tu ghièzĭ ca pașă!»

Ară cucotu aḷĭ zisi la birbęți: «Dędi Domnu «eli-alaisi» sam bun și nu țer lant țiva. Ama ĭundi, fărtati, șa?»

— Tu-țĭ nu antrębă, fărtati, nu ari loc di mini. Țe zabìt să vină: lațĭ-la birb'ęțili să la jungḷiǫm; țe vladică să vină, ară birb'ęțili, că nu si trazi, țęstă mea ghiață. Am̃ĭ chinisìĭ să-m̃ĭ fug, să-m̃ĭ fug pǫnă ĭundi să-m̃ĭ vędă ŭocḷiḷĭ.»

Ară cucotu aḷĭ zisi: «Nu mi verı și mini? să vin și ĭo cu tini?

— Mi, tu cum să-țı lașĭ buḷĭucu și raatu di oa?

— Țista-ĭ meŭ lucru.

— Aĭdi gĭanăm, șa zburǫșĭ! cum să-țĭ lașĭ țista raàt cu toati niv'ęștili langă tini, ti cuḷĭțĭ cu carĭ țerĭ, ățĭ ti visilèșĭ și-țĭ ti bucurĭ cum ațĭ țęri buricu și să vinĭ cu mini, iun' să-țĭ v'ędă ŭocḷiḷĭ?

Ară cucotu aḷĭ zisi: «E, e, e! fărtati, nu știĭ ți ari pri mini. Țe mari ŭom să vină, ășĭ zic cătun'ęñiḷĭ: cu țe să-ĭ dărǫm ună cĭorbă la țista ŭom? ară ĭeḷĭ, carı di carĭ din un glas toțĭ: cucotu, cucotu, cucotu! E! napcum, ĭundi să sta și meŭ suflit? țęstă ghiață vechĭ nu si trazi.»

— E, delmi șa-ĭ, aĭ cu mini fărtati!» și la lǫ cu ĭel.

Chinisiră si amnă an cola priună și șa cum amnàŭ, bătură pri un măgàr, țe cu un-dǫŭ măgrăță așĭ păștea cola an ună puḷĭană.

Aḷĭ zìsiră cucotu cu birb'ęțili: «bună zuŭă, măgàruli! E, e! țe-ĭ țista raàt di tini, bra fărtati?»

— O! o! cǫn rămas-a raàt la mini fachiru! Io și raàt? E, ĭundi și voĭ cu domnu?

Nu antrẹbă, di noı loc nu ari şi fuzim pọnă ıundi s-na vẹdă ŭoclịlı.

— Aĭ şi ıo, nu mi vreţı, să vin cu voı?

— E, 'mi tu ţe mọncă aĭ, di ţerĭ să vinı cu noĭ! Nu-ţĭ li aĭ măgrățili lăngă tini, nu-ţĭ, junzi ţẹstă puḻıană cu ĭarbă vẹrdi? Ţe verĭ maĭ mult?

— E, şa-ĭ, cọn ŭomu nu ştiă; tucu mea mọncă nu-ĭ cu spùnirea, mi cu vidẹrea.

— «Elei-alaisi», spuni să vidèm ţẹstă ta mọnca şa grẹŭă, cafcu-ĭ?

— Nu-m̃ĭ vidèţĭ rọñıli dipri spọţı? di ţe sam vinìt an ţista căràr ĭo? la ţe să prutrubuĭască vrin lucru «laţĭ-la măgaru!» la lẹmni ınăgaru! ancă nu sam vinìt di la lẹmni, a! la moară s-la duţiţĭ ghiptu; ancă nivinìt di la moară, a! la vali să laţĭ cu stọmnili apu. La lẹmni, la apu, la agru şi şa pustănìĭ, am̃ĭ scoàsiră sămaru şi mi lăsară.

— «Acu-ĭ şa, aḻĭ zìsiră ţeḻĭa, aĭ şi tu cu noĭ, că soţ nostru ĭeşĭ!

Ca amnară, amnară, aşĭ jùnsiră an un loc, ĭundi si uzà un mari călbălọc. «Aĭdiţĭ să vidèm ţe-ĭ ţẹsta gălcĭavă», zìsiră ĭeḻĭ. Cọn si dùsiră cola an ună gàură, raŭ dunàţĭ toţĭ lupiḻĭ, gozbă ăşĭ vẹŭ, că vẹŭ fat un mic lupcĭàc şi gust'ẹŭ. Cọn antrară an gàură, ḻĭa priştitară bini vinìţĭ. Aţi si gustiră cola. Tunţea zisi ţela bitọrn lup: «â, â! mo să darọm cọtĭ un cọntic, ficĭòrĭ. A, voĭ oàspiţĭ să spuniţĭ cọti un cọntic.»

Ară oàspiţiḻĭ zìsiră: «tu, mòşuli, să zacàţĭ maĭ prima cọntic.» Şi moş-lupu zacăţọ să cọntă: De! ee! ee! ee! ţe na vini carni azọr la picĭòr, să nă darọm dinţiḻĭ.» Şi şa căntà ĭel.

«Cmoţi şi tu oàspiţ, cọntă!» Şi căţọ birb'ẹţili să cọntă:

— «De! ee! ee! Ţe-ĭ ţela la uşă, ţe-ĭ ţela la uşă! cu picĭoarli ca piştoali cu urècḻili măcícati.» Iel căntà şa şi ziţeà di măgàr, că ınăgaru ra angă uşă, di nu puteà să antră, di ţea şădeà la uşă.

Ară bitọrnu lup si spărù şi zisi: işọţĭ bra, vidèţĭ ţe-ĭ la uşă?»

Işọ un să vẹdă ţe-ĭ, nu si priturnọ di frică, işọ şi lantu nu si priturnọ, şa un cọti un, toţĭ işọră şi nu si priturnară şi rămasi saldi bitọrnu. Bitọrnu işọ şi ĭel să vẹdă ţe-ĭ, şi că si spărù birb'ẹţili cu cucotu, di ḻĭ-u dẹdi birb'ẹţili la lup cu coàrnili pri spọţĭ, lupu s-brăsnì să ĭẹsă. Birb'ẹţili pri uşă, şi că-ḻĭ si zacăţọ cornu di uşă si ancḻisi uşa. Tunţea cucotu pri grindă căţọ: «Ca, că, că!» Ară măgaru di la uşă racăĭaşti cọt poati «aa!» Ară birb'ẹţili, dọ an uşă, dọ an lup, dọŭ ŭorĭ an lup, ună oară an uşă, cucotu di pri ună grindă, pri lantă şi cọt poati căcărẹză, «eleisi-alaisi», zisi domnu di si frọnsi uşa şi fuzì lupu.

Şa rămàsiră cola cucotu, măgaru şi birb'ẹţili şi si gustiră.

Lupu ca fuzì maĭ an cola, flọ ună mọscă an ună puḻĭană şi-ḻĭ zisi: «E mọscu, mọscu, s-ti mănànc ĭo tini.» Ară mọsca-ḻĭ zisi: «Tu s-mi mănànţĭ ınini, tucu scoati-m̃ĭ-li prima plocıli di la picĭoari, să nu-ţĭ ḻĭa frọndı dinţiḻĭ.»

Cọn si plicọ să-ḻı li scoată, aḻĭ dẹdi ună cu cloţa an dinţĭ, aḻĭ ḻĭa frọnsi toţĭ dinţiḻĭ, şi aşĭ fuzì mọsca an cola.

Aĭdi maĭ an cola, ca amnọ, ḻĭa flọ soţiḻĭ luĭ. «Mara, ĭundi ĭeşĭ, bitọrnuli? cum scăpàşĭ bra?» la antribară ţeḻĭa.

*

— «Cum scăpài nu antribáţì! birichìèt la ţela cu crìvili coarni! Cọn si curdisì ţela cu crìvili coarni, s-mi acăĭască, ară ţela dipri grindi cu chĭurcu roşi «ì! di ţẹstă grindi s-la spinḑurọm cu fuñĭa an mọñĭ, ì! di ţẹstă lantă! ară lantu di la uşă, di curọn! Zisi Domnu di si frọnsi uşa di scăpàĭ, lĭumintrea mi măncàŭ cola ghiŭ. Şi nu junsi ţẹsta: cum vineàm maĭ ancoà; flaĭ unà mọscă an drum, ţirùĭ să-ŭ mănànc, ară ea zisi: «să-m̃ĭ scoţĭ plocĭli, că ţi lĭa frọnḑĭ dinţilĭ», şi ĭo că mi plicàĭ să-lĭ scot plocĭli, cọn m̃i-ŭ dẹdi cu cloţa an dinţĭ, am̃ĭ lĭa frọnsi dinţilĭ.»

Tunţea la antribọ un lup minùt: «Di tọŭ soĭ ari fat vrin nalbànt, bitọrnuli?» — «Nu» zisi lupu, nu si ari uzọt di nostru soĭ nalbànt.» — Tunţea tu di ţe sa ti faţĭ, să-ţĭ frọngă şi dinţilí rămàşĭ?

— E, ţe s-aŭ fat, s-aŭ fat, zìsiră lañĭţilĭ.

Aţi cum amnàŭ, flară un grăncĭár, ţe-şĭ discărcọ şi-şĭ durmĭà, ară măgaru aşĭ păşteà. Lupilĭ la nicară măgaru şi la măncară şi-lĭ zisiră la bitọrnu lup: lẹ oali, lẹ carni, ĭarbi şi mănancă, că tu dinţĭ nu-aĭ.»

Cọn si sculọ grăncĭaru, aşĭ flọ măgaru nicàt. Tunţea ĭel căterọŭ, căterọŭ la prinsi lupu bitọrnu, alĭ băgọ sămaru, aşĭ pusi partalìnchili şi oàlili şi-şĭ fuzì casă. Ară ĭo am̃ĭ laĭ cọti-va poaci buni să-m̃ĭ li duc casă. Cọn tricùĭ prin murminturĭ, săriră cọñilĭ, nu vẹm cu ţe s-mi veglĭu, li frọnş poàcili şi-m̃ĭ vinìĭ fară ţiva.

[Oşanĭ] Itu Papagheorghe.

23. Ficĭoru lu ampiratu.

(Feciorul, băiatul împĕratuluĭ.)

Scultàţĭ ficĭòrĭ s-va spună dẹdu unà pricazmă, ama cătàţĭ si-ŭ anvíţàţĭ, ca să-ŭ spuniţĭ şi voĭ la lañĭţĭ ficĭòrĭ.

Işĭ ra unà oară, ililĭ lu dẹdu, un ampiràt şi unà ampiratiţă. Ielĭ ăşĭ vẹŭ saldi un ficĭòr, ama ra şa di ubav, an cọt nu ra fẹtă la cari s-nu-lĭ cadă la burìc. Ficĭoru ţista toată zuŭa stăteà ăn un cĭardàc şi căntà din tàmbură. Unà zuŭă, pri la m̃ĭàzăţĭ, vẹdi ĭel ca si proachĭă nişti aschĭèrĭ, ţe raŭ priminìţĭ an lanti rubi, nu ca aschĭerilĭ lu tată-su; ară-n mejluc unà tăligă cu pingèrţli dişclisi şi-n nuntru unà fẹtă si-ŭ bẹĭ an scafă. Iel cọt aŭ vizù nu si putù să si duţọnă şi căzù di pri scand, dintru că ălĭ si lọ vidẹla; ea tunţea ălĭ turì an cĭardàc unà cọrpă ligată şi-şĭ vizù di drum. Cọn ăşĭ vinì ăn criel, ficĭoru nu vizù ţiva-godea lant, saldi cọrpa cari-ŭ lọ şi-ŭ turì an un dulàp.

— Bun, dẹdi pănă oa, tucu tu nu na spuseşĭ, cari ra fẹta ţea di ĭundi vineà şi ĭundi si duţeà.

— Nu v-angunisìţĭ, ficĭòrĭ, ari s-vă spună dẹdu tot, ză trăìţĭ un'ẹc. Scultàţĭ: fẹta ţea ra ilĭa lu un lant ampiràt din lantă ampirăţọlĭă. Ea-şi ţirù izùn di la tatu-su să si ducă la grobu-lu-Domnu şi cu sibepu ţista si trẹcă s-la vẹdă şi ficĭoru di cari n-ăĭ lafu, cọţi multi si spuneàŭ di ubăvilıa luĭ, tucu s-nu tărcĭọţĭ că fẹta ra maĭ pri jos. Ea nu stătù an căsaba şi chinisì maĭ diparti.

Ficĭoru pusi tunţea să-ļĭ si facă azǫr şi la ĭelună tăligă şi cǫţĭ-va aschĭerĭ şi si lǫ după ea belchim si-ŭ vędă ancă ună oară. Nàfile ĭel dędi tărcòl pri dinzùr di fętă, cǫţi ea, itră cum ra, nu la lăsǫ si-ŭ vędă şi şa, după ţe vizură grobu-lu-Domnu, si anturnară sfaca la tatu-su. Din vręmea ţęstă crielu lu ficĭoru-ţela nu ra di cǫt la fęta şi din zuŭă ţe mirzeà tot maĭ mult slăbeà.

Tunţea la antribară tătǫñiļĭ «ţe ari di-ĭ şa slab?» ĭel nu putù să-şĭ ţǫnă focu pri burìc şi la spusi tot, demèc cum ăļĭ căzù la burìc fęta ţea şi acu nu-ŭ lę ea di nivęstă, ĭel cu lantă nu si ansoară. Si slăgăiră ĭeļĭ cutriļĭ ţe să facă, cum să ză-cată, ca lucru să ĭęsă bun, dintru că nu la dideà mǫna si-ŭ ţęră fęta, cǫ-ţi tatu-su ra maĭ sus ca ĭeļĭ. Scultàţĭ să vidèţĭ ţe scurnì ampiratu: aĭ să punim, zisi ĭel, să si gotfęscă nǫŭ căzani di carni (bibă) şi nǫŭ pǫñĭ măcĭcati şi cari s-li mănancă toati ţela ari să iă cadǫr s-na jută. Muļiţĭ flămǫndĭ-şi sirumàşĭ si săturară cu sibepu ţista, amă niţi un nu putù s-li mănancă toati. Pri la sfărşùc etcă vinì un dęd ca di şapti-zǫţĭ di añĭ, aşĭ fęsi cruţi, gustǫ din toati căzànili şi pǫñĭli cǫti ună mucĭcătură, si anturnǫ cutru ampiratu şi-ļĭ zisi: «S-nu tărcĭǫşĭ, ampirati, că voĭ s-mi rǫd di tini, cǫta-ţĭ spun, că ĭo sam cadǫr si-ţĭ fac lucru ţista, saldi tu să-m̃ĭ daĭ pari multi, ca si vem cu ţe să plătìm.» «D'ęduli, acų-m̃ĭ faţĭ bunu ţista, să ştiĭ că ti fac vizìr ăn ampirăţǫlĭa mea, cǫt di pari nu dună gaĭlè», aļĭ zisi ampiratu. Pusi tunţea dędu di-ļĭ d'ędiră doĭ caļĭ, lǫ cu ĭel 2 disǫzĭ di liri şi şa ĭel pri unu şi ficĭoru pri lantu chinisiră cu Domnu năinti. Tucu năinti ca să ĭęsă din poartă ăşĭ dusi dędu an criel şi l-antribǫ pri ficĭòr di ari vrin bil'ęg di la fętă. Iel ăļĭ spusi, că-ļĭ turì ună cǫrpă cu un'ęc bumbàc şi cu ună ĭęşli ligati ăn ea, cǫn triţeà cutru grobu-lu-Domnu şi acu trubuĭaşti poàti si-ŭ ducă.

Lę-li, ìļĭuli, aļĭ zisi dędu, vezĭ cum ra si uļĭtǫm lucru ţela maĭ di nivoļĭa; tu nu ştiĭ că cǫrpa-şĭ ari noĭma luĭ. Scultă să vezĭ: bumbacu din nuntru spuni la ţe an să trazim, cari si cļĭamă Pamuc-an şi ţe-ĭ cărşì di cunacu ĭundi şadi fęta, ară ĭęşli, ţe drum trubuĭaşti să căţǫm, ca să junzim aŭ căsabaŭa luĭ.

Pri drum si tucmiră ĭeļĭ, că ficĭoru să scultă di dęd ca di tată. Şi şa amnară până ţe jùnsiră ĭundi vęŭ naèt.

Cǫn antrară la màrzini, dędu cļĭamǫ un ficĭòr ăļĭ dędi cǫţĭ-va irmilǫţĭ şi-ļĭ zisi s-ļĭa ducă pănă la Pamuc-an. Cmo cundisiră ĭeļĭ la an, ama nu spùsiră la nìminea naetu lor, niţi că ficĭoru ăĭ ìļĭŭ di ampiràt, saldi cǫta ziţeàŭ, că viniră să si şătăĭască.

Istina si şătăiră ĭeļĭ ună zuŭă, dǫuă zǫli pănă ţe ăn ună dimin'ęţă, dędu ăļĭ dędi ună mǫnă di pari şi-ļĭ zisi: ţǫni pàrili ţęşti şi du-ti di antră an grădina lu ampiratu; grădinaru nu s-ti lasă, di ţea tu si-ļĭ daĭ lìrili ţęşti şi şa ari si-ţĭ da drumu. Ficĭoru nu puteà di bucuriļĭă! si dusi şi fęsi şa cum àļĭ zisi dędu. După ţe-ntrǫ ăn nuntru, caţǫ să si şătăĭască prin grădină, gustǫ din un pom, gustǫ din lantu pănă ăn sfărşùc ăļĭ si fęsi son şi si trăntì ca un viţilùş pri ĭarbă vęrdi la umbra unuĭ ic.

Pri la m̃ĭazăţĭ f'ęta antrǫ şi ea cu cǫti-va alaìtchi, si ugulì şi si scăldǫ

zăbaĭa dintru că ştià că-ĭ vrutu cola, şi tărcĭà că-ŭ vẹdi di ĭundi-va. După ţe si priminì căţọ̀ să si şătăĭască prin grădină, ìsticli că s-la vẹdă, tucu nu amnọ̀ mult şi dẹdi di ĭel, cari durmeà ca dupri ţea lantă lumi. Ea nu la disţitọ̀, lọ ună mọnă di şenghi şi-ḷĭ li pusi an gĭep, ară napcom işọ̀ şi si dusi casă.

Cutru scăpitatu soàriluĭ putù să si scoàlă ficĭoru şi buĭmăcĭọ̀t cum ra di son, si zălăgọ̀ cutru uşă, işọ̀ nafară şi si dusi ca curşumu la an. Dẹdu cọ̀t la vizù picăsì că nu fẹsi ţiva-godea di ţea-ḷĭ zisi: e! ìḷĭuli, să uzọ̀m di bini! spuni-m̃ĭ şi la mini ţe fisèşĭ as? Tucu ficĭoru anvirinòs ăḷĭ puturnọ̀: «tu, d'ẹduli, ăţĭ baţĭ pează di mini şi cum ved ĭo, vreĭ să chifuìm pri oà.»

— Nu ti anvirină, pùḷĭuli, că ştiĭ cum na-ĭ lafu, ama spuni-m̃ĭ cmo, vizùşĭ ţiva-godea an grădină ili nu? —Ţe ra să ved, că ea nu vinì.

—-Nu viruĭès, cọţi ĭo-ŭ vizùĭ, că antrọ̀, ĭa du-ţĭ bini ăn minti, dali durmìşĭ?

— Am̃ĭ si faţi că zătripnìĭ un'ẹc.

— Delmi-ĭ şa, ĭa vezĭ cmo aĭ ţivà an gĭep. Cọn să si alnẹscă ĭel, ţe să vezĭ: un pulm di şenghi. — Eı! vezĭ, priĭàtilĭ, că tu ĭeşĭ cabatliă? scultă să vezĭ cari-ĭ noĭma lor: Si ştiĭ un lucru, că fẹta ţẹsta-ĭ mult criılată; ea-ţĭ li pusi dintru că nu ĭeşĭ ancă juns s-ti ansòrĭ cu ună fẹtă ca ea, di ţea trubuĭaşti sa ti joţĭ maĭ pişim cu şenghi, ca ficıòriḷĭ minùţĭ, cu lanti sboară, ti rọdi.

După treĭ meşĭ dẹdu la trimẹsi ară an grădină ama-ḷĭ zisi, să cată, s-nu si doarmă ară. Di ţẹsta oàră ăḷĭ mẹrsi bini; pri la m̃ĭazăţĭ vẹdi că si discḷidi ună pingercă di la cunacu lu fẹta şi-ḷĭ fẹsi bil'ẹg di treĭ-ŭorĭ cu ună chitcă şi cọta fu an zuŭa ţea; ară mọ̀ntiză-ta aŭ dişcḷisi pingerca di treĭ-ŭorĭ şi-ŭ ancḷisi.

Dẹdu picăsì ţe vrù să spună ea cu ancḷìdirea şi cu dişcḷìderea pingercăḷĭă; di ţea ăşĭ trimẹsi ficĭoru şi-ḷĭ zisi. Toati si sfărşọră, etcă ţẹsta sẹră ti ştẹtă an cunacu luĭ sìngură, tucu un lucru s-nu uḷĭţĭ, cată si ancḷìzĭ toati uşili pri ĭundi să treţĭ, că acu nu faţĭ şa, si-ŭ păţọ̀şĭ ară. Cọn uzọ̀ ficĭoru ţẹşti lafurĭ, ra să si pẹră di bucuriḷĭă şi vẹ ac fachiru, că si umărọ̀ vichĭ di cọ̀ta lăgari. Niţi nu si antunicọ̀ bini şi etcă-şĭ la junsi la poarta saràĭŭluĭ şi an nuntru ţe să vẹdă! fẹta priminită cu nişti rubi nọŭ la ştità pri prag. Iel si lăgọ̀, aŭ guşnì şi cătară să si sărută, tucu-şĭ uḷĭtọ̀ si-ŭ ancḷidă pọartă şi uşĭli. Istum an saatu ţista tricù şi caraula ţe vigḷĭà cunacu, ḷĭa vizură cum si guscăĭàŭ, şi dintru că vẹ izùn di la ampiratu, antrară an nuntru ḷĭa lară şi ḷĭa turiră an zăndàn. Nàfile ştitọ̀ dẹdu să vină ficĭoru, cọ-ţi cmo ra-n apsană.

Tunţea picăsì ĭel, că nu-ĭ bun lucru, cḷĭămọ̀ curọ̀n ună babă, ăḷĭ dẹdi ună tipsiă cu plăţintă şi cọ̀ti-va liri şi-ḷĭ zisi: «Scultă, babo, ţe să faţĭ tu! lẹ-ŭ tipsia ţẹsta şi du-ti la poarta apsànuluĭ.

«Cola să caţĭ să plọnḍĭ, si ti faţĭ că-ţĭ murì di curọ̀n un iḷıŭ, şi verĭ si-ḷĭ «daĭ di suflit. Ună şi ună ţe să antrişĭ ăn nuntru, si afli un ficĭòr şi fẹta lu «ampiratu. Si-ḷĭ daĭ ruba ta lu ficĭoru, ară tu s-ti priminèşı cu luĭ, dintru ca «să poată işọri ĭel an locu tọŭ; ară ţe să faţĭ napcom, ari si-ţĭ spună fẹta, «s nu dun̄ĭ gaĭlè, că să păţọ̀şĭ ţivà.»

Baba fẹsi tocmu cum ăḷĭ zisi dẹdu, şi mọ̀ntiză-ta, etcă-şĭ-la ficĭoru ca bic

ară casă. Dęd̦u nu la ţirtǫ, tuęu spusi s-nu-l̦ĭ iă frică, că ĭel s-li andiręgă lùcrurli. Tot an zuŭa ţea si vicăì til̦ĭàl ţe ziţeà, că ampiratu visǫ un vis urǫt şi cari s-la ecşighisęscă la ţela ampiratu al̦ĭ da jimitati di ampirăţǫl̦ĭă. Visu ra ţista «visǫ, că nişti corbĭ ăl̦ĭ scuteàŭ ŭocl̦il̦ĭ.»

Toţĭ ichimiĭ, toţĭ dàscăl̦il̦ĭ, şi toţĭ popil̦ĭ si dunară, că s-la ecşighisęscă şi niţiùn nu fu cadǫr si-l̦ĭ află noĭma. Tunţea vinì şi dęd̦u şi-l̦ĭ zisi: «ĭo pot s-la ecşighisès, ampirati, ama cu ţista caùl, că s-m̃i-ŭ daĭ il̦ĭa-ta dupu ficĭoru ţista, ară carĭ sam ĭo şi ficĭoru, si-ţĭ spun nàpcom. Ampiratu l̦ĭ-u tăxì, ară ĭel ăl̦ĭ spusi, că corbil̦ĭ ţel̦ĭa sa oàmiñil̦ĭ, cari-l̦ĭ scot ŭocl̦il̦ĭ, dintru că tu niţĭ abèr nu aĭ, ampirați, că fęta ţu-ĭ an apsană. Cǫn uzǫ làfurĭli ţęşti, si zăcĭudì ampiratu şi trimęsi si-ŭ ducă ună-şi-ună. Fęta cu criel căţǫ să plǫngă şi zisi şa: «Tati, ĭerĭ sęră mi dureà buricu şi să mi licuĭès cl̦ĭămàĭ baba ţęsta ca s-mi tăĭarcă, ama caraula niţi una, niţi dǫŭ, na lǫ şi na ţurì şimidǫŭli an zăndàn.» Ampiratu si anvirinǫ foc şi pusi di l̦ĭa jungl̦ĭară aschĭeril̦ĭ ţel̦ĭa, ară fęta-ŭ dędi dupu ficĭoru ţela ubav şi şa bucuròşĭ si dusiră casă şi f'ęsiră ună nuntă cum lantă nu si fęsi di tunţea. Şa şi toati.

Cmo si spună şi lantu.

[Cules de Iufu Petru din Oşanĭ.]

24. Ampiratu şi lamñĭa.

(Împĕratul şi balaurul.)

Ra ţe nu-şĭ ra.

Ra ună oară un ampiràt şi ună ampiratiţă mult zinghìñĭ, ama nu-şĭ vęŭ fămęl̦ĭă. Nâfile si rugară la Domnu, ca s-la da un ficĭòr ili ună fętă, dintru că ampiratiţa ară strępă rămasi. Din sibepu ţista an ună zuŭă ampiratu işǫ nafară din căsabă si-şĭ ubidęscă casmetu. Etcă că al̦ĭ strătì ună babă gărbovă şi-l̦ĭ zisi: «Iundi ti duţĭ şa zăcĭudìt, ampirati?» — «Eĭ, babo, si ştiĭ tu ţe foc am̃ĭ ardi buricu, nu si-m̃ĭ ziţĭ şa; scultă, babo, si-ţĭ spun: ĭo sam ampiratu şi toati li am, ama Domnu nu-m̃ĭ dędi fămęl̦ĭă, di ţea işǫĭ belchim si aflu vrin lęc.» — «Şi di ţęstă ti plǫnd̦ĭ, ampirati? saldi ţęsta sa-ţĭ iă bol̦ĭca», al̦ĭ zisi baba, «cmo, delmi-ĭ şa, ţǫni męra ţęsta şi du-ti s-aŭ măncàţĭ cu nivęstă-ta şi dupu un'ęc vacǫt si vezĭ, că ampiratiţa si-ţĭ rudęscă ună fętă ùbavă.

Ampiratu bucuròs că flǫ lęc, si anturnǫ casă şi fęsi şa, cum al̦ĭ zisi baba. Dupu ţe aŭ măncară męra, ampiratiţa rămasi gręŭă şi dupu treĭ zǫli rudì ună fętă şa di ùbavă, să-ŭ bęĭ an scafă. Si fęsi tunţea ună mari bucuril̦ĭă an toată căsabaŭa. Amă ţe să vidèţĭ voĭ? baba ţea ra dracu, ară fęta ţea fată ra lamñĭă. Ea zuŭa stăteà ăn lęgăn, ară noaptea si făţeà lamñĭă şi măncà cǫti un cal şi cari ra ţela maĭ bun. Ună sęră şa, dǫŭ serĭ şa, picăsì ampiratu că-ĭ vrin cari-l̦ĭ mănancă cal̦il̦ĭ, ili l̦ĭa fură, amă nu-l̦ĭ triţeà prin criel, că-ĭ fęta luĭ.

Cmo trubuĭaşti să ştim, că an saraĭu lu ampiratu raŭ doĭ fraţĭ ca izmichĭarĭ, un frati şi ună soră. Ampiratu l̦ĭa cl̦ĭămǫ şi la zisi: «Nu ştiŭ cari-m̃ĭ fură cal̦il̦ĭ, di ţea voĭ să vigl̦ĭaţĭ ţęstă sęră şi cătàţĭ si-m̃ĭ spunìţĭ drept mǫni, cari-ĭ ţela, dă-li nu va jùngl̦ĭu.» Iel̦ĭ si pucloniră şi si dùsiră să-şĭ vędă di lucru.

Pri la mıază-noapti ved, că ĭesi din lęgăn un plamin, si anvărtęşti an caļĭ şi mănancă maĭ grosu. Si slăgăiră ĭeļĭ cutriļĭ ţe să facă, să-ļĭ spună lu ampiratu ili să-şı fugă? Acu-ļĭ spun, s-ļıa junglıă, di ţea aşĭ f'ęsiră cruţi şi işǫră tiptìļĭ din săràĭŭ. Amnară ĭeļı cǫt amnară, că etcă ļıă strătęşti un dęd cu barba albă şi ļıa antribǫ, ĭundi si duc. Ieļı aļĭ spùsiră ţe păţǫră şi tunţea dędu scoasi un cuţităş di brǫn şi la dędi la ficĭoru, să-ļı si află la nivoļıă.

Dędu ţista ra Domnu şi cuţitaşu ra blagoslovìt şa, că saldi s-la cıăpneàĭ un ŭom cu ĭel şi ună şi ună murıà. Şi şa amnară ĭeļĭ treĭ zǫli şi treĭ nopţĭ pǫnă jùnsiră an un urmàn des-des. Ară la mejluc ţe să vezĭ? Un cunàc puliìt cu răzìnt, ţe sfitleà ca soàrili. Ficĭoru itru picăsì, că trubuıaşti să iă ţivagodea cola, di ţea ăşı lăsǫ soră-sa nafară şi antrǫ an nuntru.

Mult si zacıudì ĭel cǫn vizù, că toati raŭ azǫr şi niţi ună ghiaţă nu ra. Şa: làmbili raŭ prinsi, sinia pusă cu toati turliıli di măncǫrĭ pri ea, ĭ'ęslili plini cu ĭarbă, cu un laf toati an lor loc. Iel aşĭ cļĭămǫ tunţea soră-sa şi-ļĭ zisi: «vin soră s-na bucurǫm di toati ubăvìļıăli buniļıă, dintru că cunacu ţista ìsticli di noĭ aĭ gotfìt.»

Tamàn cǫn angļitàŭ ĭeļĭ ca nişti ţoglăvĭ şi vęŭ ac fachiriļĭ, că nu vęŭ măncàt treĭ zǫli, uzǫră un glas gros, cari za-trimurǫ urmanu antrèg şi zisi: «cari-ĭ ţela cu dǫŭ càpiti ţe si năımì să antră ăn cunacu meŭ?» Şi pǫnă să sfărşęscă lafu, si puıvì ună nămilă di ŭom cǫt un munti şi negru ca tăcĭuni.

Ficĭoru tunţea trimurǫndăļıa si dusi di si strătì dupu uşă şi cǫn rapu pusi picĭoru pi prag, la buţnì cu cuţitaşu luı an trubuşǫnă şi la trăntì tumbă jos; napcom vinì şi soră-sa, şi ıel di un picıòr şi ea di lantu, pùtură s-la tăręscă pǫnă an triuşă şi s-la turęscă an un bunàr di ună fuñĭă ţe ra langă gard. Amă să vezĭ lucru dràculuı. An bunaru ţista, ĭerĭ-ţe ŭom, acu stăteà patru-zǫţı di zǫli, anghiıà, şa că şi rapu ra să anghiıască.

Dupu ţe la tălcĭǫră rapu, fraţiļĭ rămàsiră ĭeļĭ stăpǫñĭ pri cunàc şi dupu cǫti-va zǫli ficĭoru zacăţǫ să lovęscă ļĭepurĭ şi lanti divutìñĭ, dintru că lant ţe ra să facă? Istum an zuŭa patruzǫţa etcă ţe păţǫ ficĭoru: Cǫn ĭel şizù la corinu di tupolă, ca să si dismăręscă un'ęc, vędi că vini cutru ĭel ună răslăniţă cu doĭ răslàñĭ minùţĭ. Iel tunţea di frică si pusi pri tupolă şi ştitǫ să tręcă, tucu di nicasımetu luĭ, ea şizù an luĭ loc şi zacăţǫ să-şĭ plęcă puļiļĭ, amă saldi din ţea lęvă, cǫţi an ţǫţa dręptă vę un cir'ęĭ. Iel tărcĭǫ, că ìsticli ĭel la ştęţă di ţea si răslăgăì ţe să facă: dăli să turęscă cu tufecu an ea, ili să la sălaghıască cuţǫtu.

Viruì că-ĭ maĭ bun să ļĭa da drum la cuţǫt şi cuţǫtu căzù istum pri rana răslănìţăļĭă, şa că-ļĭ si licuì ciręĭu. Ea plină di bucuriļĭă, ca si ansănătuşǫ, cătǫ dinzùr di ca să vędă cari ļıa fęsi bunu ţista. Ficĭoru trimurà ca vęrga, cǫ-ţi tărcĭà, că si anvirinǫ răslăniţa, nu ştia, că ea la ubideà să-ļĭ spulaĭdisęscă.

Cǫn si zacătǫ sus etcă-şĭ la vizù, aļĭ zisi: «Di ĭundi ti scoasi Domnu, ìļĭuli, să-m̃ĭ faţĭ ţista bun? disfǫ-ti ęmo să-ţĭ daŭ şi ĭo ţe ţerĭ.»

— «Ştiŭ, că mi mincĭùnĭ, al̦ĭ zisi ĭel, dintru că naetu tǫŭ ăĭ ca s-mi mănànţĭ, di ţea nàfile ţu-ĭ zisu, că nu mi disfàc.»

An sfărşùc, vru nu vru, si disfęsi şi-l̦ĭ ţirù să-l̦ĭ da ţel̦ia doĭ răslàñĭ. Multă mǫncă al̦í căzù lu mumà-sa, amă dintru că-şĭ didęsi lafu, di ţea al̦ĭ l̦ia dędi din tot buricu şi l̦ĭa zisi la dispărţǫri: «il̦il̦ĭ meĭ pǫnă cmo mi vuţĭ mini, di oà an cola să ştiţĭ, că veţĭ tată pri ţista bebi, di ţea laf s-nu-l̦ĭ priturnàţĭ, şa s-va blagoslovęscă Domnu.»

Şi ĭel ăşĭ si anturnǫ̀ casă cu ţel̦ĭa doı răslàñĭ.

Şa, ţęsta ra zuŭa cǫn trubuĭà să ghiĭască rapu, istina ca si anghiĭ.

Cum aŭ flǫ fęta sìngură, niţi ună, niţi dǫŭă, ili s-la l̦ia bărbàt ili să-ŭ uţidă Cǫt di urǫ̀t ra ıel, fęta di frică si candisì maı bini s-la l̦ia bărbàt, că si mǫră. Cmo cum să scapă di frati-su? Tucu etcă ţe criel al̦ı dędi rapu: «Tu cmo fǫ-ti ca ıeşĭ loaşă, ară stară, cǫn să vină frati-tu, să-l̦ĭ ziţı să-ţı ducă un'ęc lapti di răslàniţă şi şa să la mănancă răslàniţa.

S'ęrata frati-su ca vinì, aşĭ lăsǫ̀ răslañil̦ı nafară şi antrǫ̀. Cǫn vizù, că-ĭ loaşă, ăşĭ ul̦ıtǫ̀ şi di mărıcari şi di tot, acu la ea nu-l̦ı ra ùstrulu. Ea tunţea-l̦ĭ zisi: «miluìtuli frati, picăsès, că nu ghiès ancă mult, tucu să-m̃ı tręcă mıracu, ăţĭ mi rog mănciǫ̀-ti un'ęc şi fǫ un vărtăcòl prin curia ţęsta, ca să-m̃ı duţĭ un'ęc lapti di răslàniţă, că mult miràc am.»

— ‹Saldi ţista miràcu să-ţı ĭă, soro, că ĭo sam cadǫ̀r să sar an foc dintru tini.»

Iel nu-l̦ı spusi ţiva-godea di ţęli ţe păţǫ̀ an zuŭa ţea, niţi di răslàñil̦ĭ ţe raŭ dupu părınàţı. Mǫ̀ntiză, cǫn si dusi să-l̦í ducă lapti, işǫ̀ ară rapu di ĭundi ra scuns şi-l̦ı zisi; Acu si antoarnă să-l̦ı ziţĭ să-ţı ducă ună lıubiniţă din ţela loc, undi si flaŭ mul̦ıţĭ şǫrpĭ şi belchim cola să-şı află lęcu.»

Frati-su fęsi cum fęsi şi-l̦ı dusi lapti şi ară la trimęsi colo ĭundi-l̦ĭ zisi rapu. Iel şi di ·ţęstă oară nu-l̦ı priturnǫ̀ laf şi-şĭ vizù di drum.

Dupu ţe vinì cu lıubiniţa, ăl̦ı zisi soră-sa: «bun, frati, spuni-m̃ı cu ţe murafèt li faţĭ tu ţęşti lucri, ţe niţiùn ŭom poati s-li facă?› — «Sà nu tărcıǫ̀şı crăşti ţe pilivàn saın ìo, la mini-m̃ı jută Domnu, cǫţi sam şa di moali, că nu pot să rup niţi un ir di mătasi şi ca să vezì, că şa-ĭ, să-m̃ĭ lezĭ mǫñıli.»

Istum ţęsta ştită soră-sa. Ea ună şi ună flǫ un ir şi-l̦ı li ligǫ̀ na opcu. Iel si zmuncıǫ̀ s-la rupă ama nu putù. Tunţea ea căţăŭa la pridędi la rapu, ară ĭel aŭ antribǫ̀: «ţe să facă cu ĭel: s-la jungl̦ıă, să-l̦ĭ scoată ŭocl̦il̦ĭ, ili ţe să-l̦ĭ facă?» — «Scoati-l̦ĭ ŭocl̦il̦ĭ, zişi ea şi cıutneà-la nafară, că cmo nu poati s-nă facă ţiva-godea.»

Şi şa fachiru cu ŭocl̦il̦ĭ scoşı si tărǫ̀ pǫnă la gĭadeĭa ţe triţeà prin curia ţea. Di casmetu luı ama, răslañil̦ĭ l̦ıa lară ŭoc'il̦ı şi l̦ĭa ţin'ęŭ sup limbă. Pri cola tricură chiragìĭ şi l̦ĭa rugǫ̀ s-la lę şi ĭel fachiru. Mul̦ıţĭ nu vrură, saldi un maĭ di cutru partea Dòmnuluı la pusi pri cal şi cǫn jùnsiră proapi di căsabă, la lăsǫ̀ la màrzini să ţęră.

Un'ęc maĭ diparti ra ună ceşmă şi cǫn răslañil̦ĭ aŭ vizură, si zalăgară şi căţară să bea apu, că nu biùsiră di multi zǫli. Tucu an vacǫtu ţista la că-

zură ŭocḻiḻĭ an pustàv şi cmo si pùsiră să vẹgḻĭă unu la ună màrzini şi lantu la lanta s-nu ḻıa lẹ vrin şi şa nu lăsàŭ să si proachĭă niţi puḻĭ pri cola.

Ŭorbu niţi abèr nu vẹ di ţẹsta, că ĭel tărcĭà, că răslañiḻĭ rămàsiră la rapu di ţea ĭẹl si tărọ̀ pọnă la un buḻıùc di ficıòrĭ, cari căntàŭ di surli şi sfriẹli. Ḻĭa rugọ̀ tunţea, să-ḻĭ da şi la ĭel un sfriel, ca si za-sfirẹscă, şi Doamne ţe sa vezı? Căntà cọta ubav, că ziţ'ẹĭ, că ţista nu-ı ŭom, 'mi anghil. Şi si dusi lafu di ĭel pọnă la ampiratu. Tunţea la cḻıămọ̀ ampiratu şi rămasi la săràĭŭ saldi să cọntă.

Ari ună zuŭă si vicnì tiḻıàl, ca stăpọnu să si ducă să-şĭ lẹ răslañiḻĭ, cọ-ţi nişanu di apu-ĭ. Uzọ̀ şi ŭorbu şi idvam tunţea picăsì, că răslañiḻĭ sa luĭ şi-şĭ ţirù izinu di la ampiratu să si ducă să-şĭ ḻĭa lẹ.

Cọn ĭel si pruchĭọ̀, cum f'ẹsiră şi flară ŭocḻiḻĭ. Bun ma ŭocḻiḻĭ si f'ẹsiră an apu cu lẹc şi cum aḻĭ pùsiră an loc, aḻĭ vini vidẹla ară. Ampiratu, dintru că nu vẹ iḻĭ şi dintru că ţista ra tinir ubav, s-la bẹĭ an scafă, la fẹsi zìniri.

Tunţea ıel aşĭ cḻĭămọ̀ muḻĭarea di ună parti, ăḻĭ dẹdi un ir di mătasi şi-ḻĭ zisi: «Lẹgă-ţĭ mọna cu iru ţista şi cọn s-ti stringă, ună şi ună s-ḻĭa gripèşĭ răslañiḻı, că nu-ĭ lucru bun.»

Dupu un'ẹc vacọ̀t si dusi să vẹdă ţe faţi soră-sa cu rapu. Cum amnà prin drum, etcă-ḻi ĭẹsi un popă nărnti. «A! bun că ti scoasi Domnu, pope, aḻĭ zisi ĭel; ştiĭ ţe-ţĭ mi rog? dọ-m̃ĭ rùbili tali şi na-ţĭ-li mẹli, că mult am̃ĭ trubuĭès.»

Popa pişim nu vru cọ-ţi tărcĭà, că si rọdi di ĭel, ama cọn vizù, că-ĭ şa, cum aḻĭ ziţi, ăḻĭ li dẹdi cu tot buricu, că nu raŭ di sfită.

Să vidèţĭ ţe naèt vẹ ficĭoru:

Iel cıucnì la poarta lu rapu şi ună şi ună işọ̀ şi di iru scăpọ̀ s-nu la mănancă. «Stọĭ, ŭòmuli, aḻĭ zisi ficĭoru, nu vezĭ că sam popă? Scultă ţe nivoḻĭă mi faţi să vin: uzọ̀ĭ, că nu iţĭ ancurunàţĭ di ţea vinìĭ s-v-ancurùn, ca să iţĭ blagoslovìţĭ di Domnu.»

Rapu nu la picăsì, ca ra ĭel şi la lọ an udaía, ĭundi ra şi soră-sa. Niţi la ea nu-ḻĭ tricù prin criel, că ţista-ĭ frati-su.

«Aĭ, maĭ curọ̀n s-va-ancurùn, că mi angunisès», la zisi ĭel. «Tucu cată, ràpuli, s-nu aĭ vrin cuţọ̀t la tini, că nu-ĭ bini, di ţea pun-la pri puliţă.»

Dupu ţe si zadinzurară di vrină dọŭ-treĭ ŭorĭ di zur di ună buţẹŭă, popa pusi mọna pri cuţitàşu luĭ, ţela dat di Domnu, şi la buţnì rapu şi la trăntì la pimìnt. Cọn si vizù scăpàt di duşmanu luĭ, aḻĭ zisi la soră-sa «ĭa cată-ti an ŭocḻiḻĭ meḻĭ, să vezĭ, nu mi cunòştĭ, cari sam?»

Ea la picăsì, amă di ruşọni ra maĭ bini să-ŭ angḻită pimintu. «Cmo s-ti anvèţ ĭo criel, şapratcă, cum ştiĭ s-ăţĭ pridàĭ frati-tu» şi fără niţi un laf aŭ tàḻĭọ̀ ăn mucĭcọ̀ţĭ.

Dupu ţẹsta, aḻĭ vinì chĭefu să si ducă la ampiratu, di ĭundi fuziră ĭel cu soră-sa. Mult si zacĭudí, con vizù ĭel, că ĭarba criscusi an toati triuşli, ară cọn si pruchıọ̀ di săràıŭ, etcă la priştitọ̀ lamñía şi-ḻĭ zisi: «A, bun că vinìşĭ,

că flămunḑǫĭ di cǫn nu trẹţi niţi ună ghiaţă prin oa.» Slăgăĭţĭ voĭ cmo ţe ţòglăvă di lamñĭă ra, că vẹ măncàt ună căsabă şi tot ziţeà, că-ĭ flămundă.

«Cmo, cum verĭ s-ti mănànc, şa cum sam cu dinţiḽĭ stripijǫţĭ ili s-mi duc pişim s-ḽĭa tucĭǫs?» ăḽĭ zisi ea.

«Maĭ bini, tucĭà-ḽĭa, zisi ĭel, şi ca să nu-ţĭ iă frică, că fug, dǫ-m̃ĭ ună tàmbură să ţăngărès.» An vacǫtu cǫn ĭel ţăngăreà, işǫ un şoaric din dulàp şi-ḽĭ zisi: »Ţe faţĭ, bra budalàĭuli? nu vezĭ, că s-ti mănancă? ţe şteţĭ? fuĭ maĭ curǫn! cǫt di ţăngăriri, lasă-mi să ţăngărès ĭo, ca nu-m̃ĭ-ăĭ frică di ea.»

Lamñĭa antribǫ di vrină dǫŭ ŭorĭ, dăli să vină ili să maĭ ştẹtă. Bun aină şoàricu nu ra budală să-ḽĭ pricăjẹscă. Cǫn vinì ea, si lǫ di per cǫn vizù, că-ŭ mincĭunǫ; tunţea si pusi pri casă şi la vizù cum fuzeà fachiru di scăpiră pimintu. Curǫn si lǫ şi ea dupu ĭel şi la pruchĭǫ. Di casmetu luĭ raŭ nǫŭ tăpòlĭ, una lăngă lanta şi ună şi ună si pusi pri una.

Lamñĭa aŭ crăşnì cu dinţiḽĭ şi-ŭ trăntí la pimìnt. Iel op! tunţea pri lantă; ară lamñĭa aŭ tăḽĭò şi ţẹsta şi şa pǫnă la nǫŭa. Oa ea si umărǫ şi dinţiḽĭ si săldisiră. Idvam cmo aşĭ dusi ficĭoru an criel di răslăñĭ şi tunţea iru aŭ strinsi muḽĭari-sa şi ea-ḽĭ gripì răslàñiḽĭ. Ieḽĭ la flară şi-ŭ fẹsiră lamñĭa an măcĭcǫţĭ.

Aţi ăşĭ si turnǫ casă şi ghiĭaşti ancă acu nu murì.

[Oşanĭ] [Cules de d-l Iufu Petru.]

XIV. Împărţirea ḑileĭ.

1. «An zǫrli» = în zorĭ:
2. La darea zǫrli = în zorĭ de ḑi: *Si sculǫ la darea zǫrli* = Se sculă în zorĭ de ḑi.
3. La bàtirea soarluĭ = la rĕsăritul sórelui.
4. Dimnẹţa, diminẹţa-ta = diminéţa.
5. Ancriscù soarli = S'a luminat de ḑiuă; s'a făcut ḑiuă; şi ca si privizù = şi dacă se lumină de ḑi, Wgd. 61; cǫn si privẹḑi = când se luminéză de ḑi, Arom., *cîndu ápiră.*
6. Cripǫ zuŭa = S'aŭ făcut de zorĭ; se lumină de ḑi.
7. S-fẹsi zuŭa = se făcù ḑi; s-fẹsi zuŭă mari = se făcù ḑi mare, adecă: s-a luminat bine de zi.
8. M̃ĭază = Miaḑă-ḑi; m̃ĭază-ţĭ = amiaḑĭ, miaḑă-ḑi. Di méžloka zuǫ Wgd. 67 = In der Mitte des Tages.
9. Rucĭòc = prânz.
10. Mirindi = Arom. mirindi = timpul de pe la cina mică, pe la tocate.
11. Mrac, miràc = amurg. *Vinì an mrac* = venì pe la amurg; *dirèp viniri vaḽi an cătùn.* (= Drept când vin vacile în sat.)
12. Sẹră, sẹra, s'ẹrata = séra. *S-fẹsi sẹră* = Se făcù séră, nópte; Stară = De-séră.
13. Ţină = cină: *Aĭ să ţinǫm* = aĭ să cinăm.
14. Scăpitarea soarluĭ = Apusul sóreluĭ.
15. Noapti = nópte. *S-fẹsi noapti* = Înoptă. *Pristi noapti* = în timpul nopţiĭ. *An jimităt' di noapti* = pe la miedul nopţiĭ.

[Oşanĭ.]

16. Mĭază-noapti = miaḑă-nópte; Pristi noapti = miedul nopţiĭ.

[Birislaŭ.]

17. **Darea stęñă** când rĕsare lucéfĕrul.
18. Neclară mi se pare expresiunea următóre, auḍită des: **vinì casă noaptea niți ună doabă**, care, liber tradusă, însémnă: venì cu nóptea în cap, venì în plină nópte.
19. **Căntarea cucọțiḻĭ**=la cântatul cocoşilor, după mieḍul nopții, timpul când se deştéptă femeile érna, ca să se apuce de lucru.

XV. Nume de animale.

În ce privesce numirea vitelor, se obicinuesce a fi numite după colóre, calităţĭ saŭ defecte, etc. Numaĭ în ce privesce boiĭ şi vacile capĕtă numirĭ, după ḍiua în care s'aŭ născut. Ast-fel un boŭ născut Duminică se va numì *Dumi*, după primele silabe ale cuvîntuluĭ *Duminică*. Întrebând de ce nu-ĭ ḍice *Duminică* şi-ĭ ḍice *Dumi*, mi s'a rĕspuns, că ar fi păcat, Duminică fiind o ḍi sfîntă; *Joĭcă* şi *Ḑoĭcă*, se va numì vaca născută Joia; iar boul născut în acéstă ḍi se va numì *Jure*.

Numele fórte usitate, după colórea viteĭ, carĭ nu fac decât să repete colórea însăşĭ, ca *negru, roşa, albu, cĭanuşiă*, etc., nu sunt reproduse maĭ jos.

Nume de animale.

1. **Alciă**, nume de cal, de colóre roşatecă. Arom.: *algĭé, algìu.*
2. **Baḻĭă**, n. de oĭ, de capre. Arom. *baḻĭe.*
3. **Biḻĭúr**, n. de cânĭ.
4. **Belícĭŭ**, n. de cânĭ.
5. **Carmàn**, n. de cânı după numele proprii turcescĭ.
6. **Caramàn**, n. de cânı.
7. **Caușă**, n. de capre.
8. **Călęşă**, n. de oĭ, capre. Arom. *caleşi.*
9. **Cenă**, n. de căţeà.
10. **Cepa**, n. de căţeà; capră.
11. **Cĭapă**, n. de căţeà.
12. **Cĭacu**, n. de câne.
13. **Cil**, n. de cal.
14. **Cĭula**, n. de oı.
15. **Cĭupă**, n. de capre, de oĭ. Arom.: *cipă.*
16. **Cĭută**, n. de capră fără córne. Arom, *şută, cĭută.*
17. **Cĭut**, n. de ţapĭ, berbecĭ, fără córne. Arom. *şut, ciut.*
18. **Cona**, n. de căţeà, de obiceiŭ la cele de soiŭ micĭ.
19. **Culă**, n. de epe.
20. **Cul**, n. de cal.
21. **Cuse**, n. de câne.
22. **Domcă**, n. de capre (prescurtare din *Duminică*).
23. **Dumi**, n. de boŭ fĕtat Duminică.
24. **Doncă**, n. de capre (din Duminică).
25. **Durì**, n. de cal, întors.
26. **Ḑoică**, n. de vacă născută Joia.
27. **Fina**, n. de căţeà.
28. **Garşă**, n. de capră.
29. **Ghĭesă**, n. de capră négră, văargată cu roşu; iar dacă-ĭ de altă colóre, se ḍice *ghıesă*, fiind văargată cu negru. Arom. *ghĭesă.*
30. **Ghĭòc**, n. de cal, de colóre căruntă. Arom. *Ghĭoc, psar.*
31. **Grivu** (Griveĭ), n. de câne.

32. **Iripată**(aripată), n. de capre, de oĭ.
33. **Jacă**, n. de câne.
34. **Joĭcă**, n. de vacă născută Joĭ.
35. **Jure**, n. de boŭ fĕtat Joĭ.
36. **Lisa**, n. de căţeà; de oĭ.
37. **Luna**, n. de vacă fĕtată Lunĭ.
38. **Lunce**, n. de boŭ fĕtat Lunĭ.
39. **Marta**, n. de vacă fĕtată Marţĭ.
40. **Martin**, n. de boŭ fĕtat Marţĭ.
41. **Mata**, n. de vacĭ fĕtate Marţĭ.
42. **Maţoşcă**, n. de vacĭ fĕtate Marţĭ.
43. **Murg**, n. de oí, caí, cânĭ, boĭ, catârĭ, măgarĭ.
44. **Murgă**, femeninul de la *murg*.
45. **Mărca**, n. de oí.
46. **Mărciŭ**, n. de cânĭ.
47. **Minghĭuşarcă**, n. de capră (cu cerceĭ), de oĭ.
48. **Murgĭu**, n. de cânĭ.
49. **M̃ĭerlă**, n. de vacă fĕtată Mercurĭ.
50. **M̃ĭercĭu**, n. de boŭ fĕtat Mercurĭ.
51. **Neşca**, n. de vacă fĕtată Dumineca, prescurtat din Dumi[neşcă].
52. **Pană**, n. de căţeà.
53. **Paļĭă**, n. de câne.
54. **Peţu**, n. de boŭ.
55. **Pripăşọtă**, nume de capre.
56. **Raguşcă** şi **Raguşă**, n. de oĭ.
57. **Rap**, n. de cal negru.
58. **Rapcă**, n. de oĭ, de capre, epe, căţele.
59. **Sọbă**, de vacă fĕtată Sâmbăta.
60. **Sobani**, n. de boŭ fĕtat Sâmbăta.
61. **Suza**. n. de căţeà.
62. **Sivu-glavă** (bulg., cu capul cenuşiŭ), n. de capre.
63. **Şarcă**, n. de căţeà.
64 **Şută**, n. de capre fără córne.
65. **Ţărnă**, n. de capre negre. (bulg., negru).
66. **Venu**, n. de boŭ saŭ de vacă născuţĭ Vinerĭ.
67. **Viḑa**, n. de vacă fĕtată Vinerĭ.
68. **Vrană**, n. de capre.
69. **Zoĭcă**, n. de vacă născută Joĭ.

Strigăte de chemare a catârilor.

1. **Vîr**! Când chemăm catârul, ca să apuce drumul drept; tot aşà:
2. **văr-aţĭ** !
3. **aţĭ** ! strigăt de chemare ca să oprim catâriĭ.
4. **moţĭ**! strigăt de chemare, de îndemn, de oprire la catârĭ; depinde de modularea vociĭ, ca să exprime îndemn, chemare saŭ oprire.

XVI. Nomenclatura localităţilor din Huma, Cònţica, Lunḑiñĭ, Oşanĭ, Birislăŭ, Nănte şi Cupa.

1. **Agri-Dumce** (la ∾), n. de loc. în Hma.
   'Agrili-al Jaĭcă, n. de loc. în Hma (vest).
   Agĭoĭe, n. de loc. în Oş.
   Apă-albă, n. de loc. în Nta.
5. **Apa-li Cuvită**, n. de isvor. Apa acesteĭ fântânĭ este roşie, la gust acră şi locuitoriĭ îĭ atribue proprietatea de a tămăduì pe ceĭ suferinḑĭ, carĭ vin acì şi-şĭ spală picióreie.
   Apa-raţi, n. de fnt. în Oş. Apa din acest loc curge în continuŭ maı mult timp şi după acésta încetéză de a maĭ curge un timp

îndelungat de câte-và lunĭ, uneorĭ sĕptămânĭ, pentru ca apoĭ să reîncépă a curge din noŭ în abundenţă.

Apa-l-Teana, n. fnt. în Cpa.

Ăn Arburĭ, n. de loc. în Ln.

Ardulĭă, n. de loc. în Oş.

10. **Areŭlu-di-Ghĭupca**, n. de drum prăpăstios, care duce din Hma spre Ghevgheli.

Arghìr (pri), n. de loc. în Cpa.

Arghia-l-Dava, n. de loc. în Cpa.

'Aria Dòmnuluĭ, n. de loc. în Ln.

Arnaùt cişmè, n. de fnt. în Oş. care se maĭ numesce şi *Cişma-di-Padi*.

15. **Aşca**, n. de loc. în Nta.

Bàltălĭă (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.

Balta-Cĭaìr, n. de loc. în Ln., unde altă dată a fost un mic lac, secat acuma.

Balta-mică, n. de loc. în Hma spre vest.

Baltă, n. de loc.; numaĭ când plouă se strînge apă în cât forméză un fel de lac.

20. **Baltă-roşi**, n. de loc. în Cpa. (lac).

Baltă (sęcă), n. de fost lac în Brw.

Bàuişti, n. de loc. unde altă dată aŭ fost băĭ, după cum spun moşiĭ. (Ln).

Bară, n. de loc. în Oş. Pămîntul este mocirlos, de unde şi numirea de bară.

Baş-Cişmà, n. de fnt., în Cpa.

25. **Ăn Batǫnĭ**, n. de fnt., în Oş. Altă dată a fost un fel de *vâltorĭ*.

Bàuva (în loc de: Bahuva), n. de loc. în Brw.

Băcĭlişti, n. de loc. în Hma. Loc unde când-và a fost târla, de unde ĭĭ vine numirea.

Băcĭliştea-al-Chĭorle, n. de loc., fostă târlă, după cum arată numirea, în Hma.

Băcilĭa-al-Cĭoĭca, n. de loc. în Hma spre Nord.

30. **Băcilìñĭ**, n. de loc. în Cpa.

Băciliñă, n. de loc. în Brw, hotar.

Băcĭǫla-Ghìuluĭ (târla celuĭ viŭ), n. de loc. în Oş.

Băcĭǫla-lu-Riza-chĕaĭa, n. de loc. în Hma. [Târla luĭ Riza-scutarul.]

Bărdèt, n. de loc. în Hma. Altădată pădure de braḑĭ, aḑĭ sunt numaĭ ogóre frumóse acì.

35. **Băs'ęrica-mica**, biserica în Oş. cu hramul «Adormirea-Maiciĭ Domnuluĭ.»; n. de loc. în Nta, altă dată biserică.

Băs'ęrica-mari, n. bisericiĭ cu hramul «S-tul Nicolae» din Oş.

Băs'ęrica-lu Tanàs, n. uneĭ bisericí, în ruine aḑĭ, din Hma.

Băşcĭurĭ, n. de loc. spre nord, în Hm. Sunt grădinĭ frumóse de unde ĭĭ vine şi numirea: tk. *Bahce* = grădină.

Bătañĭă, n. de loc. în Brw. Este hotar.

40. **Bătàñĭa di-la Sireanu**; n. de loc. în Cpa; *bătañĭa* de acì funcţioneză.

Bătǫñĭ (an ∾), n. de loc. în Oş.

Beliţa, n. de rîŭ în Meglena, se varsă în Megleniţa.

Beş-bunar (tk. = cincĭ puţurĭ, isvóre), n. de fnt. şi de rîŭ, care isvorĕsce din Oş. şi se varsă în Carazmàc. Eşind din teritoriul aparţinênd Oş., capĕtă numirea de *Meglenişti*, iar maĭ în colo numele *Culodĭàĭ* şi sub acest nume se varsă în *Carasmàc*. Se numesce Beş-Bunar, fiind-că apa isvorĕsce din cincĭ isvóre

Bicĭàc, (cișma ∾), n. de fnt. în Hma, chiar în sat.
Bigurliva, n. de loc în Cupa.
45. **Bijăniă**, (an∾), n. de loc. în Cpa și Oș.; servesce de hotar.
Bila-lungă, (=stânca-lungă) n. de loc. în Oș.
Bila-de-Varnic, n. de rîuleț în Hma, a căruĭ apă treceà prin sat altă dată, după cum se spune și după cum atestă albia rĕmasă sécă. Legenda spune, că pe când se jucà în apa rîulețuluĭ un copil, venind dintr'o dată un curent puternic de apă, a târît pe copil de vale și l'a înecat. Mama acestuia, nebunā de durere, șĭ-a rĕsbunat asupra rîulețuluĭ, astupând, în curs de maĭ multe ḑile, gura rîuluĭ cu lână, fácêndu-l prin modul acesta să-șĭ schimbe cursul în direcția opusă cătunuluĭ, spre Conțĭca.
Bil̦ĭă, n. de loc. în Cpa.
Bil̦ĭucă, n. de loc. în Cțca.
Bistrița, n. de apă în Nta.
50. **Bivul̦ĭ**, n. de loc. în Cpa.
Blața, n. de loc. în Nta; ∾ **mari**, ∾ **mică**, n. de loc. în Oș.
Blădiță, n. de loc. în Hma.
Ăn-Boja, n. de loc. în Nta.
Borcă, n. de loc. în Oș.
Boță, n. de fnt. în Oș.
55. **Bòțăl̦ĭă** (cișma ∾), n. de fnt. în Oș.
Boari, n. de munte în Meglenia, anume șira dintre *Două urecl̦i*, până la Z‐na din Nta.
Braḑĭ-di-cirèșĭ, n. de loc. în Ln.
Brățe, (brațe), n. de loc. în Hma.
Brĭaznic, n. de loc. în Hma.
Brañiă, n. de loc. în Hma.
60. **Bri-miel**, (1) n. de loc. în Cupa.
Bri-purari, n. de loc. în Cupa.
Bucĭava, n. de loc. în Brw.; este hotar.
Buduvăchĭ, (Cișma di ∾), n. de fnt. în Oș.
Pri **Buluvàñĭ**, n. de loc. în Nta.
65. **Buluvanu**, (an ∾), n. de loc. în Oș.
Bumbățină, n. de loc. în Cpa.
Bumbăchiști, (bumbăcărie), n. de loc. în Hma. spre Nord.
Bunàr, n. de loc. pădurósă în Oș.
Bunaru Neàmțăl̦ĭă, n. de loc. și de fnt. în Oș. (Puțul nemțóıceĭ).
70. **Bursàc**, saŭ **Burtàc** (!), n. de loc. în Nta.
Burunu-di-varniță, n. de loc. în Hma, unde se face var. (Puțul de *varniță* cuptor de făcut varul.)
Camòrĭ, n. de loc. în Brw.
Capu-di-apu, n. de fnt. în Hma, a căruĭ apă este fórte rece și fórte bună.
Caraĭaui, n. de loc. în Cupa.
75. **Carăùș**, n. de loc. în Hma.
Carpin-gros (la∾), n. de loc. in Ln.
Casandria, n. de loc. în Nta.
Casă (la ∾), n. de loc. în Cpa.
Casa-Zmènuluĭ, n. de loc. în Oș., reședință de zmeŭ după credința sătenilor, *uom cu peñĭ*, om cu aripĭ care zbóră, și când tună, se zice că el tună. *Zmeul* de acì rădică o fată, când jucà în horă și o aduse în acéstă loc.
80. **Càsili-lu Mìși** (la∾), n. de loc. în Oș., unde altă-dată a fost sătuleț.
Càsili-Váșil̦ĭă, (casele Vașeĭ), n. de loc. în apropiere de Oș.,

(1) Nu sunt sigur dacă cum-và *Bri* n'ar fi preposiț. *pri*.

unde altă dată aŭ fost case şi sătuleţ.
Càsili-Pètcăļĭă, n. de loc. în Oş., fost sătuleţ.
Călugăr (cişma di ∾), n. de fnt. în Oş.
Cămeşa (na∾), n. de loc. în Conţica.
85. **Căpă-noŭ**, n. de fnt. în Cupa.
Cărămilă, n. de loc. în Huma şi Cupa.
Cărlĕájăļĭă (cişma ∾),=(cişmeaua Carleajeĭ), n. de fnt. în Oş.
Cărñĭár, n. de loc. în Nta.
Cărúş, n. de loc. în Brw.
90. **Căstoñĭ**, n. de loc. în Cupa.
Cătùnişti, n. de loc. în Hma, unde a fost altă-dată cătun.
Chĭană (cişma al ∾), n. de fnt. spre nord în Hma.
Chĭarea-mari, n. de loc. în Hma. Numită chiare fiind-că nu vede sórele partea loculuĭ.
Chĭatră, (la ∾), n. de loc. în Hma.
95. **Chibúr** (Cişma lu∾), n. de fnt. în Oş.
Chira, n. de loc. în Brw.
Chirmidàrniţa, n. de loc. în Hma. (Cărămidărie); şi în Ln. se găsesce o loc. cu acéstă numire.
Chitca, n. de loc. în Cupa.
Chìtchili-bàbăļĭă, n. de loc. în Oş. (Florile babeĭ).
100. **Cĭaira-lu Trăĭán**, n. de loc. în Oş. (Livadea luĭ Traian).
Cĭavdàr, n. de loc. în Hma, la nord.
Cĭocĭa, n. de loc. în Hma.
Cĭorĭ (an ∾), n. de loc. în Ln.
Cişma-Bèguluĭ. n. de fnt. în Hma.
105. **Cişma-di-culă**, n. de fnt. în Oş.
Cişma-di-Padi, n. de fnt., în Oş., care se maĭ numesce şi *Arnaùt-cişmè*.
Cişm-al Bandu, n. de fnt. în Oş.
Cişma-di-vali, n. de fnt. în Cpa.
Cĭuca, n. de loc., deal, în Brw. şi în Ln.
110. **Cĭucarea di Cirnici**, n. de loc. în Hma.
Cĭucĭulĭàn, n. de loc. având forma paseriĭ *cĭucĭulĭàn* (ciocârlan), când e privită din depărtare; în Hma.
Cĭuma, n. de loc. în Oş., spre est şi în Cupa spre vest.
Cĭunărescă (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.
Cĭuncutèļĭŭ, n. de loc. în Cupa.
115. **Cĭuchiti**, n. de loc. în Conţca.
Cĭùtură, n. de loc. în Nta.
Ăn Cļin, n. de loc. în Nta.
Cļinu-dùdiļĭă, n. de loc. în Oş.
Coadri, n. de loc. în Cupa.
120. **Ăn Coastă**, n. de loc. în Nta.
Coasta-di-Parcĭùvala, n. de loc. în Nta.
Coasta-mari, n. de loc. în Lĭumniţa. Se vede din Ghevgheli.
Coasta-di-Tanàsiţĭ, n. de loc. în Oş.
Codru-negru, (Codru negru). n. de loc. în Oş. şi în Nta.
125. **Codru**, n. de loc. în Huma, unde se află pădure fórte frumósă.
Codru-naltu, n. de loc. în Hma, care se desparte de *Codru* printr'o muche *(rid)*, Arom. *şilatură*.
Codru Bară, n. de loc. în Hma.
Codurĭ (Coturĭ, în Hahn: Koter, p. 268 op. cit.), n. de pădure; şi n. de rîŭ, ce se varsă în Megleniţa.
Còrbuluĭ (cişma ∾), n de fnt. în Oş.
130. **Ăn Corñĭ**, n. de loc. în Nta, unde se află cornĭ.

Coruna, n. de loc. în forma uneĭ coróne, în Lĭumniţa (Weig. op. cit., p. XXI.)
Ăn Cǫmp, n. de loc. în Cupa.
Crăișnic, n. de loc. în Nta.
Crimiját (izvǫrcă di ∾) n. de fnt. în Oş.
135. **Crivinoñĭcă** (an ∾) n. de loc. în Ln.
La Cruţĭ, n. de loc. în Cupa; şi în Oş. numită şi **Fagu-lu-Cĭuli**.
Cucòrĭ, n. de loc. în Oş.
Cuculici, n. de loc. în Oş.
Cudru-Bară, n. de loc. în Hma.
140. **Cudru-Puĭḻĭa**, n. de deal în Huma.
Cuĭasa, n. de fnt. în Cupa.
Culă (castel), n. de loc. în Hma.
Culodĭăĭ (**Culudĭăĭ**), n. de rîŭ ce se varsă în Carasmàc.
Cupa-vęcḻi, n. de loc. unde a fost altă dată Cupa.
145. **Cupàcĭu-roşi**, n. de loc. la vest, în Hma. Terenul acì este de tot neted, saŭ cum ḑic Humeniĭ *ramnic*.
Ăn Cupaci, n. de loc. în Oş.
Cupăcină, n. de loc. în Huma şi Cupa.
Curabi, n. de loc. în Ln.
Cureta, n. de fnt. în Cpa.
150. **Curìa**, n. de loc. în Hma.
Curiă, n. de pădure în Ln.
Curìţĭ şi **Curi**, n. de loc. în Cpa.
Ăn Curìcĭŭ, n. de loc. în Ln.
155. **Curnèt**, n. de loc. în Huma.
Curu-di-brad, n. de loc. în Huma.
Curu-di-mucĭară, n. de loc. în Oş. Se maĭ numesce şi *Pădină*.
Curu-di-Bătañĭă, n. de loc., unde altă dată erà *bătañĭă* (vâltóre) în Hma.
Cusăḻĭă (an ∾), n. de loc. în Nta.
160. **Cusèlĭ**, (cişma ∾), n. de fnt. în Cţca şi între Hma. şi Ln. *Cusèlĭ*, în dialectul meglenit se numesce pămînt roşu. De acì şi numirea localităţiĭ, fiind-că se află acì pămînt roşu.
Cutaru-Gànăḻiă, n. de loc. în Nta.
Cute (an ∾), n. de fnt. în Oş.
Daĭcĭoană, n. de fnt. în Oş.
Deal, n. de loc. în Brw.; în Oş.; în Ln., de unde te poţĭ uità peste tótă câmpia.
165. **Deba** (cişma lu ∾), n. de fnt. în Cpa.
Destor (an ∾), n. de loc. în Nta.
Diiḻă (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.
Diminíc, n. de loc. în Nta.
Dingu, n. de loc. în Hma, unde altă dată erà un *dingu*, (un fel de vâltóre) cu care se curăţa orezul. Astăḑì cultura orezuluĭ fiind părăsită de Humenĭ şi de satele vecine, ca neproductivă, şi *dingul* a fost părăsit.
170. **Dragni**, n. de loc. în Ln.
Drăgaşcă, n. de loc. în Brw.
Dijoasa-biserică, n. de biserică în Ln., numită şi *Sfeti-Vraci*.
Discrena, n. de loc. în Cpa.
Disupra-Halciş, n. de loc. în Cpa.
175. **Dòĭ Căstǫñĭ**, n. de loc. în Cupa.
Dǫŭ-urecḻi, muntele din Conţca, care, privit din depărtare, cele douĕ piscurĭ par a fi ca douĕ urechĭ.
Drumu-mari, se numesce drumul care duce în spre Ghevgheli (Ln.).
Drumu-di-viñĭurĭ, (drumul de la viĭ), care duce spre viile din Ln.
Drumu-di-Lęsa, drumul care duce din Ln. spre localitatea *Lęsa*.
Drumu-di-mănăstìr, drumul care duce din Ln. în spre mânăstirea din Oşanĭ.

180. **Drumu-di-Cĭopri,** care pornesce din mahalaua cu acelaşĭ nume.
Drumu-di Nǫnti, care duce din Ln. spre Nănte.
An Dròbică, n. de loc. în Nta.
Drumu di ∾ [H]uma, n. de loc., servind de hotar între Brw. şi Hma.
Drumu turţèsc, n. de drum în Oş.
185. **Duĭa,** n. de deal în Hma.
Dùicĭ, (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.
Dulęti, n. de fnt. în sat, în Ln.
Dumbrǫ̀vĭ, (dumbrăvĭ), n. de loc. în Oş.
Eleşinţa, n. de fnt. în Oş.
190. **Fagu-di-Cruţi,** n. de loc. în Oş.
Fagu-lu-Cĭuli, n. de loc. în Oş. Se maĭ numesce şi: *la Cruţi.*
Făltǫnă, n. de fnt. în Oş.
Făltǫna-caḻĭlor, n. de fnt. în Oş.
Făutănęli, (an ∾), n. de loc. în Nta. (Fântânele.)
195. **An Făntǫnă,** n. de loc. în Nta. (la Fântână.)
Făşăniţurĭ, n. de loc. în Nta.
An-F'ęrică n. de loc. în Ln.
F'ętăḻĭă, (isvoru ∾), n. de loc. în Oş. (= isvorul feteĭ).
Frajiḻĭ, n. de loc. în Nta. (=la Fragĭ.)
200. **Fringhiţa,** n. de loc. în Huma. Tradiţiunea povestesce următórele despre acéstă numire: satele Huma, Lundiñĭ, Gorşèt şi Oşanĭ, se certaŭ între ele şi nu se puteaŭ înţelege cu nicĭ un chip în ce privesce întintinderea hotarelor. Fie-care sat pretindeà din teritoriul satelor vecine şi din causa încălcărilor reciproce, ajungeaŭ la fel de fel de conflicte şi chiar omorurĭ. Dupămulte învrăjbirĭ, aŭ căḑut la înţelegere, ca teritoriul fie-căruĭ sat să se întindă până la locul numit aḑĭ *Fringhiţă*, altă dată numit alt-fel. Şi ca să nu-şĭ calce jurămîntul, cum din întîmplare treceà pe acì o *francă* (europénă, franceză, neortodoxă creştină) aŭprins-o şi îmmormîntat-o în acel loc, ca să fie păzitórea hotaruluĭ stabilit cu învoială comună. *Grobu* (mormîntul) Frânceĭ se vede şi până astăḑĭ şi se numesce, *grobu-li-Fringhia* saŭ simplu, *Fringhiţa.*
Furęsca, (vali ∾), n. de rîuleţ în Cpa. (=Valea furéscă.)
Fùruluĭ (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.
Fuzęti, (an∾), n. de loc. în Oş.
Gaĭa, n. de loc. în Oş. (=cióră).
205. **Ăn Gardìñĭ,** (=la grădinĭ) n. de loc. în Nta.
Gàura-lisìţăḻĭă, (gaura vulpiĭ), n. de loc. în Oş. şi Brw.
Gàura-Ursuluĭ, n. de loc. în Brw; n. de fnt. în Oş. (=gaura ursuluĭ).
Gàura-di-Zǫnă, n. de loc. în Nta. (=Gaura de Zînă.)
Găndacĭa, n. de loc. în Cpa. (Etym. de la gândàc).
210. **Gărdiñĭa,** n. de loc. în Cpa; — n. de fnt. în sat în Hma. (Etym. grădină.)
Gărmǫ̀zĭ, n. de loc. în Brw, (grămeḑĭ, ruine).
Gherghina, n. de loc. în Cpa.
Gherghiţă, n. de loc. în Nta.
Ghigòr, (la∾), n. de loc. în Hma, unde se află piétră cu acelaşĭ nume.
215. **Ghĭolma,** n. de loc. în Cupa.
Ghĭubrina, (gunoiŭ de capre) n. de loc. în Hma. şi Cpa.

Ghĭupca, n. de loc. în Hma, în apropiere de *Pesi-grop,* mormîntul unuĭ Turc ticălos (veḑĭ, pag. 12—13), împușcat acì pentru multele neomeniĭ făptuite în satul Huma și Coniţa. Tot de acì isvorĕsce un rîuleţ cristalin, care pórtă același nume. Este loc de poposire pentru drumeţiĭ carĭ vin din Ghevgheli saŭ din spre Lunḑiñĭ și Nănta.

Ghĭurta, n. de loc. în Hma.

Gĭamiă, n. de loc. spre Sud de Hma, unde altă dată, pe când Turciĭ Iurucĭ se ocupaŭ cu crescerea vitelor, și eraŭ constrînșĭ să ésă cu turmele lor p'aci, în timpul veriĭ, aveaŭ moschea lor.

220. **Gĭun'ẹpini,** n. de loc. în Oș. (= Juniper.)

Glăvătìă (an ∾), nume de loc. în Oș.

Gorșèt saŭ **Gurșèt,** n. de munte împodobit cu o frumósă pădure și aparţinênd satuluĭ turcesc *Maĭàda.* Altă dată a fost sat românesc acì, cu același nume; situat între Lţa. și Hma.

Grădiști, n. de loc. în Brw. și Ln.

Grămada-l-Ţanţa, n. de loc. în Cţca.

225. **Grămătìc,** n. de fnt. în Cpa. Este un șipot. (*Grămătìc*=scriitor, secretar, învĕţat.)

Grẹcă (an ∾), n. de loc. în Cpa. (=la Grecóica).

Grigonatca, n. de loc. în Nta.

Gripa-li-Dafi, n. de loc. în Nta.

Groapa-Moàșălĭă (grópa bătrâneĭ), n. de loc. în Oș.

230. **Groapa-lu-Manci** (grópa, mormîntul luĭ Manciu), n. de loc. în Oș.

Groapa-gàĭălĭă (grópa ciórei), n. de loc. în Oș.

Groasa (an ∾), n. de loc. în Nta.

Grobu-li Fringhia, n. de loc. în Hma (veḑĭ *Fringhiţa*).

Grobu-Ghĭòrgălĭă (mormîntul *Ghĭorgăĭ,* n. de femee), n. de loc. în Oș.

235. **Grobu-Tìcălĭă** (mormîntul Ticăĭ), n. de loc. în Oș.

An Grobu (la mormînt), n. de loc. în Ln.

Grobu Iànălĭă (mormîntul Ioanăĭ), n. de loc. în Oș.

Grobu-lu-Mimedu; n. de loc. în Huma, unde se află îmmormîntat un Turc cu numele *Memed.*

Pri Groșĭ (la ceĭ groșĭ, eraŭ altă dată doĭ arborĭ groșĭ), n. de loc. în Cpa.

240. **Grọnt,** n. de loc. în Cpa.

Gugàchĭ, n. de loc. în Cpa.

Gugurèĉĭ, n. de loc. în Cpa.

Gură, n. de loc. în Ln.

Gura-lu-Ţapu, n. de loc. în Brw.,

245. **Gurșèt,** veḑĭ: *Gorșèt.*

Gușèt, n. de sat între Lţa și Hma. (Weig., Vl. Megl. p. XXII), probabil, localitatea însemnată de noĭ *Gorșèt, Gurșèt.*

Guti-cu-apu, n. de loc. în Brw.

Guva-zọñĭlor di-Vilĭoari (=Gaura ḑînelor din Vilĭoare), n. de loc. în Hma, unde se crede, că locuesc și aḑĭ ḑîne. (Spre vest de sat.)

Guva-Zọñĭlor-dipri-Rọpa-al-Coșa, n. de loc. în Hma, unde se crede că locuesc ḑîne; spre vest de sat.

250. **Guva-Zọñĭlor-di-Brĭaznic,** n. de loc. în Hma., spre est de sat, locuinţă de ḑîne.

*

Guvidàrnică, n. de loc. în Cpa., care servesce de staul pentru boĭ şi vacĭ, un fel de *văcărĭaḑă*, cum se ḑice la ceĭ-lalţĭ Aromânĭ.
Iànălĭă (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.
Iavur (laur), n. de loc. unde se aflā pădure de acest arbore în Cpa., Oş., Nta., Ln., Hma.
Ischi-Cupa [tk. = vechea Cupa], n. de loc. în Cupa, unde se aflà altă dată satul Cupa; numirea este oficială, nu populară.
255. **Ivu**, n. de loc. în Nta.
Izvoară (an ∾), n. de loc. în Cpa, de unde isvorĕsc treĭ isvóre.
An Izvoară, n. de loc. în Ln., unde se aflā un isvor.
Izvoàrăli-Măcĭcati (= isvórele marĭ), n. de fnt. în Oş., de unde isvorĕsc maì multe isvóre.
Izvoàrăli-minuti (isvórele micĭ), n. de fnt. în Oş.
260. **Izvoru-Ghĭupţèsc**, n. de fnt. în Nta. (Isvorul ţigănesc.)
Izvoru-di-Blaţa, n. de fnt. în Oş.
Izvoru, n. de fnt. în Cupa şi Oş.
Koter [Hahn, op. cit.], n. de rîŭ în Meglenia, numit: *Codurĭ* (veḑĭ acest cuvînt).
Lăpòs, n. de loc. în Cpa, unde cresce buruéna *lăpùş*, bună ca nutriment pentru porcĭ şi ca doctorie pentru diferite bolĭ.
265. **An Lëa**, n. de loc. în Ln. (*Lèa*, este a patra parte din pogon.)
Lediñĭ (an ∾), n. de loc. în Ln.
Lèşniţa, n. de loc. în Oş.
Lètniţa, n. de loc. în Ln., lângă *an-Lëa*.
Lẹsă, n. de loc. în Ln.
270. **Linţĭ** (an ∾), n. de loc. în Cpa.
Livàdişti, n. de loc. în Nta. (de la *livade*).
Pri-Loziñĭ, n. de loc. in Cpa.
Lozná, n. de loc. în Hma, renumită prin producerea de strugurĭ cu acelaşĭ nume.
Lọnca (lunca), n. de loc. în Oş.
275. **Lòsceva**, n. de loc. în Cţca, unde altă dată a fost sat, cu acest nume; n. de *càtun* vechiŭ în Ln., pe cósta munteluĭ *Zâna* (*Zọna*). După ce satul a fost părăsit de locuitorĭ, aceştia s'aŭ stabilit cu toţiĭ în satul Lunḑiñĭ, şi pămîntul ce posedaŭ în Losceva le aparţine tot lor şi acuma. Eĭ ară ogórele şi se folosesc de pădurile din Losceva ca şi înainte. Satul a fost părăsit din causă că, fiind în drumul mare, care legà câmpia Ghevghelieĭ cu cea a Meglenieĭ, treceaŭ p'acì Turciĭ din Nănta şi din cele-lalte sate turcescĭ şi nu-ĭ lăsaŭ în pace. Eĭ, fiind puţinĭ la numĕr, nu li se puteaŭ opune cu nicĭ un chip. De când satul acesta s'a stricat, drumul mare, care duceà din Meglenia în Ghevgheli prin Losceva, s'a abătut prin satul Ln., care, în trécĕt fie ḑis, multe îndură din causa acésta. (Veḑĭ pag. 19, Partea I, m. sus.)
Luzană (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.
Ḻiniştu, n. de loc. şi fnt. în Oş.
Maàlă, cartier, mahala.
∾ **di-sus** (mahalaua de sus;
280. ∾ **di-jos** (mahalaua de jos);
∾ **di-Cĭopri** (mahalaua de Ciopre);

∾ **di pristi-vali** (mahalaua de peste rîŭ), tóte acestea nume de mahalale sunt în Lunḑiñĭ.

Mademi (mină), n. de loc. în Cpa, unde se află o mină de aur, aramă, şi alte metale şi carĭ dejà se exploatéză.

Mandalĭasa, n. de loc. în Nta.

285. **Măcĭcati** (an ∾)=(la cele marĭ), n. de loc. în Oş. [Probabil este aceeaşĭ numire de maĭ sus: *izvoàrăli mădcicati.]*

Mănăstìr, n. de fnt. în Oş. şi mânăstirea ce se află în Oş., între satele: Oşanĭ, Birislaŭ, şi Lunḑiñĭ, cu hramul: *Arhanghelul Mihail,* renumită prin minunile ce face. O dată pe an se face sĕrbătóre mare, unde vin pioşĭ din cele maĭ depărtate sate ale Meglenieĭ şi Ghevghelicĭ.

Meglènița, n. de rîŭ ce se varsă în Carazmàc.

Meglènișta (aşà se numesce rîul *Meglenița* la Oşanĭ).

Meghĭa-naltă, n. de loc. în Oş.

290. **Melisìn**, n. de loc. în Hma.

Menu-roşi, n. de loc. în Hma.

An **Mèsuluĭ** (de la *mes* = lună), n. de loc. în Nta.

Metòh = metohul din satul Oşanĭ, unde se află un singur călugăr.

Mica Bogoròdiță (recte: *Mala-Bogoròdița*), Arom. = *Stămăria-țea-m̃ica,* n. bisericiĭ din Hma. Totuşĭ hramul eĭ nu se face la 8 Septemvrie, cum ar fi trebuit, ci la 22 Iulie, adecă în ḑiua Sf-eĭ Vinerĭ, care, ca şi sf. Marie din 15 August, se serbéză cu cea maĭ mare pompă de toțĭ Aromâniĭ, avênd prin modul acesta caracterul unor sĕrbătorĭ naționale printre Româniĭ de peste Balcanĭ (Veḑĭ, p. 17).

295. **Mirizu-vecl̓ĭu** (= loc de odihnit pentru vite, pe la mieḑul ḑileĭ, vara, Arom., *miriḑu, amiriḑŭ.*), n. de loc. în Hma.

Mirinḑu-Mari (mirinḑu = tot loc de odihnit pentru vite pe la mieḑul ḑileĭ, vara), n. de loc. în Oş.

Miru-Ezuluĭ, n. de loc. în Cpa.

Mişa, n. de fnt. în Oş.

Moara-la-Ghĭolma;
300. **Moara-Sibìa**;
Moara-l-Desi;
Moara-l-Dima-Chĭosĭ;
Moara-l-Iti; n. morilor din Cupa.

Moara-disupra (móra de sus);
305. **Moara-dijoasa**, móra de jos; numele morilor din Hma.

Moàrili-al-Bară (morile luĭ Bară), n. de loc. în Hma, unde altă dată eraŭ morĭ.

Moara-di-cătùn;
Moara-di-bătañĭă;
Dijoasa-moară; numele morilor din Ln.

310. **Moara di la Vir**;
∾ **la dijoasa**;
∾ **din Petuc**;
∾ **di la Pupuñĭa**, n. morilor din Oş.

Momcĭe (slav. = fată), n. de pajişte în Hma.

315. **Mucĭòrĭ** (an ∾), (= la mocirle), n. de loc. în Cpa.

Murminturĭ, n. de loc. în sat la Oş., vechiŭ cimitir. Cişma din ∾, n. de fnt. în Oş., în sat.

M̃ĭariş, n. de loc. în Brw.

Nao (cişma ∾), n. de fnt. în Hma, în sat.
Năparti (= în a parte, dincolo), n. de loc. în Cpa.
320. **N'emţăļĭă** (cişma ∾), n. de loc. în satul Oş. (= cişméua Nemţóiceĭ.)
Niḑirĭñĭ (an ∾), n. de loc. în Cpa.
Noviñĭ (an ∾), n. de loc. în Brw.
Noŭă (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.; n. de fnt. în sat, în Ln.
Nujdi, n. de loc. în Hma.
325. **Nujda-dijoasa**, n. de loc. în Hma.
Nuţĭ (nucĭ), n. de loc. în Brw.
Paca (la ∾), n. de deal în (?)
Padi (Pajişte, podiş), n. de loc. în Cpa.
Padină (= poiană mică, pajişte mică), n. de loc. în Cpa., şi Oş., unde se maĭ numesce şi *Curu-di-mucĭară*.
330. **Paĭàc** (Paic), n. de munte în Meglenia.
Pasiţĭ, n. de loc. în Brw.
An Patru (sub-înţelegêndu-se: *locurì*), n. loc. în Cpa.
An Patru-Arburĭ, n. de loc. în Hma (la ceĭ patru arborĭ).
Pădàrniţă, n. de loc. în Oş.
335. **Pădìñĭ**, n. de lac. în Ln.
Părgòn (an ∾), n. de loc. în Oş.
Părgìc (cişma lu ∾), n. de fnt. în Hma, după numele luĭ *Părgìc*, despre care tradiţiunea spune, că ar fi fundatorul satuluĭ Huma.
Părnàr, n. de loc. în Cpa. (*Parnàr*, este un fel de arbust.)
Pătiĭca, n. de loc. în Hma.
340. **Pelivori**, n. de loc. în Cpa.
Pepèriţă, n. de loc. în Nta; de la *pipèr*, probabil.
Pesi-grob (la ∾), n. de loc. în Hma, unde se află îmmormîntat un Turc.
Peştirĭ (an ∾), (peşteră), n. de loc. în Brw.
P'eştirea-Tùrculuĭ, nume de peşteră în Hma.
345. **Petriĭa** (la ∾), n. de loc. în Nta.
Petri-vie, n. de loc. în Hma.
Petuc, n. de loc. în Oş., unde se află şi o móră, numită: *moara di la* ∾; n. de apă în Oş.
Piĭna (pri ∾), n. de loc. în Hma.
Piļĭùc, n. de loc. în Oş.
350. **Piroasa** (an ∾), n. de loc. în Oş.
Pristi-Grip, n. de loc. cam prăpăstiósă în Hma.
Pişàtăļĭă (an ∾), n. de loc. în Brw.
Pitàculuĭ (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.
Ploasna, n. de rîuleţ în Nta.
355. **Plocĭ** (an ∾), n. de loc. în Cpa.
Poartă (la ∾), n. de loc. în Nta.
Poliţă, n. de loc. în Ln.
Pòpăļĭă (an ∾) (la a Popeĭ), n. de loc. în Nta.
Poròĭŭ, n. de rîŭ ce se varsă în Meglenita. (Veḑı *Puròĭu.*)
360. **Pontiţĭ** (pântece), n. de loc. în Oş. Acì pămîntul este şes.
Pristi-Arèŭ, n. de loc. în Hma.
Privigòr (**Pri-vigòr**), n. de loc. în Cpa.
Prîcĭca (an ∾), n. de loc. în Oş.
Proda (an ∾), n. de loc. în Ln.
365. **Prun**, n. de loc. în Cpa.
Pruvădìştĭ (cişma di ∾), n. de fnt. în Oş.
Puliţă, n. de loc. în Hma.
Puļĭana-lungă (poiana-lungă), n. de loc. în Hma.
Puļĭana-Fùrnuluĭ, n. de loc. în Hma.
370. **Puļĭana**, n. de loc. în Nta.

Pul̦ană-B'ẹlăl̦ă (Poiana Beleĭ), n. de loc. în Nta.
Pul̦ana-cu-Pinu (= Poiana cu pin), n. de loc. în Nta.
Punti (la ∾), n. de loc. în Cpa.
Puntea di-zadă, n. de loc. în Oş.
375. **Puròĭŭ** n. de rîŭ, ce se varsă în Megleniţa (veḑĭ: Poròĭŭ).
Pustavi, n. de fnt. în Oş. şi Nta.
Puturoasa, n. de loc. în Hma; în Nta.
Puţ (la ∾), n. de loc. în Hma.
Puvèţĭ, n. de loc. în Cpa.
380. **An-Raurĭ**, n. de loc. în Nta.
Răchita (=Răpita), n. de loc. în Nta, servesce de hotar între Brw. şi Nta.
Răsădìştĭ (an∾), n. de fnt. în Oş.
Răvnàc, n. de loc. în Ln.
Règăl̦ă (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.
385. **Reĭcă**, n. de fnt. în Oş.
Resa, n. de loc. în Coniţa.
Rid, n. de dél, şiră de munte; se află în tóte satele de acì.
Ridu-di-Cruţi (délul, şira de cruce), n. de loc. în Hma.
Ricĭcă, n. de loc. în Coniţa.
390. **Robi** (cişma di ∾), n. de fnt. în Hma.
Robuva, n. de loc. în Nta.
Rọpă-di-Scară (an∾), (=Piétra, stânca de la scară), n. de loc. în Oş.
Rọpa-lu-Petru (an ∾), = Piétra luĭ Petru, n. de loc. în Oş.
Rọpă-di-Cucĭàn (an ∾), n. de loc. în Oş.
395. **Rọpli-nalti** (an ∾), (=râpele, pietrele înalte), n. de loc. în Cpa.
Rọpă-càprăl̦ă, a. de loc. în Cpa.
Rọpă (an ∾), n. de loc. în Cpa.
Rọpa şi **Rọpa-prăvălită** (= Piétra-rostogolită), n. de loc. în Huma; ambele se află aşezate una lângă alta.
Rọpa-di-moàră, n. de loc. în Hma.
400. **Rọpa Còrbuluĭ**;
Rọpa-lu-Botli;
Rọpa uţăpată;
Rọpa-cu-ùrmili; } nume de localităţĭ în Oşanĭ.
Rọpa-naltă,
405. **Rọpa-l-Şima**;
Rọpa-l-Coşa; } n. de loc. în Huma.
Rọpa-roşi;
Rọpa-di-Cucĭàn } n. de loc. în Brw.
Rọpa-nẹgră;
410. **Rọpa-roşi**;
Rọpa-di-Zdravèţĭ; } n. de loc. în Nta.
Rọpă-cu-cupàcĭŭ;
Rọpa-bùfuluĭ;
Rọpa-roşi;
415. **Rọpa-uţăpată**; } n. de loc. în Ln.
Rupòsu (an ∾), n. de loc. prăpăstiósă în Cpa.
Sadanàc, n. de loc. în Hma.
Sadu-Cĭubàñĭ, n. de loc. în Hma, în faţa satuluĭ.
Salumunu, n. de loc. în Hma.
420. **Saranda** (la ∾), n. de loc. în Nta.
Sarăndár, n. de loc. în Hma.
Sarchìu, n. de loc. Nta.
Sarea-apu (an ∾) = (cascadă), n. de loc. în Ln., se maĭ ḑice şi: *Sarea-apu di la valea-mari.*
Săluiţă, n. de loc. în Coniţa.
425. **Săm-Todre** (sfîntul Tudor), n. de loc. în Nta, unde altă dată pe când Năntenii nu trecuseră încă la islamism, erà biserică.
Sărìñĭ, n. de loc. în Hma, unde la Paştĭ se ese cu *sọnţil̦ĭ* (cu sfintele icóne). Propriŭ însémnă loc unde se dă sare oilor. Arom. se ḑice: *Sărìñi.*

Sărìŭĭ (=loc de dat sare la oĭ), n. de loc. în Brw.
Scapit (an ∾) (= în apus, loc unde apune sórele), n. de loc. în Oş.
Scapitu-mari (apus de sóre mare), n. de loc. în Oş.
430. **Scǫrca-l-Nicĭa**, n. de loc. în Cupa.
Scǫrca saŭ: **Scǫrca-goală**, n. de loc. în Ln.
Scrǫca, n. de loc. în Brw, Nta şi Oş.
Scrǫca-di-Corn;
Scrǫca-di-dęd;
435. **Scrǫca-di-ñòstruva**;
Scrǫca-di-lęgăn (acì délul este fórte înalt);
Scrǫca-di-glojdiñĭ;
Scrǫca-mică;
Scrǫca-di-Bărtàn; tóte n. de localităţĭ în Oş.
440. **Scrǫḑĭ**, n. de loc. în Brw.
Sèlişti, n. de loc. în Oş. şi Ln., unde altă dată a fost sat.
Serĭ-capina, n. de loc. în Cpa.
Sfeti-Nicola, biserică din Oş., numită: *Băs'ęrica mari;* şi biserica din Ln., ce se aflӑ în sat.
Sfeti-Vracĭ, n. de biserică la marginea satuluĭ Ln., între Ln. şi Brw. cu hramul: *Sfinţiĭ-fără-de-Arginţĭ, Cosma şi Damian,* care se maı numesce şi: *Di-joasa băs'ęrică.*
445. **Siglița**, n. de loc. în Coniţa.
Sirìn, n. de loc. în Brw. (*Sirìn*= loc. expus sóreluĭ, propriŭ *senin.*)
Sirin-mari, n. de loc. în Cpa.
Sirinu-di-dǫŭli-api, n. de loc. în Oş.
Siriñĭ, n. de loc. în Hma (= locurĭ înseninate, deschise la vedere).
450. **Soţĭ** (an ∾)=la soţĭ, n. de loc. în Oş.
Spròtiva, n. de loc. în Hma, faţă, în potrivă de sat, de unde îşĭ iea şi numirea.
Stămăria-Mari, n. de biserică în Cpa, cu hramul la 15 August (Maica Domnuluĭ).
Stăvinerĭ, n. bisericiĭ *Mala-Bogodiţa* din Hma.
Steĭcă, n. de fnt. în Oş.
455. **Străbu**, n. de loc. în Cpa.
Su-dęl, n. de loc. în Ln. (Subt-dél).
Sup-Cătùn, n. de loc. în Cupa.
Sup-Ĭaz, n. de loc. în Ln., Brw.
Sup-Rǫpă n. de loc. în Cpa.
460. **Sup-Rǫpa-l-Mamùt**, n. de loc. în Cupă, unde a fost împuşcat şi îmmormîntat Turcul Mahmut.
Surinu-di-Plemiţĭ, n. de loc. în Hma. (*Surìn* se numesce partea loculuĭ expusă spre răsăritul sórelui, ca să fie luminată din dată ce răsare sórele.)
Şapti-Fraţĭ (la ∾), n. de loc. în Hma, între *Cătùnişti* şi *Chĭatra.*
Şarǫta (cişma∾), n. de fnt. în Ln.
Şcrècăḽĭcă (cişma ∾), n. de fnt. în Oş.
465. **Şǫputu-lung** (= Şipotul lung), n. de fnt. în Oş.
Şǫputu-Pòpăḽĭă;
Şǫputu-di-Machĭ;
Şǫputu-di-dęl, n. de fnt. în Oş.
Şǫpur-pǫpăr, n. de fnt., în Oş., numit şi: Şǫ*putu-pòpăḽă.*
470. **Şǫputu-căprărèsc**, n. de fnt. în Nta.
Şupcàr (cişma di∾), n. de fnt. în Hma.
Ştur, n. de loc. în Lĭumniţa (Weig. Vl.-Megl., p. XXI).

Talambáz, n. de loc. în Ln.
Tăpoli, n. de loc. in Cupa.
475. **Tica**, n. de loc. în Huma.
Tichi (izvoarca∾), n. de fnt. în Oş.
Tifirìchĭ (pri ∾), n. de loc. în Cpa.
Titli, n. de loc. în Ln.; *cişma di* ∾ = n. de fnt. în Ln.
Tomci (cişma lu ∾), n. de fnt. în Oş.
480. **Tọrli** (târle), n. de loc. în Ln.
Trăĭàn (cişma lu ∾), n. de fnt. în Oş.
Trapu-Màrcăḽĭă, n. de loc. în Ln. (Părîul Marceĭ); *Trap* însémnă *părîu* şi *hăŭ*.
Trapu-Zlămbòc, n. de loc. în Cupa; *Zlămbòc* = adânc.
Trăculată, n. de loc. în Ln.
485. **Treḽĭĭ-Fajĭ**, n. de loc. în Nta [la ceĭ «treĭ fagı»].
Trèili-Făntọñĭ, n. de fnt. în Cpa.
Trucuḽĭată, n. de loc. în Nta.
Tufca-Pètcăḽĭă, n. de loc. în Oş. (Tufişul Petcăĭ).
Tulárişti (cişma di ∾), n. de fnt. în satul Oş.; n. de loc. în Oş., şi Lĭumniţa, în sat unde se face horă în ḑile de sĕrbătorĭ, şi care se maĭ numesce *an uorurĭ*: în hore la Oşanĭ.
490. **Tumbă**, n. de loc. în Cpa.
Tumba-Pètcăḽĭă, n. de loc. în Nta.
Tumba-naltă, n. de loc. în Coniţa., loc. înspăimîntătóre, unde îşĭ găsesc refugiul haiduciĭ şi care se află între satele: Conţca, Lunḑiñĭ, Oşanĭ, Huma şi Birislaŭ.
Turlàc (cişma ∾), n. de fnt. în Hma, în sat.
Al Tuta n. de loc. în Cupa.
495. **Ţară-albă**, n. de loc. în Ln., unde pămîntul este alb.
Ţărţăràchĭ (pri ∾), n. de loc. în Cpa.
Ţer, n. de loc. în Brw.
Ţitati, n. de loc. în Brw. şi Huma.
An Ţuţurĭ, n. de loc. în Oş.
500. **Ubọḽĭ**, n. de loc. în Cpa.
An ŭorurĭ = în hore, loc., unde se face hora în ḑilele de sĕrbătorĭ şi Dumineca; n. de loc. în Ln., Oşanĭ, Brw, Cupa.
Urgĭàn, n. de loc. în Ln.
Uricḽĭuşă (izvoarca di ∾), n. de fnt. în Oş. (*uricḽuşa* = ureche mică).
Usẹĭa, n. de loc. în Brw.
505. **Valea-Sẹcă**, n. de loc. în Brw, unde, când plouă, se face părîiaş.
{**Valea-mari**;
Valea-raţi;
Valea-di-căstọñĭ;
Valea-al-Mirca; n. de rîuleţe in Cupa.
Valea-di-Cota, n. de loc. în Hma.
510. {**Valea-di-Huma**;
Valea-Cĭuc;
Valea-raŭă;
Valea mari;
Valea-sẹcă;
515. **Valea-zlămboacă** (= rîuleţul adânc); n. de rîuleţe în Oş.
Valea-Crăñĭàr, n. de rîuleţ lângă Nta.
Valea-di-mĭari, n. de fnt. în Oş.
{**Valea-mari**;
Valea-sẹcă, n. de rîuleţe în Ln. În acéstă loc. din urmă se află pămînt fórte bun pentru fabricarea cărămiḑilor. A fost şi o cărămidărie, părăsită astăḑĭ.
520. **Valea-di-Bucĭovnic**, n. de rîuleţ, în Ln.
Vălturniţă, n. de loc. în Nta. (=la cuiburile de vultur).

Vărtoapi, n. de loc. în Nta., (vedĭ *vîrtoapi)*.
Văļĭăviţă (an), n. de loc. în Ln, unde altă dată se aflà vâltoare.
Vărtica, n. de loc. în Cpa.
525. **Vărtòchĭ**, n. de loc. în Cpa.
Verna, n. de fnt. în satul Ln.
Vęcļĭă (cişma ∾), n. de fnt. în Hma, în sat.
Viļĭoari (la ∾), n. de loc. în Hma.
Vinătòr (=vinător), n. de loc. în Nta., în Ln.
530. **Viñĭa-l-Aşĭ**, (= via de la Aşĭ), n. de loc. în Cpa.
Viñĭurĭ (la ∾) = la viĭ, n. de loc. în Cpa, Hma, Ln.
Vir (an ∾), n. de fnt. în Oş.
Vìrili-Strimti, n. de loc. în Oş.
Viru-Èjuluĭ (la ∾), n. de fnt. în Oş.
535. **Visoĭca-Camen** (slavonesce: piétra înaltă), n. de loc. în Coniţa.
Vişterna (Cişma ∾), n. de fnt. în Hma.
Vîrtoapi (an ∾), n. de loc. în Oş.
Vîrtoapa-l-Mancĭu, n. de loc. în Hma.
Vìrtoapa-l-Dima, n. de loc în Cpa.
540. **Vrîcĭa** (an∾), n. de fnt. în Oş.
Vrîu-di-Nucă (Vîrful de nucă), n. de loc. în Hma.
Vrîu-di-cruţi (=vîrful de cruce), n. de loc. în Huma.
Vrîu-di-Ţitati, n. de loc. în Hma, unde se vĕd ruinele unuĭ castel antic. Délul pe care se află este fórte ascuţit şi panorama ce ţi se înfăţişéză de acì este dintre cele maĭ splendide.
Vuloagă, n. de loc. în Hma.
Zagrád (cetăţuea), n. de loc. în Ln., Brw.
545. **Zàĭcuva**, n. de loc. în Brw.
Zăpàd, n. de loc. în Brw.
Zăvòĭŭ, n. de loc. în Brw. şi în Oş.
Zidiniţurĭ, n. de loc. în Ln.
550. **Zlămbiţă** (la ∾), n. de loc. în Oş.
Zǫnă, n. munteluĭ Zîna, cel maĭ înalt din partea loculuĭ. Aparţine Lunḑiniţilor, Năntenilor şi altor proprietarĭ particularĭ. Locuitoriĭ din Lunḑiñĭ suferă mult rĕŭ de vînturile carĭ suflă din partea munteluĭ *Zîna;* le strică sămĕnăturile, şi dacă din întîmplare aŭ cosit, suflând turbat, le sbóră snopiĭ depărtare de césurĭ întregĭ. Maĭ tóte casele satuluĭ din Lunḑiñĭ n'aŭ nicĭ o feréstră în spre partea Zîneĭ din pricina acésta.
Zǫna-mică, n. de loc. în Nănta.

GLOSAR.

În acest glosar sunt cuprinse:

1) Tóte cuvintele aflătóre în prima și a doua parte a presenteĭ lucrărĭ, afară de cele cuprinse în cap. XVI *Nomenclatura localităților;*

2) Cuvintele cuprinse în opul *Vlacho-Meglen* al luĭ G. Weigand [prescurtat Wgd.], cu indicarea pagineĭ și alăturate pe lângă vorbele respective din lucrarea nóstră;

3) Cuvintele din *Românii din Meglenia* de P. Papahagi [prescurtat Pap.], când aceste cuvinte nu le întîmpinăm în textele lucrăriĭ de față, dar redate cu adevĕrata lor pronunțare (veḑĭ pag. 2, Partea I).

Primele cifre arată pagina unde se află cuvîntul; iar cifrele din parentes, carĭ urmează acestora, arată No. de pe pagină. Un cuvînt nu este indicat de maĭ multe orĭ, decât când este necesar.

Verbele sunt date la Ind. pres., pers. I.

Tóte cuvintele neaccentuate, atât în glosar càt și în texte, se cetesc cu accentul pe penultima.

Prescurtările principale din text și glosar sunt cele următóre:

Arom. (Aromânesce).
Brsl. (Birislăŭ).
Cțca (Conțca, Cònița).
Cpa. (Cupa).
Cșm. (Cișmeà).
DR. (Daco-Român).
fnt. (fântână, isvor).
Hma. (Huma).
IR. (Istro-Român).
loc. (localitate).
Ln. (Lunḑiñĭ).
MR. (Macedo-Român).
MglR. (Megleno-Român).
n. (nume).
Oș. (Oșanĭ).
sm., sf., sn. (substantiv masculin, femenin, neutru).
vb. (verb).

Conjugările sunt arătate prin (conjugarea) I, II, III, IV.

Alfabetul. Ordinea alfabetică este cea următóre:

a, ă, b, c, d, ḑ (dz), e, ę, f, g, h, i, î, j, l, ļ, m, m̃, n, ñ, o, ǫ, p, r, s, ș, t, ț, u, v, ṽ, x, z (1). Ea se va citi diftongat în tot-deauna: e̯a (ĭa); oa, de asemenea se va citi diftongat ǫa (ŭa).

Notă. Paginele din Partea II a presenteĭ lucrărĭ, pentru exemplarele trase aparte, corespund 135 cu 1, 136 cu 2 și așà maĭ departe până la pag. 184, care corespunde cu pag. 50.

---

(1) Veḑĭ despre valórea fie-căruĭ sunet la pag. 9—11.

A.

A=La începutul cuvîntuluĭ este deschis în genere și în unele cuvinte se pronunță aă, *aămpiratu* [v. despre *A* în Wgd. 6—7].

A interj.: *a! nu vinĭ coa!*

Abă sf.=flanelă 37.

Abèr sm.=scire; veste de mórte 60 (47), Arom., *ḷi-adùsiră hîbărli*=ĭ-aŭ adus scirea despre mórtea luĭ.

Ac sn.=ac; obiect de argint 30, 61 (1), 157.

Ac sn.=drept, dreptate: *vę ac fachiru*=aveà dreptate săracul 157.

Acăĭès vb. IV=lovesc. [Pap. acăès]: a se muncì, a lovì.

Acnès vb. IV=lovesc: *la acnì*=îl lovì, îl pocnì (Pap.).

Acrèp sm.=scorpion, Arom. *șcrac* [Pap. *acrip*, este greșit. Etim. arab. *acrèb*].

Acru adj.=acru; fig. fudul, îngâmfat 61 (2).

Acu conj.=dacă; une-orĭ *a* se elide: *'cu* 58 (9), 66 (88).

Adèt sn.=datină, obiceiŭ 119, 144.

Aflu vb. I=aflu, găsesc, descoper; *bini vă flọm* 55 (4, 14); 58 (17-19), 61 (3); *aflum* 66 (93), Pap. A se perde, când nu este accentuat.

Aftari pr. neh.=atare, ast-fel; pl. *aftọrĭ* 61 (4). Arom. *aftari* (Gopeșĭ).

Àgĭaba adv.=póte, dór 157.

Agru sn.=agru, ogor, țarină 155, 103 (63).

Aĭ! interj.=aide! *aĭ să mẹrgă la ampiratu* aĭ să mérgă la împěratul 145.

Aĭdi! interj.=aide! 68 (51), 145.

Aĭdițĭ! interj.=aidețĭ! 135.

Aĭgọr sm.=armăsar (Bw., Ntă).

Aĭòr sn.=grajd în casă, numit și *fund* [Pap.].

Aìr sm.=noroc 59 (5); *air nu ari di tini*=nu se alege nimic de tine 156.

Airliă=noroc, cu noroc, norocos: *airliă să-ți iă!*=să-țĭ fie cu noroc! 56 (23, 33); *uom airliă*=om norocos.

Al sm.=hal, stare; nenorocire 59 (11); *an niți un al*=într'un hal fără de hal 138.

Alaitcă sf., pl. *alaitchi*=persónele carĭ trăesc la curte 143; *cum alaìtchili dărară*=cum făcură curtesaniĭ 145; *zisi la alaìtchili luĭ*=ḑise la curtesanele luĭ 146.

Alàt, pl. alaturĭ sn.=unéltă 103 (63).

Alăĭès vb.=aburez, Arom. *ahulescu*, Pap. pipăiŭ.

Alb adj. [Wgd. *alp*, pl. *aịlp* 16]=alb 47 (13); *caḷĭ aḷbĭ*=caĭ albĭ, 50 (10), 61 (5); *alb purtat-aŭ*=a purtat alb, nu de doliŭ 76 (311); *cu barba albă* 166; *albă*=frumósă, fericită; Wgd. 60, 61: schöne.

Albès, vb. IV=albesc.

Albèț [Pap.]=albéță.

Albẹță sf.=albéță; partea albă a ochiuluĭ (Pap.); bólă de ochĭ.

Albină sf.=albină 137; *albìnili țe nu sirbès* 27.

Albìri sf.=a albì, albire; *albiri pọnḑa*=a înălbì pânza.

Alcĭă — n. de cal, de culóre roșie 170 (1).

Alexandru n. pr. 152.

Alìz [etim. tk.]=în tocmaĭ, adevĕrat, just: *alìz negru*=cu totul negru 104 (65).

Alnăĭès vb. IV=pipăiŭ, caut cu de-amănuntul, caut prin tóte părțile, scotocesc. Arom. *pusputescu*.

Alt pron. neh.=alt 121.

Altàr sn.=altar 80 (367).

Aḷĭŭ [Wgd. aịḷị 13]=usturoiŭ 38.

Am vb. II = am, *aĭ, ari, vem veţĭ, aŭ*; conj. pers. III *aibă*; *vuĭ*—avuĭ; *vut* avut, *vẹri*—a avé, avere; *ari iarbă* = este érbă 71; *u* vut-aŭ = a avut; *ună aspră-u fost* 65 ($_{70}$); *să aĭbă* = o să aibă 103 ($_{63}$); *Di mort lup ari la vrin, să-ḽĭ iă frică?* 74 ($_{161}$). [Wgd. 44].

Amàc sm. [tk. ahmàc] = prost, tîmpit [Pap.].

Amàn = graţie, aman 148.

Amă conj. [Wgd. 35, Pap., ama] = dară 57 ($_{58}$), 65 ($_{70}$).

Ambalig vb. I = baleg, a se bălegà [Pap.].

Ambàr = hambar, pl. *ambara* 62 ($_{2}$) şi *ambọrĭ* 31.

Ambèt vb. I = îmbĕt; *amă ḽĭ ambitọ cu vin ţẹli lumi* = dar iĭ îmbĕtă cu vin pe aceĭ ómenĭ 144. [Wgd. idem 10].

Ambitărnès vb. IV = îmbătrânesc 56 ($_{34}$).

Amburọs (mi∾) vb. IV = mĕ lupt: *si amburọs* = se luptă 18.

Amflu (şi: amflum) vb. [Wgd. 10] = umflu, sunt mândru: *mult si amflă*, mult se umflă în pene 62 ($_{7}$).

Amìn = amin; la timp, tocmaĭ; *si pugudì la amìn* 62 ($_{8}$); 56 ($_{31, 37}$), 57 ($_{48}$), 122.

Amnàr [Wgd. 10], sm. = amnar.

Amnu vb. I = umblu; *ari un puḽiŭ, tucu dipri rid, rid amnă* 49 ($_{7}$).— [Wgd., Pap. 15 idem]; 52 ($_{27}$); *poţĭ si amni?* 136; *amă poţi si amnişĭ* 136; *amnọnda* = umblând 120.

Ampărţọs vb. IV [Wgd. ampọrtsọs 9, 42] = împărţesc.

Ampẹdic vb. I. [Wgd. *ampẹdik* 10, Pap. greşit *ampedic*] = împedic.

Ampiràt sm. = împĕrat 51 ($_{17}$), 52 ($_{30}$), *ampiratu bọrilor* = împĕratul vînturilor 40, vînt straşnic, care suflă din spre muntele Zîna în satele Lunḍiñĭ şi Birislaŭ.

Ampiratèsc adj. [Wgd. ampiratésk 38] = împĕrătesc; *şi ca la pùsiră an cucòţi ampiratèşĭ* = şi când îl puseră în cocoşĭ împĕrătescĭ 137.

Ampiraticìcă sf. = împĕrătésă 136.

Ampiratiţă sf. = împĕrătésă 142, 143; împĕrătésa albinelor 27.

Ampiraţọḽĭă sf. = împĕrăţie 141, 145.

Amplitès vb. IV [Pap.] = împletesc.

Amplitìt = împletit 151.

Ampḽiu vb. I [Wgd. ampḽu 10, ampḽăḽ 39, Pap. idem] = umplu: *Ţ-ampḽĭọ coca?* = aĭ înţeles 66 ($_{90}$); *la ampḽiară capu* = îl înduplecară 64 ($_{56}$); *li ampḽiara izm'ẹnili di frică* 144.

Amprostu vb. I = pun drept, fixez: *aḽi amproastă* 33.

Amputọs vb. IV = împut; *la amputọ răsolu* = a se da de ruşine 81 ($_{418}$).

Amĭ = ? 50 ($_{18}$).

Amĭ = Dat. de la *io* [Wgd. *anḽ* 5], 49 ($_{3, 6}$), 50 ($_{10, 11}$).

An prep. [Wgd. idem 34] = în; *an ţer* 50 ($_{15}$); 51 ($_{21, 22}$); 52 ($_{30}$); *ara-n lantă mọnă* = iară în cea-laltă mână 33; de asemenea *ăn*.

An sm. = an; anul trecut 53 ($_{34}$), 62 ($_{11}$), 77 ($_{331}$); *ca junsiră an añĭ* = dacă ajunseră în vîrstă 143. [Wgd. idem 12].

An sn. = han 163.

Ancalàr (Pap.) adv. = călare.

Ancalic vb. I [Wgd. idem 10] = încalec, 66 ($_{118}$); 144; *ancălicàt* = încălecat 152.

Ancalzọs vb. IV = încălḍesc 147, Wgd. idem: ankọlzọs 42, ankọlzọḽ = încălḍiĭ 10; *să na ancalzẹscă*, iar nu: anclazẹscă 147 ($_{9}$).

Ancap vb. II = încap; *pimintu nu mi ncapi*— pămîntul nu mĕ încape 139.

Ancàrc vb. I = încarc 152; *delmi cọta ami̯ va ancărcàțĭ* = din moment ce atâta mĕ rugațĭ 158. [Pap.]: îngreuez, împovărez.

Ancă=încă 62 ($_6$), 164; *domnu 'ncă* 78 ($_{318}$), Wgd. *ankọ* 10, 33; Pap. idem.

Ancl̦id vb. III = închid 45 ($_4$), *ancl̦ìs* 51 ($_{23}$); [Pap. *anc'ìs* = de colóre închisă; Wgd. ankl̦iid 10, ankl̦iís 39].

Ancl̦inăcĭuni sf. = închinăciune, compliment; *şi ĭo să pisăĭès ună ancl̦inăcĭuni* 142; [Wgd. *ankl̦iniťšuni* 15].

Ancoà adv. = încóce 162.

An-cola adv. = în colo.

Ancrèsc vb. III = cresc 153; a rĕsărì sórele: *ancrẹşti soarli* rĕsare sórele 106 ($_{67}$); *di ca să ancrẹsca soarli* = după ce apare sórele (lit. după ce o să apară sórele) 119.

Ancrielàt adv. = cu minte, înțelept. Wgd. 69.

Ancurùn vb. I = încunun 168; *ancurunàt* încununat 168.

Ancurunatic sn. = plata pentru încununare, de încununare, ce i se cuvine popeĭ şi celor-lalțĭ servitorĭ aĭ bisericiĭ. [Pap. idem.]

Andirèg vb. III = dreg 149; *şi la andirẹsi* 151; *andirẹzi casa* = deretică (prin) casă.

Andrẹŭă sf. = undreà 31.

Anfàş vb. I = înfaş, înfăşur 117; *la anfaşă* 107 ($_{68}$).

Anfrìc (mi ∾) vb. I = mĕ speriŭ, mĕ tem; *si anfricară* 140, 159.

Anfrìgură (mi∾) vb. I = mĕ apucă frigurile [Pap.].

Angă prep. [Wgd. *angọ* 34] = lângă; *junsi angă ună moară* 143 [Etym. an + (lân)gă].

Angălbinès vb. IV = îngălbinesc.

Angărdès vb. IV = îngrădesc 117, 153.

Angărie sf. = clacă, angărie 41.

Angărọĭă sf. = clacă 66 ($_{90}$, $_{103}$).

Anghiès vb. I=[Pap. greşit *anghiẹ̀d*] = înviez; *Cum si anghiĭască?* = cum o să învieze? 159; *anghiià* = învià 166.

Anghil sm. = înger 168.

Anglăvìt adj. = întocmit la stăpân, Arom. *arugàt*; Wgd. 64.

Angl̦èg vb. I = încheg; pun la cale: *la angl̦igọ̀m lucru* 62 ($_9$).

Angl̦ièț vb. I = îngheț.

Angl̦it [Wgd. *angl̦iit* 10] vb. I = înghit; *cọn angl̦itàu* = când înghițiaŭ 166; *la angl̦itọ̀ lupu* 137; *au angl̦itọ̀* lisița 136.

Angrăjọ̀s vb. I = supĕr, ațîț (câniĭ).

Angrèc vb. I = îngreuez, trag maĭ mult la o parte 82 ($_{425}$); Pap. 28 ($_1$)

Angròp vb. I = îngrop; *s-la angroapa* 106 ($_{67}$); *angrupàt* 145, 146, 152.

Angunisès vb. IV = grăbesc 81 ($_{419}$), 168.

Anjòs adv. = în jos.

Anjùg vb. I = înjug 156.

Anjùr vb. I=înjur 137; Wgd. anžur 10.

Anlòş (mi∾) [Wgd. *mi anlušès* 42] = mĕ îmbolnăvesc; *ună țe si anloaşă micu* = îndată ce se îmbolnăvesce pruncul 108 ($_{70}$,$_c$):

Anmòl̦ĭŭ vb. I = îmmoiŭ, Arom. *mol̦ĭŭ.*

Anmul̦ĭari=îmmuiare. Arom. *mulĭari.*

Anrăĭès [Wgd., *anraés* 49, *anrait* 10, 28] mĕ supĕr. Arom. *mi nărăıescu.*

Anruşọ̀n (mi ∾) vb. I = mĕ ruşinez.

Ansòr vb. I = însor; *s-na la ansurọ̀m* să ni-l însurăm 139, 149.

Ansănătuşọ̀z vb. IV = însănătoşez; *ca si ansănătuşọ̀* — după ce se însănătoşì 166.

Anşărătură sf. = colan 127, 128. [lit. înşirătură].

Ansùs adv. = în sus.
Anșọr vb. I înşir.
Antala-pàntala = ciat-pat 62 (10).
Antămọñĭŭ vb. I = tămâez 120.
Anticagíŭ sm. = persónă care se o-cupă cu negoţ de obiecte antice 23.
Antirie sf. = anteriŭ 36.
Antòrn vb. I = întorn, întorc; *şi cọn si anturnasi* = şi când se înturnase, se întorsese 151; *nu-ţı si antoarnă* 84 (479); *si anturnară* 163.
Antrèb vb. I [Wgd. antrep 10] = întreb 62; *tu-ţĭ nu antrẹbă* = tu nu întrebà 160.
Antrèg adj. = întreg 166 [Wgd. *antrèk* 10].
Antribari sf. = întrebare, a întrebà, întrebând 62 (11).
Antru prep. = între, în; în faţă 52 (30): *ăntru; si plascăt'ẹu antru ĭeḷı* = se ciocniaŭ între eĭ 146.
Antru vb. I = intru 58 (7): *tot antră* 51 (22); *ăn foc să antrişĭ* = în foc să intri 58 (6); *ăntrọnda* = intrând 118.
Antunẹric sm. = întunerec 147.
Antunic vb. I = întunec; *niţi nu si antunicọ bini* = niciĭ nu se înoptă, nu se întunecă bine 164.
Anturcĭọs vb. IV = turcesc; *mi anturcĭọs* = mĕ turcesc, mĕ fac turc; *ca si anturcĭọră bugariḷı* = după ce se turcirà Bulgariĭ 156.
Anţăpari sf. = înţepare 67 (181). *Anţăpọ* 86 (523); *anţăpàt* = ascuţit.
Anţèrt vb. I = cert [Wgd. antsert 17, 9]
Anţilèg [Wgd. *antseleg* 48] vb. III = înţăleg 87 (551), 71 (108).
Anţìng vb. III = încing 117.
An-ţọrţ [Wgd. *an-tsọrts* 29] = anţerţ, acu treĭ anĭ.
Anuntru adv. = înăuntru.
Anùrm (mi∾) vb. I = urmăresc, mĕ ţiŭ după urma cuĭ-và: *anùrmă-ti dupu ĭel* 26 (13).
Anurmari sf. = urmărire.
Anvărtès vb. IV = amestec, învîrtesc, înfăşur. *Si anvărtẹşti an caḷı* = se amestecă printre caĭ 166.
Anvèsc vb. III = îmbrac; *mi anvèsc* = mĕ îmbrac; *grọn anviscùt* = spic cu grăunţe (Pap.).
Anveşmìnt sn. = veşmînt, îmbrăcăminte (Pap.).
Anveştimìnt [nu: *anveştimùnt*, cum greşit e în Pap.] = îmbrăcăminte.
Anvèţ vb. I [Wgd. *anvèts* 9, *anvitsàt* erfahren, geschickt 28] = învĕţ 146, 168. *Din toţĭ maĭ anviţàu* = învĕţaŭ maĭ bine decât toţĭ 143.
Anvilès vb. IV = învelesc, înfăşur 155, (greşit în Pap. *anvièḑ*]; *şi li anviĭ di koš* Wgd. 63.
Anviìt = încolăcit; ghemuit 86 (536).
Anvìng vb. III = înving.
Anviniţọs vb. IV = învineţesc; *mi anviniţọs* = mĕ învineţesc, devin vînĕt la faţă.
Anvirìn vb. I = întristez, mâhnesc 145, supĕr 158. *Ampiratu si anvirinọ* = împĕratul se mâhnì, se supĕră 164.
Anvirinari sf. = supĕrare, întristare, mâhnire.
Anvirinòs adj. = supĕrat 159, 164.
Anviţàt [Wgd. *anvitsát* 28] adj. = învĕţat, obicĭnuit 80 (885). Wgd. = erfahren, geschickt.
Anviţătură sf. = învĕţătură 143.
Anvìrtès vb. IV [Wgd. anvọrtés (mi ∾ ich wende mich 42] = întorc; învîrtesc; *ţe anvîrtẹşti la stọnga* = care întórce, se învîrtesce spre stânga 107 (70).
Anzinucḷĭu vb. I = îngenuchez.
Anzinucḷĭari sf. = îngenuchere.
Apansọz [tk.] adv. = pe neaşteptate;

că ţea noastră fu apansòz = că la noĭ a fost cam pe neaşteptate 150.
Apir [Pap. la Nta] vb. IV = a se face ḑiuă; *apirì* = se lumină de ḑiuă.
Apsana [etim. arab *habs* = imprisonare] = închisóre 164. *Apsànuluĭ* 164.
Apţ sm. = prisonier [Pap.]; închisóre; *aĭ apţ!* aĭ (în) închisóre. [Etim. arab. *habs.*]
Apu sf. = apă; art. *apa* 42 (8), 52 (25); *apu nu-ţĭ da să beĭ* = a nu-ţĭ da un moment răgaz 62 (14), 60 (15); *di la treĭ api* 109 (70).
Ar vb. I = ar 69 (571), 155.
Aràl n. pr. de rîŭ 146.
Ară adv., conj. = iară (passim).
Arăbaba = fórte repede, cât de mult iute 104 (65).
Arb sm. veḑĭ, *ărb.*
Arbèt, *arbeti* Wgd. 24, Pap. = spate.
Àrburi [Wgd. *arbur* 11, pl. *arburĭ* 22], pl. *arburĭ* sm. = arbore; *un àrburi cu còriñiḷĭ an sus* 49 (1).
Arburimi sf. arborime, arboret [Pap.].
Arc sn. = arc; instrument cu care se lucréză bumbacul 33 [Wgd. *ark, artsọ* 9,24].
Ard vb. III = ard 65 (80, 81), 151; *vrin foc s-ti ardă, da-ni-ñĭ ti àrdiri!* 59 (9) [Wgd. *arš* = arseĭ 39).
Ardìc vb. I = ridic 71 (198); *si ardică* 119; *unu si ardicà, lantu si lăsà* unul se ridicà, altul se lăsă 144.
Ardicari sf. = ridicare, a se ridicà.
Argavàn sm. = Arom. argavàn [v. răgăvàn] = crin.
Argĭès [Pap.] vb. IV = cheltuesc; etim. *hargĭ* arab. = cheltuire.
Arìcĭŭ sm. = ariciŭ [Hma, Oşanĭ].
Aripă, pl. *ĭeripĭ*, sf. = aripă.
Arnaùt sm. = Albanes [Pap.].
Arnăuţeşti adv. [Pap.] albanesesce.
Arsinìc (v. răsinìc) 128.
Arslàn sm. = leŭ (v. răslan).
Arşọn s. = răschitor 34 [v. *răşọn*].
Art'ìc [tk] = în sfîrşit 61 (80).
Arṽĭă sf. = arie 40. Arom. *arṽĭe.*
Arzìnt [Wgd. idem 48] sm. argint 89 (notă 1).
Arzintàr sm. = argintar 29.
As adv. = aḑĭ 164. *Pri zuŭa di as* 58 (14, 19, 20); Wgd. *as* 34.
Aschĭèr = armată 142, 151.
Aschitiă sm. = pustnic, sihastru.
Asli [tk.] adv. = adevĕrat 155.
Aspră sf. = ban, lescae 62 (16), 65 (70).
Astăzĭ adv. = astăḑĭ.
Astrèt adj. = sterp 61 (72).
Aşĭ, pron. dat. refl.; *ş-cọntă* = îşĭ cântă 67 (112) [Wgd. *aš* 30].
At sm. = armăsar 62 (22)
Atoali = Arom. *cutrughıomsi*, partea caseĭ dintre acoperiş şi zidul pe care se razemă grinḑile ce susţin acoperişul, însă din năuntrul caseĭ în opunere cu stréşina 101 (60); Wgd. *atọli* der zwischen Decke und Dach befindliche Raum 73.
Atọr [tk hatîr] sn. = plac, chef 62 (17).
Àţala-màţala = 62 (18); *àţal* pe Arom. însémnă: om neîngrijit, care nu are nicĭ o ordine în haine, în purtare.
Aţi adv., conj. = apoĭ 33; dacă 152.
Aţĭ! = strigăt de chemare ca să oprim catâriĭ 171; dat sing. de la pron. *tu.*
Aŭ Acus. de la *ea* [Wgd. *aọ* 4].
Aŭră sf. = recóre [Pap.].
Axèn s. şi adj. = străin 62 (19), 101 (63), 116.
Ază adv. = aḑĭ.
Aznă [tk haznà] = hazna, deposit de banĭ, vistierie 138.
Azọr [tk.] adv. = gata 161, 163.

Ă.

Ă! interj. 161.
Ăĭ! interj.=hăĭ! 137.
Ămpiràt, vedĭ *ampiràt.*
Ăn prep. =în 33, 46 (7), 49 (8), prescurtat în *n*: *n-vali* 45 (2); *n-timp!*= la anul! 56 (24); vedĭ şi *an.*
Ăncoà adv. = încóce 136.
Ăncuntinàt adj.=încăntinat 61 (74).
Ăngròp = vedĭ angròp 106 (68).
Ănşọr = înşir 122 (vedĭ *anşọr*).
Ăntru prep. = în faţă. Arom. *ntră, nintră* 51 (17), 63 (37); intre 101 (59); *ăntru bàtiĭuni* = înainte de botez 120 (vedĭ *antru*).
Ăntunẹric (vedĭ: antunẹric) = întunerec 102 (61).
Ănţilèg [vedĭ: anţilèg].
Ărb sn. = hârb 89 (notă), 86 (517).
Ără (vedĭ *ară*), se aude la Oş. maĭ mult.
Ărdicari sf. = ridicare, a ridicà 33. (v. *ardicari*).
Ărt sm. = prepelicar. Arom. *hîrtă*, câne de vînat pasĕrĭ.
Ăsli (vedĭ: aslì) 158.
Ăşĭ = îşĭ Dat. 64 (63-65), vedĭ *aşĭ* 220.

B.

Ba! interj., adv. = ba! nu.
Babă sf.= bătrână, bunică 39, 45 (1), 51 (21), 62 (20), 136; *baba* =móşă 117, *bàbili* = bunicele 118 [Wgd. *babọ* = Grossmutter 49].
Babă sf. = obiectul de lemn care servesce la ridicarea pietrelor (= *rọpilor*) de móră. Ln.
Babḷic sm. = Arom. *pelicàn*, fel de cocostârc.
Bacàm = lemn de vopseà pentru vopsitul ouĕlor 116 (79). Arom. *băcame* [Etim. Arab. tk. = bacàm].
Bàcĭŭ sm. = bagiŭ.
Baclă sf. = fasole ţucără 38, 25. Arom. *cuchĭaŭă, favă.*
Bacọr sn. (Oş).=aramă; *să scoţi bacọru din răzìnt.* Arom. *băcîre.*
Bacşìs sn. = bacşiş 154.
Bag vb. I = bag.
Bagĭe sf.= coş; loc de onóre în casă.
Baĭer sn. = lanţ, şir cu mărgele 36.
Bali sf., pl. = bale [Pap.].
Bàligă sf., pl. *bọlizĭ* = balegă 60 (57).
Balig vb. I – baleg; *baligàt, băligari.*
Baltă sf. = baltă.
Baḷĭŭ adj. = Arom. *baḷĭu* bălan; *baḷă* fem., care are un semn alb pe frunte; n. de oĭ, etc. 170 (9).
Bamñĭă sf. = bamie.
Bañĭ sm., pl. = monede vechĭ de aramă, carĭ n-aŭ curs.
Bară sf. = mocirlă 80 (391), pl. este *bọrĭ* Arom. *bară.*
Barbă sf.=barbă 52 (31), 166; bărbie.
Barba-p'ĭrcĭuluĭ = un fel de ciupercă.
Barọşcă sf. = mocirlă mică [Pap.].
Bat vb. II = bat, întâlnesc 46 (9); *şi apa s-ti bată!* = Bate-te-ar, ineca-te-ar apa! 59 (10-31); *bătùĭ pan di ĭel* = mĕ duseĭ, m'am dus până la el 71 (206); *bătù pri lup* = întâlnì pe lup 136; *bătù pri albină* = întâlnì pe albină 137, 157 [Wgd. 37].
Bat-fat=nicĭ o vorbă, nicĭ pîs să nu ḑicĭ 151; ce-và a: *câr-mâr* nu încape.
Batiz vb. I=botez 62 (21), Pap. idem; Wgd. *bates, batesám, batesáĭ*, 43.
Başa adv. = başca, géba, fără plată; *cọ-ţi, lisiţu, si-u manànţĭ başa ua.* De ce, vulpe, să mănâncĭ strugurii fără plată? 150.
Băbàĭcă sm. = tată 62 (22).
Băbès vb. IV = moşesc 116.
Băbiri sf. = moşire, moşit 118.
Băbḷĭòc fig. = bătrân, Pap. 11 (19).
Băbḷiţă fig.=bătrână, Pap. 11 (19).
Băcĭọlă şi **băcĭọḷĭă** sf.=târlă, stână, strungă 38, 62 (23-24).

Băginàc [Pap.] sm. = cumnat, douĕ persóne, carĭ ţin în căsătorie douĕ surorĭ, se numesc *băginàţĭ*. Arom. idem.

Băginìe sm. = coşul de pe casă, pe unde ese fumul.

Bălăutiă sf. = bucată de glonţ; flécurĭ 62 ($_{25}$).

Băltiă sf. = securea 135; Wgd. bǫltia 4, bǫltie 10 [tk. baltà].

Bărbàt sm. [Wgd. bǫrbàt 22] = bărbat 49 ($_{1}$), 159.

Bărbătęsca = partea bisericiĭ, unde staŭ bărbaţiĭ. Arom. *bărbătĭasca*.

Bărbătimi sf. = bărbaţĭ mulţĭ. Arom. *bărbătame*.

Bărbòs adj. = bărbos, cu barbă; *ţista bărbòs* = acest arhiereŭ [saŭ: preot, călugăr], în sens batjocoritor, spre injurie 160.

Bărdàc sn. = ulcĭor 117; obiceiŭ de nuntă 129.

Bărdi sf., pl. = bărde. Arom. *bîrde*, 32 [vedĭ bărdiḷĭ].

Bărdiḷĭ sf. pl. = Arom. *bîrde*, parte de răsboĭŭ 32.

Bărdilicu sm. = prăjină, servind la răsboiŭ 34. Arom. *cĭun*, *templă*.

Bărnăvèc, pl. *bărnăvèţĭ* = poturĭ 37.

Bărnic = fel din cereale 25.

Bărniţă sf. = fel din cereale 46 ($_{6}$).

Băs'ęrică, vedĭ *bis'ęrică*.

Bătañĭă sf. = vâltóre 33, Arom. *bătañĭe*, *bataḷĭe* şi pl. *bătăñĭ*. Servesce a da consistenţă şaiaculuĭ, abaleĭ.

Bătijuni sf. = botejune, botez, botezare 65 ($_{69}$), 120.

Bătizari sf. = botezare 119.

Bătùt adj. = bătut 105 ($_{65}$); fig.: cias 89 ($_{14}$).

Bebi sm. = copil, fecior 166; frate maĭ mare.

Becĭŭ sf., pl. = poturĭ 37.

Beĭ = beŭ, prescurtare din *curcubèĭ* 46 ($_{8}$).

Belchi [tk.] = póte, dór 145, 147.

Belchim = póte, dór 163.

Belijǫ̀s = culeg 113 ($_{73}$).

Belìcĭŭ adj. = albicios; n. de cânĭ 170 ($_{3}$).

Belu adj. = albul, frumosul.

Belùş adj. = alb, de colórea lapteluĭ, frumos. Arom. *bel*, *bìàliş*, *bilùş*.

Berbir sm. = bărbier.

Bes vb. IV = bĕs; *beşı unu*, *beşĭ lantu* beşĭ unul, beşĭ altul 139.

Beşìc n. pr. de localiate 63 ($_{27}$).

Bęt adj. = bét 73 ($_{245}$).

Bętă sf., pl. *bęti* = calţavetă, jartieră 33: *bęti chitcusiti* = calţavete înflorite, adecă brodate cu florĭ 37.

Beŭ vb. II = béŭ 46 ($_{5}$), 52 ($_{25}$), 61 ($_{62}$), 62 ($_{26}$).

Bibă [Wgd. *bibo* = Fleisch 50] sf. = raţă; bucată de carne (Pap.); *lę-ţi unăbibă* = iea-ţĭ o bucată de carne; fel de brodărie 34.

Bic sm = taur; *ca bìc* 164. Arom *bic*, *tavru*.

Biduclĭu [Wgd. *biduk*ḷ*iu* 37] = păduche [vedĭ *piduc*ḷ*iu*].

Biutură sf. = bĕutură 62 ($_{26}$).

Bilă sf. = prăjina; ∾ *lungă* = stânca lungă, n. de loc. în Oş. 45 ($_{3}$).

Bilès vb. IV = jupoiŭ 86 ($_{516}$), 141; Wgd. idem = schäle 42.

Bileà adv. = abiă; *saldi noĭ*... *scăpǫm bileà* numaĭ noĭ... scăparăm abiă 150.

Bilę = chip, chiar 80 ($_{404}$).

Bil'ęg sn. = semn, gaj, ţintă 125, 163 [Pap.].

Biḷĭańă sf. = beléua 61 ($_{61}$).

Biḷĭcă sf. = nume de flóre 113 ($_{73}$).

Biḷĭcă-di-burìc = n. de plantă.

Biḷĭcă-furęscă = n. de plantă

Biḷìùc sn. = turmă 73 ($_{256}$), 160.
Biḷìùr = n. de cânĭ 170 ($_{4}$).
Bini [Wgd. *bini* 14, *bine* 16] adv.= bine 55 ($_{4,7,8,14}$), 151.
Birbẹṭi [Wgd. *birbẹtsi* 22] sm. = berbece 160.
Birbìḷĭŭ sm. = privighetóre 49 ($_{2}$).
Birichĭèt [Wgd. *birikét* 51] = belşug, noroc 55 ($_{9}$), 110 ($_{72}$), 162.
Bis'ẹrică sf. = biserică 49 ($_{3}$), 121.
Bistri adj. [Wgd. 28 hell] = clar.
Bişănọs adj. = bĕşinos.
Bişọcă sf. [Wgd. *bišọko*, pl. bišọts 10, 23; Pap. idem] = băşică. Arom. *bişica.*
Bişọnă sf. = bĕşină 139.
Bişọs [Wgd. *bišọs* 28] vb. IV = bes.
Bişọri sf. = a bĕşì, bĕşire 63 ($_{38}$).
Bitărnès vb. IV îmbatrânesc.
Bitọru [Wgd. idem] = bătrân 161, 162, *bitọrnă* 149.
Bivul sm. = bivol.
Bivulcĭác sm. = puiŭ de bivol.
Bivuḷiṭă sf. = bivoliţă.
Blagoslovìt adj. = binecuvîntat 166.
Blaguvisès vb. IV = blagoslovesc, urez, binecuvîntez 122.
Blană sf., pl. *blọñĭ* = bolovan 63 ($_{30}$).
Blastim vb. I = blastem [Wgd. blastimi, pers. II, 14].
Blăstèm sn. = blăstem. fẹsi ∾ = a blăstimat 156; *blăst'ẹmili* pl. 63 ($_{29}$).
Blăstimari sf. = blestemare.
Blăstimàt adj. = blestemat 61 ($_{68}$).
Blăzẹĭ = ∾ *ăṭi bra!* = (fiĭ) fericit 160.
Blizna sf. = fer; aramă 47 ($_{12}$).
Bliznacu adj. = arămiŭ (fel de brodărie) 35.
Blor sm. = n. de érbă, fel de plantă.
Boabă sf. = grăunte de fasole, bóbe.
Boadnic sn. = butuc, pom de Crăcĭun 110 ($_{71}$).
Boară = bor 47 ($_{12}$).
Boari sf. = vînt 25, 40, 51 ($_{17,18}$).
Boari-nẹgră sf. = vînt negru, vînt turbat.
Boari-cu-nẹŭă sf. = vînt cu nea, când ninge şi suflă vînt. Arom. *Cînd azvìmtură* = când zvîntă.
Boari-di-Zọna = vîntul ce suflă din spre muntele Zîna.
Bob bob, fasole 80 ($_{385}$); ∾ *roşi*, ∾ *şarọt*, ∾ *pri fuştĭ* fasole roşie, fasole pestriţă, fasole de pe stâlpĭ; ∾ *div*— fasole sĕlbatică (fel de plantă).
Bob, pl. *bobchi* nasture 36.
Bod sn. surcel 108 ($_{66}$); ţepuş ce se pune în *tindecḷĭă*, ca să o fixeze.
Bogoròdiṭa sf. Maica Domnuluĭ.
Boi Ĭ sm., pl. boiĭ, n. de constelaţiune.
Boḷĭcă sf. pĕs, dor; *saldi ṭẹsta să-ṭĭ iă boḷĭca* = numaĭ acésta să-ţĭ fie pĕsul 165.
Bopcă sf. = fel de brodărie 34.
Borgĭŭ sn. = datorie 63 ($_{31}$), 136.
Borgilìŭ adj. = dator 70 ($_{188}$).
Boş, pl. *boaşi* sn = boş 63 ($_{33,34}$).
Boşu-cucòtuluĭ = boşul-cocoşuluĭ, nume de flóre.
Boŭ [Wgd. *boṷ*, pl. *boị* 4, 22] sm. = boŭ 50 ($_{11,12}$), 51 ($_{22}$), 135.
Bọru = bor: *cĭọru-bọru* = cĭor-bor 47 ($_{12}$).
Brà! interj. = bre! măĭ! 57 ($_{57}$), 85 ($_{510}$), 137.
Bracazùm sn. cingĕtóre de ismene [vedĭ *brucuzumu*].
Braṭ sn. = braţ; pl. *braṭă* 120.
Brăc, pl. *brọṭi* = baltac, baltă mică (Huma).
Brăsnès vb. IV = încerc; *s-brăsnì să ĭẹsa* = se încercă, se sforţă să iasă 161.
Brăsọgbĭer sm. = prost, netot 63 ($_{35}$).
Brăşl'ẹn sn. = fel de ederă.

*

Bre! interj.=bre, măĭ 61 ($_{66}$).
Bręg sn. = suiş 75 ($_{274}$). Arom. *giug.*
Bręst sm. = fel de arbore, veḑĭ *jugastru* 28.
Briciŭ sn. = briciŭ 49 ($_{3}$).
Brîncèḷĭŭ sn. clopoţel, ce se anină de gâtul vitelor micĭ.
Broască sf. bróscă [fel de brodărie la cĭorapĭ] 35; bróscă 63 ($_{36}$); ∾ *cu samàr* (Ntă) = bróscă ţestósă; ∾ *dìn apu* bróscă din apă; ∾ *din uscàt* bróscă de pe uscat; ∾ *vęrdi* = bróscă verde, care trăesce prin érbă verde. Dacă din întîmplare un boŭ, vacă, etc. mănâncă o asemenea bróscă, se umflă şi móre în douĕ ḑile, când nu i se dă ajutor imediat.
Broatăc sm. = Arom. *broatec,* bróscă din apă, brotăcel.
Bron sn. = brîŭ 33, 36 (Wgd. 6).
Brucuzùm sn. = brîŭ de ismene 110 ($_{71}$)
Brumă sf.=brumă 63 ($_{37}$); *cadi brumă* =cade brumă.
Brusàc sm. (Pap.) = loc sădit cu pinĭ, pinet.
Bruvinèc, pl. *bruvinèţĭ* = poturĭ, şalvarĭ 37.
Buarè (tk. buharè) sm. = cămin.
Bubaḷĭcă sf. = gândăcel, gărgăriţă 68 ($_{147}$).
Bubaḷĭca-Dòmnuluĭ = boul luĭ Dumneḑeŭ, insectă.
Bubă sf. = gândac de mătase 63 ($_{38}$), 58 ($_{28}$), pl. *bubi* 26.
Bubrèc (veḑĭ *buburèc*).
Bubulică sf. = n. de insectă, fel de cărăbuş negru.
Buburèc (Wgd. *buburèk* = Niere 49) = rinichĭ.
Bucă sf. = gura de canal pe unde apa îşĭ schimbă cursul din orizontal în vertical; *jùnsiră langă buca di ună moară* 146, 108 ($_{70}$), 143.
Bucăiri sf. = mărlire la porcì; *porţiḷĭ si bucăiès* (Pap.). Arom. se ḑice: *porcul ghiţıaşti.*
Bucădarnic sm. = mămăligă.
Bucĭală sf. = instrumentul care ţine hangul la *gaĭda* (Pap.).
Bucĭfàr sm. = butar.
Bucĭǫs vb. IV = fluer, şuer; ţîşiŭ (despre foc) 52 ($_{33}$); *an bucĭǫ*=anul trecut cîntă 53 ($_{34}$).
Bucĭum sm. = buştén, butuc 119; aparatul cu care se trage lâna 34. Arom. *scamnu*; *lînàr.*
Bucĭumigă sf. = nume de plantă.
Buclă sf. = vas de lemn în care se ţine apă, vin. Arom. *buclă.*
Buclic sn. = *buclă* maĭ mică 31.
Bucliţă sf. = *buclă* mică. Arom. la fel.
Bucur (mi ∾) vb. I mĕ bucur 142; *s-na bucurǫm* 57 ($_{45}$); *să nu ti za bucurı* 59 ($_{8}$).
Bucurìḷĭă sf = bucurie 57 ($_{46}$), 145, 150 (Wgd. bukuriḷǫ 7).
Bucuròs adj. =bucuros; *ubavĭ şi bucuròşĭ* frumoşĭ şi bucuroşĭ 143 (Wgd. idem, 28).
Bud sm. = n. de flóre.
Budală sm. =prost, netot 63 ($_{39}$), 169.
Budamiă sf. = fel de cuvertură (Pap.).
Budlancă sf. — nume de plantă.
Budumęncă sf. = nume de flóre; fel de brodărie în felul flóreĭ cu acelaşı nume 34.
Budurĭ sn., pl. — şoldurĭ.
Buf sm. = bufniţă 63 ($_{40}$).
Bufcă sf.—flóre din grădină de culóre roşie 128; moţ, tufă de pĕr (Pap.).
Bugàr adj. = bulgar 156.
Bucĭàg sm. — cămin 121; loc de onóre lângă cămin: *aşĭ şizù an bugĭàc* 143; *aù pùsiră lisiţa an bugĭàc*=

o aşezară pe vulpe lângă cămin, cădeà la locul de onóre 151.
Buĭmăcĭọt adj. — buimăcit 164.
Bujancă sf. nume de plantă.
Bujùr sm. — bujor, nume de plantă.
Bul̦ĭcă sf. fel de peschir, maramă. Arom. numit: *balţu* 37, 119, 128.
Bumbàc sn. — bumbac 33, 63 ($_{41}$), 83 ($_{459}$), 153, 163.
Bumbar sm. trîntor (la albine); fel de gândac de culóre négră; 27 (Pap.: *bumbăr*); *bùmbăril̦ĭ na mănancă, bùmbăril̦ĭ na bilès*=Trîntoriĭ ne mănâncă, trîntoriĭ ne jupóie, adică: Turciĭ.
Bun adj., adv. bun, bine; *bună diminẹţă* 54 ($_{12,\ 13}$); *curùñĭ buni* 57 ($_{42}$); *tot di bun* — cu bine 55 ($_{18}$); *Domnu di bun* 55 ($_{19\text{-}20}$), 56 ($_{22,\ 23,\ 26}$); *maĭ bun* să-ţĭ ajute, cu ajutor 56 ($_{25}$); *maı bun*—maĭ bine 78 ($_{348}$); *ca s-la rascàrmină bun bumbacu* după ce se va scărmănà bine bumbacul 33; ĭel̦ĭ *anviţàŭ bun* 146 — eĭ învĕţaŭ bine; *si isprimineşti bun* se priminesce frumos 103 ($_{63}$); *buni* bunătăţĭ, frumuseţĭ 48; *cu toati bùnili* cu tóte bunătăţile, frumuseţile.
Bunàr sm. = puţ [tk. bunàr].
Bunătati [Wgd. 49, Pap. *bunitati]*, sf. = bunătate 143, 158.
Bunil̦ĭă sf. = bunătate 166; fericire.
Bură sf. = torent de rîŭ; fig. nume rĕŭ 63 (43). Arom. *bora: îl lo bora*— ĭ-a eşit nume rĕŭ.
Burẹti sm.=ciupercă 49 ($_{5}$), Wgd. 8, Pap. idem.
Burèţĭ sm., pl. = ciupercĭ; felurĭ de ciupercĭ avem:
Burèţĭ-di-oĭlor, saŭ:
Bureţil̦ĭ-oĭlor = ciupercile oilor;
Burèţi ĭ-cọñĭlor saŭ **burèţĭ-di-cọñĭlor**= ciupercile cânilor; acestea nu se mănâncă.
Burèţĭ-di-ghiil̦ĭ ciupercĭ viĭ. Acestea sunt bune de mâncat.
Burèţĭ-di-ĭẹscă ciupercĭ de éscă;
Burèţĭ-di-lu-jil̦ĭ ciupercĭ nebunescĭ, carĭ sunt otrăvitóre.
Burèţĭ-di-calincòşil̦ĭ, fel de ciupercĭ.
Burghìc sm. obiect de argint aninat de *tas* 30.
Burgiliă adj. dator 121.
Burìc [Wgd. *burìk* Nabel, Bauch, 13], sn. — buric; inimă, pântece; *pri gol burìc*—cu stomachul gol, flămând 104 ($_{65}$); *aĭñĭ fuzì buricu*— m'am speriat 63 ($_{41}$); *cum aţĭ ţẹri buricu* cum îţĭ doresce inima 143; *nu ra fẹtă la cari s-nu-l̦ĭ cadă la burìc* — nu erà fată, care să nu-l iubéscă 162, 45 ($_{1}$), 56 ($_{26}$), 118.
Burnès vb. IV năpustesc; şi *cọn si burnira ţòglăvil̦ĭ* — şi când se năpustiră balauriĭ 153.
Burọs (mi) mĕ lupt; *ţe si buràu* ce se luptaŭ 153.
Bursùc sm. = bursuc.
Buruval̦ĭcă sf. — lingură mare. Arom. *cĭubană* [Pap.].
Buruvès vb. IV=amestec [Pap.]; *buruviră*— cercetară, căutară 156.
Burvès vb. IV = amestec, prescurtat din *buruvès* 77 ($_{319}$).
Busul̦ùcĭ sm. busuioc 117.
Buş sn. — pumn. Arom. idem [Pap.].
Butàr sm. — butar, care face butòie [Pap.].
Buti sf. butoiŭ 31, 54 ($_{44}$). Wgd. idem 23.
Butin sm. butoiaş 31.
Butím sm. putină. Arom. *talar* (Pap.).
Bùtură sf. butură este fel de guturaiŭ la vite marı 63 ($_{46}$); *buturu* bubă rea.

Buturachi sm. — bubă rea (Pap.).
Buțèļĭ sm. — butoiŭ, butoiaș 31.
Buțęŭă (Pap. greșit *buțęuă*) sf. — butoiaș 54 ($_{43}$), 168.
Buțilușcă sf. - butoiaș care conține între 5—10 ocale (Pap.).
Buțmàn sm. ciorchină de strugure (Pap.). Arom. *aràpune, căirùș-de-aŭă.*
Buțnès vb. IV ating, înțep, spintec; *la buțnì cu cuțitașu* îl atinse, îl înțepà cu cuțitașul 166, *și la buțnì rapu* și spintecă pe harap 168.
Buŭlès (mi∾) — mĕ lupt (cu pușca, parul, etc.) Pap.
Buză sf. — buză (Pap.).
Buzǫs (mi ∾) vb. I = umflu buzele; mĕ îngâmf 63 ($_{46}$).

C.

Ca conj. ca 52 ($_{28}$), 61 ($_{5}$), 45 ($_{4}$); după: *ca s-la rascàrmină* 33; când (Wgd. *ka, kasi* 35, *kaši* 33).
Cabaĭatlìă adj. = vinovat, culpabil 63 ($_{47}$). [Etim tk. *cabàt* = vină.)
Cabatlìă adj. — vinovat 164 (tk. *cabàt*).
Cabìl adv., adj. cu putință; *cabìl nu-ĭ* — este cu neputință 109 ($_{70}$) [tk].
Cac vb. I cac; *una babă moașă urdă cacă.* Pap. 11 ($_{15}$).
Ca-ca! strigătul ce-l dă cocoșul 137.
Cacĭŭ vb. I agaț, prind; *căcıǫt* prins 149.
Cacǫn ca și când, par'că.
Ca-cum — cași cum; cum; *țela cal ca cum ra?* Acel cal cum erà 150 [Wgd. *ka kum si* 35].
Cad vb. II — cad 48 ($_{47}$), 63 ($_{29}$); *aļı cazù* 70 ($_{194}$); *s-nu-ļı cadă la burìc* să nu-l iubéscă 162.
Cadănușcă sf. — 1. pasere din ordinul cornirostelor, la gât are un fel de *tufca*, încât pare că-ĭ înfășurată ca o cadână; 2. fel de musculiță.
Cadǫñĭă sf. cadână, turcóică [Pap.].
Cadǫr adj. = demn, în stare 163; *nu fu cadǫr si-ļĭ află noĭma* — nu fu în stare să-ĭ afle sensul 165.
Cafcu adv. cum 149.
Cafe sm. cafea 145.
Caĭgănă sf. — caĭgănă, jumărĭ de ouĕ 114 ($_{76}$).
Càir [Pap. greșit *caer*] sn. = caĭer 32, 33.
Càistur, fem. *càisturìța* în limb. figurat: bărbat, femee (Pap.).
Cal, pl. *caļĭ* [Wgd. *kal, kalu* 13, *kaļ* 22] sm. — cal 50 ($_{10}$), 52 ($_{26}$); *caļĭ* 64 ($_{49}$); *càluli!* 64 ($_{50}$); *calu luĭ cu ĭeripĭ* = calul luĭ cu aripĭ 144.
Calafèr sm. = nume de plantă.
Calàĭŭ sm. — Arom. *călàıe*, plumb cu care se spoesc vasele.; *aļı trasi* ∾ — l-a înșelat.
Calamaria = ?, 52 ($_{33}$).
Calaùz sm. spion; gazdă de hoțĭ 70 ($_{187}$).
Calc vb. I — calc, pers. II *caļițı*, pers. III *calcă*, 64 ($_{48}$), 100 ($_{60}$); *să caļițĭ* 58 ($_{6}$) [Wgd. *kalk* 37].
Cald adj. cald 62 ($_{19}$).
Calocĭcă sf. paloș 144.
Calùp sn., pl. călǫpurı calup, tipar 30.
Candisès vb. IV conving, înduplec 142; *fęta di frică si candisì* = fata de frică se înduplecă, consimțì; *cum bre ti candisìșı sa vinĭ?* = cum maĭ te înduplecașĭ, te îndurașĭ să viĭ? 148.
Cantàr, pl. *cantară* și *cantǫrĭ*, sn. = cantar 103 ($_{63}$).
Cañĭă sf. = barză albă peste tot 47 ($_{14}$).
Cap, pl. *càpiti* sn. = cap 46 ($_{7}$), 50 ($_{9}$), 51 ($_{24}$), 64 ($_{51-61}$), 86 ($_{396}$); *capu* — șeful 19; *ațĭ la puni capu la piicĭoari* îțĭ tae capul 146; *cari ardǫŭ càpiti?* = cine îndrăznesce? 61 ($_{81}$).

Capàc sn.=capac; *capàc di palıa* coş de paie, pentru albine 27.
Capină sf. spin 63 (41), 64 (54).
Capră sf. capră 102 (61), 104 (64), 146; *ţela muràr vẹ şi capri* — acel morar aveà şi capre 143; albanez, în limb. secret. 89 (28); *a capra* = joc copil. 90 (4).
Capră-divă sf. = căprióră, capră sĕlbatecă.
Capţă sf. = Arom. *căpsùθ*, fel de sită fără găurĭ. [Pap.].
Car sm. = car 156.
Caramàn n. pr. de câne 170.
Caraula sf. sentinela 164.
Cari [Wgd. *kari* 31] pron. rel. care 46 (6), 49 (9), 54 (42); *lu cruĭ* al căruĭ, al cuĭ 68 (152); 104 (64); *carĭ di carı* care maĭ de care 160.
Carmàn nume propriŭ de câne 170.
Carni, pl. *carñiurĭ* sf. carne 54 (41), 64 (63), 81 (405), 153, 162.
Carpin sm. = carpen 28.
Carti sf.=carte; *alį trim'ẹsiră carti*= iĭ trimiseră scrisóre 146; ∾ =plămânĭ. Arom. *frîndă di hicate: Mĭàrsiră cọrţili (di sẹti)* — mi se arseră plămânii de sete 66 (105). Arom. *mĭ-àrsiră frîndăle di hicate.*
Carti sf. ploscă; ∾ di vin = ploscă cu vin 103 (63), 120.
Cartoapi sf. pl. = nume de plantă.
Casă sf. — casă 49 (4); pl. *casi* obiectele de la răsboiŭ în care se pun scripeţiĭ 32; *an casă* acasă 51 (23); *fuzi casă* — se duce în casă 115 (79); pl. *casi* şi *cọsurı*. [Wgd. *kasọ*, pl. *kasi* 23].
Casca sf. = casca, obiceiŭ la postul mare 114 (75).
Casmèt noroc 55 (9), 64 (63-63). [Etim. tk. kasmèt].
Caş sm. — caş, fel de brânză.
Caşcavàl sm. = caşcaval.
Caşă sf. ciulamà. Arom. *culĭàş*, [Pap].
Caşti-ţe—[care scie ce] orĭ-ce. Arom. *càrişti-ţe, càışti-ţe* 123.
Cat vb. I [Wgd. kat.=blicke 12] caut, îngrijesc 64 (66); *ţe catàm?* ce doriam, adică, asta doriam şi eŭ 65 (77); *cată* privesce, cată 83 (464); *cată si anclĭzĭ*=cată, trebue să închiḑĭ 164; *să si cată* să se oglindéscă 102 (61).
Catină = ? 59 (39).
Catràn sm. = catran, păcură 58 (2,4).
Caţ vb. I prind, apuc, încep; *la căţọ̀* 65 (73); *nu pot si căţari* nu se pot prinde, nu pot să se ajungă 54 (40); *toţı au caţă* toţĭ o prind 53 (37); *ţe drum . . . să căţọm*, — ce drum... să apucăm 163; *căţọ să ancarcă* începù să încarce 153; *cọn s-la caţă urèclĭli* — când îl vor duré, când o să-l apuce dor de urechĭ 122.
Caùl sn. = Arom. *căvule* [tk.], condiţiune, învoélă 165.
Caùr sm. = creştin (epitet de batjocură aplicat creştinilor de turcĭ), necredincios 142.
Caușă — nume de capre 170 (7).
Cavàĭ! interj. vaĭ! [Pap.].
Cavàs sm. — cavas, păzitor 142.
Cavgă sf. răsboiŭ; *că vru să facă cavgă* 143.
Cazàn sm. căldare; *priună cu mucĭcata şi tot cazanu di carni* împreună cu bucata şi tótă căldarea cu carne 148.
Că conj. — dacă; *că muriră, undi-sa gròburli?* = dacă muriră, unde sunt morminturile? 140.
Căcărèz vb. I cotcodocesc 161.
Căcĭnă [pronunţă: *căcıùŭă*] sf. fes, căciulă 64 (51, 67), 101 (59).

Căciulă sf., vedĭ *căciuă.*
Căciuncă sf. — nume de plantă.
Cădănuşcă sf. = musculiţă.
Căfalu [Wgd. *kǫfalu* 67] sm.—caval.
Căĭmacàm sm. = caimacam, suprefect 160.
Călami, pl. *càlǫñĭ* sf. =calam, obiecte de trestie pe carĭ se adună urzéla (*ustura*), când se urzesce 32, 33.
Călàr adv. — călare.
Călămàr, pl. *calămară* şi *călămǫrĭ* = călimărĭ [Pap.].
Călbălǫc sn. — calabalîc, tapaj 161.
Călęşă = ócheşe; n. de oĭ, de capre 170 (8).
Călcàt (v. *calc*) — călcat 50 (13).
Călcari sf. [Wgd. kǫlkari 36] = călcare, a călcà.
Călcĭǫc sn. — capacul cióreciIor. Arom. pl. *căpăchĭ* 37.
Călcǫñĭŭ, pl. *călcǫñĭ* [Wgd. *kǫlkǫịnị*, *kǫlkoanịǫ* 42, *kǫlkǫnị* 12] călcâĭŭ; coltuc de pâne, de plăcintă [Pap.].
Căldari sf. căldare 121, 148.
Căldàr sm. căldare; *căldaru* 65 (68).
Căldărnşcă sf. căldare mică 106 (88).
Călinc sm. rodiŭ [Pap.].
Călincă sf. rodie 49 (5), 81 (422).
Călises vb. IV chem, învit 118.
Căloari (Wgd. kǫlǫari 13, 45) = sf. = caroare, căldură mare. Arom. *căloare* Avela, *căroare* Vlaho-Clisura, Bitolia.
Călugăr sm. — călugăr 154, 156. Se dice şi *călugur.* Pap.
Cămàţĭ pl. lemne lungĭ de prins cu ele pescĭ 31.
Cămęşă sf. = cămaşe; ∾ *turnată* 36; 53 (86).
Cămilár sm. cămilar, conducĕtor de cămile, chirigiŭ de cămile.
Cămilă sf. — camilă 62 (69, 70, 71), 153.
Cămişǫcĭcă sf. (Pap.) cămăşuţă.

Cămşiă sf. (Pap.)—biciŭ (=tk. camcì)
Căndiḻĭ sn. = candelă 51 (24); ∾ *di gaz* opaiţ cu petroliŭ 51 (24).
Căndiḻĭàr sm. Arom. *căndilàr*, care aprinde candelele la biserică (Pap).
Căndiḻĭŭ, art. *căndiḻıu* sn. condeiŭ (Pap.).
Căntàr (v. cantàr).
Căntari sf. — cântare, a cântà.
Căntàt adj. cântat, învĕţat; Wgd. *kǫntàt* = gelehrt 28.
Căngulă sf. = ţipar.
Căpestru sn. = căpăstru 31, 65 (72); *aḻĭ la strînsiră căpestru.*
Căpină sf. — (Hma) mură, fel de zmeură. Arom. *căpuşe* (Pap. = fel de trestie ce se întrebuinţéză pentru îngrădirea viilor).
Căpistèr (Pap. *căpistęri*) sn. — căpistere 31.
Căpitǫñĭŭ (Wgd. *kupitǫnị* 14, *kupitǫnịǫ* 9; Pap. *căpitǫñĭŭ*) = perină. Arom. *căpitùñıŭ.*
Căpràr (Pap.) sm. = căprar.
Căprină sf.—lână de capră 33. Arom. *căprină.*
Căpuşă sf. căpuşe (insectă hemipteră). Arom. idem; ∾ = obiecte — douĕ — de argint ce se pórtă de femeĭ la pept.
Căpùşniţĭ sf., pl. fel de fragĭ [Hma] carĭ la Oş. se numesc *pătăròg.*
Cărăufiḻĭŭ sm. — garófă.
Cărcĭàn sm. fel de hemipter. Arom. *căpuşe mare,* care se pune pe boĭ, capre, nu însă şi pe oĭ.
Cărcĭùn sm. Crăciun 58 (18), 65 (83), 111 (72); *dirèp cărcĭùn* — în ajun de Crăciun 111 (73). Credem că etimologia acestuĭ cuvînt vine din lt. *calationem.*
Cărgùĭŭ [Pap. greşit *cărgìŭ*] sm. — pasĕre răpitóre, un fel de uliŭ.

Cărlăùș sn. = scripeții de la răsboiŭ de care se țin ițele. Arom. *cărùľu* [Hma idem], v. *cărlùș*.
Cărlęgă Arom. *căpușe*, fel de insectă, care se pune pe oĭ. Ca să nu prindă oile *căpùșĭ* de acestea, se ung cu păcură, catran.
Cărlìcĭŭ sn. légăn. Se face fórte ușor. Se iea douĕ bețișóre mobile și provĕdute cu picióre spre a se puté așeză orĭ unde; apoĭ se légă cu ajutorul unor sforĭ un țol anume, în care se culcă copilul și apoĭ înfășurat și legat cu *fașĭa* se légănă copilul.
Cărlìg cârlig păstoresc; cârlig cu care se împletesc ciorapiĭ.
Cărli-mărli — 66 ($_{108}$).
Cărlùș sn. = scripete 32.
Cărmilă sf. locul, unde se dă sare la oĭ [Pap.].
Cărmès vb. IV—daŭ sare la oĭ [Pap.].
Cărnàt, pl. *cărnàțĭ* sm. — cârnat 65 ($_{74, 75}$), 151.
Cărñĭàr n. pr. de localitate 65 ($_{76}$).
Cărpălòghĭ=lopată cu dințĭ de lemn [Pap.]
Cărpès vb. IV — cârpesc [Pap.]
Cărșì [tk. *karșì*]—în față, vis-à-vis.
Cărșută sf. partea femelă a cerbuluĭ, care este fără córne.
Cărticĭoaŭă sf. = Arom. *șumurǫñĭŭ* și *mușurǫñĭŭ*, cârtiță 139.
Cărùľĭŭ sn. scripete (Hma).
{ **Căsàbă** sf. 146,
Căsăbàĭa sf. 143,
Căsăbă sm. Pap.— oraș.
Căstǫñĭŭ sm. — castan (Pap.).
Căstǫñĭă sf. — castană (Wgd. kǫstǫnię 7).
Cășoață sf. parte din corp.
Cătcărès vb. I Arom. *căcărędŭ* — cotcodocesc (despre găinĭ) Pap.
Cătelìn (Wgd. *Kǫtelìn* 32) adv. încetinel, încet, domol.
Căterǫ̀ŭ adv. repede, de grabă, curînd 139, 162. Wgd. *kǫterǫų* 32.
Cătràn (vedĭ: *catràn*) — păcură, catran 77 ($_{327}$), 142.
Cătùn sn. (Wgd. Kǫtùn 49) — cătun 40, 80 ($_{386}$), 120, 158; *un fați un cătùn* 57 ($_{58}$).
Cătun'ęn sm. = sătén, cătunén; *cătunęñiľĭ la antribara* 151.
Cătùniști sf. — loc unde a fost cătun 18.
Cătușă sf. — pisică 46 ($_{7}$).
Cățaŭă sf. = cățeà 65 ($_{78, 9}$), 167.
Cățiă sf. Arom. *căție*, lopată cu care se scóte focul din cămin (Pap.).
Cățilùș sm. cățeluș, cățel mic.
Cățilușcă sf. cățeà mică.
Cățǫ̀l (Wgd. *kǫtsǫ̀l*) sm.—cățel 45 ($_{3}$).
Cățǫ̀n sm. — farfurie. Arom. *cățìn*.
Căzutu — suferindul, epilepticul ($_{64}$), 103.
Cenă — n. de cățeà 170 ($_{9}$).
Cengu sm. în limb. secr.: țigan 89($_{18}$).
Cepa — n. de cățeà, capră 170 ($_{10}$).
Cergă sf. plapomă 65 ($_{801}$).
Cervìñĭ sf., pl. = ĭele 93 ($_{14}$); strigoĭ.
Cespìn, pl. *cespìñĭ* — fel de juniper 106 ($_{67}$).
Cèștină sf. = sită cu găurele maĭ largĭ.
Cfacĭcă sf. cloșcă; pomul de Crăciun 81 ($_{405}$), 110 ($_{79}$).
Cheratà înjurătură obicĭnuită printre turcĭ și grecĭ: *cornutule! draculе!* 156.
Chĭaftàvru = 89 ($_{33}$).
Chĭàĭă sm. *chehae, celnic*, om bogat în turme (Pap.). Pers. *kehaĭà*.
Chĭaptin vb. I—pepten; *ni la chĭàptină* 102 ($_{61}$).
Chĭaptin sm. [Wgd. *kįaptine* 16] =

peptene; fel de brodărie 35; ∾ *u* = peptenele 49 ($_7$).

Chĭàpţìñĭ sn., pl. = peptenii cu carĭ se lucréză lâna 33. Arom. *chĭapţînĭ.*

Chĭar sm. câştig (Pap.).

Chĭarsic sm. persic 28.

Chĭàrsică sf. — persică (Pap.)

Chĭef sm. chef, plac, distracţie 65 ($_{83}$); *să vină să-ļĭ dară chĭefu lu ampiratu* să vie, ca să distragă pe împĕrat 146; *să-ļĭ dară chĭefu* să-ĭ facă cheful, adecă: să-l distragă 142.

Chĭept sn. (Wgd. *kįept* 16) pept; *că ea di la chĭept an jos nu vę carni* fiind-că ea de la pept în jos nu aveà carne 147.

Chĭersenu lungan, gură-cască 89 ($_{31}$).

Chĭesi sf. pungă 103 ($_{63}$), 139.

Chĭesme sf. fel de cleşte 30.

Chĭędin sm. — aţă 105 ($_{66}$).

Chifcăĭès vb. IV = strănutez (Pap.).

Chifuĭès vb. IV chefuesc, petrec 164.

Chiluvèt sm. fel de podóbă pentru cap 36.

Chimèr sn. chemir, cingĕtóre 36. (Wgd. *kimèr* 51).

Chimęri sf. — chimir, cingĕtóre 33.

Chinisès vb. IV — pornesc 136 (Wgd. *kinisès* 42).

Chĭoruvès vb. IV — chiorĕsc 59 ($_{31}$); *să chĭoruvèşĭ, da-ni chĭoruviri!* chiorire-aĭ, să chioresci!

Chĭoş sn. colţ; *cu chĭoşurĭ* cu colţurı 35.

Chĭoşi sf. ungher 100 ($_{58}$).

Chipru adj. chipeş; *uomu ţista-ĭ chipru* acest om este chipeş.

Chirdusès vb. IV câştig 85 ($_{198}$).

Chirià sf. chirie 141.

Chitàr sn. prescure (Pap.).

Chitcă sf. = flóre; buchet 52 ($_{31}$); *ună chitcă di bufţĭ* 128; *chitcă anghel'ęsăļĭă* nume de flóre; *chitcă tumnăręscă* = o flóre frumósă de colóre roşie, care apare tómna.

Chitcusìt adj. = înflorit, lucrat în florĭ 128; *bęti chitcusiti* jartiere, calţavete înflorite 37.

Chiruĭès vb. IV (Pap.) câştig.

Chĭurc sn. = blană 162.

Chĭustèc sn. — lanţ, de obiceiŭ de argint; ∾ *di soĭcă* lanţ de bricég 30.

Chĭustecă sf. — un fel de placă de argint lucrată artistic 30.

Chĭutèc sn. bătae 157.

Cĭabòc adv. = în grabă 103 ($_{64}$), (tk. cĭabùc).

Cĭacal sm. şacal.

Cĭacu = nume de câne 170 ($_{12}$).

Cĭafùt (vedĭ cĭăfùt).

Cĭafrànĭŭ sm. = nume de plantă.

Cĭaìr sn. livede 106 ($_{67}$).

Cĭalbină sf. céfa. Arom.: *cîrîfetă, curcubetă* (Pap.)

Cĭaliră sf. — se numesce obiectul cu care se stâlcesc struguriĭ, ca să fie transformaţĭ în must 28.

Cĭalmă sf. cialmà 128.

Cĭamugă sf. ciomag, ciocan de lemn 31, 91 ($_5$).

Cĭaucon sm. buştén ars; fig. călugăr. Arom. *bucium* 77 ($_{228}$).

Cĭani-loc (pămînt, *cĭani*) fel de plantă cu care se frécă coşul de pe albine, când vrem să roim albinele.

Cĭapă n. de căţeà 170 ($_{11}$).

Cĭapărog sn. — şchiópă. Arom. *fîltàc* (Pap.)

Cĭapugă sf. brîŭ 91 ($_{51}$).

Cĭarǫp. (art. cĭarǫpa 154), pl. *cĭarǫpĭ* = ciorap 35, 37.

Cĭarc sn. rótele moriĭ, maşina moriĭ 108 ($_{70}$); *cărlìg* de care se atârnă

ce-vă; *cĭarcu-cu-runc* cârlig cu runc; *cĭarcu stupàt*, fel de brodăriĭ 34, 35.

Cĭardàc sn. terață, chioșc 162.

Cĭarnic sm. dud 152 (Wgd. *tšernic* = Maulbeerbaum 50).

Cĭarvină sf. ĭele; strigoĭŭ 65 ($_{86}$).

Cĭas sn. cés 100 ($_{58}$), 116.

Cĭaviă (tk. *civì*) sf. cuiŭ (de lemn) 107 ($_{08}$).

Cĭăfùt sm. — evreŭ 140.

Cĭăfutcă sf. (lit. jidănósă), sfrănciog.

Cĭămpărloasă în limb. secret: salut turcesc 89 ($_{12}$).

Cĭănușă [Wgd. *tšinušo̧* 17] sf. — cenușe 50 ($_{10}$), 117.

Cĭăpnès vb. IV ating; *saldi s-la cĭăpneàĭ un ŭom* numaĭ să-(l) fi atins pe un om 166.

Cicĭa — unchiŭ 153; neĭcă; *a! bra! la cicia* — eĭ! al necăĭ 153;

Cicicàĭa sf. pasere din ordinul cornirostelor.

Cicĭòțĭ pl. nume de plantă.

Cicir *cicir-picir*, imitând ciripitul rândunelelor 45 ($_{4}$).

Cicĭurùș sn.=picioruș (în limb. copil.) Pap. 24 ($_{10}$).

Ciclăzàt adj. *gro̧n*∾ 25, fel de grâŭ.

Cĭfărnàs vb. IV țișiŭ; *acu cĭfărnȩști*— dacă țîșie 109 ($_{70}$).

Cĭfincă sf. = pițigoĭŭ 47 ($_{10}$), veḑĭ *cĭufingă*.

Cil n. de cal 170.

Ciḽĭă, pl. *ciḽìĭ* fel de arbust spinos, cresce în câmpiĭ.

Cimilès vb. IV înșel, glumesc 65 ($_{86}$).

Cimirică sf. — nume de plantă.

Cincĭupercă sf. ciupercă.

Cĭoară sf. cióră; cĭor 47 ($_{12}$).

Cĭoc sn.=ciocan; *cĭocu-ngurguḽìàt* cĭocan rotunjor 30.

Cĭocnìt [*tšokuít* kastriert, gehämmert, Wgd. 28.] = întors, bătut, ciocănit. Veḑĭ *cĭucuĭès*.

Cĭofcă, pl. *cĭofțĭ* = cióră 155.

Cĭop sn. instrument de găurit samarul 31; dinte de furcă, pl. *cĭòpiti* 31; cârligul din stâlp, care se află maĭ la fie-care casă, și care face parte din grindă, fără să fie bătut cu cuie.

Cĭopcă sf. fel de brodărie în formă de dințĭ, în forma pliscului paserilor 34; plisc; Pap.: țîta ulcioruluĭ.

Cĭorbă sf. — cĭorbă, supă 160, 72 ($_{233}$).

Cĭorbagia [Wgd. *tšorbadžo̧io* 7) — notabil.

Cĭorbu-ŭócḽĭuluĭ = tîmplele capuluĭ [Pap.].

Cĭotcă sf.—mână, în limbagiul copil. Arom. *cĭotă*, pl. *cĭoti* (tot în limb. copilăresc).

Cĭotră sf = fel de ploscă în care se pune vin 120.

Cĭoulàr sm olar 29.

Cĭo̧mp — cep 28.

Cĭo̧ru cĭor 47 ($_{12}$).

Cĭòulă sf. cismă 117.

Cipcăĭès vb. IV ating (Pap.); mirosesc (abiă atingênd obiectul de nas).

Cipnès vb. IV ating 101 ($_{60}$).

Cir'ȩĭ sm. — bubă, care apare prin părțile cărnóse. (Arom. *garnùț adunàt* bubă cóptă) 166.

Cirȩĭp sm. coptor. Numaĭ la Nănta se pronunță *cirȩıp*, precum și *snuèp* (în loc de *snop*), *puèrc* (în loc de porc).

Cirès (Wgd. *tširéš* 1̈) sm cireș.

Cirȩșcă sf. — cerașă; *ca cirȩșca* 34; *cirȩșchili* — cereșele (fel de brodărie) 35; nume de flóre.

Cirișàr sm. — 1. paserea numită botgros; 2. Iunie.

Cirvina (Pap.) strigóică veḑĭ *cervìñĭ*).

Cistès vb. IV cinstesc. Arom. *mescu* 123.
Cistìt adj. = cinstit; *cistită-va nǫŭă numi!* 56 (38); *cistită-va bucuril̦ĭă* 57 (46).
Cĭubrică sf. nume de plantă mirositóre. Arom. *cĭumburică*.
Cĭubùc sn. — ciubuc 49 (6).
Cĭuc (Pap.) — ştiulete.
Cĭucàn sn. — ciocan 30.
Cĭucă sf. — dél. Arom. *cĭucă* (Pap.).
Cĭucĭul'ęu sm. ciocârlan (pasere).
Cĭucĭur sm. pirostrie făcută de pămînt (Pap.).
Cĭucnès vb. IV = sun, ciocănesc 168.
Cĭuculès vb. IV întorc, scopesc; *cĭucuìt* întors, scopit (Pap.).
Cĭucutìr sm. — ciocănàş, ciocan maĭ mic.
Cĭudă sf. — minune 159; pl. *cĭudi* — lucrurĭ plăcute de ale mâncăriĭ 128.
Cĭudès (mi ∾) vb. IV mĕ mir 158, 72 (215) (Wgd. *tšudès* überlege 42).
Cĭudìt adj. mirat; *ficĭòr cĭudìt* — minunat fecior 153.
Cĭufingă sf. = piţigoiŭ 47 (10).
Cĭul = termin de joc copil. 90 (3).
Cĭula = n. de oĭ 170 (14).
Cĭulès vb. IV — ascult cu atenţiune. Arom. *cĭulescu* [Pap.].
Cĭumă sf. ciuma 59 (20); *cĭumàt* înciumat, bolnav de ciumă.
Cĭumă sf. bucăţică de lână 65, 87. Arom. se ḑice tot: *cĭumă*.
Cĭumbàs sn. tufă de pĕr din cap.
Cĭumuligă sf. umflătură la cap, provenită dintr'o lovitură óre-care. Arom. *şucă* şi *cĭucă*.
Cĭung adj. — ciung, fără mână; *cĭungă să-u porţi!* 60 (11).
Cĭup adj. — Arom. *cip*, cine-ĭ fără urechĭ, saŭ cu urechĭ prea micĭ; *capra cĭupă* = Arom. *capră cipă* = capră cu urechile micĭ [Pap.].
Cĭupă n. de capre, de oĭ 170 (15).
Cĭuplès vb. IV — ciupesc, pişc 137; ∾ — cioplesc Pap.
Cĭuplitoarcă sf. — ciocănitóre, pasĕre care îşĭ face cuibul cu pliscul.
Cĭupulęndă sf. membrul viril la copiĭ 107 (68).
Cĭur [Wgd. tšur 49] ciur. Arom. *ţir*.
Cĭurcĭul'ęĭ sm. ciocârlan. Arom. *cĭuleàĭ*.
Cĭurilă sf. Arom. *sfirlìcĭu*, obiectul cu care bat baciĭ laptele, ca să-l prefacă în brânză şi unt 31.
Cĭut adj. Arom. *şut, cĭut*, fără córne; *capră cĭută* capră fără córne; *birbęţi cĭut* berbece fără córne; nume de vite 170 (16, 17).
Cĭutnès vb. IV — azvîrlu, arunc 167.
Cĭùtură sf. = măsură pentru măsurarea grâuluĭ, porumbuluĭ 138.
Cĭùş adv. = în cârcă; *la laĭ cĭuş* = îl luaĭ în cârcă [Pap.].
Clipęlă sf. pleópă 103 (64).
Clisnicĭoarcă, pl. *clisnicĭoarchi* obiecte de la răsboiŭ în care se pun scripeţiĭ, numite şi *casi* 32.
Cloput sn. = clopot [Pap.].
Cloşnic = ? 31.
Cloţă sf. — lovitură din picior 161, 162.
Clǫndă sf. fr. *chiquenaude* [Pap.].
Clundìr sn. = clondir, în care se pune rachiŭ Arom. *păgùr* [Pap.].
Cluputǫl sm. — clopoţel [Pap.].
Cluţălès vb. IV — a bate din picior, a da lovitură din picior; *cal̦il̦ĭ cǫn si cluţăĭès* = când caiĭ se bat cu picióarele 64 (49).
Cl̦icnìt adj. = pe şele; *şadi cl̦icnìt* — şéde cam pe şéle, adecă şéde rĕŭ, jenat, nu la largul sĕŭ.

Clĭag sn. = chiag [Pap.].
Clĭem vb. I = chem; *să ti clĭamă*, să te cheme 39, 57 (54).
Clĭeșt sm.—cleşte; ∾ *di tràziri telĭu*— clesce de tras firul, de subţiat firul de aur, de argint 30.
Clĭeşti — cleşte de cal [Pap.].
Clĭeti sm. cămăruţă de păstrat haine, etc., celar 40.
Clin sm. = ţăpuş, pană, care servesce la despicatul lemnelor. Arom. *sfină, pĭană, scărpă* 148.
Clincĭàr sm. = cuiar, care face cuie pentru potcovitul cailor 29.
Clineţi, pl. *clinèţi*—cuiŭ de potcovit caiĭ. Arom. *găvòz, guvojdu, guvòzd* 66 (88).
Clingă sf. = Arom. *vinglă* chingă, cu care se fixéză samarul saŭ şéua la caĭ, catârĭ, etc.
Clinică sf. arbust servind de nutriment pentru capre.
Clinurĭ sn. pl. bólă la copiĭ; umflătură la picióre din causa friguluĭ. Arom. *lungă* 104-107 (65-68).
Clipă sf. — clipă; pl. *clipòĭ*.
Cmo adv. [Wgd. *kmo* 7,33] = acum 53 (34).
Cmoţi adv. acuma 142, 156.
Coà adv. (citesce o singură silabă) = încóce; *oà* di coà acì dincóce 156; *lăgară coà, lagară cola* = alergară încóce, alergară încolo 156. Arom. *aoà, ncoà*.
Coadă sf. — códă 45 (4), 51 (22), 66 (89); *coàdili* = codile 53 (39); ∾ *di uoclĭu* — códa ochiuluĭ (n. de plantă).
Coada-oàĭălĭă sf. — códa oiĭ, nume de plantă.
Coajă [Wgd. *koažǫ* 23], pl. *cojĭ* cóje; pielea de la samar saŭ şea; 66 (92).
Coardă sf. un fel de staul pentru capre şi oĭ, ca să le adăpostéscă în timpul erniĭ şi să le apere de frig, plóie, zăpadă. Arom. *Coardă*.
Coarnă sf. = córnă, fructul cornuluĭ [Pap.]
Coasă sf. — cósă 155.
Coastă [Wgd. *koastǫ* 11] = cóstă 50 (14), 147.
Coasta-càluluĭ — nume de plantă.
Coasta-pèştiluĭ — nume de plantă.
Coàţiri sf. cócere, a cóce.
Coc [Wgd. *koc*; *kopš* 39] vb. III = coc [Pap.]; *copşu* copseiŭ.
Coca sf. = figurat însémnă: capul 66 (90, 91).
Còcină sf. coteţ 40, 96 (33).
Codru sn. — partea din mijlocul satuluĭ, unde se strîng săteniĭ (Hma) şi care se maĭ numesce *uorurĭ, tulàrişti*; bucată pătrată de plăcintă, care Arom. se numesce: *codur*.
Codru-verdi fel de plăcintă 38.
Codru-negru = nume de loc, între Léscova şi Oş.
Còdurĭ sn., pl. = plăcintă cu legume 114 (76).
Cojòc sn. cojoc 36 (v. *cujòc*).
Còjuc sn. = cojoc 153.
Cola adv. [Wgd. *kola* 7, 33] = acolo 82 (123), 350; *maĭ cola* maĭ încolo 157.
Colàn sn. colan; Wgd. *kolan* 51 Gurt.
Colăĭa adv.—acolea 153. Arom. acloĭa.
Colbă sf. brăţară [Pap.]
Colc [Wgd. *kolk, kolkurį*—Schenkel 24, 50] sn pulpă, partea cărnósă a pulpeĭ [Pap.].
Còlidă sf. colindă [Pap.]; bĕţul cu care colindéză băeţiĭ 32.
Comandàr sm. şef suprem, după rege şi împĕrat 152.
Comăr sm. fel de tăun.

Conă nume de căţeà 170 (18).
Condur sm. acvilă, pasĕrea închipuită ca cea maĭ frumósă şi maĭ puternică 148, 149.
Còpău sm. oşorul de la pasĕrĭ, *còpăn mari* şi *còpăn mic.*
Copcĭă [Wgd. *koptši* Schnalle 80) sf. — copcă; ∾ *cu chĭustècurĭ* — copcă cu lanţ de argint, servind a prinde, subt sîn, haina dintr'o parte şi alta 30.
Copt [*kopt* Wgd. 17] = copt.
Corb, pl. *corbĭ* — corb; *nişti corbĭ* nisce corbĭ 165. [Wgd. *korp* 13].
Coriu, pl *coriñı* rădăcină 49 (1), 139, 166.
Cornu, pl. *coarni* corn 48 (16); *palgĭòc, palgĭòc, scoati coàrnili si scoc* — melc, melc, scóte córnele să joc; . . . *coarni ari* . . . 52 (28); *an cornu di bou* 66 (93).
Corn, pl. *corñĭ* corn (pom); *par di corn uscàt* 105 (65).
Corp sn. corp.
Cos vb. III cos; 106 (60); *cusùt* 110 (71). Pap. *cusùĭ, coàsiri.*
Costrèj sm. = soiŭ de şalăŭ (pesce).
Coș, pl. *coşurı* şi *coaşă* coş 47 (10); *coşurı* stupurĭ de albine 40, 27.
Coș sn.—partea moriĭ unde se pune grâul, ca apoĭ să cadă pe pietrele de móră, grăunte cu grăunte spre a se măcinà.
Còșniţă sf. coş de cărat struguriĭ 28.
Còștiviţă sf. — viperă 148.
Cot, pl. *coturĭ* = cot 101 (60). Pap. cotul mâniĭ şi măsura.
Covă sf. Arom. *covă* şi *cuvå*, găléta cu care se scóte apă din puţ (Pap.).
Cọĭni sm. [Wgd. kọ̀ịni 4,6] pl. *cọñĭ*= câne 66 (94,104), 60 (57); *di 'cọñı nu-ḷı ăı frică* 51 (19).
Cọmp, pl. *cọmpurĭ* câmp, câmpie 139.

Cọn adv. când [Wgd. kọu 6, 33, 35].
Cọnipă sf. = cânepă.
Cọnt vb. I cânt 45; *si duţi la popă di-ḷĭ cọntă mulitfca* se duce la popa de-ĭ citesce mulitfă 118; *cọntă-mĭ cartea*, cetesce-mĭ scrisórea.
Cọntic, pl. *cọntiţi* (Wgd. *kọntik*, kọntitsọ 9) cântec 145; *dar kọntic* cânt (fac cântec) 145; *si darọm cọti un cọntic* să facem câte un cântec, adecă să cântăm câte un cântec 161.
Cọrpă sf — (cârpă) batistă 162, 163.
Cọrţĭ s. pl.—(cărţile) părţile laginóse din nas, din cap. Arom. *cărţi.*
Cọt, fem. *cọta*— cât, atât; *cọt salca plod şi tu cọta fămẹḷıă* cât rod salcia şi tu atâţia copiĭ — atâta familie să aĭ 59 (7); *cọta-ţi fu?*— atâta ţĭ-a fost? 136; *cọti* = câte 62 (6); *cọţı* 61 (4), 59 (5), 104 (65) (Wgd. *kọt* 32, *kọta* 7, 32).
Cọti-va pr. neh.— câte-và, unele 162. Wgd. 29.
Cọtru către, spre 45 (3), veḑĭ *cutru.*
Cọţi pr. inter. — de ce? 66 (107) (Wgd. *kọtsi* 34).
Cra! = strigătul corbuluĭ; carne, 149; *cra! pi!* = carne, apă.
Cracă sf. = ramură 110 (72).
Cratină sf. ? 59 (29).
Craţ! — tronc! (cuv. onom.) 45 (4).
Crăngèḷĭŭ sm. lemnul care servesce a întărì fusul de fer al moriĭ.
Crăstăvẹţi şi **Crăstăvèţ** sm castravete (Pap.).
Crășnès vb IV = scrîşnesc dinţiĭ; rod cu dinţiĭ 169.
Crăști — (care scie) cine scie 167. Arom. *càrişti.*
Crăţăĭès vb IV — scrîşnesc, a face *cràţ, craţ* 67 (133). Arom. *cîrţinescu* (*dinţiḷĭ*).

Crep vb I = crĕp, plesnesc; *nă crep* 60 (64), 71 (102); *să-l̦ĭ crępă țǫțili* 108 (70), 159.
Cresc vb. III— cresc 56 (34), 103 (63); *s-na cręscă* 115 (78); *că ĭarba criscusi* 168.
Cr'ęmini [Wgd. *kręmini* 8] sm. — cremene 67 (108).
Crçstă sf. crέstă; *cręstă di piștòl* cocoșul pistoluluĭ [Pap.].
Criel [Wgd. *krièl* 8] — creer, minte; *să-ŭ aĭbă-n criel* să o bage în sémă 116; *nu-l̦ĭ trițeà prin criel* nu-ĭ treceà prin gând 165; *ași dusi an criel* = îșĭ aduse aminte 142; Wgd. *nu l̦i-e kopt krielu* 68.
Crielàt adj. înțelept, cu minte 69 (169); 72 (235), 164: *criĭlàt* (când se vorbesce iute se aude forma acésta din urmă maĭ mult).
Criminarcă adj. cu cremene [sub înțeles: pușcă].
Crimnisès (mi) vb. IV mĕ prăvălesc.
Cristòs Crist (v. Ristós).
Crįștin sm. — creștin 58 (27).
Criv adj. = strîmb 67 (109, 110).
Crivă adj. strâmbă; fig. salut turcesc 89 (11), sabie 89 (15).
Crivès vb. IV schiópĕt 65 (69).
Crivul̦ĭcă (cu ∾) cu curbă, cu linie strîmbă (fel de brodărie) 35.
Croablă sf. fel de putină de pămînt saŭ lemn a 25—30 saŭ 35 ocale [Wgd. krǭblo] 31.
Croatnic adj. blând 77 (320).
Crud adj. necopt, crud.
Cruĭès vb. IV croesc [Pap.].
Cruți sf. — cruce 67 (111), 116 (80), 166 [Wgd. *krutsi* 23]; ∾ nume de constelațiune; partea corpuluĭ numită Arom. *cătină* [Pap.].
Cu conj. cu; *c–*, 46 (6); *cu sînătati* 56 (16); *cu vęc* 56 (28); *an loc di apu cu vin* în loc de apă, vin (turnà) 144.
'Cu v. *acu.*
Cuc sm. — cuc 45 (2); 46 (5), 67 (113, 115).
Cuc sm. nume de plantă.
Cucàr sm. stifat de cĭapă. Arom. *curcare.*
Cucĭàn sm. varḑă 38.
Cucĭană sf. coteț 80 (391).
Cucnès vb. IV rĕsar, cresc; *ĭarbă vęrdi nu cucnęști* = érbă verde nu cresce, nu rĕsare 50 (11, 12).
Cucoană sf. — cocónă 51 (17).
Cucòș sm. = cocoș 67 (114).
Cucòt sm. cocoș 45, 137; mândru 86 (633), 67 (112).
Cucoti sm. cocoș 136, 137.
Cucudă, pl. *cucudi* belciug, greutatea ce se atârnă de códa cântaruluĭ 141.
Cuculicĭŭ sm. = fructul pinuluĭ, braduluĭ.
Cucurçti, pl. *cucurèțĭ* — cocoșel.
Cucuricu cucurigu 45 (1), 137.
Cucuròs (mi ∾) vb. I mĕ fudulesc, mĕ rățoesc 67 (118).
Cucușoană sf. păduche ce se pune pe găinĭ.
Cucutàș sm. = cocoșel, fig. băét. Pap. 11 (19).
Cudiță sf. = codiță; partea cu care se termină șira spinăriĭ. (Pap.).
Cufărès vb. IV = cufuresc 72 (218).
Cufoari sf. cofóre (Pap.).
Cujòc sn. cojoc 141. Wgd. *ši ku kužatsi* 77 und mit Pelzen.
Cujurçti, pl. *cujurèțĭ*, gogoș 36. Arom., *cucùl̦iu.*
Cul — n. de cal.
Culă n. de epe 170 (19).
Culc (mi ∾) mĕ culc 50 (14), 117; *ti cul̦ițĭ* — te culcĭ 160.
Culeră sf. holera 59 (52); *culera s-ti jungă!* Pap. 13 (9).

Culĭb sn. (Wgd. Kulip 49) = cuib 148.
Cum adv. = cum.
Cumàt sn. bucată 46 ($_6$), 124.
Cumată pl. cumọțĭ sf. — bucată 45 ($_2$), 119.
Cumățọl sm. — bucată mică 118. Arom. *cumătùș*.
Cumetru cumĕtru, șiret 89 ($_{47}$).
Cuminic vb. I cuminec, împărtășesc; *mi* ∾ = mĕ cuminec (Pap.).
Cuminicătură sf. cuminicătură (Pap.).
Cumnàt (Wgd. *kumnàt* 15) sm. — cumnat 121.
Cumpăr vb. I cumpĕr; *oàminiḷĭ cùmpără* 115 ($_{79}$). Wgd. *kumpọr* 11.
Cumpărătòr sm. cumpĕrător (Pap.).
Cunàc sn. conac, palat 151, 154.
Cunadă sf. — jder.
Cundìḷĭŭ (v. *candìḷĭu*).
Cundisès vb. IV ajung, poposesc; *cmo cundisiră ıeḷı la an* acuma poposiră eı la han 163.
Cundùr sm. douĕ ciorchine de strugure lipite. (Pap.)
Cunòsc vb. III = cunosc; *s-ti cunòsc* 78 ($_{338}$); *cunuscură, că țeḷıa sa ficĭoriḷĭ* cunoscură că aceia eraŭ feciorii 146; *cunuscù, că ari...* 145.
Cup sn. grămadă; grămadă de gândacĭ de mătase 26, 151.
Cupàcĭŭ sm. — copac 28.
Cupañĭă sf. copaie, albie; pl. *cupọñĭ* — copăĭ 31, 67 ($_{117}$); *cupọñĭ daràțı* grămedĭ făcuțĭ 138.
Cupăràn sm. fel de dulamă 37.
Cupiă sf. fel de obiecte cu ajutorul cărora se plutesce 31.
Cupilàș sm. — flăcăŭ tînĕr de însurătóre, care a împlinit 14 anĭ 57 ($_{58}$), 112 ($_{73}$), 125.
Cupirès (mi ∾) mĕ acoper 77. Wgd. 78.
Cupirìt [Wgd. *kupirít* 24, *kupirituri* = acoperiș 24] adj. acoperit.
Cupirimìnt sn. = acoperiș, cuvertură, acoperemînt (Pap.).
Cupitọñĭŭ (v. căpitọñĭŭ).
Cuprèț sn. nume de plantă.
Cur vb. I curĕț; *cură-ti di oà* — curĕță-te de acì, adecă cară-te de acì 60 ($_{38, 39}$).
Cur sn. = cur 47 ($_{10}$), 51 ($_{17, 18}$), 67 ($_{118}$); *la aĭ curu greŭ* = aĭ ostenit, aĭ obosit 136; ∾ — fund 82 ($_{432}$).
Curu-găḷinăḷĭă = curul găineĭ (fel de brodărie) 35.
Curât, fem. *curată* curat 101 ($_{60}$).
Curaŭă sf. (Wgd. *kurao* 8, *kurọiḷi*, *kurali* 123) curea 53 ($_{38}$), 67 ($_{119}$).
Curbàn sacrificiŭ (tk. kurbàn) 148.
Curbèt sm. = Țigan.
Curcubèĭ sm. — curcubeŭ 46 ($_8$).
Curdisès vb. IV mĕ pun, mĕ așez; *si curdisiră* se puseră 160; *cọn si curdisì țela cu crìvili coarni* când se așeză, când mi se puse acela cu córnele strîmbe 162.
Curiă sf. = pădure maĭ mică 167.
Curișniță sf. găinațĭ 46 ($_6$).
Curită sf. butoiŭ mare de pus strugurĭ 30.
Curm vb. I curm, despart (Pap.). Arom. *curmu*.
Curm sm. curmeiŭ; *șiștațiḷĭ cu un curm* baniĭ cu un curmeiŭ (fel de brodărie) 34.
Curọn (Wgd. *kurọn* 15) curînd; *maĭ curọn* — maĭ curînd 169.
Curpăn curpan 27; n. de plantă, care cresce ca vița și servesce și la facerea coșurilor de albine.
Curșùm sn. glonte; *si dusi ca curșumu* = se duse ca glontele, adecă repede, iute de tot 164.

Curùn vb. I—încununez. Arom. *ncurùn, ncrùn* (Pap.).
Curunàtiţi s. pl. plata ce se cuvine pentru încununare popeĭ şi celor-lalţĭ servitorĭ aĭ bisericiĭ.
Curună sf. (Wgd. *kurunǫ* 11) corónă, cunună; cununie; pl. *curùñĭ*=cununie 98 ($_{49}$); *curùñĭ buni*—cununiĭ bune, adecă căsătorire bună 57 ($_{42}$).
Cus adj. = scurt 67 ($_{121-123}$); *cusă* scurtă 82 ($_{440}$).
Cuscrès vb. I Arom. *ncuscrèḑu*, mĕ fac cuscru; a se cuscrì.
Cuscriḽă sf. = cuscrenie. Arom. *cuscriḽe.*
Cuscrimi sf. = cuscrime 150.
Cuscru sm., pl. *cuscri* cuscru.
Cusèùn sn. curelele carĭ vin pe subt códa caluluĭ 31.
Cusclĭu fel de pămînt pentru óle.
Cusès vb. IV — cosesc [Pap.].
Cuse — nume de câne 170 ($_{21}$).
Cusi-cucoti n. propriŭ 136.
Cusiţă sf. = cusiţă, códă de pĕr 76 ($_{305}$), 117.
Cusòr sn. cosor 50 (9); *cusoru* = fel de brodărie 35.
Custandinàcĭcă; *furlina*∾—galbenĭ de aĭ luĭ Constantin, galben austriac.
Custràc sm. — fel de pesce ca şalăul.
Cutàr sm. coşar [Pap.]
Cută sf. — (în limb. copil.) câne, căţel, căţeà, etc. Arom. idem.
Cutèţ sn. coteţ 40.
Cutie sf. — cutie 49 ($_{9}$).
Cutmàcĭŭ sm. Arom. *lapte gros*= lapte fiert şi lăsat să devie gros [Pap.]
Cùtuiţă sf. = partea coşuluĭ moriĭ de desubt, în forma uneĭ cutióre pe unde cade grâul, grăunte cu cu grăunte, pe petrele de móră, spre a se măcinà.
Cutru în cotro? către, spre [Wgd. *kutru* 35].
Cutru adj. = sărman, biet nenorocit 163; pl. *cutriḽĭ* 166.
Cuţachi sf. partea din dărăt a samaruluı de care se prinde funia [Pap.]
Cuţăròs (mi ∾) mĕ fudulesc, mĕ răţoesc 67 ($_{124}$).
Cuţitàş sn. — cuţit mic 166.
Cuţòt sn. cuţit 159, 166 [Wgd. *kutsǫt* 10].
Cuvàcĭŭ sm. fierar 29, 153; numele insecteĭ, răgace; cărăbuş.
Cuvaluă sf. nicovală. Ar. *amòne* 30.
Cuvèt [Wgd. *kuvèt* 51]—putere 156.

D.

Dalàc sm. — dalac 59 ($_{23}$).
Dàĭă sm. unchiŭ 62 ($_{21}$).
Dali (vedĭ dăli) dacă, óre 159.
Damba-dumba 157.
Damcă sf. semn, marcare ce se face pe frunte 116 ($_{30}$).
Daǫspretsi [Wgd. 28]. num. = douĕ-spre-ḑece.
Daǫzǫts [Wgd. 28] num. douĕ-ḑecĭ.
Dap vb. I daŭ apă la vite, adap 91 ($_{11}$) [Wgd. 7 idem]. Arom: *adàp: adàp prăvḑî* = daŭ apă la vite; *adàp grădina,* stropesc grădina, etc.
Dar vb. I = fac, durez. Arom. *adàr* 33, 62 ($_{24}$), 69 ($_{159}$); *la dărară sac de paḽă* 82 ($_{434}$); *nu ştià să dară bun răzbòiŭ* nu scià să lucreze bine în războiŭ 155 ($_{17}$); *dăràt* (lit. — făcut) prefăcut 156; *si nă darǫm dinţiḽi* să ne tocim dinţiĭ, să ne gătim dinţiĭ 161.
Dar, pl. *darurĭ* dar 122.
Dascăl sm. = învĕţător, profesor 165.
Daş [Wgd. das Spiellämchen 50] miel obicĭnuit a merge după cine-và. Arom. *mînàr*; cuvînt de provo-

care a berbecilor şi meilor *mînàrĭ* ca să se isbéscă între eĭ, saŭ cu fruntea lor în palma cuĭ-và. Wgd. 74
Dată menit, dat 67 (135).
Daŭ vb. I daŭ; *să-m̃ĭ da* 48 (15); *dọ-m̃ĭ!* 47 (13); *da-ni-m̃ĭ ti àrdiri* dare-ar sà te arḑă! 59 (9); *şa da-ni ver iri!* = Dare-ar să ne fie aşà! 55 (13); *Ñi si dẹdi di cap* = îmĭ trăsnì prin cap 64 (57); *ali dẹdi*= îĭ dede 63 (34); *cu tot ţe didèşĭ* 110 (72); *ĭeḷĭ nu did'ẹŭ niţi un să antră* = eĭ nu lăsaŭ, nu daŭ voe nicĭ unul să intre 146; *dẹdi pri un cucòt* = întâlnì un cocoş 160; *dari bil'ẹg* = dare semn, dare gaj 125.
Daụk [Wgd. 7] vb. I=adaog; *dauš*= adàuseĭ [17 Wgd.].
Davăĭès vb. IV = reclam, mě judec; *măgàriḷi-ŭ davăiès*=măgariĭ suferă 64 (49).
Dă-li=dacă: *dă-li ari muḷĭari*= dacă are muere 142.
Dănàc sm. = viţel de un an.
Dănacĭcă sf. = viţeà de un an.
Dăngărès vb. IV = drăngănesc, troncànesc 60 (45).
Dărdăràl sm. — flecar, bîrfitor.
Dărdărès vb. IV — birfesc 60 (44). Arom. *dărdărescu*.
Dăruĭès vb. IV dăruesc 67 (126), 122.
Dărniri sf. — a dăruì, dàruire; pomenire; *si dăruì*—se ţinù a mare;
De! interj. de! *de bra! nu ti spari* de măĭ! nu te sperià, nu te descurajà! 57 (57); *e, de!* 60 (46).
Delmi conj. de óre-ce, din moment ce 74 (265).
Demèc conj. — adecă 143.
Des adj. — des; *pọnă jùnsiră an un urmàn des-des* — până ajunseră într'o pădure désă-désă 166 [Wgd. *des*, pl. *deš* 33].
Desmintès [Wgd 42; Pap.]; vb. IV = descurc.
Deţindea [Wgd. *detsindea* 33 = jenseits] adv.=dincolo. Arom. *didinde, dinàparte* (v. *diţindea)*.
Dẹd sm. moş 50 (9), 51 (20, 33, 34), 52, 53, 66 (107).
Dẹdă sf [Wgd. dẹdo—Grossmutter] bunică.
Dẹl sn. dél, colină. Wgd. 8.
Dẹmi, sf. legăturĭ, servind a unì, a legà epele de la răsboiŭ, piciórele răsboiuluĭ 32.
Dẹpin vb. I dépěn 32; *tot la depinară* a şterpelì totul; a furà totul; a mâncà totul 67 (127).
Dẹpir vb. I smulg pĕrul 67 (128, 129); *lară si d'ẹpira* începură să ţipe 149; *cọĭnili si d'ẹpira* = cânele cobesce [Pap.]; *ŭom dipiràt* om nenorocit, disperat, desolat [Pap.].
Dẹsa adj. désă; *şiştaţiḷı cu dẹsa* — baniĭ cu désa (fel de brodărie) 34.
Dẹjiḷĭ, pl. de la *dẹd* buniciĭ 118.
Di prep. de 45 (3), 49 (3); *di să* ca să 61 (3); *di bun Domnu!* cu bine Domnul! 56 (21); *făr di coasti* 50 (14); *di* oare 73 (249); *di să trimẹtă vrină carti* dacă o să trimită vre-o carte — scrisóre — 142.
Diamènt sm. diamant 152.
Dichĭcḷĭn sm. — sapă (cu doĭ dinţĭ) 48 (15).
Di-cọn adv. de când?
Didinţea adv. de dincóce. Arom. *dincoà*. [Pap.].
Di-disupră de asupra.
Diĭès vb. IV adiŭ, respir. Arom. *adìḷıŭ* [Pap.].
Diindea adv. dincolo.
Di-ĭundi adv. de unde.
Dijòs adv. — de jos.

Dijulès vb. IV descojesc. Arom. *dizgòl̦ĭŭ* [Pap.].
Dila prep. = de la [Wgd. *dila* 34].
Diminęță sf. = diminéță.
Dimnęța — diminéța 169 ($_{4}$), 54 ($_{1}$). [Wgd. *dimnęsta* 34].
Din prep. = din 50 ($_{16}$); *din timp* — la anul 56 ($_{31}$); *din ĭundi si bat munțil̦ĭ* = de acolo, de unde se bat munțiĭ (în capete) 146, 63 ($_{40}$).
Dinapòĭ adv. — îndărăt, înapoĭ 157 (veḑĭ dinăpòĭ).
Dinăoàră adv. — dintr-odată 108 ($_{70}$).
Dinăpòĭ adv. înapoĭ 68 ($_{137}$); *maĭ dinăpòĭ* = maĭ în urmă 144.
Dincoà adv. din cóce [Wgd. *dinkóa* 33].
Din-dinăoară [Wgd. din dinǫ oarǫ 32] adv. = dintr'odată.
Dinès vb. IV — ating; *cǫ́inili nu-ŭ za-dinęști* 65 ($_{78}$).
Dingu sm. = fel de vâltóre pentru curățitul orezuluĭ 26.
Dinti sm. = dinte 47 ($_{12}$); pl. *dințĭ* = dințĭ 50 ($_{10}$), 67 ($_{130-132}$); ∾ *coasnițĭ.*
Dintru prep.—pentru 33; *dintru țea* = pentru aceea; *dintru-ți* = pentru ce. [Wgd. *dintru tsę* = aus diesem Grunde 34].
Dințea adv. dincóce.
Dinzùr prep. = jur-împrejur 156; în jur 117 [Wgd. *din-žur* 33, *din-žur-di* 34].
Dinzùr vb. I înconjur; *și ca s-li dinzură* = și după ce le înconjóră 108 ($_{70}$).
Dinzurari sf. înconjur, înconjurare 108 ($_{70}$).
Dip adv. = neapěrat 123.
Diparti adv. — departe 136; *maĭ diparti* maĭ departe 158.
Dipoĭa adv. apoĭ [Pap.].
Dipri prep. = de pe 49 ($_{2}$, $_{7}$), 107 ($_{68}$).
Dipu prep. = după 155. Arom. *dip̑u nîs* după dînsul (Epir).
Diră sf. urmă (?) 67 ($_{133}$).
Dirèc sm. și sn. stîlp 49 ($_{3}$); *Dòcăl̦ĭă cu dirèțĭ* = (brodat în felul) Docăĭ cu stîlpĭ 34. Arom. *dirèc, stur.*
Dirèp = după; drept; ajun; *dirèp cap și căcĭŭŭă* 64 ($_{51}$); *dirèp rudiri* în momentul nasceriĭ, când să nască 116; *dirèp viniri* drept când vin, la venirea 100 ($_{59}$); *dirèp Cărcĭùn* în ajun de Crăcĭun 111 ($_{72}$); *dirèp sami Gĭorz* = în ajunul s-tuluĭ George 113 ($_{73}$).
Dirèpt adj., adv.—drept 67 ($_{109}$), 84 ($_{493}$), 169 ($_{134}$, $_{136}$); *zăbùn˜ dirèpt* haină femeéscă dréptă 36; *dirèpt spuni* — spune drept 140; fem. *dirępță* [Wgd. 17; *dirępta* = rechts 33].
Direptòs adj. = cel drept 68 ($_{135}$).
Dirmi conj. (veḑĭ *delmi*) dacă 155; *dirmi la flași* din moment ce-l aflașĭ 156.
Disagă, pl. *disǫ̀zi* = desagĭ 163.
Discàrc vb. I — descarc 141, 153; *țe-șĭ discărcǫ̀* = ce-șĭ descărcă 162.
Discăntari sf.=descântare; ∾ *di putniri di cl̦inurĭ* = descântare de făcut de c̓inurĭ 104 ($_{65}$).
Discǫ̀nt vb. I = descânt; *si discǫntă* = să descânte 107 ($_{68}$). Pap. 24 ($_{9}$).
Disfàc vb. III = cobor; *mi* ∾ = mě cobor; *ați ași disfęsi Cusi-cucoti* = apoĭ se coborî, se dede jos Cusi-cucoti 138; *disfǫ̀-ți cmo să-țĭ dau și ĭo țe țerĭ* = cobóră-te, dă-te jos acum să-țĭ daŭ și eŭ ce dorescĭ, ce cerĭ 167.
Disfàș vb. I desfaș, desfășur 119; *la disfașă* = îl desfașie, îl desfășură 105 ($_{66}$).
Disfǫ̀r (mi ∾) — mě daŭ jos, mě cobor cu ajutorul funieĭ, sfóreĭ 148.

*

Disgulès vb. IV = născocesc, descoper [Pap.].
Disgustès vb. I = ospĕtez 121.
Disjulès (v. *dijulès*) vb. IV = descojesc, scot cója a ce-và; *disjulès poĭnea* descojesc pânea. Arom. *dizgòḷĭŭ*.
Dislèg vb. I desleg 105 ($_{65}$). Pap. 9 ($_6$).
Dismărǫs (mi ∾) [Wgd. *dismǫrǫs* — ruhe mich aus, 42] vb. IV — mĕ odihnesc, mĕ repausez; *ca să si dismăręscă un'ęc* după ce se va odihnì nițel 166.
Dispàrt vb. IV = despart (Pap.).
Dispărǫs vb. IV — sfâșiŭ (Pap. greșit *disparàsc*); *poati s-li dispăręscă* póte să le sfâșie. Inf. *dispărǫri*.
Dispărțǫs vb. IV — despart, despărțesc; *ḷa dispărțaști* — îĭ desparte, îĭ despărțesce 53 ($_{40}$).
Dispìc vb. I = despic. Arom. *disìc* (Pap.).
Dispicătură sf. despicătură 148.
Displitès vb. IV = despletesc (Pap.).
Dispòḷĭŭ vb. I = despoiŭ; *dispuḷĭàt* = despoiat, fig. om de nimic. Arom. *dispòḷĭŭ, dispuḷĭàt*.
Disupră [Wgd. *disuprǫ* 35] prep. de-asupra.
Disupru prep. = de-asupra; *pri* ∾ = pe de-asupra 103 ($_{63}$);
Di-sus adv., prep. — de sus.
Dișcḷìd vb. III = deschid 45 ($_4$), 159; *dișcḷìs* — deschis 51 ($_{23}$).
Dișcḷitòr sn. = rășchitor 33.
Dișǫrt vb. I — deșert; *dișǫrțĭ* deșerțĭ, golescĭ 62 ($_6$).
Diștèt vb. I deștept; *ea nu la dișitǫ* = ea nu-l deșteptă 164; *dișitàt* (Wgd. *diștetàt* 17) — deștept, deșteptat.
Diștèt adj. (Wgd. *dištét* 17) = deștept.
Dițindea adv. (v. *dețindea*) = dincolo, în a parte 144, 155. Arom. *didinde, nàparte*.
Diŭ sm. = duh, adiere, respirațię. Arom. *adiḷḷari* (Pap.).
Dĭundi (Wgd. *dịundi* 33) adv. = de unde.
Div adj. — sălbatec 80 ($_{389}$).
Divutină sf. — fiéră, animal sălbatec 142, 147.
Dizgòḷĭŭ vb. I = descojesc. Arom. idem.
Dizgròp vb. I = desgrop, desmormîntez; *aŭ dizgrupară* o desgropară 145, 147.
Doagă sf. = dógă, velință maĭ grósă, cuvertură 117.
Doàpăr vb. I. = mĕ razĕm. Arom. *mi ndoapăr* [Pap.]
Doari (mi ∾) = mĕ dóre; *la doari buricu* = îl dóre inima 116 ($_{79}$).
Docă n. prop. fem. = Docă; *Dòcăḷĭă* = a Docăĭ, în felul Docăĭ 34; ∾ *cu dirèțĭ;* ∾ *roșĭ,* ∾ *vìnită* felurĭ de brodăriĭ 34.
Dodă sf. = soră maĭ mare. Wgd. 50 *dodǫ*.
Doĭ num; fem. *dǫŭ, dǫŭă, doaŭă* [Wgd. *doį, doaųǫ*, 28] = doĭ; *an doı ațı męrzi* = ești un fricos 68 ($_{138}$); *ḷiùtnicu ăn doĭ!* 59 ($_{14}$).
Dom' sm. = Domnul, Dumnedeŭ 60 ($_{47}$).
Dom-ḷĭertu vb. I = mĕ rog luĭ Dumnedeŭ să erte, ert cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ; *sa-țĭ dom-ḷĭertu tatu-tu* = o să-țĭ pomenesc pe tată-tu, o să mĕ rog de ertarea păcatelor tatăluĭ tĕŭ. Arom. *dumḷĭertu. Dom-ḷĭartă-țĭ!; Dum-hartă* = ertă-l, Dómne, odihnesce-l, Dómne 57 ($_{51}$); când luăm din coliva, ce se împărțesce pentru pomenirea și ertarea păcatelor cuĭ-

va, întrebuințăm în tot-deauna expresiunea de maĭ sus : *dom-lĭartă!* Arom. *dum-lĭartă-l* 157.

Domcă = n. de capră 170 (22).

Domn sm. Dumneḍeŭ, Christ, cer; 67 (137-152); *ți sa zică Domnu* = ce să ḍică Dumneḍeŭ, ce-o ḍice Dumneḍeŭ 39; *să dea Domnu!* 55 (8); *lu domnu* 55 (12); 56, 57; *maĭ di cutru partea Dòmnuluĭ*=cu inimă bună 167; ∾ = cer 50 (16).

Doncă = n. propriŭ de femeĭ; n. de capre 170 (24).

Dor, pl. *doruri* = dor [Wgd. 24].

Dor vb. II=dor; *baba-u doari buricu* 45 (1); doresc: *ti dor* = te doresc.

Dorm vb. IV = dorm; *dorm bùbili* 26; *za-doarmi* 69 (165); *durmeà ca dupri țea lantă lumi* =dormià ca de pe lumea cea-laltă, adecă mult și bine 164 [Wgd. 37 idem].

Dosta adv. = destul 60 (43, 45, 46).

Dọpăr [Wgd. *dọpor* 49] vb. I apĕr.

Dọŭ num. = douĕ; *la dọuli zọli* — a doua ḍi 147.

Drac sm. drac 61 (69), 69; *lucru dràculuì* lucrul draculuĭ 166.

Drăjaŭă sf. códă de topor 82 (447), 135. Wgd. *drọžàuọ* 75, 76.

Drămòñĭŭ sm. = dermoniŭ, ciur cu găurele maĭ măricele (Pap.).

Drăpès (mi ∾) vb. IV mĕ scarpin, mĕ zgâriŭ (Pap).

Drẹzgă sf.=pădure désă; lucru plin. Arom. *lucru stupătòs.*

Drim loc. adv. *pri drim* pe lună plină (Pap.).

Drob, pl. *droburĭ* — ficat, drob 140, 88 (564); *drobu alb* = plămâniĭ; *drobu negru*=ficat. Arom. *plimună* și *hicàt.*

Drubès vb. IV sdrobesc; dumic 75 (279); îmbucățesc 120; sfarăm; *drubìt scrăcăĭèșĭ* = dumicat' mănâncĭ, îndopĭ 69 (158).

Drugă sf. — țepuș ce se pune în cep 28.

Drujdẹlĭă sf. piuă (?) 69 (159).

Drum, pl. *drumurĭ* [Wgd. idem 24, 48] = drum, 69 (160-162); *s-nu vriĭască drumu* — să nu vorbéscă în drum; mergênd să nu vorbéscă 108 (70); *chinisiră drumu* porniră în drum 137; *cum amnà drumu* cum umblà, cum mergeà pe drum 160; *și-și vizù di drum* = și-șĭ vĕḍù de drum 162; *ari si-țĭ da drumu*—îțĭ va da drumul 163.

Drumàc sn. cărare, potecă.

Drumătòr sm. — drumeț, călĕtor 155. Wgd. *drumutoru* 78.

Drumu-mumùșuluĭ sm. drumŭl nașuluĭ, se numesce costelațiunea *drumul luĭ Traian*, despre care se spune aceeașĭ legendă, povestită de noĭ în lucrarea nóstră «*Din Literatura Poporană a Aromânilor*» pag. 812, cu singura deosébire, că laptele este înlocuit cŭ paie.

Du prefix la unele verbe, ca să întărésca și maĭ mult acțiunea lor 65 (84); *ca s-la du spẹlă*=și după ce va fi spălat (cu desăvîrșire) 108 (70).

Duàn sm. — șoim de munte.

Dubară sf. complot, conspirație; *fẹsiră dubară* complotară 156.

Duc vb. III.=duc 46 (7); *si dusi* se duse 69 (164); *mi duș* =mĕ duseĭ; *năpòĭ-țĭ că duseșĭ-ti, dușmànuli!* înapoĭ (înapoiéză-te), că te-aĭ dus, drăguțule! 69 (167); *vrin si dusẹsi*—cine-và se dusese 151; *si dus'ẹsiră*—se duseseră 156; *și-șĭ si dusẹsi* — îșĭ se dusese 158; *ama s-mi duc* dar o să mĕ duc 135; *du-mĭ*—adu-mĭ 135; *ra dus*— s'a dus, erà dus 69 (163).

Duchïàn sn. = prăvălie 159.
Duchïès (Pap.) vb. IV îmĭ vine în minte, pricep. Arom. *aduchıescu* (Epir).
Dud, pl. *dudĭ* sm. = dud 28.
Dudulèţ sm. — paparudă 115 (78).
Dujdovnic sm. = salamandră. Arom. *salamendră.*
Dulàp sm. şi n. dulap 135, 162.
Dulţi adj.— dulce 72 (235), 145. Wgd. *dultsi* 17.
Duma = n. prop. de persónă 46 (9).
Dumachin sm.=gazdă, stăpân al caseĭ, capul familieĭ 103 (63), 122; *dumachinca* — stăpâna caseĭ 123.
Dumìnică sf. = Duminecă.
Dumnizèsc adj.— Dumneḍeesc (Pap.).
Dun vb. I = adun, strîng 71 (204), 102; *ca si dunară toţĭ* = după ce se strînseră cu toţiĭ 147.
Dunari sf. — adunare, a adunà; *dunarea-vìñĭurilor* = culesul viilor.
Duñĭa sf. — lume 62 (24), 69 (155), 74 (265).
După prep. veḍĭ *dupu* 163, 164.
Dupăròs (mi ∾) — mĕ rézem. Arom. mi *ndoapăr.*
Dupri prep. — de pe; *dupri lanta lumi* — de pe cea-laltă lume 73 (250), 164.
Dupu prep. după 50 (9), 51 (20) (v. *dipu*). Wgd. *dupu* 35.
Durì n. de cal întors 170 (25).
Durmiri sf.=a dormì, dormire (Wgd. *durmire* 14; *durmiri* 36).
Durmitès vb. I mĕ închin (luĭ D-ḍeŭ, celor sfinte); a dormì bine de tot; inf. *durmitizari.*
Duşmàn sm. inimic, duşman 55 (19), 69 (165-168); 138; în sens de desmierdare: drăguţ 69 (167); 138.
Duşu = fiinţă; nămilă 150.
Dùţiri sf. — ducere 84 (473).

Ḑ

Ḑ se pronunţă *dz.*
Ḑadă sf. = zadă. Se scóte din lemn de pin, brad şi juniper.
Ḑarḑalìn sm. (Pap. *ḑărḑălìn*) zarzăr 28.
Ḑamatcă sf. n. de pasere, care cântă fórte frumos: *ăĭ pulĭŭ prĭumuvirèsc* = este pasere primăvĕratecă (Hma), care vine primăvara şi se duce tómna.
Ḑămbàc sm. — nume de flóre. Arom. *zămbàc.* Pap.: bólă numită la Arom. *faţi-ntr-ocli.*
Ḑămbufùlĭŭ — nume de flóre.
Ḑărḑălină sf. = zarzără. Pap.
Ḑifră sf. = ciórecĭ, poturĭ 37, 120.
Ḑig, pl. *ḑigurĭ* — termin de joc copil. 90 (3).
Ḑivri—fig., ochĭ; *să aţĭ ĭeşă ḑìvrilĭ* = să-ţĭ ésă ochiĭ. Arom., se ḍice: *să-ţĭ ĭasă «ḑìhili», ḑihĭ,* în loc de ochĭ.
Ḑoĭcă = nume de vacă 170 (26).

E

E! interj.; *e, de!* — eĭ, de! 60 (46).
Ea pron. pers. [Wgd. *ia* 29; *alĭ* dat., ao, u ac.] ea; *la ea* — eĭ dat. 103 (63); *alĭ* — îĭ dat. 49 (4, 51, 11); *la lantă parti-lĭ si puni lupată* la cea-laltă parte i se pune lopată 33; *nu lĭ-ăì frică* = nu-ĭ este frică 51 (19); *alĭ* — îĭ 51 (19, 21); *şi-ŭ* — şi o 45 (4); *au* ac. 53 (37); 45 (4); *ĭa-o* — étă-o 64 (50); pl. *eali;* ac. *li* 77 (333); dat. *la.* Wgd. *iali; la* dat. *li* ac. 29.
Ecşighisès vb. IV = tâlmăcesc, explic 165.
Eftin [Wgd. 2] adj. = eftin.
Eli-alaisi — formulă turcéscă, însemnând acì: vaĭ *dómne, eĭ dómne!* 160.

Emin adv. = abià 8 (568).
Etcă = étă 143.

F

Fac vb. III — fac; *nu faţi* — nu face; *sup tini să faţĭ!* 59 (33); *si facă* 48 (15); *s-la facă* 56 (28); *ţi sa faţĭ?* — ce să facĭ 57 (55); *fǫ!* = fă! 63 (42); *da-m̃ı ti fàţiri* 60 (48); *di fàţiri... lăgară* de limpeḑit, de curăţit argintul de aramă 30; *nu faţi* = nu e bine, nu face 102 (61); di ca sa *du facă micu* = după ce va nasce pe prunc, după ce se nasce pruncul 117; *fat* = făcut 119; *ară fęta ţęa fată* — iar fata cea născută 165; *ţęta aşĭ fęsi un ficiòr* = fata îşĭ născù un băiat 153; *an loc că ea vę fat* = pe când dânsa născuse 143; *cola ea fęsi un il̦ĭŭ* — acolo ea născù un fiŭ 142; *si fęsi saibu pri ĭel* = se adresă luĭ logofătul 156; *că-şĭ vęŭ fat un mic lupcĭàc* căcĭ îşĭ născuseră un puiŭ de lup 161; *am̃ĭ si fàţi* îmĭ pare 164; *ari fat* = a fost 162 [Wgd. 45].
Fachìr adj. sărman, sărac 62 (29), 142.
Fag, pl. *fazĭ* — fag.
Falcă sf. = falcă.
Fară [fǫr, făr] prep. = fără 145.
Faşă sf. = făşie cu care se légă pruncul în légăn, şi care Arom. se ḑice: *faşĭe* 122.
Fat = fapt 88 (577).
Faţă sf. = faţă [Pap.].
Fàţiri sf. — facere; nascere 116.
Fălès [mi∾] — mĕ fălesc, mĕ laud [Pap.].
Fămęl̦ĭă sf. = familie, copiĭ 59 (6-8), 61 (71), 69 (170), 145 [Wgd. *fumęl̦ĭǫ* 4].
Făntǫnă sf. = fântână 149.
Făr prep. — fără 50 (14). v. *fǫr.*
Făràş sn. — făraş 31. Arom. *farasi, fraşe.*
Fărcĭǫs vb. IV = sforĭiŭ. Arom. *hîrbulescu* [Pap.].
Fărină sf. — făină 105 (66).
Fărti = cuvînt apelativ cu care chémă cumnatele pe cumnaţĭ, în loc de a-ĭ numi numaĭ pe nume: *fărti Noe! vìn coà* [Pap.].
Fărtàt sm. — fărtat; *fărtati* = prietine, amice 127. Wgd. *furtati* 49.
Fărtăţil̦ĭă sf. = frăţie de cruce. Arom. *fărtăţil̦ĭe* [Pap.].
Făsùl̦ĭŭ sn. = fel de fasole; ∾ *gras* fasole ţucără.
Fes sn. — fel 102 (61).
Fet vb. I fĕt; al̦ĭ si fitǫ̀ *bou* = i se fĕtă boul 63 (32).
Fęmin adj. = femenin [Pap.] 156.
F'ęmină adj. = femenină 69 (172)
Fęţă [Wgd. *fęţǫ* 4] sf. — fată.
F'ętişcă sf. = fetiţă [Pap.].
Fęric vb. I = (feric) încalţ, potcovesc; te lucrez, te calomniez 70 (174).
Ficĭòr sm. = fecior, băiat, 170 (173), 162.
Ficĭurèl sm. = băeţaş [Pap.].
Ficĭuręmi sf. feciorime [Pap.].
Filęn [tk.] — cutare 144.
Filia sf. = felie 35.
Fină = n. de căţeà 170 (37).
Firès (mi ∾) vb. IV = mĕ feresc, mĕ păzesc [Pap.].
Fitèsc adj. = de fată; *an fitęscă rubă* — în haină de fată 156.
Fitişoarcă sf. — fetiţă [Pap].
Fiŭ sm. — instrument servind argintarilor 30.
Flămùnd adj. = flămând 82 (438), 148. Wgd. *flǫmùnt* 28, 49.
Flămundęţă şi **flămăndęţă** sf. fóme, flămânḑire.
Flămundòs adj. = flămânḑit, flămând [Pap.].

Flămundọs vb. IV = flămândesc.
Flingiàn sm. = céşcă (de cafeà) 122.
Floari [Wgd. *floare* 23] sf. — flóre.
Foali sm. foale 58 (4); *doĭ foḷ̆iurĭ* 149; *foali di suflari* — foale cu care se suflă; ∾ *di răstupiri răzintu* = foale de topit argintul 30; ∾ = burtă, pântece 66 (104), 81 (415); la *dărară foali* a bate rĕŭ pe cine-và 70 (172); *ăḷ̆ĭ spărsèşĭ foàlili* — (fig.) îl îndopaşĭ cu mâncare 70 (178).
Foàrfiţĭ sf. pl. = fórfecĭ 30, 45 (4).
Foc sn. = foc 50 (11, 13), 51 (31), 83 (459); *nu putù să-şĭ ţọnă focu pri burìc* nu putù să se stăpânéscă, nu putu să-şĭ ţie focul pe inimă 163.
Fòrtumă sf. = funie. Arom. *fòrtumă* 79 (360).
Fọr prep. = fără; *fọră-di, fọr-di* [Wgd. fọrọdi, fọrọ 34] = fără de.
Frasim sm. = frasin 33 Brw.
Frasin sm. = frasin 28, 32. Arom. *frapsin.*
Frati sm. = frate 47 (7), 53 (38) [Wgd. *frate, frats* 11; frati, fratsị 22].
Frăcĭọs v. *fărcıọs.*
Frăşcăĭès vb. IV = scutur, bat pe cevà, ca să se scuture praful saŭ altce-và de pe el 138.
Frec vb. I. = frec, trag pe cine-và, când e rĕcit.
Frenc pl. *Frenţı* = Frances, European 152.
Fricá sf. = frică 51 (19), 70 (180, 181). Wgd. *frikọ* 34.
Friel sn. = fluer 159.
Frig vb. III = frig; *s-la frìzim*=să-l frigem 160, 62 (17); *fris* = fript. Wgd. *fripš* 39, probabil să fie greşélă în loc de *friş* — fripseiŭ, cum se aude în Meglenia şi cum de altfel găsim tot la Wgd. 17.
Frig [Wgd. *frik* 24]=frig; *faţi frig*= face frig, este frig.
Frigurĭ sn. pl. = frigurĭ; insectă din ordinul crepusculorilor, numită, dacă nu mĕ înşel, sfinx, cap de mórte. Arom. *hĭavră.* Se crede, că cine este apucat de frigurĭ, spre a se scăpà, este bine să prindă acéstă insectă şi să-ĭ scuipe în gură, după care fapt frigurile îl vor părăsì [Pap.].
Frimìnt vb. I = frămînt, fac pâne. Pap.
Frọn sn. = frâŭ. Pap. greşit *frăn.* Wgd. *frọn* 6.
Frọng vb. III = frâng; *Nă za frọnsim un`ęc* = ne-am răfuit, certat niţel 70 (182), *frọndi-ţi guşa di oà*= rupe-ţĭ gâtul de acì! adecă: du-te dracului! 59 (17). Wgd. *frọnt, frọnš* 18; Pap.
Frundă sf.=frunză 70 (183), 152. Wgd. *frunzọ* 11.
Frunti sf. = frunte 86 (530), 108 (70).
Ftari pr. neh. = atare 103 (63), pl. *ftọrĭ.* Wgd. *tari, tọrị* 65.
Fucĭọs vb. IV = sforăiŭ. Wgd. *futšọs* = ich schnarche 42; vedĭ *fărcĭọs.* Arom. *hărchıescu, hărbulescu.*
Fudùl adj. — fudul, lăudăros [Pap.].
Fufutès vb. IV = [cuv. onom.] a ţîşiì [= despre foc 97] (41).
Fug vb. IV = fug 33; *fuzi casă* = se duce acasă 115 (79); *ĭępa fuzi* 45 (2); *fuı!* = fugĭ! 67 (110), 69 (153), 169.
Fugatu sm. = fugitul 76 (311).
Fugă sf. = fugă, plecare 83 (459), 117, 123.
Fuḷ̆iòr, pl. *fuḷ̆ioàră* = fuior, lână de tors. Arom. *fuḷ̆iòr* 38; fig. minte.
Fum sn. — fum 47 (13), 50 (14, 16).
Fum vb. I=fumez, fumeg; *la fumàŭ*= le erà frică; nu cutezaŭ 70 (184).

Fund sn. = locuința de érnă destinată vitelor 40; ∾=fund: *an fundu lu mari*=în fundul, în adâncul măriĭ.
Funi [Wgd. 65] = funie.
Fuñĭàr sm. care face funiĭ.
Fuñĭă sf. funie 84 (403), 148.
Fur sm. = fur 70 (186, 187).
Fur vb. I = fur, a furà 74 (260) 165; *furàt* furat 84.
Furcă sf. — furcă 32; pl. *furțı* 31.
Furculiță sf. — furculiță 31.
Furiḽĭ s. pl. — constelațiunea: ursul mare, carul mare.
Furiḽĭă sf. — furt, hoție, hoțĭ mulțĭ; *mari furiḽă-ı la noı* mare hoție e pe la noĭ, suferim mult de hoțĭ.
Furlină sf. — galben, monedă de aur, pl. *furlìñı* 126. Arom. *flurie.*
Furlọc sn. — furt, hoție [Pap.].
Furnă sf. = cuptor 138.
Furnigàr sm.=furnicar, loc plin de furnicĭ [Pap.].
Furnigă sf.=furnică 70 (185); pl. furnizĭ. Wgd. *furnigọ, furnìs* 11.
Furnofcă adj. — de cuptor; *lupọțĭ furnòfțı* = lopețĭ de cuptor 31.
Furtună sf. = furtună, vijelie; fig. miserie [Pap.].
Fus sn. — fus 32; *fusi* pl. — vergelele de la răsboiŭ; cârligele cu carĭ se împletesc ciorapiĭ; *fus di rudàñĭu* fus de cicric; *fus-di-ĭer*=fusul de fier de la móră.
Fusu-bàbăḽĭă = fusul babeĭ, nume de plantă.
Fustàn sn.—Arom. fustanelă 114 (75).
Fuștĭ s. pl. Vergele, bețișóre de la răsboiŭ 32; cârligele acele de împletit ciorapiĭ 102 (62), 103 (63).
Fùștiñĭ — n. de orășel în Meglenia de jos, locuit de Turcĭ și Bulgarĭ turcițĭ 158.
Fut vb. III fut 136, 137.

G.

Gad. pl. *gajı* — paiŭ. Arom. *șiḽe*; *añĭ antrọ gad an ŭocḽĭu* îmĭ intră gunoiŭ, ce-và în ochiŭ (Pap.).
Gaĭdă sf. cimpoiŭ 114 (75); *mĭ dăràĭ gaĭdă* — m'am făcut cimpoiŭ, adecă: m'am săturat bine de tot 70 (189).
Gaĭgur sm.—pasere din ordinul răpitórelor, galbenă, de mărimea unuĭ cocoș.
Gailè sf. grijă, mâhnire, întristare; *că-ĭ mult an gailè* = că-ĭ tare întristat 142; *ḽĭ-ăĭ buricu an gailè* — îĭ este inima întristată 144, 146.
Galbin adj. =galben 70 (190). Wgd. 28.
Galicĭuni [Wgd. *galitšuni* — Verhätschelung 15] sf. — desmierdare.
Gañĭ = ? 50 (13).
Gard sn. = Gard 106 (67); *că gàrdurli raŭ amplititi* — căcĭ gardurile eraŭ împletite 151.
Garș, fem. *garșă* adj.; *capră garșă* — capră pestriță, care este négră și are pete albe, orĭ albă cu pete negre 170 (28).
Gàură, pl. găurĭ, sf. = gaură 54 (41); *găurĭ* — celule de albine 27. Wgd. Hölle 4.
Gaz sn.=gaz, petroleŭ 51 (24), 52 (31).
Gădès vb. IV=*mi gădìı an ŭocḽĭu* îmĭ întră paiŭ (gad) în ochiŭ. Pap.
Gădúñĭŭ sm. gutuiŭ (Pap.). 28.
Găduñĭă sf. — gutuie (Pap.).
Gălbinari sf. — gălbinare; bólă de inimă cu acelașı nume.
Gălbiuicĭòs adj. galben; suferind de gălbinare; om șubred, neputincios.
Gălbinùș sn. — gălbenuș.
Gălcĭavă sf. = gâlcévă 161.
Gălès vb. IV = desmierd; *gălit ficĭòr* = copil desmierdat.

Gălęță sf. — găléță 31.
Găliciuni sf. = desmierdare.
Găļină sf. = găină 51 (17); *di gàļìñĭ aļĭ ăĭ frică* 51 (19). Wgd. *gǫļiņǫ* 5.
Găngălès vb. IV = gângăvesc, a fi gângav [Pap.].
Gănsàc sm. — gâscan, gânsac.
Gărb v. *grăb.*
Gărbès vb. IV — tund oile la gât, pântece şi códă. Arom. *suiļièḍ.*
Gărbovă adj. = gârbovă, cocoşată 165.
Gărdină sf. — grădină 141.
Gărguļică ulcior cu gura strîmtă [Pap.].
Gărnață adj. de grâŭ; *pugacĭă gărnață* — plăcintă de făină de grâŭ 120; *fați muma-sa maı multi pǫñĭ gărnǫțĭ* 103 (63).
Gărnişór sn. — porumb 25; ∾ *alb,* ∾ *galbin,* felurĭ de porumb 25, 152.
Gărnùț sn. = bubă 59 (28). Wgd. *gǫrnùts* 24.
Gărtlàn sn. gâtlej [tk. gîrtlàk].
Găsèlniță sf. — omidă, găselniță.
Găvană sf. farfurie |de lemn, care se astupă fórte bine cu capacul 34. Arom. *cărnìcĭu* ; *pidupinac* (Epir).
Gătùñĭŭ v. *gădùñıŭ* 28.
Găzetă sf. — monedă veche, falsă, de metal fără valóre 91 (8).
Ghĭarmi sm. verme 51 (18); *ghĭarmi țe taļĭă* fel de verme. Wgd. *ghįarmi* 8, 19.
Ghĭaspi, pl. *ghıespĭ* vespe 81 (433). Wgd. *gįaspi, gįesp* 19, 8.
Ghiață sf. = vieţuitóre 51 (19); viéță 70 (191). Wgd. gįatsǫ 19; *nițĭ unădn ghiață* — nicĭ o fiinţă 166, 160.
Ghiazmă sf. apă sfinţită 120.
Ghidi măĭ; *ghidi ampiràtuli*=măĭ împĕratule! 150.

Ghiès vb. IV = înviez, vieţuesc, trăesc 66 (95). Wgd. gįiès vieţuesc 19, 42.
Ghĭesă adj. = capra de colóre négră şi vărgată cu roşu la burtă; *capră ghĭesă* [Pap.] 170 (39).
Ghigór sm. — piétră porósă, găurită de plóie.
Ghinghiaru sm. spin măgăresc 139.
Ghinghìr sm. nume de plantă cu spinĭ; place mult măgarilor [Pap.]
Ghioàră sf. — viorea 88 (563).
Ghıoĭa adv. óre 74 (271). [tk. pers. *ghıoĭa*].
Ghiòn sm. n. de pasere. Arom. *ghıon* 95 (39). Cântă duios şi nóptea chiar, şi se spune că-şĭ chémă pe frăţiorul sĕŭ.
Ghĭor n. de plantă, fel de viorele.
Ghĭorghi n. prop. George 58 (39).
Ghipt sn.=vipt, grâne, cereale 47 (10), 138. Wgd. *gįipt* = Nahrung 17, 19.
Ghirdàn sn. colan [Pap.].
Ghiŭ adj. = viŭ, sănătos; *să iă ghiŭ micu* să fie sănătos micul 56 (27-29), 55 (5, 17) 57 (44, 49, 50), (58); *mi mancàŭ cola ghiŭ* = mĕ mâncaŭ coleà de viŭ 162. Wgd. *gįįu̯* 19; *ghiă* [pronunţă: *ghìıă]* — vie, sănătósă 49 (4), 54 (41); *baclă ghĭĭă*—favă crudă, nefiértă 159.
Ghiulèț viuleţ 54 (41).
Ghĭulizara — n. propriŭ 146-151.
Ghĭupc sm. Ţigan; fem. *ghıupcă*; pl.m. *ghıupțı,* fem. *ghıupchi* [Pap.]. 51 (17), 52 (30), 70 (192), 47 (11).
Ghĭupc sm. = pasere din ordinul cornirostelor, de colóre ţigănéscă.
Ghĭupcă sf. cleşte maĭ greoiŭ, maĭ măricel 30.
Gĭadeĭă sf. — şoseà 167.
Gĭam sn.=giam. Wgd. pl. *džamurį* 19.
Gĭambùş sn. = petrecere, chef ; *işĭ*

dărară gĭambùș — făcură chef, petrecură 151; *cu gĭambușurĭ* în petrecerĭ 142.
Gĭamiă sf. moschea 67 (111).
Gĭanăm — dragă, frate, măĭ; *aĭdi gĭanăm zonă-Ghiulizaro, nu darĭ vrin cǫntic* = aĭ fă (dragă) ḑină Gh., nu cânțĭ, nu începĭ vre-un cântec 145; *bun aĭ gianăm*—bun e frate 77 (312). [tk. gĭan = suflet].
Gĭangalòțĭ s. pl.=instrumente 89 (38); *gĭangalòțĭ di agru* = unelte de agricultură 103 (63).
Gĭavaìr sn. giuvaer, diamant [Pap.].
Gĭavara-gĭuvara — 70 (193).
Gĭăngăràș m. clopoțel. Wgd. džǫngǫrašu 74 = Schelle.
Gĭăngărès vb. IV = rĕsun, sun din clopoțel, dintr'un instrument óre-care, 128.
Gibădàn sn. fel de haină, fel de vestă. Arom. *gimăndane* 37.
Gibărdisès vb. IV îndestulez; *și belchi si gibàrdisẹscă di tamachiărlǫc* că doar s'o îndestulà de lăcomie 138.
Gĭep sn.=buzunar 115 (79), 164. [Gepgeib tk].
Gigi-migi — lucrurĭ plăcute de ale mâncăriĭ 128.
Gĭucu adj. — nepricopsit 89 (32).
Gĭumăndani [Wgd. *džumǫndani* 19] sf. = Jacke von Wolle, Art von Weste.
Gĭuvàp sn. — rĕspuns 157.
Gĭuvara = 70 (193).
Glas sn. = glas, voce 53 (39), 144; *din un glas* = într'un glas 160.
Glesnă, pl. *glesni*—glesne 70 (194), 145.
Glicĭcă sf. = nume de flóre albă, pl. *glicĭchi.*
Gligusìt adj. =lustruit; *vẹrdi gligusìt* uns cu verde, după cum se obicĭnuesce a se colorà ólele saŭ ulcióreIe pe din afară, ca să fie maĭ resistente 117. (Nu sunt sigur, dacă cuvîntul este *gligusìt* și nu cum-và *g̦ligusìt.*)
Glistă sf. — panglică, de care suferă uniĭ ómenĭ în stomach.
Gloabă [Wgd. *glǫabǫ* 11] sf. glóbă, amendă.
Glog, pl. *glojĭ* — spin cu țĕpușele marĭ cât un deget.
Glubaf [Wgd. 28] prost.
Gluscă sf.=cirésă albă, necóptă 61 (5).
G̦lĭață sf.=instrument de făcut găurĭ maĭ marĭ la samar 31.
G̦lĭăș ?, 30.
G̦lĭeg sn. — pămîntul cu care se lustruesc vasele de pămînt, ca să devie consistente.
G̦lĭem sn. — ghem; pl. *g̦lĭemurì* și *g̦lẹmi* [Pap.].
G̦lĭeț sn. ghiață 61 (5); *si flǫ ca pri gol glĭeț* — a înșelà, minți pe cine-và 70 (195).
G̦lindă sf. = ghindă [Pap.].
G̦lìndură sf. bólă, umflăturĭ la gât; provenite din rĕcélă.
G̦lĭubiniìc sm. pâne necóptă bine. Arom. *g̦lìcĭŭ* [Pap.].
Gnoĭ sn. = gunoiŭ 59 (30), 136.
Goală adv. numaĭ 87 (538).
Gogu adj. prost 89 (99); nume propriŭ; *di lu Gogu* — flécurĭ, mofturĭ 71 (196).
Gol, fem.ⁿ*goală* adj. = gol, neînvelit 67 (118); nud, în piele; *gol-gulișàn* în pielea gólă. Pap.; *gol ca di mumă fat* = sărac de tot. Pap. Wgd. *gol*, pl. *gol̦ĭ* 13.
Gòrniță, pl. *gornițì*=pĕr tomnatec, sălbatec 28. Arom. *gorțu*; fructul acestuĭ pĕr.

Goți = n. propriŭ de pers. 66 (107).
Gozbă sf. = petrecere, banchet (convivium); *gozbă așĭ vẹu,* = aveaŭ banchet 161.
Gọscă sf. — nume de flóre.
Graĭŭ pl. *graĭă* și *graiurĭ,* sn.—vorbă; subdivisiune a *jirẹghĭaı* 32; firele de la răsboiŭ: *graĭurı.* (Pap.).
Granclu hârb, ólă próstă 71 (197).
Gras adj. gras 80 (384).
Grăb sn. = spinare, șira spinăriĭ 107 (68).
Grăbăĭès vb. IV = sgâriŭ, sgâriŭ cu unghiile.
Grăblă sf. putină mică 31.
Grăblàr sm. — lucrător de *grăbli.*
Grădinàr (și gărdinàr) sm. grădinar 163.
Grămadă sf. = grămadă 54 (41).
Grănclàr sm. = olar 71 (197).
Grănișòr (v. *gărnișòr*) = porumb 115 (76).
Grăpcĭoană sf. gropița de la céfă. Arom. *gurvĭță.*
Grătlàn sm. = gâtlej 59 (98), 154, vedĭ *gărtlàn.*
Grățăĭès vb. IV — sgrînțiŭ [Pap.].
Grăŭvină sf. = nume de plantă.
Greŭ adj. = greŭ 71 (198). Wgd. 27; pl. *grelĭ.*
Grẹŭă adj. greà; însărcinată 116.
Grindă și **Grindi** sf. = grindă 71 (199), 141. Wgd. *grindọ,* pl. *grins* 23.
Grìndini sf. = grindină; *mẹrzi grìndini* bate piétră; *să mẹrgă grìndini pisti tini* aĭ să fiĭ bătut 71 (200); *di țea oà mirzeà grìndini*= de aceea cădeà grindină acì 156. Wgd. 45.
Gripès vb. IV —asmut, daŭ drumul, năpustesc [cânele, ogarul etc.] 105 (65), 168, 169.
Grișọ̀s vb. IV = greșesc 62 (13); *grișọ̀t* = greșit 154; *nu si grișaști* 88 (573).
Grișoană sf. = n. de plantă.
Grivu = n. de câne 170 (31).
Groapă sf. grópă. Wgd. *grọapọ* 11.
Grob sn. = mormînt; pl. *groburĭ* = cimitir 103 (64), 152; *grobu-lu-Domnu*=mormîntul Domnuluĭ (Christ) 162, 163. Wgd. *grop, gróburị* 24.
Gros adj. — gros; prost; *an gros toarți* — lucréză prost; vorbesce mitocăniĭ 71 (201); *uzọ̀ră un glas gros* auḑiră o voce bărbătéscă 166.
Grọn sn. — grâŭ; *grọn șutàrc, grọn ciclăzàt, grọn usatcă* = feluri de grâŭ 25, 71 (202). Wgd. *grọn 16, grọn* 14.
Gruŭnès (mi ∾) vb. IV = mě sleesc de puterĭ, din causa bătrânețelor; *gruŭnìt* sleit [Pap.].
Gudès vb. IV = lovesc, nimeresc. Pap.; *ca cum vẹ gudìt din dijoasa lumi* = cum hotărîse din lumea de jos 150.
Gugă sf.—puiŭ (obiect de joc copilăresc). Arom. *ficĭŭ, fij* 71 (203), 91 (9).
Gugufcu sm. fel de turtureà (trăesce în oraș) 46 (7).
Gulastră sf. corastră. Arom. *culastră* (Epir), *curastră.*
Gulùb sm. = porumbel 51 (27), 140.
Gulișàn adj. gol, gol de tot. Pap.
Gunès vb. IV. = gonesc 64 (65); *tucu să-ŭ gunițĭ* ci să o gonițĭ, să o dațĭ afară 142; *gunès* grăbesc, 76 (305), 85 (497); *nafară la gunẹști*= îl scóte afară 107 (69).
Gură sf.=la Huma numaĭ însémnă: *gura* omuluĭ, a vitelor; în colo se ḑice: *rost,* pentru gura omuluĭ și a vitelor; se ḑice însă: *gură di răzbòĭŭ* = gura răsboiuluĭ; *gură*

di oală = gura óleĭ; *gura di făntọnă, gura di vali* etc.; *gura di tufèc* = gura pusciĭ 152, 129.
Gurgulàș sn. — pietrele carĭ servesc la jocul «în cincĭ pietri.» Arom. *cu abeàlile, cu cutumàḑili* (veḑĭ: Din lit. popor. a Arom. de Papahagi, p. 168, descrierea acestuĭ joc). Pap.
Guridă sf. = aguridă. Pap.
Gurlès vb. I grohăiŭ; *porcu gurlẹză*, porcul grohăie. Arom. *gurlèḑu.*
Guscăĭès vb. IV — gudur; *cum si guscăĭàŭ* = cum se guduraŭ 164.
Gust, vb. I — gust, mănânc; *nu-ḷi si da să gustă* 102 (61).
Gustès vb. IV ospĕtez 160; *di si du gustẹscă* 119. Wgd. *gustès* 50.
Gușă sf. — gât 46 (7), 59, 71 (204).
Gușnès vb .IV = a luà de gât; *Iel si lăgọ̀, aŭ gușnì și cătară să si sărută* El alergă, o luă de gât și cătară să se sărute 164.
Guștir sm. — șopârlă 88 (559).
Guștiriță sf. șopârlă. Pap.
Gutfès vb. IV — gătesc 160.
Guzòv = trandafir 81 (431).

H.

Hahă! interj = eĭ, eĭ (rîs) 153.
Hă! interj. = eĭ! așă!
Hi! interj. 148.
Hit = gr. χίτα 30.
Hristo (Wgd. 30) = Crist.

I

I! interj = *i!* 150, 84 (475).
I fie-care; *i zuọ*. Wgd. 19, 30.
Ĭa = iată, iacă; *ĭa-la ampiratu vini* — étă-l împĕratul venì 151, 64 (50), 159.
Ĭa = saŭ; 65 (71), 82 (437); *ĭa mor ĭa ti ndirèg!* = saŭ mor, saŭ te dreg, te regulez! 57 (3).
Ĭadeț = osul iadeș de la paserĭ; obiceiul de a se prinde iadeș.
Ĭàdiră sf. — iederă. Wgd. *ịadirọ* = Epheu.
Ĭaniĉĭàr sm. ianicer; om rĕŭ (Pap.).
Ĭară [Wgd. *ịarọ*, *ịare* 4, 8 = Eisenfessel]. Arom. *hĭare*, fel de lacăte, carĭ se pun vitelor la picióre, ca să nu se pótă depărtă.
Ĭarbă sf. érbă 50 (11, 12), 64 (50); *ari ĭarbă si za paștim?* = există nutriment 71 (205), 166; fig. pâne 89 (5). Wgd. *ịarbọ 8, ịarburị* 24.
Ĭarnă sf. = érnă 117. Wgd. *ịarnata* 34.
Ĭavi = étă 149. Arom. *ĭavea-ŭ* — iată-o (Avela).
Ĭavur sm. = nume de arbore în felul paltinuluĭ, laur.
Ĭazuvèț sm. = vezure, bursuc.
Ibanlọ̀c sn. — străinătate 140.
Ibrìc sm. — ibric (ulcior de aramă).
Ic sm. = smochin 28, 163.
Ică sf. smochină 163. Wgd. *ikọ* 19.
Ichìm sm. = doctor 165.
Icĭ adv. = de loc 104 (64).
Idanàc sm. — instrument cu care se lucréză inul 34.
Idol, pl. *idolĭ* = statue veche 20.
Idvam adv. = abià 147, 168.
Ĭe pron. neh. = fie-care; *ĭe-dimnẹța* — în fie-care diminéță 120. Wgd. *i, ie* 32.
Ĭed, pl. *ĭezĭ*, fem. *ĭẹdă* = ed. Wgd. *ịet* 8.
Ĭeftin adj. = ieftin 64 (62).
Ĭej sm. ariciŭ (În Oș. ariciŭ).
Ĭel pron. pers. el 70 (206, 207). Wgd. *ịel* 5, 8, 29; *ḷĭă, ḷĭ*; *aḷı* — îĭ Dat. 46 (7); *ăḷĭ* îĭ, i; *la* Ac. = îl 62 (9), 46 (7), 33, 47 (13); pl. *ĭeḷĭ* — eĭ 145; *la*

Dat. pl. *a lor* 70 ($_{184}$); *l̦ĭ* 48 ($_{15}$), *l̦ĭa* îĭ Ac. pl. 53 ($_{40}$). Wgd. 29.

Ĭelă sf. (Pap. greşit *ĭel̦ĭă*) = nume de arbore de munte, fel de brad.

Ĭerĭ pron. neh. fie-care; *ĭer-sęră* 120, *ĭerĭ-zuuă* 78 ($_{365}$). Wgd. *ierį* 7, 33; *ĭer-ţe* = orĭ-ce, verĭ-ce 146; *ĭer-cari* orĭ-care.

Ĭer sn. — fier 47 ($_{13}$). Wgd. *ier* 4, 8.

Ĭeràr sm. — fierar 29.

Ĭerb vb. III fierb 106 ($_{68}$); *ună oală ĭarbi* o oală fierbe 49 ($_{8}$); *ĭarbi şi mănancă* = fierbe şi mănâncă 162; *şi să-l ĭarba* şi să-l fiérbă 148; *ĭert* fiert 80 ($_{386}$). Wgd. *ierp* 8, *ierbe* fierbe 8, *ierš* 39.

Ĭeripĭ pl. — aripĭ; *şiştaţil̦ĭ cu ĭeripĭ* baniĭ cu aripĭ, fel de brodărie 34.

Ĭes vb. IV es 51 ($_{17}$), *işǫ* eşì, a eşit 53 (391); *işǫţĭ!* esiţĭ! 75 ($_{288}$).

Ĭępă sf. = épă 45 ($_{2}$), 49 ($_{4}$). Wgd. *iapǫ* 8.

Ĭeşli sf. — aşchie, gunoiŭ 106 ($_{68}$), 163.

Ĭeşli sf. — esle; 166; *ţela di laĭeşli* = cela de la esle, adecă măgarul 71 ($_{208}$).

Ignàt sfîntul Ignat 71 ($_{209}$).

Ihtibăròs adj. — măreţ, cinstit, onoratul 53 ($_{39}$).

Ili conj. = saŭ 33, 116.

Ìliliga = formulă de joc copil [Pap.]: *ìlilìga, pipiliga, dumuzare, ducutare, vaĭ stram, drogumàn, cilipìĭa, rusulìĭa, tam beg.*

Il̦ĭŭ sm. = fiŭ; *il̦ĭŭ* fiul 50 ($_{15}$). Wgd. *ilį* 12.

Il̦ĭă sf. fiică. Wgd. *iliǫ* 4.

Imit adj. — îmbolnăvit 109 ($_{70}$).

Inàt sm. necaz [Pap.]

Incă sf. craniŭ; crescet [Pap].

Ìnimă sf. inimă (numaĭ la Huma, ceĭ-lalţĭ dic *buric*).

Ĭo pron. pers. [Wgd. *ioŭ* 4, 29] = eŭ; *amĭ* Dat 49 ($_{3,6}$), 50 ($_{10, 11,}$ etc.); *mĭ* = îmĭ 45 ($_{3}$), 50 ($_{9}$); *mini* mine Ac.; *mi* Ac.; *la mini* mie 47 ($_{13}$).

Ĭoc = nimic, praf 59 ($_{12}$); 60 ($_{48}$); *ĭoc s-la fac* — să-l nimicesc 151.

Ĭovîr adv. în cotro [Pap.].

Ĭongĭă sf. nume de plantă, ce servesce ca nutriment pentru porcĭ.

Ir sn. = fir, aţă; *ìrili* firele 71 ($_{210-212}$); iri = subdivisiunea gràĭuluĭ 32; fig. fiorĭ.

Irbiţă potârniche [Pap.].

Iri sf. = a fi, fire; *şa da-ni ver iri* — aşà dare-ar să ne fie 55 ($_{13}$); *iri ghiŭ!* fiĭ sănătos (fire-aĭ sănătos)! *iriţi ghiĭ!* — fiţĭ sănătoşĭ (firea-ţĭ sănătoşĭ)! 55 ($_{13}$); *ună aspră-ŭ fost* 65 ($_{70}$); *să-h iă frică?* 74 ($_{261}$). Wgd. *ire* — esse 43.

Iribită sf. — potârniche.

Iripàt adj. aripat, înaripat; *trapnă iripată* = perucă aripată, cu aripĭ 35; n. de capre, de oĭ 171 ($_{32}$).

Irliri; *l̦ĭèpuril̦ĭ si irlès* = epuriĭ se mârlesc (numaĭ de epurĭ).

Irmènĭ — Armenia 152.

Irmilòţĭ pl. = irmilicĭ 121.

Isàp sn. — socotélă 80 ($_{398}$).

Iscăzùt adj. = slab, scădut, sărac, prăpădit [Pap.].

Iscră sf. — scânteie.

Ispriminès vb. IV = premenesc; *mi* ∾ — mĕ premenesc 102 ($_{63}$), 124.

Isticărli adv. = într'adins 119.

Ìsticli adv. = într'adevĕr 164, 166.

Ìstina adv. = adevĕrat 163.

Istum adv. tocmaĭ 166.

Isufcu — ? 46 ($_{7}$).

Işalah! (urare turcéscă) 60 ($_{56}$).

Işǫri sf. = eşire; *vę di* ∾ = eră să se prăpădéscă 72 ($_{214}$).

Itru sm. = hâtru; viclean, deştept,

şiret; *itră cum ra* = şirétă cum erà 163.

Iŭ = sunt; *di ţea iŭ lisiţă* de aceea sunt vulpe 136, 137; inf. *iri*=a fi.

Iŭbăr adj. — prost 72 (215).

Iudă = Iuda, trădător 78 (216, 217).

Iun' adv. = unde 82 (422), 33, 153.

Iundi adv. = unde 50 (11, 12), 72 (216); *di iundi ş-nu* 78 (341). Wgd. *iundi* 4.

Iundi-va adv. — unde-và 164.

Iuzganu sn. = plapomă 72 (219).

Izbàt vb. – respir; *si izbati ăn curọn* = respiră repede, cu greŭ 107 (69).

Izdraìlìŭ sm. înger 72 (43).

Izìn sn. = voe (v. izùn) 168.

Izmetur vb. I — mătur 120.

Izmẹni (v. *zmẹni*).

Izmichìàr sm. = servitor 142, 145.

Izminuşcă sf. — ismenişóre [Pap.]

Izruşọs vb. IV — înroşesc, colorez în roşu.

Izùn = voe, permisiune 162.

Izvìnt vb. = svînt, a bate vîntul.

Îlĭ = iĭ dat. de la *ĭel, ea* 65 (72).

În prep. în (Oşanĭ) 77 (323).

Întru (v. antru) 110.

Îra (v. *ară*) 136, 137.

J

Jacă n. de câne 171 (33).

Jalcă [Wgd. *žalkọ* 50] sf. bróscă ţestósă.

Jalĭŭ sm. = necaz, durere 71 (202); *să moară di jalĭu* = să móră de durere 142.

Jar sm. = jar, cărbune aprins 72 (332).

Jăgoalĭă — nisce ţepuşe de lemn de corn, carĭ servesc a fixà jugul, ca să nu ésă din capul boilor, după ce sunt înjugaţĭ 89 (8).

Jălès vb. IV = jelesc 66 (88); *jilès*. Pap.

Jărọs vb. IV ard la jar, prăjesc.

Jegaviţă sf. — urechelniţă. Arom. *guguufoàrtică*.

Jelĭcă sf. = bróscă ţestósă 74 (163).

Jilindrèţ — parte din corpul găiniĭ.

Jimi prep. pe 51 (nota 1).

Jimitati = jumătate 54 (43, 44), Wgd. *žimitati* 18.

Jir = ghindă. Pap.

Jirẹghĭă sf. împărţélă de tort 32.

Jirẹşcă sf. semn, linie (gaură la joc copil. 90 (2).

Joc vb. I = joc; *cọñĭ amĭ joacă an foali* = cânĭ îmĭ jócă în burtă: a avé fóme îngrozitóre 66 (104); *mi joc* = mĕ joc: *nu faţi să si joacă* 102 (61); *să ti joţi* să te jocĭ 164. Wgd. *žok* 18.

Joc sn. joc; *jocu-n gàură* = jocul în gaură, n. de joc copil. 91 (6).

Joĭ = Joĭ.

Joĭcă = nume de vacă 171 (34).

Jos adv. = jos 77 (323), *că fẹta ra maĭ pri jos* = căcĭ fata erà maĭ pre jos 162; adj. *joasa bis'ẹrică* = biserica de jos. Wgd. *žos* 18, 33.

Judèţ sn. — judecată; tribunal. Pap.

Judic vb. I = judec; *să si jùdică* — să se judece 140.

Jug sn. = jug 51 (20),

Jugastru sm. — nume de arbore, numit şi *brẹst* 28.

Junc, pl. *junţĭ* = junc 156.

Juncàcĭŭ dim. luĭ *junc*. Pap.

Jung vb. III — ajung; *nu pot si jungă* — nu pot să se ajungă; *nu pot si jùnḑiri* nu se pot ajunge 54 (46); *şi ca junsi cola la ampiratu* — şi dacă ajunse acolo la împĕratul 142; *cọn nu junḑi un mincĭunòs* când nu e destul un mincinos 151, 72 (220), Wgd. *žunš* = ajunseĭ 39.

Jungĭu vb. I înjunghiŭ, taiŭ 68

($_{150}$); *că la junglĭari* 100 ($_{61}$). Wgd. žungliu 18 = schlachte.

Juni adj. = tînĕr, voinic, vitéz 74 ($_{257}$), 153; *că tu fost-aĭ maĭ juni* = căcĭ tu aĭ fost maĭ voinic 139. Wgd. *žuni* 12, 18.

Junilĭă sf. — voinicie 154.

Jur vb. I = jur 57 ($_{1}$). Wgd. *žur* 18.

Jur prep. = în jur.

Juràt sn. — jurămînt.

Jurămìnt sn. = jurămînt. Pap.

Jut vb. I ajut; *tot nu jută* nimic nu ajută 57 ($_{54}$). Wgd. žut. 18.

Jutòr sn. ajutor 156.

Juri — nume de boŭ născut Joĭ, 171 ($_{53}$).

L.

La prep. la 50 ($_{16}$); *la ficiór la carĭ ari numea Piti* 46 ($_{6}$) Wgd. 34.

La pron. pers. Ac. — îl, l.

Lacărdiă sf. — vorbă 83 ($_{460}$), vedĭ: *lăcărdiă.*

Làcrimă, pl. *lǫcrumĭ*=lacrimă; Wgd. *lǫcrum* 6.

Làcrima-niv'ęstălĭă = lacrima nevesteĭ (nume de plantă).

Laf sn. = vorbă, discuţie 72 ($_{224}$); *şi cu un laf* = şi cu o vorbă 145; *ştiĭ cum na-ĭ lafu* sciĭ cum ne este vorba 164.

Lag vb. I — alerg 103 ($_{64}$), 137; *lagă să la vezĭ* = du-te şi vedĭ 153; *lagǫndurlea* — alergând 104 ($_{64}$).

Lagoghĭer sm. castor.

Lalànt pron. neh. alt, alalt; *şi multi lalanti* şi multe alte 142. Wgd. 32.

Lalt alt; *şi darǫ laltă* = şi făcù alta 142; Wgd. *lalt* 32; *lalţĭ* alţĭ, ăilalţĭ 85 ($_{404}$), 122; *si băt'ęŭ ună lalţĭ* — se băteaŭ între eĭ, se ciocniaŭ 144.

Lamarină sf. = Arom. *lamarină*, fel de fier móle.

Lambă sf. = lampă 51 ($_{21}$).

Lamñĭă sf. balaur 149, 165. Arom. *lamñĭe*; Wgd. *lamniǫ* 7.

Lant = alt, ălalt; *lantă* 33; *şi multi lanti* şi multe altele 142; *cu un lant ampiràt* — cu un alt împĕrat 146; *pri ţela lant*=pe cel-lalt 49 ($_{2}$); *şi nu vę lanti pari* şi nu aveà alte parale 136; *iri ghĭĭ lañiţiĭĭ!* = trăéscă ceĭ-lalţĭ 57 ($_{50}$). Wgd. 13.

Lant-ţìva = alt nimic 144.

Lant-ţivà — alt ce-và.

Lapti sm. —lapte 72 ($_{225}$), 79 ($_{364}$), 119.

Lapti-dulţi sm. lapte dulce.

Lapti-acru sm. lapte acru.

Làptili-vacălĭă s... — laptele vaciĭ [nume de pl...tă].

Lapu sm. Aro... *lăpă, lăpùş*, nume de plantă, care dacă se rupe dă lapte. Se întrebuinţéză ca doctorie (vedĭ *lăpă.*)

Larg adj. larg; *larg ca sacu* 82 ($_{433}$). Wgd. *lark, lǫrs* weit 18.

Làriţă sf. plugul întreg, pregătit cu tot ce ţine de el spre a fi înjugat de gâtul boilor.

Las vb. I. — las 58 ($_{9}$), 78 ($_{350}$); *las nu ti torñi Nǫnti!* dare-ar să nu te întorcĭ la Nănte! 61 ($_{71}$).

Latru vb. I=latru; *dosta lătràşĭ* 60 ($_{43}$); *cǫñiĭĭ să latră dupu tini!* Pap. 13 ($_{7}$).

Laţ sn. lanţ. Arom. *alàţ, laţ.* Pap.

Luzarencă sf.—fată de Lazar 113 ($_{74}$).

Làzaru = Sf.-Lazar; *Làzaru-mari; Lazaru-mic*, 113 ($_{74}$).

Lăcărdiă sf. vorbă, expresiune 72 ($_{222, 223}$), 76 ($_{303}$).

Lăfès vb. IV —vorbesc; *şi-şĭ lăfì cu ampiratu* = şi-şĭ vorbì cu împĕratul 150.

Lăgară = limpeḑire (neologism. Arom.) 30.
Lăgari sf. = alergare 164.
Lăgùd sm. = drîndu, instrumentul cu care se bate pe *coarda* arculuĭ ca să se scarmene bumbacul 32, 33.
Lăngoari sf. = bólă; *s-ti bată lăngoarea!* bate-te-ar bóla! Pap.
Lănguròs a j. — bolnăvicios. Pap.
Lănjosu sm povârnişul. Arom. *aripidina*. Pap.
Lănòs adj. lânos, pěros.
Lănsusu sm.—suişul. Arom. *gĭugul.* Pap.
Lăpă sm. = Arom. *lăpă, lăpùş*, veḑĭ *lapu.*
Lăpnès vb. IV macin, amestec bine 72 ($_{223}$).
Lăstoviță sf. rândunică 45 ($_{4}$). Wgd. *lǫstovitsǫ* 50.
Lăzàr n. de flóre.
Lăzès vb. IV. = bolesc; *ca buba lăzęşti şi bubă nu-ĭ* bolesce ca gândacul de mătase şi gândac de mătase nu-ĭ 52 ($_{28}$), 62 ($_{21}$); *să lăzęscă* 92 ($_{0}$); *lăzit* 92 ($_{6}$).
Lëa=a ¼ parte din pogon.
Leg vb. I = leg; *şi si lęgă tèteva*= 33; *cola si-ŭ leg* = acolo o voiŭ legà 82 ($_{433}$); *au ligǫ̀*= o legă 154; inf. *ligari*; *ligàt* = legat.
Leg vb. III aleg; *leş* aleseĭ, *les* = ales; *ľęziri* = alegere. Wgd. *les* (Aor.) 17, les (Part.) 42.
Lemn sn. — lemn 72. Wgd. 15.
Lenòs adj. leneş Wgd. 28, v. *linòs.*
Lepră sf. = lepră. Pap.
Lerdu adj. — şiret (limb. secret.) 89 ($_{96}$).
Lesc sm. — fel de alun.
Lev adj. stâng. Pap.
Lęc sn. = léc 65 ($_{85}$), 100 ($_{59}$), 153. Wgd. *lęk* 8, 49.
Lęgăn sn. = légăn 105 ($_{66}$), 123; ∾ *di furlină* 152. ($_{12}$)
Lęgăn vb. I légăn; *să si ľęgănă*= să se legene 112 ($_{73}$).
Lęĭcă sf. fel de tigvă, cu gâtul lung. Arom. *curcubetă.* Pap.
Lęni sf. lene 47 ($_{14}$).
Lęŭ vb. I ieaŭ; *la lęŭ* îl iea, se iea; *alĭ laĭ* — îĭ luaĭ 162; *ăşĭ laĭà* îşĭ luă 140; *la lǫ* îl luă 64 ($_{43}$); *ca lǫ pri apu, pri apu sinduchĭu* dacă apucă pe apă, pe apă l-a da 143; *ca si lǫ locu di turcu* — după ce se luă, după ce se cucerì pămîntul de Turcĭ 156; *şi napcum si lară* şi apoĭ se luară, se căsătoriră 150; *aŭ lară* — o luară, o primiră 143; *ca lară pri vali* = dacă apucară pe rîŭ 146; *cǫn jùnsiră an vacǫ̀t, lară prin cătuni* când ajunseră în vîrstă, apucară prin cătune 146; *să lęu* să ieaŭ 48 ($_{15}$); *s-ti lę!* -să te ieà! 59 ($_{30}$); *lați-la!* = luați-l! 137 *lat* — luat 61 ($_{4}$).
Lęva=stânga 108 ($_{70}$). Wgd. leva 33.
Lica sf. = față, obraz; *dirèp lica luĭ* 147.
Licĭǫ̀s; *nu licĭaşti*=nu-ĭ prinde 72 ($_{137}$).
Licşòr adj. —uşor 71 ($_{197}$), fem. *licşoară*=uşóră 33. Wgd. *likšòr* 13.
Licuĭès vb. IV = lecuesc 165.
Lighĭă baie 72 ($_{228}$).
Lighĭaviri sf. = îndrăgostire, tachinare. Pap.
Lilic, pl. *lìliți* sm. liliac.
Limbă sf. = limbă 50 ($_{10}$), 72 ($_{229}$).
Limbęti sm. = fel de pasere de mărimea berzeĭ.
Limñĭă: *ş-lǫ limñĭa ḑi oà!* s'a dus draculuĭ 72 ($_{281}$); *amı vini să-ŭ lęŭ limñıa* — îmĭ vine să-mĭ ieaŭ lumea în cap. Pap.

Limoańĭă sf. — lămâe. Pap.
Limòńĭŭ sm.=lămâiŭ; sn. lămâe 72 ($_{232}$), 117.
Linden sm. — lintene.
Ling vb. III = ling 82 ($_{442}$), 77 ($_{319}$).
Lìngură sf.—lingură 31, 53 ($_{22}$) 72 ($_{233}$).
Linguriᵉĭŭ = lingureà. Arom. *lingurice.* Pap.
Linti sf. linte 25.
Lipă sf. = teiŭ 28.
Lipăridă sf. = țîr 83 ($_{454}$).
Lipès vb. IV lipesc 72 ($_{234}$), 104, 138, *lipìt* 54 ($_{45}$).
Liră sf. = liră 158.
Lisa = n. de cățeà, de oĭ 171 ($_{30}$).
Liscuvẹti — fel de piétră.
Lisiță sf. = vulpe 72 ($_{235}$), 73 ($_{236, 237}$); *uzọră lisìțăli*—audiră vulpile 53 ($_{39}$).
Lisiță-cărbunarcă vulpe négră (fel de vulpe).
Lisnic sm. = mĕr sălbatec 28.
Lișicĭoană sf. = strugure negru.
Liturghiă sf. = prescură.
Liturghisès vb. IV=sfințesc; *crutea trubuĭaști să iă liturghisită*=crucea trebuie să fie sfințită 108 ($_{70}$).
Liŭ — numĕr fără soț 126.
Lĭubiniță sf. — pepene verde 167.
Liunàr sm. = pruncul lehuzeĭ. Pap.
Liuncă sf. = lehuză 117.
Liuniḷĭă sf. — lehuzie 116.
Liv'ẹn n. de flóre. Pap.
Lizet = gust [tk. lezzet].
Loastă, pl. *laàstili*—ciomag, bâtă 158.
Lobodă sf.=lobodă [n. de plantă] 38.
Loc sn.=loc, pămînt 73 ($_{238, 239, 241}$); *ăn loc*—în dată, pe loc 121; *an loc*= în loc 81 ($_{411}$); pe când, în loc ce 143; *an loc di apu, cu vin* în loc de apă, vin 144; *și vinì loc* și venì timpul 151; *și ca vinì loc si fugă*= și dacă sosì timpul să plece 151; *ca si lọ locu di Turcu* = după ce se cucerì locul de Turc 156.
Lor pron. pos. = lor. Wgd. 31.
Lost sn. = zăvor.
Lostur sm.=verigă de lemn, zăvor 51 ($_{23}$).
Loș adj. = bolnav 108 ($_{70}$), *loașă*= bolnavă 167.
Lov sm. — vînat 73 ($_{240}$); *la lov*= la vînat 142.
Lozină sf. — fel de strugure mărunt și dulce mult.
Lọnă sf. — lână 33, Wgd. 6.
Lọncă sf. luncă.
Lucrătòr sm. — lucrător [Pap.].
Lucrèz vb. I = lucrez 155.
Lucru sn. — lucru 62 ($_{9}$), 73 ($_{242, 243}$), 103 ($_{63}$); *nu am lucru cu tini* = nu am trébă cu tine.
Lud adj. = prost 73 ($_{244, 245}$).
Luĭ pron. — luĭ.
Lumi sf. = lume 62 ($_{24}$), 73, ($_{246, 250}$); ómenĭ 99 ($_{54}$), 123, 156; *an dì joasa lumi* — în lumea de desubt 148; *an disupra-lumi*—în lumea de sus (adecă în acéstă lume) 149; *lantă lumea* —lumea cea-laltă 164; *ambitọ cu vin țẹli lumi* =îmbĕtă cu vin pe aceĭ ómenĭ 144.
Luminari sf. fel de lampă 51 ($_{61}$); córă 27, 136.
Lumutès vb. IV=vorbesc pe neînțeles, lărmuesc; *țe lumutèșĭ?* =ce troncănescĭ; ce flecărescĭ; ce lărmuescĭ? (când e vorba de copiĭ). Pap.
Lun sm. alun 27.
Lună sf. = alună.
Lună sf. lună 73 ($_{251}$); *și ună fẹtă ca luna* — și o fată (frumósă) ca luna 146; n. de vacă 171 ($_{31}$).
Lunᵉe n. de boŭ fătat lunĭ 171 ($_{38}$).
Lung adj. lung 52 ($_{33}$).
Lunĭ sf. = Lunĭ, 98 ($_{50}$).
Lunzès (mi ∾) vb. IV —mĕ port rĕŭ 48 ($_{16}$).

Lup, pl. *lupĭ* = lup 73 (252-261), 45 (3). Wgd. *lup* sing. şi pl. 11; *lup mọncala!* = mâncà-l-ar lupul (pentru drac) 61 (73); *lupiḷĭ* — lupiĭ 57 (5), 135.
Lupată sf. lopată, pl. *lupọţĭ* 31, 33.
Lupătàr sm. = lopătar 29.
Lupătiţă sf. parte din ósele omuluĭ, în felul uneĭ lopeţĭ.
Lupcĭàc sm. = puiŭ de lup.
Lupoañĭă sf. = lupóică.
Lurèc vb. I — alunec.
Luricari sf. alunecare, a alunecà.
Luricòs adj. alunecos. Wgd. *lurekós* = glatt 28.
Luţọl sm. aloat 45 (3), 70 (173).
Luşutiă sf. = bólă, rĕutate 109 (70).
Luvàcĭŭ sm. = vînător 135, 157.
Luvès vb. IV = vînez 88 (571), 148.
Luvirea sf. vînarea, vînatul 148.

Lĭ

Lĭa pron. pers. Dat. — iĭ. Wgd. *ḷia* 7.
Lĭepur sm. = epure 74 (262, 263), 88 (571), 159. Pap., Wgd. *ḷepuri* 8.
Lĭert vb. I = ert; *Domnu s-la ḷĭartă!* — Dumnedeŭ să-l erte! 57 (52). Wgd. *ḷert* 13.
Lĭertăcĭuni sf. = ertăciune. Wgd. *ḷertọtšuni* 15.
Lin sm. = in 34.
Linişt sm. = loc unde se cultivă inul.
Liţă sf. pl. = iţe 32.
Lĭub sn. = colanul de lemn din jurul gâtuluĭ oilor şi caprelor şi de care se anină un clopoţel. Arom. *cotur* (Pap.).
Lĭùmintrea adv. — altmintrelea 146, 162. Wgd. ḷumintrea 32.
Lĭumìntrulea adv. = altmintrelea (Pap.).
Lĭumnicescu adj. = lĭumnecescu 34, 45.
Lĭumnicinescu (vedĭ *ḷiumnicescu*) 34.
Lĭupès vb. IV descoj, scot scórţa de pe arborĭ.
Lĭurea adv. aiurea (Pap.).
Lĭută adj. = iute; *rachiă* ∾ rachiŭ iute 117, 81 (411).
Lĭutinic sm. — céfă 73 (264). Wgd. *ḷutenik* = Nacken 50.
Lĭut'nic sm. — céfă 59 (13-15).
Lĭùtiţă sf. şérpe iute, care trăesce în apă (?).

M

Ma conj. — dar 151. Wgd. *ma* 35.
Maală sf. — mahalà, cartier 18, 40; *ună maală di ĭeḷĭ* 57 (48).
Macĭca (a ∾) — n. de joc copil. 90 (3).
Macĭchi s. pl. scările ce se trec pe subt picióreIe dinainte la caĭ, catârĭ, etc. 31.
Maciţŭ sm. — fel de plantă acrişóră la gust 38.
Macĭucă (a ∾) = n. de joc copil. 90 (3).
Mademi sf. = mină.
Maghesnic sm. vrăjitor 143.
Maĭ adv. = maĭ 57 (45); *maĭ bun să-ţi iă* 56 (25). Wgd. *maị* 4.
Maĭcă sf. mamă, mămiţă 84 (486).
Maĭmùn sm. — maimuţă.
Maĭstur sm. meşter 74 (265), 102 (62). Arom. *mastur*.
Maĭsturlọc sn. meşteşug (Pap.).
Mal — avuţie; *maĭ mult mal ari di tini* = maĭ multă avuţie are decât tine 150. Pap. — mult, mulţime.
Maḷĭŭ sm. — maiul, obiect cu care batem rufele, când le spĕlăm, ca să se spele maĭ bine 102 (61).
Mamă sf. mamă; guşă, partea grasă de subt gâtul găiniĭ.
Manàr sm. — amnar. Wgd. 15.
Mandal sm. = opritóre pentru sulul de răsboiŭ. Arom. *zănòs*, *zunòs* 33.
Màndala ? *scàndala-màndala* 50 (16).

*

Mantàrĭ s. pl. fel de ciupercĭ.
Mañĭ ? 50 (13).
Mañĭă= format după *cañĭa* 47 (41); Asemene *carne—marne, fărină—mărină*, unde *marne, mărină* nu însémnă nimic.
Mara! interj. — măĭ! fă! 137, 150.
Màrḑini sf. — margine; pl. *mọrḑiñi* 76 (072), 128; ∾ capĕtul pămîntuluĭ 74 (266); *pọnă an màrḑini si uzọ̀* — până la marginea (pămîntuluĭ) se auḑì 143; *di la zacăṭọ̀t pọnă la màrḑini* de la început până la sfîrşit 147. Wgd. mar(d)zini — Schwelle 18.
Mari adj. mare 47 (10), 74 (267), 137; *màrili frati*— fratele mare, fratele cel mare 148. Wgd. 7.
Mari sf. mare; pl. *mọrĭ* mărĭ.
Marmuràc, pl. *marmuràṭĭ* sm.— fel de pesce.
Marsès vb. IV spurc 70 (175); *mi marsès* mĕ spurc, mănânc de dulce; *màrsìt* spurcat.
Marşoaḻă s. pl. mucĭ [Pap.].
Marta sf. Martie 82 (443); nume de vacă fĕtată Marţĭ 171 (39).
Martìn sn. puşca Martin; puşcă 155; *ca işọ̀ martinu* după ce se inventă martina; nume de boŭ fĕtat Marţĭ 171 (40).
Martir sm. martur 127.
Marṭĭ, art. *marṭa, màrṭata* Marţĭ [Pap.].
Màscuri — bărbat, voinic, bărbătesc 82 (538), 156. Wgd. *maskur* 49.
Maslincă sf. = maslină 77 (329).
Mastic vb. I — mestec [lat. masticare kaulen]. *Tu ancă măsticàt mănànṭĭ*=tu încă eştĭ copil, cu mintea necóptă. Pap. Wgd. *mastik* 49.
Màşala = maşala [urare turcéscă] 56 (32).
Maşă sf. cleşte 74 (268), 157.
Mata — ?, *cucu-mata* 45 (2); nume de vacă fĕtată Marţĭ 171 (41).
Matcă sf. regina albinelor 27.
Matiniţă (v. *matăniṭă*). Pap.
Matiţă sf. regina albinelor.
Maṭ sn. maţ 159; *maṭă* pl. maţe. Pap.; *màṭăli* 49 (4), 75 (272).
Màṭala 62 (18).
Maṭă sf. pisică 74 (269, 271), 75 (272), 86 (556), 145. Wgd. *matso* 23.
Maṭoşcă sf. n. de vacă 171 (42).
Maxọm prunc nebotezat [Pap.].
Măcàr macar, cel puţin, fie; *màcàr zuua* 119.
Măcàzĭ s. pl. — cele două lemne oblice, carĭ fac două triunghiurĭ cu stâlpul principal pe care se rézemă acoperişul caseĭ.
Măcèş sm. Arom. *măcèş* şi *mucèş*; trandafir sălbatec, al căruĭ fruct se mănâncă.
Măcĭăĭès vb. IV stâlcesc [Pap.].
Măcĭcèt adj. — mari; *ḻĭa fẹsi măcăcàṭĭ* = îĭ făcù marĭ 143. Wgd. *mọtšḱáts* 27.
Măcĭocu sm. măciucă 35.
Măcĭọ̀ṭĭ s. pl. măciucĭ; *trapnă cu*∾ perucă cu măciuçĭ 35.
Măgàr sm. — măgar 46 (9), 75 (273-275). 104 (65).
Măgarcă sf. = greutatea ce se légă la unul din capetele ustureĭ 33.
Măgrăṭă şi **măgárọṭă** sf.=măgăriţă 161.
Mălvăĭès vb. IV morfolesc (în gură). Arom. *ciumulescu* [Pap.].
Mănàr sm. mănear 61 (4).
Mănàt adv. amânat, târḑiŭ [Pap.]
Mănată sf. mână plină 105 (66). Arom. *mănată, mînată* şi *mnată*.
Măncari sf. mâncare 75 (281).
Măncătură sf.—mâncare, de ale mâncăriĭ 75 (276), 153; *măncătùrĭ* 151.

Mănciọs (mi ∾) vb. IV = mĕ muncesc, mĕ trudesc 116.
Măncòs adj. — greŭ 117.
Măndărès (mi ∾) vb. IV — mĕ mândresc 128.
Măndoană sf. — nume de plantă.
Mănicàt adv. des-de-diminéță 103 ($_{63}$).
Mănọnc vb. I — mănânc; *si-u mọncă* = să o mănânce 57 ($_{5}$); *uoștĭ cọmi! nu mănancă bọlizĭ* 60 ($_{57}$); *lup mọncala!* 61 ($_{73}$); *ĭèftina carni cọñili-u mănanca* 64 ($_{62}$). Wgd. *mọnọnk*. Vedĭ *mọnc*.
Mănușă sf. — mânușă, códă (de topor, plug, etc.) 82 ($_{447}$). Arom. *mînușe*.
Măra interj. măĭ 152.
Márari sf. amărîre, amărăciune [Pap.].
Măràz sn. — dor, jale [Pap.].
Mărăcĭuni sf. = amărăciune.
Mărca n. de oĭ 171 ($_{45}$).
Mărcĭọs (mi ∾) vb. IV mĕ lingezesc, mĕ bolnăvesc.
Mărcĭŭ = n. de cânĭ 171 ($_{46}$).
Mărdẹŭă, pl. *màrdẹli* = mărgeà 49 ($_{6}$); *mărdẹli* — partea mâneĭ unde se pórtă brățara; *mărdẹuă* — marginea ochiuluĭ.
Măre! — măĭ; *măre, cum șa?* = măĭ, cum așà? 151.
Mărìt (mi ∾) vb. I mĕ mărit [Pap.].
Mărlès vb. IV = a se mârlì [numaĭ de oĭ, capre] Pap.
Mărli = ? *cărli-mărli* 66 ($_{106}$).
Măròĭŭ sm. = cotoiŭ.
Măròs adj. — amar 72 ($_{225}$).
Mărțìn sm. mărăcine [fel].
Măsẹŭă sf. — măseà. Wgd. *mọsẹo* 8, *mọšeo* 23.
Măsọr sn. = fel de împletitură a pĕruluĭ 36.
Măstăgarcă sf. — furca care servesce la încărcatul cailor. Arom. *furtutire* [Pap.]
Mătasi sf. mătase.
Mătănìță sf. — lapte acru 81 ($_{417}$).
Mătcàp sm. instrument de găurire 30.
Mătriță sf. érbă de mărimea bobuluĭ sălbatec. Când îl scóte afară pe copil saŭ varsă *virdețurı* prin gură, se duce mamă-sa într'o Miercurı diminéța, pasce acéstă érbă cu gura, ținênd mânile la spate. Apoĭ lasă pe copil să sugă din țîța eĭ și se crede că ast-fel el se va vindecà (Birislaŭ).
Măținìș sn. — tot ce se aduce la móră pentru a fi măcinat [Pap.].
Măznès vb. IV lustruesc; *măzniri* lustruire 31.
Măzọlu sm. pierde-vară; om de nimic 89 ($_{20}$).
Mbet (mi ∾) vb. I mĕ îmbĕt. Pap.
Mea pr. pos. mea, a mea; pl. *mẹli*. Wgd. *mẹ* 31.
Mecĭcă sf. = ursă 66 ($_{11}$).
Mecĭŭ sm. = n. de instrument servind argintarilor 33.
Mejluc = mijloc 33, 50 ($_{10}$). Wgd. *mežluc* 14.
Melină sf. = paiŭ de meiŭ.
Mèliță sf. — aparatul cu care se lucréză bumbacul spre a se curĕțì de sĕmînță.
Melĭŭ sm. = meiŭ; ∾ *răpèsc* — fel de meiŭ 25, 71 ($_{202}$), 117.
Melĭuțọs vb. I = curĕț bumbacul de sĕmînță cu *mèlița*; snopesc; *la meliuțară* îl snopiră în bătăĭ 75 ($_{28}$).
Memlechetă [tk.] sf. — țéră 156.
Mer sm. mĕr (pom).
Mer! — numaĭ; *mer acu mor, di 'cu-u las țẹsta napòı* 58 ($_{9}$).

Merg vb. III = merg; *din zuŭă țe mirzeà* pe ḑi ce trecea 163; *mẹrzi* plouă; saŭ: *mẹrzi ploaĭe* = plouă 47 (11); *cǫn si mẹrgă cărnàțĭ* = când o plouà cârnațĭ 65 (74). Tot așà: *mẹrzi nẹŭă* — ninge; *mẹrzi grìndini*—bate grindine; *mẹrzi ploaįǫ*. Wgd. 163. Aor. *merš* merseĭ.

Mes sm. = lună; *după treĭ meșĭ* = după treĭ lunĭ 164. Wgd. 49.

Meș sm. — plug [Sirminin].

Metur vb. I = mătur; *cu carĭ la miturară*— cu care îl măturară 123.

Mètură sf. = mătură. Wgd. *mįeturǫ* 5, 14.

Meŭ pr. pos.— meŭ, al meŭ 46 (8), 166. Wgd. *meų*, *mẹ*, *meįli*, *mẹli* 31.

Mẹră sf. — mĕr (fruct) 143; *trapna cu mẹri* 35; fel de brodărie 35; osciorul genuchiuluĭ.

Mẹsă sf. = masă; față de masă. Arom. *misale* 103 (63).

Mẹstic vb. I = amestec (germ.-mische); *pǫĭni misticată* pâne amestecată (când se face pâne din făina a diferite producte); *agru la misticàĭ* = lucraĭ agrul pentru a doua óră (fel de prășit) Pap.

Mi pr. pers. Ac.=me; *mi duc*=mĕ duc.

Mi conj. prescurtat din *amì* — dară 140.

Mic adj., subst. mic, prunc; fem. *mica* 47 (10); *la maĭ micu* — la maĭ micul 46 (7); ∾ *u* copilul, pruncul 47 (12), 100 (59). Wgd. *mik* 5, 14.

Micĭc vb. I = mișc; *za-micĭc* 65 (78); *că-u za micĭcǫ fuńıa*=dacă o mișcă funia 148.

Mìcĭcut adj. — micuț. Pap.

Miduă (Wgd. miduo 13) sf. măduvă. Arom. *mădună*.

Migìt pl. *migĭǫțĭ* = megit (piesă turcéscă de 20 piastri, 4 francĭ și ce-và) 158.

Migĭu — ? 65 (76).

Migl̦ină sf. = neghină. Pap.

Milĭicẹsca fel de brodărie 34.

Milĭùz sm. = nume de plantă mirositóre.

Mijlucàn adj. mijlociŭ 107 (68), 148.

Mijǫs vb. IV = mijesc. Pap.

Milă sf. iubire.

Milu! dragă, iubite! *nu știĭ, bra milu* nu sciĭ, măĭ dragă 152; *să-țĭ iă milu*! = să-țĭ fie îndrăgit; *di mrășă să-țĭ iă milu și domnu, oo!* = dare-ar ca Dumneḑeŭ să se îndrăgéscă de cadavrul teŭ! 59 (24).

Milulĭcă adj. — iubită 58 (15, 16).

Milulĭès vb. IV — iubesc; *să miluĭască* să iubéscă 57 (41), 143.

Milulìt adj. — iubit; *și raŭ miluìțĭ* = și eraŭ iubițĭ 143.

Mil̦lă num. mie 158. Wgd. *milįǫ* 28.

Mil̦ĭòr sm. = miel, ed de un an. Arom. *mlįor*; *mlıoară* = óe care fată pentru prima dată.

Mimlichèt [Wgd. *mimlikét* 51], v. memlechetă.

Mincĭùn vb. I = mint. Arom. *minciunèḑ; știu, că mi mincĭùnĭ* = sciŭ, că mĕ mințĭ 167.

Mincĭunát adj.=înșelat, păcălit. Pap. 24 (10).

Mincĭună sf.—minciună; ghicitóre 48.

Mincĭunòs adj. — mincinos 151, 157.

Minès vb. IV — schimb 124.

Minghighĭòs sm. — nume de plantă.

Minghĭușarcă nume de capre, oĭ 171 (47). Arom. *mărḑilată*.

Minghĭușarnic sm. lanț de cerceĭ 30.

Mini pron. (Ac.) = mine 47 (14).

Miniri sf. și vb. IV — a schimbà, schimbare; ∾ *bilĭẹg*—schimbarea semn 125.

Mint vb. IV — mint. Pap.
Mintès vb. IV amestec. Wgd. 42.
Minti sf. minte; *ia du-ţı bini ăn minti* ĭan adu-ţĭ bine aminte 164.
Minùt adj. mic, mititel; *iri ghiĭ maĭ minuţilı!* trăéscă, fie sănătoşĭ ceĭ maĭ micĭ! 57 (57); *şi la maı minùţı s-na bucuròm* 57 (45); *un lup minùt* — un lup mititel 162. Arom. *minùt* însémnă: *supţire* (Epir).
Miràc sm. — amurg 169 (11).
Miràc sm. dorinţă; *veŭ mult miràc* aveaŭ mare aplicaţie, dorinţă multă 143.
Mirangĭă sf. nume de arbure [Pap.].
Miràz [arab. miras — moştenire] zestre. Pap.
Mirès vb. IV ochesc 85 (409); măsòr; *miriră* măsurară 87 (545), 107 (67).
Mirgĭàn sm. pl. *mirgiàñĭ*=mărgean, rubin 49 (5); ∾ *roşi* rubin.
Mirindi adv. — timpul de pe la cina mică 169 (10).
Mirìnḑ vb. I a se odihnì oile pe la mieḑul ḑileĭ; *oıli mirinḑă* = oile se repauséză pe la mieḑul ḑileĭ; *ıo li mirìnḑ oĭli sup Treı-Fajı*—ĭo duc oile spre odihnă la ceĭ Treĭ-Fagĭ; *sup peñìli lui mirinḑàu* sup aripele luĭ se odihniaŭ 158. Arom. *amirìḑu, mirìḑu.*
Mirìnḑ sm. — loc de odihnit pentru vite în timpul ḑileĭ, pe la miaḑaḑi, când este prea cald şi cànd vitele aŭ nevoie de umbră, unde să se adăpostéscă de căldură. Arom *mirìḑŭ, amirìḑu.*
Mirìt sm. cot.
Mirt sm. mirt 75 (252).
Mirusès vb. IV — mirosesc. Wgd. 14, 51.
Miruslifcă sf.—nume de plantă (Pap.).
Miscă sf. curcă.
Misircă sf. curcă.
Misirùc sm. = curcan.
Mislès vb. IV pomenesc 66 (101).
Misùr sn. farfurie 54 (45), 119.
Mìsur sm. porumb (fel); *mìsur alb,* ∾ *galbin* 25.
Mişĭ-turtulìşĭ n. de joc copil. 91 (11).
Mitercă sf. = nume de plantă; ∾ *albă,* ∾ *roşă* felurĭ de plante.
Mitìlĭ sf. gălbază 63 (31).
Mitirès vb. IV = nimicesc 85 (283-284).
Miurèz vb. I — miaur, miorlăesc; *maţa miurẹză* = pisica miorlăe. Pap.
Mizilíc sn. = mezelic 111 (72).
Mlăznică sf.=óie saŭ capră care a fětat şi produce lapte. Arom. *mătrica.*
Mlăznicĭàr sm. = Arom. *mătricàr, mitricàr,* păstor de oĭ saŭ capre *mătriţe,* carĭ aŭ fětat în cursul anuluĭ şi produc lapte.
Mlecàr sm. berbece (de treĭ anì).
Mlẹcĭcă sf. nume de plantă, cu care se nutresc porciĭ.
Mlĭór (v. *milĭòr*).
Mo adv. acuma. Prescurtat din *(c)mo.* Pap.
Moali adj. móle 167.
Moară sf. móră 52 (25), 75 (285), 146; pl. *moari* şi *morı* şi *mòrurı.* Wgd. *moarọ* 4.
Moarḑa sf.—fig. p. instrumentul viril 75 (296).
Moarti sf. mórte 61 (66), 76 (298, 290).
Moaşă sf. bătrână 101 (59), 116. Wgd. *mọašo,* ∾ 63.
Mochĭă sf. — sevă. Pap.
Modru adj. cu minte, înţelept 73 (244).
Molàc adj. móle, molcom. Pap.
Molẹti sf. — molie.
Momès vb. IV momesc; *picuraru*

mumeşti òıli = păstorul chémă, momesce oile. Pap.

Mor vb. IV — mor 57 ($_3$), 142; *di apu-ŭ murìt* — de (lipsă de) apă a murit 77 ($_{314}$); *si murìm* = o să murim, vom murì 57 ($_{55}$); *toţı să-şĭ-moară* toţĭ o să móră 57 ($_{56}$); *ıundi murì di jalĭu* unde murì de durere 147.

Morĭ! interj. măĭ! (Pap.).

Mort—mort 75 ($_{386-388}$); *moartà* 49 ($_4$); *pri la morţĭ* pe cea-lalta lume.

Moş sm. moş, bătrân; *un dẹd moş* = un moş bătrân 51 ($_{23}$), 52 ($_{32}$). Wgd. *mošilį* = die alten Männer 13.

Moţi adv. — acum 156. Wgd. 33.

Moţi! = cuvînt de chemare şi de îndemn, ca să vie saŭ să mérgă catâriĭ. Depinde de modularea vociĭ ca să se înţelégă una saŭ alta 171 ($_4$).

Moŭ sm.—pĕrul subţire, fr. poil.

Mozuc sm. = măduva din óse, din cap (— creerul).

Mọglă sf. = negură, céţă 74 ($_{259}$), 150.

Mọĭnès vb. IV = (mân) arunc cu mâna, azvârl cu mâna 153; *ca mọĭnì cu una rọpă* când aruncă cu mâna o piétră 149.

Mọĭni adv. = mâne 58 ($_{22}$). Wgd. 34.

Mòĭnista adv. a doua ḑi, ḑiua următóre, fr. *lendemain* 148, 150. Wgd. *mòịnista* am folgenden Tage 34; *mọıniz-ta* 109 ($_{70}$), 119. Etim. *mọĭni* = mâne; s, z — ḑi; *ta* art. slav., cfr. *dimnẹţa-ta*).

Mọnă sf., pl. *mọñĭ* mână 53 ($_{37}$), 60 ($_{49, 50}$), 75 ($_{260, 290-293}$), 76 ($_{294-297}$). Wgd. *mọno* 6.

Mọnc vb. I mănânc; *mọnţĭ*, şi *mănànţĭ* mănâncĭ; *s-ti mọncă lupu!* 46 ($_5$); *mănancă ca nivizùt di...* 75 ($_{275}$), ($_{276-278}$); *măncàşĭ* = mâncaşĭ, aĭ mâncat 45 ($_9$); *nu mănancà bọlizĭ!* nu mâncà rahat! 60 ($_{57}$); *măgaru ca si na măncọ di ŭorz* = măgarul dacă mâncă peste măsură orz 159.

Mọncă sf. muncă, trudă, casnă 73 ($_{239}$), 75 ($_{289}$), 161. Wgd. *mọnkọ* = Mühe 49.

Mọnka adv. —früher. Wgd. 33.

Mọnḑ sm. = mânz 45 ($_3$).

Mònică sf. — mâneca 153.

Mòntiza adv. — a doua ḑi, fr. «lendemain» 105 ($_6$), 119 (veḑĭ *mòĭnista*).

Mọscă sf. catâr 62 ($_{21}$), 76 ($_{300}$), 161.

Mpẹdic vb. I = împedic; *s-mi mp'ẹdică zuua di as!* 58 ($_{20, 21}$).

Mrac adv. = amurg 169 ($_{11}$).

Mrăşă sf. hoit, cadavru, stârv, corp neînsufleţit 59 ($_{24}$), 60 ($_{60}$), 87 ($_{554}$). Arom. *mîrşe*.

Mrăzìnt adj. = ticălos 61 ($_{70}$).

Mrẹjă sf. — mrejă. Pap.

Mrẹncă sf. = mréna (fel de pesce), pl. *mrenchi* 27.

Muc, pl. *muţĭ* muc 46 ($_5$).

Mucăĭès vb. IV = mugesc; *bou mucăıaşti* boul mugesce.

Mucĭară, pl. *mucıọrĭ* sf. mocirlă 106 ($_{76}$).

Mucĭc vb. I = muşc 66 ($_{100}$). Wgd. *mutšku* 28, 50. Arom. *mîşcu, muşcu.*

Mucĭcată sf. îmbucătură. Arom. *mîşcătură, muşcătură*, (cât poţĭ muşcà odată cu gura), 76 ($_{303}$), 122; pl. *mucĭcọţilĭ* = bucăţelele.

Mucĭcătură sf. = îmbucătură. Arom. *mîşcătură* 122.

Mucòs adj. — mucos.

Mulă sf. catâr (Hma).

Mulg vb. III mulg Pap.

Mulitfcă sf. molift 118.

Mùliŭ partea părósă a lucruluĭ mucedit. Arom. *muhlă*.

Mult, pl. *mul̦ițĭ* mult 62 (7), 76 (304); *maĭ mult* 84 (480); *mul̦ițĭ* mulțĭ 118, 145. Wgd. 32.
Mulțǫsc vb. IV înmulțesc.
Mul̦ĭari sf. muere, femee, nevastă 76 (305-310). Wgd. 8.
Mul̦ĭărẹscă sf. partea bisericiĭ unde staŭ femeile și unde bărbațiĭ n'aŭ drept să steà. Arom. *mul̦iriască*.
Mul̦ĭărùcĭc adj. — mueratec.
Mul̦ĭărucĭcă sf. — femee mică, femeiușcă, nevestică.
Mumă sf. — mamă 76 (311), pl. *mumǫñĭ* 77 (320); regina albinelor 27.
Mumèț sm. nume de pasĕre, despre care se crede, că ar fi órbă și că ar merge în contra ploiĭ, când plouă, cercând de a o oprì.
Mumùș sm. = naș 77 (312), 114, 120, 121, etc. Arom. *mîmùș*, fem. *mîmușă*, se numesc părințiĭ fărtaților; v. *drumu mumùșuluĭ*.
Munti sm. munte 49 (3), 77 (313), 144.
Muntur adj. mutulică. Arom. *mutuleạgă* 77 (314).
Murafèt sn. = marafet, meșteșug; mod 150, 167.
Muràr sm. morar 77 (315), 143, 146.
Murg adj. murg, de culóre négră ca amurgul seriĭ; nume de animale 171 (43,44).
Murgĭŭ — nume de câne 171 (46).
Murmìnt, pl. *murminturi* mormînt, cimitir 103 (64), 162.
Murmìñĭ s. pl. — cele 12 ḑile de la începutul luĭ August, carĭ se observă pentru a cunósce timpul celor 12 lunĭ din cursul anuluĭ.
Musă adj. vită *musă*, vită cu pete albe la sprîncene și la nas: *capră musă* capră cu pete albe la sprîncene și la nas. Pap.
Muscă sf. muscă 77 (317, 318); *muștli s-ti scupă!* 60 (40).
Muscă-di-casă sf. muscă ordinară.
Muscă-di-carni sf. muscă ce-và maĭ mare de cea ordinară.
Muscă-di-cal muscă care se pune pe cal.
Muscă-mari — bondarul, gărgăunele.
Mustàc, pl. *mustață* mustață. Wgd. 24.
Mușì adj. prost (fig.) 89 (34).
Mușiță sf. Arom. *mușița* [insectă].
Mușmùl, veḑi *mușmùr*.
Mușmulă sf. fructul pomuluĭ *mușmur* (și *mușmùl*); fel de brodărie 34.
Mușmùr n. de pom [tk. müsmül] 28.
Mut vb. I. — mut; *juni, juni mută-u di oà* — voinicule, voinicule, du-o de acì 154; *mută-ti di oà* mișcă-te de acì 60 (35); *muta*-m̃ĭ *ti dintru uocl̦i* = Perĭ din fața ochilor meĭ 60 (37).
Mut adj. = mut.
Mutăfal̦ĭcu adj. om care tace, taciturn, mutulică. Arom. *mutuleaga*.
Mutuvilă sf. rășchitor 32.
Muțea sf. = botul 77 (316).
Muzică sf. — musică 143.
Muzìr sn. intrigant (tk. muzevir).
Mvărtès vb. IV. = învârtesc, înfășur, învelesc 59 (6).

M̃.

M̃ĭari sf. miere 27, 77 (319), 81 (412). Wgd. *n̦iari* 14.
M̃ĭază adv. miaḑă-ḑi; *m̃ĭază-ți* — amiaḑĭ, miaḑă-ḑi 169 (6), 162, 163; *m̃iazi* amiaḑĭ 83 (463).
M̃ĭel sm. — miel 77 (320). Wgd. *n̦iel* 14.
M̃ĭercĭu n. de boŭ 171 (50).
M̃ĭercurĭ sm. Miercurĭ. Pap. Wgd. mi̦erkuri̦, *n̦i̦erkurĭ* 14.

Mĭerlă sf. — mierlă (nume de pasĕre); nume de vacă 171 (49). Arom. *mirlă.*
Mĭez sn. mieḑ. Wgd. nies 14.
Mìcură sf. fărimătură. Pap.
Micuricĭcă (dim. de la *mìcură*) sf. fărimăturică, cătățime fórte mică.
Mir (mi ∾) vb. I mĕ mir.

N

Na = na! ține 47 (12); étă 139; *na-vă* na-vĕ-țĭ 103 (63).
Na prefix, care se pune une-orĭ la verbe.
Na pron. pos. Ac. ne.
Nabuzọs (mi ∾) — mĕ busumflu, a se busumflà.
Nacĭucĭulès vb. IV a se suì pe vârf; *mi naciuciulìi* mĕ suiĭ pe vârf. Arom. *mi alinài pri ciuciula* mĕ urcaĭ pe vârf (de dél, munte).
Nadulia sf. — n. propriŭ de țéră, Asia mică.
Naèt sn. = gând, țintă, scop; *fẹsi naèt* își propuse 141; *iundi vẹu naèt* = unde aveaŭ de gând, unde își propuseseră 163; *nu spùsiră la nìminea naetu lor* nu spuseră la nimenĭ gândul lor, nu spuseră la nimenĭ ce-șĭ propuseră 163 [tk.]
Nafară adv. — afară, în afară; *nafară la gunẹşti* = îl scóte afară 107 (69); *cadi nafară* suferă de epilepsie 103 (64).
Nàfile adv. în zadar, în deșert 163.
Naĭcă = În expresiunea: *naică-taĭ* în móșe-ta 77 (321).
Nainti adv. = înainte 152.
Najoață sf. = cureà subțire, servind la împletitul opincilor, a trageĭ [Pap.].
Nalbànt sm. potcovar 162. Arom. *nalbàn.*
Nalbă sf. = nalbă (nume de plantă) Wgd. 48.
Nalbès vb. IV — înălbesc.
Nalt adj. înalt 50 (14), 68 (139), 83 (148), 144, 146; pl. *nalți; naltă* fig. conac 89 (17).
Nalț vb. I înalț; *aŭ nalțọ* o înalță, o ridică 154; *să nalță un piciòr* — să ridice un picior 155.
Namistès vb. IV — întorc la loc; așez la loc 109 (70). [Etim. sl.: namesto la loc].
Napcon, napcom și **nàpconta** apoĭ 148, 164; *napcunta* 151.
Napcum adv. = apoĭ 65 (66), 103 (63), 121, 146, 149. Wgd. *napkum* 33.
Napòĭ adv. — apoĭ, din noŭ, înapoi; *di 'cu-ŭ las țẹsta napòi* — dacă las acésta înapoĭ (dacă nu mĭ-așĭ rĕsbunà) 58 (9); *și trimẹsi carti napòĭ* — și trimise scrisóre din noŭ, adecă: și rĕspunse din noŭ 146 (vedĭ *năpòi).*
Naprăcĭọs vb. IV răsfĕț, întind; *li naprăciọră coàdili* le rĕsfĕțară coḑile 53 (39).
Narancĭọs vb. IV menesc; *ṣa li-u fost-au narancĭọt* așà ĭ-a fost menit 84 (472).
Nari, pl. *nọruri* și *nọri* nare. Wgd. 8.
Nas sn. nas 52 (26), 77 (324, 325). Wgd. 5.
Nasc vb. III = nasc; *la amplăntọ dăncòs și nu născù* îl împlântă adânc și nu născù (Înjurătură).
Nàtimă sf. anatemă (Pap.).
Naunglĭu vb. I a probà cu unghia pânea, fructul și orĭ-ce lucru móle [Pap.].
Navràp sn. = plóe măruntă.
Nă — prefix, care se pune la unele verbe 60 (53, 55).
Nădăvàc sm. fel de împletitură de

pĕr, consistând din câţĭ-và perĭ numaĭ 117; împletitură de fire de mătase, numită la Arom. *cusonă.* Pap.
Nădurlès vb. IV mĕ busumflu; mĕ supĕr (copiiĭ maĭ ales). Pap.
Năfară adv. = afară 145. Wgd. *nọtarọ* 33.
Năĭmès vb. IV = a găsì, a se potrivì; *ţe si năĭmì* ce se găsì, ce se potrivì 166.
Năinti adv. nainte. Wgd. *nọinti* 33.
Năjọs — *ăḽĭ si năjọră periḽĭ* i se sbârliră periĭ, i se făcù pĕrul măciucă 79 (363).
Nălbès vb. IV — înălbesc (veḑĭ *nalbès).*
Nămăḽĭŭ sn. vita, animal. Arom. *numàḽĭu.* Pap. σφαχτὸ gr.
Nămilă sf. nămilă, fiinţă fórte înaltă 166.
Nànăḽĭă = A Naneĭ (brodărie în felul Naneĭ) 34.
Năparti adv.= dincolo, în a parte.
Năpòĭ adv. — înapoĭ 151. Wgd. *nọpoị* 33.
Năpoĭès vb. I — înapoez, mĕ daŭ îndărăt; *năpòı-ţi!* înapoéză-te! 69 (167).
Năprăşọs (mi ∾) vb. IV = mĕ prăfuesc. Pap.
Năprọtcă [Wgd. *nọprọtko*, pl. *nọprọtki* 23] este netradus, probabil şérpe, năpârcă.
Nărăncĭătùrĭ s. pl. = ursitóre [Pap.].
Nărăncĭọs (v. *narancĭọs*).
Năridită adj.=gătită. Wgd. 62.
Năsatur vb. I satur, satur bine; *năsatur-ti!* = că satură-te odată! 60 (55).
Năsçùp vb. IV — scuip; *musca aŭ născupì carnea* musca scuipă carnea; *aḽĭ născupì an rost* — îĭ scuipă în gură. Pap.
Năstùp vb. I = astup; *mi* ∾ mĕ astup, mĕ îndop 60 (53).
Năùt sm. năut 48.
Năviès vb. I — adun pe sul. Arom. *năvădescu, mvolbu* 33.
Năvidìt adj. = umilit.
Ncap vb. II încap 73 (239).
Ncacr vb. I=încarc; *s-ti ncarcọm* să te încărcăm 48.
Ncḽin (mi ∾) vb. I mĕ închin 78 (343).
Ncḽinăcĭuni (v *ancḽinăcĭuni*).
Ncola adv.—în colo; *di oà ncola*— de acì încolo 58 (6).
Ncresc cresc; *ncrèştirea soarluı* rĕsăritul sóreluĭ (veḑĭ: *ancrèsc*).
Nndirèg vb. III= dreg, regulez; *las că ti ndirèg* — las că te regulez 57 (3) (v. *andirèg*).
Nĕĭniàcu adj. = nevrednicul, netotul 89 (19).
Nec vb. I = înec, omor; *la dărari băcıọḽıă cọñiḽĭ si necă, ară la spàrḑiri lumi* la facerea târleĭ, cânìĭ se omóră, iar la stricare ómeniĭ, lumea 62 (24); *aḽĭ nicọ* = îĭ omorî 137; *lupiḽĭ la nicara măgaru*—lupiĭ îl omorîră pe măgar 162; *s-ti neţı* să te îneci 60 (41); *amă tricùĭ prin vali şi si nicară* dară trecuĭ prin rîŭ şi se înecară 151.
Negru adj. negru 47 (13), 58 (9), 77. Wgd. 12, 28; fig. însémnă: soldat turc 89 (1).
Neĭti anume 156; prin urmare, aşà dară.
Neşca — nume de vacă fĕtată Duminica, prescurtat din: [Dumi]neşca 171 (51).
Nẹgră négră; fig. cafeà 89 (2).
Nẹŭă sf. — nea, zăpadă 61 (1), 77 (330, 331); *mẹrzi nẹŭă* — ninge. Wgd. *nẹua* 78, *nẹo* 8, *da nẹo* ninge 45.

Nęŭa-cǫñilor =néua cânilor (fel de nea).
Nęŭa-màṭilor — néua pisicilor (fel de nea).
Nęŭa-oilor — néua oilor (fel de nea).
Ngleṭ vb. I îngheț. Pap.; veḑĭ *anghèț*.
Nglit vb. I înghit 73 ($_{241}$); *nglită!*— înghite! 76 ($_{363}$); veḑĭ *anglìt*.
Ngrăjǫs vb. I = ațîț, supĕr; *cǫĭnili nu la ngrăjà, s-nu ti mucĭcă* 66 ($_{100}$). Arom. *angrîñescu* (de cânĭ când e vorba).
Ngurguḷĭàt adj. rotunjor (Neologism din Aromânesce).
Ni adv. = nicĭ 54 ($_{42}$), 60 ($_{35}$).
Ni pron. Dat. de la *noĭ* = ne; *șa da-ni ver iri!* = dare-ar să ne fie așà! 55 ($_{13}$).
Nibùn adj. — nebun, prost, rĕŭ; *și dărǫ laltà mult nibùn* = și făcù alta mult nebună; *nibun soĭŭ*—de ném de rînd, prost, 142. Wgd. *nebùn* 28, *mult nebunǫ* 78.
Nibuniḷĭă sf. = nebunie 104 ($_{61}$).
Nicabalatlia adj. = nevinovat 63 ($_{47}$).
Nicasmèt sb. = nenoroc 166.
Nicàt necat; omorît; *ca si dùsira vizură toțĭ cucoțiḷĭ luĭ nicàțĭ* — când se duseră vĕḑură pe toțĭ cocoșiĭ luĭ omorîțĭ 137.
Nicăĭurea (!) adv.—nicăirĭ. [Nu sînt sigur, dacă cum-và nu este greșit, în loc de: *nicăḷĭurea*]. Pap.
Nicĭcum adv. pe burtă. Arom. *pri dințî*. Când cine-và stă întins la pămînt pe burtă saŭ cade cu fața la pămînt, se ḑice: *sta, căzù nicicum*. Arom. *sta pri dințî, căḑù pri dințî* [Pap.].
Nidăràt adj. neîmplinit, nefăcut. Arom. *niadăràt, nıadràt* 61 ($_{75}$).
Nidudăràt (v. *nidaràt*); *nidudăràtuli!*= om de nimica! 61 ($_{75}$).
Nigrès vb. IV înegresc; *mult aḷĭ si nigrì buricu* — mult i se înegrì inima, tare se întristă 143.
Nigręlă sf. = negrélă, lucru negru.
Nigręță sf. partea négră a ochiuluĭ.
Nigricĭòs adj. = negricios.
Niiri — nefire 77 ($_{332}$).
Niișǫt adj. neișit, neumblat (prin lume) 86 ($_{529}$).
Nimăsticàt adj., adv. neamestecat; *nimăsticati li zițı*—vorbescĭ pe negândite, fără să-țı daĭ sémă (fără să amestecĭ în gură bine ce ḑicĭ) 77($_{333}$).
Nimea pron. neh. nimenĭ. Wgd. 4.
Nìmini—=nimenea 78 ($_{334}$); *nu spùsiră la nìminea* nu spuseră la nimenĭ 163; *s-nu vriĭvıască drumu cu nimimı* să nu vorbéscă în drum cu nimenĭ (nevorbind pe drum cu nimenĭ) 108 ($_{70}$).
Nină sf.=mătușă; apelativ cu care se adreséză nevestele și fetele către femeile maĭ în vîrstă.
Ninèl sn., pl. *ninęli* inel 30, 149. Wgd. *ninel* 5, *ninèl, ninęli* 24.
Ninjugàt adj.—neînjugat (taur) 156.
Ninṭilès neînțeleș; *si fați ca ninṭilès*—se face ca nepriceput, că nu pricepe; face pe nesnaĭ 78 ($_{334}$).
Nipòt sm. nepot 118; fem. *nipoată*.
Niputęri sf. — neputere, bólă. Arom. *niputĭari* 108 ($_{70}$).
Nisăràt adj.—nesărat, fără sare; *nisăràtuli!*—nesăratule! 61 ($_{79}$); *ŭom fǫră sari* om nesărat, fără haz în vorbă, purtărĭ.
Nișàn sn. — semn 116; *nișanu di apu-ĭ* — e semn de apă (=lipsă mare de apă-ĭ) 168.
Niști, pron. neh. nisce; uniĭ 153; *niști ŭorĭ*=câte-odată. Wgd. *ništi-kǫts* uniĭ 32.
Niștiri — nescire.

Niştiŭt adj. = nesciut, nepriceput 78 (336), necunoscut 103 (64).
Niţi adv. = nicĭ 55 (19), 78 (337-341). Wgd. *nitsi* 35.
Niţiŭn pron. neh. = nicĭ unul 157. Wgd. *nitsi-un* 31.
Niuzǫt adj. = neauḑit; *si faţi ca niuzǫt* = face pe n'aude 78 (342).
Nivestă sf. = nevastă, muere 48 (15), 53, (37), 78 (343). Wgd. *nivęstǫ* 8.
Nivistul̦ĭă sf. = nevestuică. Arom. *nivistul̦ie.* Pap.
Nivistul̦ĭcă sf. = nevestuică, fr. belette.
Nivizŭt adj. = nevĕḑut 62 (26); a face pe «nu vede» 78 (344); care n'a vĕḑut 86 (525), 138.
Nivol̦ĭă sf. = trebuinţă; *lucru ţela maĭ di nivol̦ĭă* lucrul acela maĭ de trebuinţă 163.
Nizìs adj. — neḑis, fără a ḑice 78 (345).
Noapti sf. = nópte 51 (20, 23), 169 (15); *pristi noapti* = în timpul nopţiĭ; *s-fęsi noapti;* an jumităt *di noapti* 169 (15). Wgd. 23.
Noatin sm. = noaten, miel care n'a împlinit anul 52 (26).
Nǫauǫ num. — nouĕ. Wgd. 28.
Nod, pl. *noadi* = nod 117.
Noĭ pron. pers. = noĭ.
Noĭmă sf. = semnificaţiune 163.
Nor sm. = nor 139. Wgd. 23. *nor, nórur̦i.*
Noră sf. = noră 139. Wgd. *norǫ, nurór̦i* 23.
Nostru pron. pos. = nostru, al nostru; fem. *noastră,* pl. m. *noştri,* fem. *noaştri.* Wgd. 31.
Noŭ adj. = noŭ; de noŭ, iarăşĭ; *cu noŭ* = iarăşĭ 154; *nǫŭă* = nouă 45 (4); 56 (38), 121. Wgd. *nou̦, nǫauǫ* 27.
Nǫnti = la Nânte; *las nu ti torñi Nǫnti* = Dare-ar să nu te întorcĭ la Nănte 61 (71).
Nǫrurĭ sf., pl. = nărĭ.
Nsor (mi ∾) vb. I — însor, mĕ însor; 47 (11): *si nsoară ghiupţil̦ĭ* — se însóră ţiganiĭ.
Nşǫr vb. I = înşir 118; *si nşǫră toţĭ ţel̦a din casa* = se înşiră toţĭ aceia din casă 103 (63).
Ntunic, veḑĭ *antunic.*
Ntunicari sf. = întunecare; a se întunecà.
Nturnàt adj. = brodat [lit. întornat, întors]; *nturnati* = brodate 35.
Nţăpàt adj. = (înţepat) ascuţit; *rǫpă nţăpata* = pétră ascuţită.
Nţing vb. III = încing; *la nţînsiră cu capină* = îl încinseră cu spinĭ 64 (54), v. *anţìng*
Nu adv. = nu 50 (11, 14). Wgd. 33.
Nucă sf. = nucă 66 (91).
Nuĭb vb. I — întâlnesc; *si nuĭbă* — se întâlnesce 123: *nuĭbǫ* întâlnì 137.
Număr [Wgd. *numǫr* 48] vb. I = numĕr.
Numi sf. = nume 56 (38), 57 (5), 78 (347, 348); *l̦ĭ-au pusi numea* îl numì 147; *să nu-l̦ĭ si stingă numea* să nu i se stingă numele, némul 143. Wgd. *numi,* pl. *numi̦* 23.
Numir sm. umĕr. Wgd. 14.
Numir vb. I — numĕr; *că l̦a numirǫ măgaril̦ĭ* — când îĭ numĕră măgariĭ 152. Arom. *numir, misŭr.*
Nuntă sf. — nuntă 48 (15), 91 (11), 149. Wgd. *nuntǫ* 17
Nuntru adv. = înăuntru 103 (63), 146. Wgd. 33.
Nvărtès vb. IV = învârtesc; învelesc; v. *anvărtès, anvîrtès.*
Nvesc vb. III = îmbrac; *mi nvesc* = mĕ îmbrac (îmĭ procur haine de îmbrăcat, ca să am de îmbrăcat), veḑĭ *anvèsc.*
Nvilès vb. IV = înfăşur; învelesc; *mi*

nviĭès=mĕ încolăcesc, mĕ înfăşur 67 ($_{119}$), 84 ($_{477}$), v. *anviĭès* 67 ($_{119}$).
Nving vb. III = înving, v. *anvìng.*
Nvirìn vb. I = supĕr; *mi nvirin* = mĕ supĕr, veḑĭ *anvirìn.*

O

O! interj. = étă: *o, ḷĭa an dulàp* étă-ĭ în dulap 136; ∾ — rĕspuns (considerat ca necuviincios, nerespectuos) 78 ($_{351}$); ∾ interj. de blestem 59 ($_{24}$); ∾ — strigăt cu care sfîrşesc jucătoriĭ numiţĭ Rusaliĭ 114 ($_{75}$).
Oa (se va cetì diftongat ọà *(ua)* — mereŭ).
Oà (cetesce diftong oà) adv. acì 58 ($_{6}$), 59 ($_{12}$), 69 ($_{100}$). Wgd. ụ*a* 33.
Oàc [cetesce o silabă] adj. prost; *oàculi!* prostule! 61 ($_{78}$).
Oacă adj. neputincios, prost 86, 535.
Oàĭă (cet. ọàĭă) sf. — óe 78 ($_{350}$), 154, pl. *uoĭ* — 85 ($_{514-516}$).
Oală, sf.; pl. *oali* ólă 49 ($_{8}$), 158.
Oàltarĭ adv. — alaltăerĭ 151. Wgd. ọàltarị 34.
Oară, pl. *uorĭ* oră, cés. Wgd. *oarọ, orĭ* 29.
Oaspiţĭ sm. óspete, prietin 55 ($_{7, 13}$), 107 ($_{69}$).
Oaţi adv. acì, acilea 156.
Ocă sf. — ocă 121.
Oglindalọ sf. — oglindă. Wgd. 49.
Op! interj. hop! 169.
Opcu adv. pe dos 167.
Opucu adv. pe dos 106 ($_{67}$).
Òtrovă sf. otravă, venin 145.
Ons, pl. *ọnš* însuşĭ, *ipse.* Wgd. 17, 22.

P

Pafti, sf. pl. = paftale.
Pafte-manghelus=calic, ţigan 89 ($_{94}$).
Palamarcă, pl. *palamọrţı* = ceĭ doĭ pieptenĭ cu carĭ se trage lâna 34.
Pală sf. = sabie. Arom. *apală*; cuvertură de lână; velinţă de lână. Pap.
Palişnic sm.=jug, plug 51 ($_{210}$), 52 ($_{20}$).
Palmă sf. = palmă.
Paloşĭ sm., pl.=bureţĭ, ciupercĭ [fel.]
Paḷĭă sf. = pae 82 ($_{434}$), 117.
Paḷe = n. de câne 170 ($_{53}$).
Paḷĭŭ sn. = paiŭ .83 ($_{453}$).
Paḷĭòş sn. paloş [Pap.].
Pamuc-an — Pamuc-han (hanul de bumbac) 163.
Pană — n. de căţeà 171 ($_{62}$).
Pang sm. = paianjen.
Pàntala — ? 62 ($_{10}$).
Papa (cu∾) — nume de joc copilăresc 91 ($_{7}$).
Paparudă sf. paparudă 115 ($_{78}$).
Papiă sf. raţă.
Papră sf.—nume de plantă, papură.
Papùz sm. — stâlpul pe care se rézĕmă acoperişul caseĭ. Pe acest stâlp se rézĕmă *măcaziĭ* (veḑĭ acest cuvînt). Arom. se numesce *preftu.*
Par sm.=par; pl. *parı* 33, 105 ($_{65}$), 144.
Pară sf. parà; *albi pari* banĭ albĭ 78 ($_{353}$), 136; *aspra pari nu pẹri* moneda calpă nu piere.
Parpudă sf.—nume de plantă.
Partalincă sf. ţol, zdrénţă; *aşı pusi partalìnchili*—îşĭ puse zdrenţele 162.
Parti sf. parte; *la una di parti* la una din părţĭ, la o parte 33; *la ari lat an parti* a fi cam într'o ureche 78 ($_{334}$); *la parti ăı*= este într'o parte, este cam prost; *toati pọrţıli* tóte părţile 136, 105 ($_{66}$).
Pasc vb. III pasc 46 ($_{6}$), 159; *şutu porcu pristi ẓẹnă paşti* ciutul porc peste dél pasce 49 ($_{3}$); *tu la*

aĭ du păscùt cĭairu 65 ($_{84}$); *cǫn si pască* — când o să pască 73 ($_{355}$).
Pastir sm. — păstor 154.
Pastrìt adj. — păstrat bine, ascuns. Arom. *spîstrìt* 79 ($_{366}$), gr. πχστρεύω.
Paşalariă sf. paşalâc; an *toati paşalarìurli* în tóte paşalâcurile 142.
Paşalarèsc adj. de paşă 142.
Paşă sm. — paşă 160.
Paştu sm. = Paştĭ 58 ($_{17}$), 60 ($_{59}$); *al̦ĭ la dărară paştu* = îl omorîră 78 ($_{355, 357}$).
Pat! = pat! 158.
Pati s. pl. = nume de plantă.
Patru num. — patru 53 ($_{36}$); *la pàtruli zǫli* — a patra ḑi 147; *la pàtruli uorĭ* — a patra óră 147.
Patru-zǫţĭ num. = patru-ḑecĭ 105 ($_{66}$).
Păĭantă sf. — stâlpul de care se légă vita în grajd pe lângă esle. Pap.
Păidă sf. cursă 72 ($_{235}$).
Pălască sf. = palască, cartuşieră.
Pălăumbră sf.—Arom. *ţapurnă*. Pap., un fel de corcoduşe fórte astringente la gust.
Pălăùr sm. — vas în care se servesce rachiŭ. Arom. *păgùr*.
Pălgĭòc sm. melc 48 ($_{16}$); ∾ *cu samàr* şi ∾ *fǫrăsamàr*; veḑĭ *păngĭòc*.
Pălmuţă sf. = palmă. Pap.
Păn prep. = până.
Pănă prep. = până.
Pănăcòţĭ spl. = scândurĭ găurite, cu 10-15 găurĭ, servind a pune în ele bucăţile de aloat 31.
Păndàr sm. = pândar 150.
Păndàrniţă sf. = căliva pândaruluĭ, fórte înaltă, ca să pótă observà tóte viile, ogórele 150. Arom. *pîndruniţă*.
Păngĭàc sm. = manta de lână de capră 37, greşit în text *păngĭòc*. Arom. *tămbare, tămpare, capă*.
Păngĭòc sm. = melc 52 ($_{28}$); veḑĭ *pălgĭòc*.
Pără adv. = cam 107 ($_{39}$).
Părdiă sf. = Arom. *leasă*, nisce paturĭ făcute de lemn saŭ de ramurĭ de pomĭ, arborĭ şi pe carĭ se aşéză apoĭ viermiĭ de mătase.
Părǫcl̦ĭă sf. — păreche.
Părliă sf.—cărpitor, scândura pe care se aşéză plăcinta cóptă [Pap.]
Părmàţĭ (an ∾) = cameră de dormit 40.
Părnàr sn. — fel de arbust. Arom. *părnare*.
Părtălòs adj. = pestriţ, bălţat; *ună ghĭupcă părtăloasă* = o ţigăncuşă bălţată, pestriţă 51 ($_{17, 18}$), 52 ($_{30}$).
Părtoacă sf. = nume de flóre.
Păspăl̦ĭŭ vb. I = presăr 117.
Pàspăl̦ĭàt sm. = fel de făină fórte subţire şi de calitate fórte bună.
Păstrès vb. I — păstrez.
Păstrès vb. IV = păstrez bine. Arom. *spăstrescu*, gr. παστρεύω. Wgd. *pǫstrès* — reinige 42.
Pătati sf. pl. — cartofĭ 25.
Pătpălòg sm. prepeliţă.
Pătpăluşcă sf. — pitpalac. Pap.
Păţătură sf. — suferinţă, pl. *păţătùrĭ* suferinţe; *păţatura, anvitatură* suferinţa-ĭ învĕţătură. Pap.
Păţǫs vb. IV păţesc, sufer 164.
Păùn sm. — păun.
Păzari sf. = târg, învoélă 90 ($_{1}$); *şi şa dărară păzarea* şi aşà se învoiră 158; *păzarea ŭòrbilor* 78 ($_{358}$).
Păzărgìŭ adj. — târgoveţ; care se duce saŭ vine de la târg 153.
Pecĭŭ = ? 49 ($_{6}$). (Probabil că este *becĭu* şi că nu am însemnat bine eŭ).
Pelviţă sf. lipitóre.
Per sm. = pĕr 46 ($_{8}$), 53 ($_{35}$), 79 ($_{360-364}$); *si lǫ di per* — se apucă de pĕr 169. Wgd. 8.

Per, pl. *perĭ* — pĕr (pom) 79 (365).
Per vb. IV = per ; *să pȩră aspra?* 62 (16); 79 (362); *ari pirìt vrin ŭom* — a perit vre-un om 98 (49); *ca să la pirìm* 153. Wgd. 16.
Percìc sm. = perişor. Pap.
Perd vb. III = perd 66 (58), 100 (59); *pirdut aĭ vrin?* — aĭ perdut vre-unul 152. Wgd. *pert* — perd 16.
Pèrdi sf. perdeà; *l̦ĭ-ăĭ cripată pèrdea* este obraznic, neruşinat 79 (361); *perdea ŭòcl̦iuluĭ* perdéua ochiuluĭ.
Periciuni sf. = periciune. Wgd. 15 (vedĭ *piriciuni*).
Periri sf. — perire. Wgd. 36.
Perniţă sf. = pernă 50 (30).
Peròs adj. — pĕros. Wgd 28.
Peză sf. — batjocură; *aţĭ baţĭ peză* = îţĭ baţĭ joc 164.
Peţu — n. de boŭ 171 (54).
P'ȩdică sf. = pedică. Wgd. *p'ȩdikǫ* 8.
Pȩnă sf. = pană; aripă; *şi nu-u ţin'ȩŭ vechĭ p'ȩnili* — şi nu o maĭ ţineaŭ aripele (— i se osteniseră aripele) 137; *că mirindàŭ sub pe-ñĭli lu un văltur unŭ mil̦ĭă di ŭoĭ* că se odihniaŭ subt aripele unuĭ vultur o mie de oĭ 158; *pȩna mică, pȩna mari,* felurĭ de brodărie 34; *trapnă cu pȩni* = perucă cu pene 35.
Pȩră sf. — pară 52 (39), 79 (365).
Pȩşti sm. = pesce 79 (366, 367); *peştĭ di la Beşìc!* = Braşóve 63 (27); *peştĭ di rǫŭ* = pescişorĭ de rîŭ 27. Wgd. 10.
P'ȩştiră sf. = stâncă, peşteră 142, 154.
Pȩti s. pl. = petece 50 (13).
Pȩtic sn. — petec, scutec 102 (61), 120. Wgd. *pȩtik* 18.
Pi! = strigătul conduruluĭ, convenit să însemne apă 149.

Pic vb. pic; *să-ţĭ pică mucu!* — să-ţĭ pice, picà-ţĭ-ar mucul! *să-ţĭ pică mǫna* = picà-ţĭ-ar mâna 60 (60), 46 (5); *picată* 103 (64).
Picàt sm. — păcat 142. Pap. *picati.*
Pică sf. picătură; niţel 46 (8). Wgd. *pikǫ* 16.
Picăsès vb. IV — simt, pricep 116, 140, 154. Wgd. *pikǫsés* merke 16.
Picătòs adj. = păcătos. Pap.
Picătuìès vb. IV — păcătuesc. Pap.
Picătură sf. — picătură. Wgd. *pikǫturǫ* 16.
Piciòr sn. = picior; *pl. picĭoari*; *nu da piciòr* — nu mărturisesce; *ţela cu un piciòr* — (dracul) 79 (369-375). Wgd. *pitšór, pitšoari* 11; *picĭoari di răzbòĭŭ* = epele răsboiuluĭ 32; *picĭoari-di-fuñĭă* — părţĭ ale răsboiuluĭ 32.
Picĭoară sf. pas; *unŭ picĭoară* = un pas. Arom. *un cĭor, un cicĭòr.*
Picir! — cuvînt imitând ciripitul rîndunicei 45 (4).
Picĭurùş sn. = picioruş. Pap. 24 (10).
Pichisès (Wgd. *pikisés*) vb. IV = observ — ich merke 10.
Picuràr sm. = păstor 74 (258).
Piduchĭu sm. = păduchiŭ.
Pidurèţĭ sf. pl. — fragĭ (Huma).
Piduriţă sm. pl. — picioruşe (parte din răsboiŭ) 32.
Piduţǫl sm. = bôlă de picióre 94 (17).
Pijă = prunc nebotezat, păgân 119.
Pilă sf. = pilă; ∾ *di lemnu* = pilă de lemn 31.
Pilivàn sm. = pehlevan, atlet 167.
Pimìnt sn. = pămînt 33, 48 (8), 50 (16), 52 (27), 79 (376-379); *să-şi li lasă din pimìnt* = să le lase jos 124. Wgd. 9.
Pin sm. = pin. Pap. Wgd. 9.
Pincĭǫs vb. IV = dispar.
Pingercă, pl. *pingèrţĭ* feréstră 162 (tk. pengèr).

Pipèlnică sf. — locul unde se strînge cenuşa. Pap.
Pipèr sm. piper. Pap.
Pipercă, pl. *piperchi* sf. — ardeiŭ 25.
Pipericá sf. — nume de plantă.
Piperigă sf. fluture (v. *pipirugă*). Pap.
Piperugă sf. fluture. Wgd. 50.
Pipirugă sf. fluture. Wgd. *piperugǫ* pipirus 22.
Pipoañĭă sf. pepene galben (Brw.)
Pipñĭŭò sm. pepene galben. Pap. Arom. *peàpini*, Macedonia ; *pipòñĭŭ*, Epir.
Pirdù(h), pl. *pirdùurĭ* fulgĭ. Pap.
Piricĭuni sf. descrescerea luniĭ, peritul luniĭ 104 ($_{65}$). Wgd. *peritšuni* Abnehmen des Mondes 15.
Piròs adj. = pĕros.
Piruligă sf. — scoică, mărgén, mărgăritar.
Pirunigă sf. — mac. Arom. pirpirună 68 ($_{56E}$).
Pirustiă sf. = pirustie. Pap.
Piruşàn sn. — lanţ de monede; periĭ de pe frunte 36.
Pisă sf. — pisică (în limb. copilăresc). Wgd. *piso* (Tsernareka) Katze 48.
Pisăĭès vb. IV — scriŭ; *ti ari pisăìt an frunḑa di zmărẹcă* îţĭ pórtă sîmbetele 70 ($_{183}$) ; *pisăìà* — descriă 80 ($_{380}$); *pisaìt* menit, scris 84 ($_{474}$). Wgd. *pisiès* 42.
Pisăitură sf. scrisóre, scris; *că şa fu pisăitura* — căcĭ aşà a fost scris 139.
Pisca sf. — pliscul, ciocul paserilor 80 ($_{381}$).
Piş vb. I piş 62 ($_{20,41}$), 104 ($_{65}$). Wgd. 16.
Pişa-boŭ = fel de brodărie 35.
Pişim întâiŭ; *maĭ pişim* maĭ întâiŭ 164. Wgd. 8.
Piştàr sm. = pescar.
Piştarcă s. pasĕrea *pescăruş*, ce se nutresce cu pescĭ.
Piştimàl sn. peştemal 128.
Piştoală sf. — pistol 161.
Pită sf. plăcintă; ∾ *di codru-verḑi* — fel de plăcintă de legume 38; *pită-di-m̃iari* fagure de miere 27.
Pitligĭani sf. pătlăgeà ; ∾*roşi*, ∾*gàlbină*, ∾ *lungă*, felurĭ de pătlăgele.
Pituliţă sf. tigăiţă 46 ($_{6}$).
Pitul fel de piétră.
Pitum adj. blând, domesticit 77 ($_{331}$).
Pizmès vb. IV pismuesc, invidiez 141; *au pizmàu ampiratiţa* o invidiaŭ pe împĕrătésa 143.
Pìrcĭa (a ∾) n. de joc copil. 90 ($_{10}$).
Plamin sn. flacără 154, 166.
Plasti sf. pl. fel de caier; *plasti di nẹuă* fulgĭ de nea. Pap. Arom. pl. *apale, apăḽĭ, plaste*.
Plàtiţă sf. — n. de pesce.
Plaz sn. partea de fer a pluguluĭ.
Plăcnès vb. IV plesnesc, pocnesc. Pap.
Plăngǫndăra şi **plăngǫndura** — plângênd 152, 141.
Plăstès vb. IV aşez ca să fac *plasti*; *lǫna si plăstẹşti an bucĭum* lâna se aşéză în *bucĭum* (ca să se facă *plaste*) 134.
Plătès vb. IV — plătesc 121, 163.
Plăscătès vb. IV ciocnesc, a bate în capete; *si plăscăt'ẹu* se ciocniaŭ, se băteaŭ în capete 146.
Plăţintă sf. — plăcintă 52 ($_{30}$). Wgd. *plǫtsindǫ* 48.
Plec vb. I — plec; *plẹcă—ḽ-u* ! — plécă! 80 ($_{382}$).
Plec vb. I = aplec; *pǫn s-ti pleţi* — până să te aplecĭ 46 ($_{8}$); *plẹcă-ti* = aplécă-te 154; *cǫn si plicǫ̀* când se aplecă 161; ∾ = alăptez; *ca s-la plẹcă micu* = după ce-l va alăptà pe prunc 118, 119.

Plęvă sf. — pléva. Pap.
Plicacĭcă sf. — aplecătóre 119.
Plicătoară sf. = aplecătóre, care alăptéză singură pe copil 118; se dice şi de oile carĭ, perdêndu-şĭ mieiĭ, se mulg până la instalarea târleĭ.
Plin adj. = plin 49 ($_{5, 6}$), 50 ($_{10}$), 152.
Plitęncă sf. = Arom. *aroale*, *arale*, pĕrul care se lasă de către femeĭ să atârne, frumos potrivit, pe obraz cam până la urechĭ.
Plĭusnès vb. IV = plesnesc 108 ($_{70}$).
Plivăĭès vb. IV=plutesc 116 ($_{79}$), 147.
Pliznàc sm. = gemen; *ea rudì doĭ ilĭ pliznàţĭ* = ea născù doĭ fiĭ gemenĭ 143.
Ploacĭă sf. = placă; potcóvă 66 ($_{88}$), 162, 85 ($_{501}$); paftă (fel); pl. *plocĭ* 30; *li turì plocili* = (le aruncă potcóvele) a murit 85 ($_{501}$). Arom. la fel: *le-arcă pètali.*
Ploaĭă sf. = plóe; *męrzi* ∾ = plouă 47 ($_{11}$). Wgd. *plǫaiǫ* 6.
Ploască sf. = ploscă. Pap.
Plod sm. — fruct, rod 59 ($_{7}$).
Plǫng vb. III=plâng; *cǫn plǫndi* = când plânge 45 ($_{3}$); *dosta plǫnsişĭ* = destul aĭ plâns 61 ($_{68}$); *plǫ̀ndiri* = plângere, a plânge 81 ($_{424}$); *plăngǫ̀ndura* = plângênd 141; *plăngǫ̀ndura* 152. Wgd. *plǫnk* plâng 6, *plǫnš* — plânseĭ 39.
Plĭàmniţă sf. — fînărie 50 ($_{10}$), 52 ($_{29}$).
Poală sf. = pólă, şorţ 36, 121.
Poarcă sf. — pórcă, scrófă 46 ($_{6}$), 80 ($_{384}$).
Poartă sf. = pórtă 123, 144.
Pocĭŭ sn. = ulcior; ∾ *di gaz* fel de lampă care arde cu petroliŭ 52 ($_{51}$), 108 ($_{70}$); *poaci* pl. 162.
Pod sn. — căpistere în formă de ladă, unde se strînge făina la móră.
Pòdupàştniţă sf. = Arom. *cuscune*, curele de la samar, de la şea.
Pogudès vb. IV = a se nimerì; a se întîmplà; *şi la ĭel şa si pogudi* = şi la el aşà se nimerì 148.
Poĭată sf. pl. *poĭǫ̀ţĭ* — Wgd. *poiatǫ*, *poiǫ̀ts* Stall 23. Arom. *puĭată.*
Poĭmǫni adv. poĭmâne. Pap.
Poĭmǫĭnista adv. — poĭmâne, poĭmâne de diminéţă 142. Wgd. *pòimǫini* 34.
Poĭna = ? 58 ($_{21}$).
Poĭp sm. = popă 80 ($_{385}$); stâlpul caseĭ numit şi *papùz*; vedĭ *popă.*
Polìz sm. — poliţist, persónă în serviciul poliţieĭ 145.
Pom sm. — pom 49 ($_{9}$). Wgd. 22.
Popă sm. = popă 80 ($_{386, 387}$), 118.
Popès vb. IV = popesc; *la popiră* = îl popiră, îl bătură 80 ($_{388}$).
Porc sm. = porc 49 ($_{2}$), 58 ($_{30}$), 80 ($_{390-392}$), 158; ∾ *div*, (Nanta) ∾ *sălbàtic* = porc sălbatic; ∾ *di còcină* = porc domestic. Wgd. *pork, ports* 22.
Port vb. I = port; *di guşă s-la porţĭ* 58 ($_{1}$); *ţe porţĭ an guşă* 46 ($_{7}$); 101 ($_{60}$), 156. Wgd. 45.
Pot vb. — pot 33; *nu pot* 54 ($_{40}$).
Potèţ sm. = ulcioraş 108 ($_{70}$).
Pòtnină — parte?; *aşĭ lǫ* ∾ *di uă* = îşĭ luă partea de strugurĭ 86 ($_{520}$).
Potrăndă sf. = acele carĭ servesc a legà plugul de gâtul boilor.
Postès vb. IV = postesc. Pap.
Pǫĭndă sf. tipsie de pămînt în care se face şi se cóce plăcinta făcută numaĭ cu făină de porumb. Arom. *bondă.*
Pǫn prep. — până (passim). Wgd. *pǫn-si* = până se 35.
Pǫnă prep. = până (pretut.). Wgd. *pǫnan* — până în, *pǫndi* = până de, *pǫnla* = până la 35.
Pǫĭnă sf. — pâne 57 ($_{4}$); *pǫĭni di bàr-*

niţă pâne de barniţă 46 (6); *pǫini* pâne (fruct) 115 (78); *pǫñi gărnǫţi* 103 (63); *pǫñĭ* pl. bucate, cereale (Lunḑiñĭ).

Pǫĭnea-guşturìcĭcăḷĭă sf. pânea şopârleĭ (n. de plantă).

Pǫnḑă sf. — pânză 33, 80 (393).

Pǫră ? *mi scoasi din pǫră* më scóse din răbdărĭ 80 (383).

Pǫntiţĭ sm. pântece. Wgd. *pǫntitsi* 22.

Prag sn. prag 101 (60), 164; *cu praguri* — fel de brodărie 35.

Praşti sf. praştie. Wgd. *prašti, prašturį* 24.

Praŭ sn. praf, pulbere 59 (5), 80 (394).

Pravìcini ospětarea mireseĭ şi a mireluĭ de către părinţiĭ feteĭ, după o sĕptămână de la nuntă 151.

Praz, pl. *prajĭ* praz 52 (32).

Prăcĭŭ sm. pârcĭŭ (berbece de prăşilă). Pap.

Prăĭès vb. IV sbor 75 (276).

Prăĭnès vb. IV sbor 81 (407), 149.

Prăjès vb. IV — prăjesc 111 (72).

Prăḷĭŭ măgăruţ; strigăt de îndemn ca să umble măgariĭ.

Prăsnès vb. IV stropesc 116.

Prăşlenu sm. greutatea ce se atârnă fusuluĭ (veḑĭ: *prişnel*). Arom. *prìsine* 32.

Prăştiḷĭă sf. — scara de funie saŭ de cureà la caĭ, etc. 31.

Pri prep. pre, pe 49 (2.3), 51 (20), 57 (2, 47), 64.

Priamnu vb. I — preumblu; *că-ḷĭ si priamnǫ pǫĭni* căcĭ îĭ erà fóme, îl apucase fómea 157.

Priatil sm. = prietin 80 (395-397).

Priatilǫc sn. prieteşug 80 (398).

Pricàt vb. I mĕ uit, privesc bine 154.

Pricàţ vb. I — prind, reprind, reapuc 81 (407), 105 (65).

Pricazmă sf. basm 145.

Pricăjès vb. IV — vorbesc, spun 75 (286), 110 (71), 169.

Priclucĭàt adj. rĕcit tare, în cât nu-şĭ póte mişcà membrele. Arom. *acîţàt, ncurţìt.*

Pricòc vb. III precoc, rĕscoc. Pap.

Pricǫnt vb. I recânt, cânt din noŭ; *aşĭ căntǫ şi pricăntǫ* îşĭ cântă şi recântă 138.

Pricufurès vb. IV — cufuresc; *pricufurìt* cufurit 52 (26).

Pricùr vb. I precurg, curg 149, 155; curĕţ din noŭ; *pricùr grǫnu di gnoı* curĕţ din noŭ grâul de gunóie.

Pridàr vb. I fac, dreg din noŭ. Pap.

Pridàŭ vb. I predaŭ; *nu si pridˈędiră* nu se predederă, nu se predară 156; *la pridędi* îl preded; ∾ trădez; *la pridędi la turţĭ* îl trădă turcilor. Arom. *îl prudeadi la turţi.*

Pridòrm vb. IV adorm, dorm 105 (65).

Pridùn vb. I adun, daŭ ospitalitate; *să nu-u pridunàţĭ* — să nu o primiţĭ, să nu-ĭ daţĭ ospitalitate 142. Arom. *s-nu o apridunàţı. Pridun-ti la criel* adună-ţĭ mintea la cap. Pap.

Priflari — a reaflà, a aflà din noŭ 104 (64).

Prifrǫng (mi) vb. III mĕ prefac; *prifrǫnt* (lit. prefrânt) prefăcut 73 (252), 84 (416).

Prifulès vb. IV mĕ umflu în pene; *prifoali-ti!* umflă-te în pene 80 (390).

Prigàcĭŭ sn. = pólă, şorţ 36.

Priĭès vb. IV reies, ies din noŭ 106 (68).

*

Prijălès vb. IV a jelì; *nu la putèm prijaliri* nu-l putem jelì 159.

Prijùr vb. I — conjur; *ti prijùr să nu spuñĭ* te conjur să nu spuĭ. Pap.

Priḻĭŭ sm. Aprilie. Pap.

Prima adv., num. întâiŭ; întâia; *di prima* = pentru întâia dată, pentru prima dată 45 ($_4$); *di prima* de întâiŭ 34; *prìmili izmẹni* 110 ($_{71}$),103, 145, 153. Wgd. 28; *primaver* — věr primar.

Primàr primar: *ver* ∾ věr primar.

Primavẹră sf. primăvara. Wgd. 36.

Primărìt (mi ∾) vb. I. mě remărit. Pap.

Priminès vb. IV. — priminesc 151.

Prin prep. prin 46 ($_6$), 82 ($_{428}$), 159. Wgd. 35.

Princă sf. cursă (pentru prinsul pasěrilor). Pap.

Prind vb. III. aprind 51 ($_{21}$); *şi-şı prinsi un foc* şi îşĭ aprinse un foc 153; *di cọn prind la mortu* de când se aprinde la mort (lumînare, candelă) 103 ($_{64}$); ∾ — apuc, prind *la prinsi di piciòr* îl prinse, îl apucă de picior 153.

Pringă prep. pre lângă 72 ($_{226}$). Wgd. pringọ 35.

Prinsòr vb. I. reînsor; *mi* ∾ mě reînsor. Pap.

Printòrn vb. I. = rěstorn, reîntorc; *rọpa-u printurnọ̀* rěstórnă rîpa, piétra 153; *nu puťẹu s-la printoarnă* nu puteaŭ să-l întórcă pe cea-laltă parte 158; reîntorc 154.

Pripăşọtă nume de capre 170 ($_{65}$).

Pripilă sf. fusul de fer pe care se rézěmă piétra (*rọpa*) de la móră.

Priscàlic vb. I. încalec peste cine-và; tresar peste cine-và.

Priscălès vb. IV. presăr 109 ($_{70}$).

Priscurnic sm. prescure; fel de brodărie 35.

Prisàḻĭŭ sm. — salamură 38.

Pristi prep. peste 45 ($_3$). Wgd. 35.

Prişnel sm. prisnel. Arom. *prisine,* greutate ce se pune de desubtul fusuluĭ, ca să-l ţie vertical.

Priştèt vb. I. preaştept, aştept, preîntîmpin 101 ($_{50}$), 160; *etcă la priştitọ̀ lamñĭa* écă îl preîntîmpină balaurul 168.

Pritòrn vb. I. = reîntorc; *si priturnà* se reîntorceà 155; *nu si priturnọ̀* nu se reîntórse 161; *las s-nu-*lĭ *priturnàţı* — să nu vě împotrivițĭ, să ascultaţĭ fără nicĭ o vorbă 167.

Pritùcĭŭ sm. făcăŭ, germ. Schaufelmühle.

Priturţèsc vb. IV. turcesc; *mi priturţèsc* mě turcesc; trec în religia turcéscă 156.

Priubidès vb. IV. cercetez, caut cu amănuntul 157.

Prĭumubirèsc adj. primăvăratec (Huma).

Priună prep. = împreună 103 ($_{63}$); 120, 146. Wgd. *preuno* 32.

Prizọrcă sf. scăunel 54 ($_{42}$). Arom. *piḑùḻĭu.*

Privărtàḻĭcă (v. *pruvărtaḻĭcă)* 32.

Privěd vb. II. prevěd. Pap.

Privideri sf. = prevedere; *bună* ∾ — la revedere 55 ($_{18}$). Wgd. ∾ glükkliche Wiedersehen 36, 18.

Privìn vb. IV. — reviŭ; *tunţea vichĭ să privină* atuncĭ în sfîrşit să revie 106 ($_{67}$).

Prìcĭa n. de joc copilăresc 90 ($_2$).

Proapi adv. aprópe 104 ($_{64}$). Wgd. 33.

Proaspăt adj. = próspĕt 117.

Proçhiŭ vb. I. = apropiŭ 102 (63), 116, 137. Wgd. *proḱi* pers. II. 16.

Prost adj. = drept (a sta drept, în picióre). Arom. *mprostu.* Pap.

Prub'eŭ vb. II = beŭ, a bé apă; *amĭ si prubiù apu* = mĭ-a fost sete, mĭ-a fost a bé apă.

Prucàsc vb. I. = casc 79 (379); *şi ca la prucăscǫ* = şi când îl căscă 136.

Prucǫnt vb. I = cânt, cânt din nóŭ; *şi ară prucăntǫ* = şi iaraşĭ recântă 137.

Prucupsès vb. IV = procopsesc, fericesc; *să prucups'ęscă* = să procopséscă 56 (34), 57 (40).

Prùcùr vb. I = curg; *ñi si prucurară lìghĭăli* = îmĭ curseră balele 72 (228).

Prufàc vb. III = prefac 155.

Prufălit adj. = prefălit, îngâmfat; *ţista-ĭ prufălitu?* = acesta-ĭ prelăudatul (îngâmfatul)? 80 (430).

Prufit, fem. *prufită* = profet, vrăjitor 144.

Prumirosès vb. IV = mirosesc de departe 148.

Prun sm. = prun (pom). Pap. Wgd. 22.

Prună sf. = prună, corcoduşă 69 (173).

Prunḑǫs vb. IV = prânzesc; *şi fură prunḑǫţĭ* = şi fură prânziţĭ 144.

Pruputrèc vb. III = trec, trec peste 80 (401).

Pruţǫp vb. I = ţip; *şi pruţăpǫ* = şi ţipă 154; *şi eali pruţăpară* = şi ele preţipară 150, 149.

Pruvărtaḷĭcă sf. = parte de la răsboiŭ 32.

Pruvăzalnic sm. = parte de la răsboiŭ 32.

Pruvèd vb. II = vĕd; prevĕd; *zuŭa di mǫĭni s-nu mi pruvęḑă!* = ḑiua de mâne să nu mĕ vaḑă! (să nu mĕ apuce! 58 (22); *si pruvizù* = se lumină de ḑi.

Pruvòĭŭ sn. = veḑĭ p. 74 (263).

Pruvòm vb. III = vĕrs, vom 80 (420).

Pruvulès vb. IV = găuresc 30.

Pruvulìt adj. = găurit; fig. puşcă 89 (13).

Psalèz vb. IV = cânt în biserică. Arom. *psăltisescu,* din gr. Ψάλτης = cântăreţ, Pap.

Pucàt vb. I = cercetez, caut bine 80 (403), 138.

Pucĭudès (mi ∾) vb. IV = mĕ mir. Wgd. *mi putšudès* 42.

Puclòn sn. = poclon 118.

Puclonès vb. IV = închin 165; *mi ∾* = mĕ închin.

Pucrifcă = n. de fruct. Arom. *bubuḷĭană, bubuḷiţă.* Pap.

Pucròv sn. = învelitóre de lână, velinţă 117, 138.

Pudufcă = fig. neruşinată 89 (20).

Pudvìĭt adj. = îmbrăcat, înfăşurat 65 (85).

Puèrc sm. = porc [Nănta].

Pufă sf. = fel de ciupercă.

Pugacĭă sf. = plăcintă 102 (63).

Pugudès vb. IV = nimeresc 62 (6); a se întîmplă 107 (69), 116.

Puĭampu sm. = paianjen. Pap. Wgd. 13.

Puĭvès vb. IV = ivesc; *si puĭvì* = se ivì 166.

Pulată, pl. *pulǫţĭ* = partea caseĭ numită la Arom. *pat,* gr. ἀνὸγι.

Pulès vb. IV = torn, servesc apă pentru spĕlatul mânilor; *să-ḷĭ pulęscă la mǫñĭ, ca să si spęlă, cum ăĭ adetu* = să-ĭ tórne, ca să-şĭ spele mânile, după cum este obiceiul 144.

Pulicàr sm. = policar 107 (58).

Puliĭès vb. IV = descânt 190 (68);

spin di puliiri — spin de deochiere; poleesc.
Puliiri sf. = spĕlare a mânilor 122.
Puliìt adj, = poleit; *puliìt cu răzìnt* = poleit cu argint 166.
Puliţă sf. = poliţă 168.
Pulm, pl. *pulmĭ* şi *pulmurĭ* — pumn; *un pulm di şenghi* = un pumn, o mână de arşice 164.
Pulmă sf.=pumn, mână plină; handvoll. Wgd. 15; vedĭ: *palămuţă.*
Pulpă sf. — pulpă. Wgd. 21.
Pulupès vb. IV = întunec 138.
Puļană sf. — poiană 160, 113 (7).
Puļcă sf. = puică; cuvînt de desmerdare.
Puļiţă sf. n. constelaţiuniĭ *găinuşă.*
Puļŭ sm. pasĕre, puiŭ 49 (;), 81 (404-407), 164; obiect de argint numit şi Arom. tot *puļu* 36 (19); fem. *puļca.*
Pumăròs (mi ∾) vb. IV mĕ obosesc; *pumăròt* — obosit 155.
Pum'eu sm. pomelnic, parastas. Pap.
Pun vb. III — pun 33; *rachia-n rost să pun* rachiul în gură să-l pun 55 (20); *ţe-u pus-aĭ*—ce aĭ pus 61 (3); *ļĭ-u pusiţĭ* = iĭ puserăţĭ 78 (366), 74 (158), 101 (60); ∾ suiŭ; *ca s-mi pun pri grindi*— după ce o să mĕ suiŭ pe grindă 138; *si pusi pri lupolă*— se suì pe plop 166; *puş* puseiŭ.
Punti sf. = punte. Wgd. 18.
Pupădiă sf. — preotésă 81 (409).
Pupădiĭcă sf. = stiglete; fel de insectă.
Pupăreţcă sf. — şedĕtóre. Pap.
Pupărès vb. IV upăresc 81 (416).
Pupcă sf. pupăză. Pap.
Pup'eză sf. — (Ln.) pupăză.
Purcàr sm. — porcar 157.
Purcăriļă sf. porcărie.
Puric sm. = purece, Br.
Pùriţi sm. = purece 72 (219), 81 (410).
Purţeă sf. — purceà. Wgd. *purtseo* [Ferkel] 8.
Purţilùş sm. purceluş.
Purţòl sm. — purcel.
Pus adj., part. — pus, menit 84 (472).
Puscă sf. oţet 81 (412, 411). Wgd. *pusko* 49. Arom. *pusca.*
Pusledic sm. — maţ 117.
Pustă sf. = pustia 61 (63).
Pustàv sn. = pristav, copaie 168. (Probabil să fie o scăpare de vedere la mine, în loc de *pristav, u,* în manuscript confundându-se cu *ri.)*
Pustalantă adv. ḑiua de după poimâne; se derivă de la *peste-alantă* peste ceea-laltă. Wgd. 34.
Pustănès vb. IV — mĕ obosesc 136, 161. Wgd. *pustanès* ermüde 51.
Pusteļa sf. — aşternut 119.
Puştu adj. nemernic, ştrengar 138.
Put vb. IV put, a mirosì rĕŭ. Pap.
Puteri sf. putere 153.
Pùtină sf. — putină 28, 30.
Putirès vb. IV gonesc; *tucu si putirès* deşì se tot gonesc 54 (46).
Putirìt adj. — urmărit, gonit de poteră 154.
Putnès vb. IV fac, descânt, vrăjesc 100 (59).
Putoari sf. = putóre.
Putòrn vb. I; *mĭ si puturnară màţili* — mi s'a scârbit 75 (272); *aļĭ puturnò* — iĭ rĕspunse 164.
Putrid adj. = putred 54 (48).
Putrizòs vb. IV — putrezesc; *şi la putrizò di chiutèc.* Pap. 24 (7).
Putpărori a proptì, a rĕzemà 67, 106 (68).
Puturòs adj. = puturos.
Puţòn adv. puţin. Pap.
Puvelès vb. IV ordon 147.
Puveļa sf. = puterea. Pap.

R

Raàt sn. pace, liniște 160.
Rac sm. — rac 147.
Rachiă sf. — 48 (15), 54 (43, 44), 81 (145).
Racĭca sf. coropeșniță.
Raĭ sn.—paradis, raiŭ. Pap. Wgd. 49.
Ramă, pl. *ramurĭ* sf. ram, ramură. Wgd. 24.
Ramnic adj. neted. Wgd. *ravnic* Ebene 50.
Ramură sf. — ramură. Pap.
Rană, pl. *rọñĭ* — rană 161.
Ranghil sm. arhanghel.
Rao sf. — Reif. Wgd. 49.
Rap, pl. *rapı* harap, negru 146, 166; nume de cal 171 (57).
Rapcă n. de animale 171 (59).
Rascàrmin, vb. I = scarmĕn 33.
Rați rece 123; *l̦ıa trasi ună rați* — ĭ-a tras o minciună 81 (45).
Raŭă sf. rouă.
Raur sm. fel de piétră.
Ravnic — neted, șes. Wgd. Ebene 50.
Razglòb, sn. — încheetură 101 (60).
Răb sn. hîrb 89 (notă), 16.
Răbùș sn. răboj 81 (414, 413).
Răcnès vb. IV răcnesc, sbier 75 (273).
Răcutină sf. flegmă. Arm. *hîrpă.*
Rădìc vb. I rădic 149.
Răgăvàn — liliac. Arom. *argăvàn,* n. de flóre.
Răghiă sf. — rugină.
Răghisiri vb. IV a rugini, a se rugini. Pap.
Răgușă și ragușă óie cu córne, de unde numirea de óie *răgușă.*
Răgușcă n. de oĭ cu córne 171 (56).
Rămọn vb. III — rĕmâiŭ; *rămànèțı cu Domnu* 55 (15); *s-nu rămọnă* 59 (10); *rămasi* — rĕmase 148. Wgd. *rọmàš* rĕmăseĭ; *rămasă* 105 (66), 103 (64).

Rănès vb. IV nutresc, hrănesc 66 (102), 86 (616), 146.
Răñĭă sf. râie; căpușiță de râie (insectă).
Răpès vb. IV răpesc. Pap.
Răpicĭcă sf. pietricea 109 (70).
Răpọs vb. I repausez; *la rapusọ Domnu* îl repausă Dumnedeŭ 147; *răpusàt* repausat, odihnit 157.
Răputină sf. loc pietros. Arom. *loc chitròs,* saŭ *hălichi* (Veria). Pap.
Răsàr vb. IV = rĕsar. Pap.
Răscàt vb. I = mĕ uit jur împrejur; privesc, cat jur împrejur 120.
Răscăcĭoari sf., pl. — ?
Răscrășniță sf. — rĕspântie 105 (66).
Răsdàŭ vb. I împart; daŭ de pomană 124.
Răsfèt vb. I fĕt; *ăl̦ĭ si răsfătară uoĭli* — îĭ fĕtară oile 85 (615).
Răsfrọng vb. III — rup (în bucățĭ); frâng 103 (63), 118.
Răsinìc adj. — de argint-aur, în fir; *tel̦iŭ răsinìc* 128.
Răslàn sm. — leŭ (v. *arslàn); nume* de flóre.
Răslăbită adj. — liniștită 121.
Răslăgăĭès vb. IV = regândesc, mĕ gândesc 166.
Răsòl — varză acră 81 (418). Arom. *moare.*
Răspàrg vb. III — sfarm, sparg 108 (70).
Răsplọng vb. III a face să plângă, a provocà plâns; *s-nu la rasplọngă* = să nu-l facă să plângă 104 (64).
Răstăl̦ĭŭ vb. I — întîmpin, taiŭ drumul, întâlnesc. Arom. *astàl̦ıŭ* 119.
Răstăl̦ĭătură sf. — întîmpinare, întâlnire în drum 97 (98).
Răstruculès vb. IV rostogolesc. Pap.

Răstupès vb. IV topesc; *foali di răstupiri răzintu* fóle de topit argintul 30.
Răşuiţă sf. (rîşniţa) terciŭ 81 (417).
Răşọn (vedĭ *arşọn*) 34, 146 (89, nota 1, greşit *arşòn, raşòn).*
Răşùţ vb. IV rĕsucesc. Ar. *şuţ, aruşùţ, arşùţ.*
Răţès vb. IV rĕcesc 109 (70).
Răţimìnt sn. = rĕcélă. Arom. *araţire.* Pap.
Răzbàt vb. II bat; *si răzbătură* se bătură între eĭ 141.
Răzbòĭŭ sn. răsboiŭ 31.
Răzìnt sm. argint 89 (Notă).
Răzìnt adj.; *uom razìntuli* — obraznicule! 61 (67).
Răziutàr sm. = argintar 29.
Răzvrăjọs = ? *bişọñili ca răzvrăjọra, si f'ẹsira şoariţĭ* bş. când se revoltară, se făcură şóreci 139.
Remi sf. guturaiŭ. Wgd. 50 — Unwohlsein.
Rẹpă sf. — repan [legumă].
Rẹti sn. berbece neîntors. Arom. *areate* 63 (93). Wgd. *rieti, riets* 22.
Ricăĭès vb. IV sbier; *măgarilĭ ricaıès* = măgariĭ sbiéră 75 (275). Pap.
Ricu rigu 45 (1), 137, prescurtat din *[cucu]ricu.*
Rid sn. dél, colină, muchie de dél. *Arom. şilătură* [Este greşit în Pap. Arom. *tumba*], 49 (7), 81 (419).
Rieti, Pap. greşit, vedĭ *rẹti.*
Rimilès (mi ∾) vb. IV mĕ scarpin. Pap.
Rin sm. — anin. Arom. *arìn, anìn.* Pap.
Risipès vb. IV — risipesc; *gălbuşu di uoŭ si risipẹşti.*
Ristòs — Christ 72 (217).
Rod sn. rod; *negru pimìnt maĭ mult rod da* 79 (377).
Roàghĭă sf. bólă (fel); *roaghıa li caţă vìtili, oàmiñilı, galiñıli roaghĭa* dă în vite, ómenĭ, găinĭ. Pap.
Roată sf. rótă; róta care servesce la făcutul ólelor. Pap.
Rod vb. III = rod; *roş* = am ros, roseĭ; *aŭ roš* = am ros-o, adecă am mâncat bătae. Arom. *le-aróşu,* cu acelaşi sens.
Rog (mi ∾) vb. I (mĕ) rog; *ca si vut-au rugàt* — după ce se rugase 142; *aţĭ mi rog* te rog, mĕ rog ţie 149; *ştiĭ ţe-ţĭ mi rog* sciĭ ce mĕ rog ţie, sciĭ ce te rog 168; *si roagă* = se rógă 45 (4). Wgd. *mi rok* 45.
Rom sn. rom. 54 (43).
Rosă sf. rouă.
Rost s. gură 51 (21), 53 (37), 55 (12, 20), 84 (420), 106 (66), 116. Wgd. 48; ∾ = gură, deschiḑĕtura prin care trece suveica, când se ţese 32 (vedĭ *gură).*
Roşi adj. = roşu 34, 81 (420, 421), 102 (61). Wgd. 28; ∾ fig. vin 89 (4).
Rọd vb. III rîd 109 (70); *rọdiri* 81 (424); *si radeà* rîdeà 154; *ti rọdi* te rîde, îşĭ bate joc de tine 164. Wgd. *rọt* 50, *rọš* 39.
Rọm vb. I rîm, sgâriŭ pămîntul; *di rămà* 136; *şi-şı rămà an cupu di gnoı* şi-şĭ rîmă în grămada de gunoiŭ 160. Arom. *ar'ìm* (se ḑice despre găinĭ maĭ ales).
Rọnsi s. pl. firele ce rĕmân de la răsboiŭ, când se termină ţesatura. Arom. *arîse.*
Rọnză (rọnsă) sf. = haină femeéscă 37.
Rọpă sf. — piétră, rîpă; 59 (34), 82 (425-429). Wgd. *rọpọ* 10, 13; *rọpă-di-moară* piétră de móră, care macină; *rọpă-dulţi* piétră dulce, se servesce ca doctorie; *rọpă vìnita* piétră vînĕtă.

Roŭ adj. — rĕŭ 59 (26), 81 (423). Wgd. *roṷ, rauo* 27.
Roŭ sn. rîŭ: *roṷ Vardàr* fluviul Vardar.
Rov. Arom. *aròv* 25.
Rubă sf. haină 150.
Rucĭòc sn. prânz 120, 159, 169.
Rucĭọs vb. IV prânzesc; *di rucĭọs* ca să prânzéscă 103 (63). Wgd. *rutšọs* 50.
Rudàñĭŭ sn. = cicric, depĕnătóre 32, 52 (23); ∾ fel de brodărie în felul cicriculuĭ 34, 35.
Rudă prescurtat din *[papa]ruda* 115 (78).
Rudès vb. IV nasc 116; *şi ea să rudẹsca* şi ea va nasce 143; *pọnă sa si rudẹscă tatu* 50 (15).
Rudirţ sf. nascere 53 (34), 63 (28).
Rug sn. — mărăcine. Arom. *arùg.*
Rugăciuni sf. rugăciune 156.
Rugămint sn. — rugăminte 151.
Ruguzină sf. rogojină 33, 119.
Ruĭès vb. IV — răresc 26.
Ruḽcă sf. ciorchine de strugure. Pap.
Rumig vb. I rumeg. Wgd. *rumik* 12.
Runc adv. rar 117; *verḑiḽĭ cu runc* (fel de brodărie) 34; *cĭarcu cu runc* (fel de brodărie) 35; *şiştaţiḽĭ cu runcă* (fel de brodărie) 34.
Rup vb. III — rup; *cola si rupi* 83 (450); *rùpsiră* 66 (89); *ĭun' si rupă* unde se va rupe 82 (423); *ampiratiţa rupsi ţea carti* împĕrătésa rupse acea scrisóre 142, 117, 139; *rupş* rupseĭ.
Rupòs adj. = prăpăstios.
Ruptătură, pl. *ruptătùrĭ* ruptură, lucrurĭ rupte. Pap.
Rupti s. pl. (rupte) fig. parale 89 (6).
Rus sm. rus. Pap.
Rusaliĭ s.pl. — jucătorĭ, căluşerĭ 114 (75).
Ruspiă sf. curvă 18 (352).
Ruşọni sf. ruşine. Wgd. *rušọni* 10.
Ruşọs vb. IV roşesc; *ruşaşti* roşesce 107 (69); *s-ruşaşti* se înoréză, se acoperă cerul cu norĭ.

S

Sa pron. pos. = sa, a sa; *muma-sa;* pl. *sali* = sale.
Sa conj. = să; *ţe sa zicà Domnu!* = ce să ḑică Dumneḑeŭ! 57 (53, 54).
Saàt sn. = cés, moment 82 (431), 143.
Sac, pl. *saţĭ* — sac 82 (432, 434), 153.
Saìb sm. logofĕt, supraveghetor 156.
Salcă sf. salcie 27, 59 (17).
Saldi adv. numaĭ 49 (4), 50 (10), 52 (29).
Salungùr adj. lungan, lung, disproporţionat 82 (435).
Sam vb. ajut. sînt; *sam bun* — sînt bine; *ĭeşı* — eştĭ 58 (2); *àı* — este; *nu-ḽı àı* nu-ĭ este 51 (19); *iḽıu-ĭ an ţer* fiul este în cer 50 (15), 63 (31); *carĭ ţı-u băbaĭca* — cine ţĭ-e tată 62 (22); *aḽĭ sa ghiĭ* îĭ sunt viĭ 49 (4); — Imperf. *ram, raĭ, ra, ram, raţı, raŭ: ra* erà 68 (147); *ra să si ducă* 71 (112); Aor. *fuı; cămila ună aspra-ŭ fost* cămila un ban a fost 65 (70); *sà ĭă* să fie 55, 56; *sà ĭŭ* să fiŭ 64 (63); *s-nu iu;* să nu fiŭ! 58, (25, 30); *să iţĭ!* să fiţĭ! 57 (49); *să iţĭ ghìı!* 55 (17); *iriţĭ ghìı!* să fiţı sănătoşĭ! 55 (5); *iri!* fiĭ, să fie!; *iri ghiu cupilaşu!* să fie sănătos, să-ţĭ trăéscă flăcaul! 57 (58).
Samàr sn. samar 31, 52 (28), 82 (437, 436); cerul guriĭ.
Samargìŭ sm. samargiŭ, lucrător de samare 29.
Sami-Gĭorz 112 (79).

Samuvilă sf. = balaur ; păun de nópte 154.
Sap vb. I. sap 48 (15), 69 (157), 152.
Sapă sf. — sapă 103 (63).
Sar vb. IV. sar 49 (2); *sărì pristi zid* sărì peste zid 146; *săriră coñil̦ĭ* — săriră cânii 162; *sarì ună moglă* se ridică o céță (de praf) 150.
Sar vb. I. însăr, pun sare în ce-và; *sar peştil̦ĭ* pun pescii în sare. Pap. Arom. *ansàr*.
Saràĭŭ sn. = palat 164.
Sarci (*sartši*. Wgd. 50) glas.
Sari sf. — sare 108 (70).
Sarea-bàbăl̦ĭă sf. — sarea babeĭ (fel de grindină).
Sari-apu = (sare-apa) cascadă Ln.
Sarmă sf.—mătase 150. Arom. *sirmă.*
Sarùp vb. I. — surp; *la sarupò* — îl usurpă 139.
Satur vb. I. — satur 138; *si săturară* = se săturară 163.
Să conj. — să; *s.* 46 (6); *s-la* să-l 66 (33); *s-la facă* 56 (28), vedĭ *sa, si.*
Săghiă (vedĭ *sighiă)* 36.
Sălăghiès vb. IV. — arunc; daŭ drumul 166.
Sălbatic adj. — sălbatec (numaĭ la Nanta).
Săldisès vb. IV. = stric; *şi dinţil̦ĭ si saldisiră* şi dinţiĭ se stricară 169; *li săldisìşĭ răbùşăli* le perduşĭ, le făcuşĭ perdute răbójele 81 (413).
Săluc sm. respiraţie. Arom. *adil̦atic.* Pap.
Săm-Gĭorz sîntul George 112 (73).
Săm-Todre sm. — Sîntul Tudor.
Săntracĭŭ sm. cuţit pentru tăiatul frunzeĭ de dud 26; instrumentul cu care se taie unghia caluluĭ. Pap.
Săptămonă sf. săptămână 102; *săptămona albă* săptămâna albă, a brânzeĭ 114 (76).
Sărată (na ∾) n. de joc copilăresc 90 (4).
Săratcă sf. zĕr de brânză. Arom. *ḑăr.*
Sărătură sf. sărătură, lucru sărat. Pap.
Sărìñĭ s. pl.=loc de dat sare oilor.
Sărliă adj.; *plăţintă sărliă* — plăcintă cu miere şi unt 114 (76).
Sărună n. oraşuluĭ Salonic. Pap.
Sărùp vb. I usurp (vedĭ *sarùp*). Pap.
Sărùt vb. I — sărut 53 (37), 121, 164.
Sătăr = ? 50 (13). Pap. 13 (1).
Sătul adj. sătul, săturat 82 (438), Wgd. *sotùl* 28.
Sătulimi sf. — săturare, sătuléţă.
Scafă sf. — pahar 82 (439); *si-u beĭ an scafă* — să o beĭ, să o sorbĭ în pahar, adecă să o tot iubescĭ 162.
Scald vb. I = scald; *şi si scăldò* = şi se scăldă 163.
Scand sn. scaun 53 (35), 120; *pri scand* pe tron 142. Wgd. *skant* 15.
Scandu-Dòmnuluĭ sn. — scaunul luĭ Dumneḑeŭ (nume de flóre).
Scanda-màndala — 50 (16).
Scap vb. I scap 63 (47), 144, 162.
Scapir vb. I = scapĕr (din amnar); fulgeră; *scàpiră pimintu* — scapĕră pămîntul, adecă fuge de rupe pămîntul 79 (376); *cum fuzeà... di scăpirà pimìntu* — cum fugià... de rupeà pămîntul 169.
Scàpit sn. apus, apus de sóre. Pap.
Scàpit vb. I apun; *scapitò dupu zena* apuse după dél. *Acu-ĭ scăpitàt soarli* 119.
Scară sf. — scară. Pap.
Scarţin (mi ∾) vb. I — mĕ scarpin 82 (445).
Scăculeţi sm. — lăcustă.

Scălès vb. IV stric; *si scălì lucru* — se strică lucrul, tréba. Pap.
Scăpitari sf. — apunere, a apune; *pri la scăpitari soarli* — pe la asfinţitul sóreluĭ 105 (66).
Scăpitarea soarluĭ = apusul sóreluĭ 169 (14).
Scăpitàt sn. = apus; *scăpitatu soàreluĭ* — apusul sóreluĭ 164.
Scărlată sf. — pânză pe care se cos monede vechĭ şi care se pórtă de femeĭ la pept (fel de podóbă).
Schimb vb. I schimb. Wgd. *skimp* 48.
Schimbari sf. — schimbare, a se schimbà.
Schitnès vb. IV scrintesc: ăĭ *schitnìt* = este scrintit (la minte).
Scoc vb. I = joc 47 (14); *si scoc* — să joc 48 (16); *scoacă* 52 (33), 66 (104).
Scol vb. I — scol 164; *cọn si sculọ̀ grăncĭaru* = când se sculă olarul 162; *mi scol* — mĕ scol.
Scornă sf. cismă. Pap.
Scot vb. III — scot 47 (12), 85 (574); *ŭopt lıa scoasi* opt îı scóse, opt îĭ află 152.
Scọmp adj. — scump. Wgd. 28.
Scọndură sf. — scândură 33, 82 (440); parte de la răsboiŭ 32.
Scọrc — dél pietros; dél prăpăstios.
Scrăcăĭès vb. IV — cărcăesc, căraesc 63 (36).
Scrăcĭcă sf. = fel de hemipter.
Scripẹţă sf. scripeţĭ 31.
Scucnès vb. IV — mĕ pun; *scucnì şi ăn lantu* se puse şi în cel-lalt 141.
Sculĭò sm. = şcólă 143. Wgd. *skoljó* 28.
Scult vb. I = ascult.
Scund vb. III ascund; *mi scund* = mĕ ascund 66 (93), 101 (59). Wgd. *skunt* 11.
Scuncĭòs adv. — pe nesimţite, pe ascuns; *vinì scuncıòs* — venì în ascuns, în secret, fără să afle nimenĭ.
Scup vb. IV scuip 60 (40), 66 (98), 82 (442, 441), 84 (461), 107 (19); fără *să-ŭ scuıpìm* fără să o scuipăm 147; *nu-u scùpsiră* nu o scuipară 146; *nu-ŭ scupiră* 145. Pap. Wgd. *skup, skupìĭ* 11, 16, 39; după cum se póte vedé la Aor. face *scupş* şi *scupìĭ.*
Scupès vb. IV — scopesc. Pap.
Scup'ẹt sm. scuipat. Pap.
Scurnès vb. IV scornesc 163; deştept din somn. Pap.
Scùtur vb. I — scutur; *s-ti scutur* = o să te scutur (de parale). Pap.
Scuţọ̀t adj. ascuţit. Wgd. *skutsọ̀t* 28.
Secĭcă = Fevruarie 82 (413).
Semn sn. = semn, prevestire (v. semt).
Semt sn. = semn. Wgd. 15; *an ţe semt* — în ce loc, în ce hotar anume? Pap.
Serìn adj. = senin. Wgd. 13, 18.
Seŭ sn. — sĕŭ; grăsime.
Seu-găļinăĺĭă sn. — seul găinii (nume de plantă).
Seu-ļèpuruluĭ — seul epurelui (n. de planta).
Sẹdăv adj. = blond; care dă în roşu. Pap.
Sẹmin vb. I — sémĕn 84 (444); *ţe la vẹ siminàt meļĭu* ce-l semĕnase cu meiŭ 153.
Sẹră sf. = sară; *sẹra-ta* — sara 169 (12). Wgd. *sẹrọ* 8, *sẹra-ta* 34.
Sẹti sf. — sete 66 (105).
Sẹţări (*sẹtsọri* 8. Wgd.) vedĭ *s'ẹţiri.*
Sẹţir vb. I — secer; *si sẹţirĭ* = o să secerĭ 82 (444).
Sẹţiri sf. — secere 117.
Sfacă pron. neh. fie-care 64 (53), 82 (446, 445). Wgd. 38.
Sfărdil sm. — sfredel 31, 86 (535).
Sfărşọ̀s vb. IV — sfîrşesc; *păn s-li du sfărşẹscă* 105 (66); cọt lucru aĭnĭ

sfarşaşti cât lucru îmĭ face 157; *sfǫršit.* Wgd. 49.
Sfărșùc sn. = sfârșit 163.
Sfetir-Anghil (S-tul Anghel) S-tul Arhanghel 156.
Sfilgĭàn sn. céșcă (de cafeà) 122.
Sfirbĭ =fluere; *cu tǫmpiñĭşi cu sfirbĭ=* cu tobe şi cu fluere (surle) 142.
Sfirès vb. — fluer, șuer 52 (33), 53 (34); *sfiriri* 144.
Sfită sf.— slujbă religiósă; *că nu rau (rubi) di sfită* căcĭ nu eraŭ (haine) de slujbă 168.
Sfitès vb. IV sfințesc, luminez 147.
Sfitulică sf. — licuriciŭ.
Sfriel, pl. *sfrieli* fluer 168.
Sfruel, pl. *sfruelĭ*—fluerul piciorului; fluer.
Si conj. să 46; *si crescă! si prucupsescă! si mbitranescă!* 56 (37). Wgd. *si* daß 35.
Si pron. ref. se; *ıundi si culcă* unde se culcă 50 (11); *si roagă*— se rógă 45 (4).
Sibèp sn. motiv, causă 148, 155, 162.
Sicară sf. secară 25.
Sicărină adj. de secară 117.
Sicùlĭŭ sm. — săculeț, trăistiță 135.
Sicuri sf. — secure 82 (447), 119.
Sighiă sf. haină femeéscă 36.
Sil'ef sn. — seléf 139.
Silviă sf. chiparos 83 (448).
Siminàt adj. semĕnat. Wgd. *simenàt* 28.
Simință sf. sĕmînță; *siminţa di bubi* sĕmînță de gândacĭ de mătase.
Sin, pl. *sinurĭ* sîn 120, 77 (320).
Sindùchĭŭ sn. — ladă 31. Wgd. *sinduki* 51.
Singur adj. singur 119.
Siniă sf. masă de lemn 103 (63), 166.
Sinor sn. hotar 101 (60).
Sintină-ti! tacĭ! 83 (449).
Sint vb. IV simt, simțesc. Pap.
Sirbès vb. IV servesc, lucrez 70 (187), 139, 147. Wgd. *Serbés* 13, 42.
Sirbicĭòs adj. — lucrător, muncitor. Wgd. *serbitšòs* 28.
Sirbimint sn.=lucru, trébă, serviciŭ. Pap.
Sirc, pl. *sirțĭ* nume de pom. Arom. *ținḑif, ținḑifcu* 28.
Sir'ec adj. sărac 147.
Sirìn adj. senin. Wgd. *serín* 13, 28.
Sirtur sm. instrument de argintărie 30.
Sirumà adj. — sărman, sărac 83 (450), 143.
Sistră sf. — instrument de ras căpisterea. Pap.
Sită sf. sită. Pap.
Sițirimint sn. (secerămînt) seceriș, secerare.
Siv adj. cenușiŭ (de colóre albă-închisă). Pap.; *sivu-glavă* n. de capre 171 (62).
Sivècĭŭ sm. soiŭ de crap maĭ mic.
Sinătati sf. sănătate 55 (10), 56 (24).
Sinătòs adj. sănătos, tare, fórte 67 (108), 70 (174), 120.
Slab adj.—slab; subțire 83 (451-454), 154.
Slăbès vb. IV slăbesc; *tot maĭ mult slăbeà* tot maĭ mult slăbià 163.
Slăgăĭès (mi ∾) mĕ consider; *si slăgaĭaşti* se consideră, se numĕră 117; ∾ mĕ gândesc: *si slăgăiră ĭel cutrilĭ* — se gândiră eĭ sărmaniĭ 163.
Slănèsc adj. slăvonesc.
Slăvèĭŭ sm. privighitóre.
Slobiñĭ spl. șoldurĭ. Arom. *ilĭe.*
Slojnic adj. — scurt 71 (203).
Slovej sm. — Rothkelchen 50. Wgd.
Smăgĭaĭcă sf. uliŭ [tk. atmagè].

Smintès vb. IV = amestec, smintesc; *smintìt la minti* a fi smintit, nebun; *si smintiră ìrili* — se amestecară firele de răsboiŭ, fig. când se încurcă o afacere.

Smoacĭc (mi ∾) vb. I mĕ mişc 83 (455).

Smoc sm. şérpe gulerat, care nu muşcă.

Snop sm. = snop 156.

Snuèp sm. snop (numaĭ la Nănta).

Soacră sf. sócră 116.

Soară sf. — subţióră 155.

Soari sm. sóre 47 (11), 83 (456); *la bàtirea soarluĭ* la rĕsăritul sóreluĭ 169 (5); *ancriscù soarli* s'a luminat de ḑiuă 169 (3); *un ficiòr ca soarli* un băét ca sórele 146.

Soaţă (soatsǫ) sf. Genossin. Wgd 23.

Sobani n. de boŭ 171 (59).

Socòl sm. — vultur 63 (40) [Acéstă pasere nu există în partea loculuĭ şi se închipuesce ca fórte frumósă].

Socru sm. socru. Wgd. 12.

Soĭ sm. ném; *di tǫu soı ari fat vrin nalbànt* = de némul tĕŭ a a fost vre-unul potcovar 162.

Soĭcă sf. — bricég 101 (60).

Soĭŭ fel 107 (69).

Som sm. somn (pesce).

Son sm. somn; *buĭmacıǫt cum ra di son* buimăcit cum erà de somn 164. Wgd. 12.

Sor — cuvînt cu care se adreséză nevestele către cumnate. Pap.

Soră sf. soră; *suròrı* 54 (46). Wgd. *sorǫ, suròrį* 23.

Sorţĭ spl. sorţĭ; *să turìm sorţı; să punim la sorţı* să tragem la sorţĭ. Arom. *s-tradim şcurtiţa.*

Soţ, fem. *soaţă* soţ, tovarăş; *ş-la vę cu ıel minciunosu şi soţu-su* — îl aveà cu el minciunosul şi pe tovarăşul sĕŭ 151, 147.

Soţlùc sn. — prieteşug, tovărăşie. Arom. *suţată* 83 (457).

Sǫbă — n. de vacă fĕtată Sâmbăta 171 (59).

Sǫdu sm. vas 81 (411).

Sòmburi sm. sîmbure 53 (36).

Sǫmt, pl. *sǫmţı* sfînt; *pri treiłĭ sǫmţı* 57 (9). Wgd. *sǫmt* 18; *sǫm-Gıòrz* sfîntul George [Pap.]; *sǫm-Medru* sfîntul Dumitru. Pap.; ∾ icónă 116 (79).

Sǫnă sf.; *an un cup di sǫnă cola* 151.

Sǫnḑi sm. sânge 83 (459, 458), 159. Wgd. *sǫn(d)zi* 18.

Sǫnḑir vb. I sânger; *mi sǫnḑir* mĕ sânger, îmĭ scot sânge. Arom. *sînḑinèḑ.*

Sǫŭă sf. — prăjină, bâtă lungă 141.

Spar vb. III speriŭ; *mi spar* — mĕ speriŭ; *nu ti spari!* nu te speriă, nu te descurajà! 57 (57); *si spară rǫu* să sperie rĕul, rĕutatea 117; *si sparura* se speriară 153. Wgd. *spar, spǫruį* 4, 39. Pap.

Sparg vb. III sparg, stric 62 (24), 84 (489); *ca s-nu-u spargă casa* 142. Wgd. *spark, sparš, spars* 7, 39, 42.

Spată, pl. *spǫţı* — spată [parte de la răsboiŭ] 32; omoplatul paserilor; *pri spǫţĭ* pe spate 106 (67).

Spătęză sf. — spată [parte de la răsboiŭ] 33.

Spel vb. I. spel 74 (267), 83 (460), 102 (61); *ĭundi spilàŭ* — unde spĕlaŭ 150. Wgd. 9.

Spic sm. spic (de grâŭ); fel de brodărie pe cămăşĭ în forma spiculuĭ 34. Wgd. *spik, spitsǫ* — Ähre 9.

Spilari sf. = spĕlare; *soıŭ di spilari* fel de spĕlat 107 (69).

Spin sm. — spin 100 ($_{56}$), 135. Wgd. 16; pl. *spiñĭ*.
Spinḑur vb. I. spînzur 162. Wgd. *spinzur* 9.
Spinḑurari sf.—a spânzurà, a atârnà, atârnare.
Spinḑuràt adj. atârnat, spânzurat 73 ($_{243}$).
Splină sf. — splină. Pap.
Spor sm. — spor; *bun şi spor la lucru* — cu bine şi spor la lucru 56 ($_{21}$).
Spricĭcă sf. =lescae, diminutiv de la *aspră* 136, 137.
Spròtiva adv. — în faţă, vis-à-vis; *ţe lucru ăı cola spròtivă?* — ce lucru este colea vis-à-vis? 150.
Spruză sf. — spuză. Pap.
Spugănès vb. IV. = spurc; *spugănit* — spurcat; *spugăniri* — spurcare. Arom. *pîngînescu, pîngînire.*
Spulaĭti!= să trăiţĭ; mulţumim! 118.
Spulaĭdisès vb. IV. mulţumesc (neologism) 166.
Spun vb. III. — spun 162.
Spurc vb. I. — spurc; *mi spurcọ pulu dimneţa* mĕ spurcă pasĕrea diminéţa (când auḑí, pe nemâncate, cântând o pasĕre); a mâncà de dulce în ḑile de post. Pap.
Spurcàt adj. = spurcat 61 ($_{76, 77}$); fig. turc 89 ($_{85}$).
Spurcăcĭuni sf. — spurcăciune. Pap.
Spus = vorbă, spusă 83 ($_{462}$).
Staidă, pl. *staìḑĭ*, sf. — stafidă 48.
Stamnă sf. ulcior de pămînt maĭ mare 96 ($_{37}$).
Stară adv.=de séră 167. Arom. *astară*.
Stàrină sf. — căpiţă de fîn. Pap.
Staŭ vb. I. staŭ 49 ($_{3}$), 53 ($_{36}$), 63 ($_{36,37}$), 74 ($_{263}$), 162, part. *stat* şi *stătùt*.
Staur sm, şobolan.

Stavelă sf. — opritóre, prin care oprim maşina moriĭ de a maĭ lucrà.
Stămăria sf. — sînta Marie 24.
Stăfsès vb. IV. dospesc. Arom. *disfingu* 92 ($_{3}$).
Stănuvìt adj. — băgat în pămînt, înfundat 106 ($_{68}$).
Stăpọn sm. stăpân 166.
Stărluşcă sf. şérpe vînĕt, despre care se crede că sbóră; viperă (veḑĭ *străluşcă*).
Stărpès vb. IV. = stîrpesc, fac să dispară; *vizù că si stărpì apa* vĕḑù că dispărù apa 142.
Stăşùnu! săracul! Pap.
Stăviñerĭ sf. s-ta Vinerĭ.
Sterp adj. = sterp 84 ($_{465}$), *stẹrpă* 165.
Stẹŭă, pl. *stẹli* stea 51 ($_{24}$), 76 ($_{307}$), 83 ($_{465, 463}$), 147; fel de brodărie; *stẹli* 35. Wgd. *stẹo* 13.
Sticupèĭ sm. — grangure 48 ($_{15}$).
Stignès vb. IV — întind (erórе p. 33 adun); *si stignẹşti teteva* — se întinde córda 33.
Stimnès vb. IV — întunec, germ. blende 50. Wgd.
Sting vb. III. — sting; *să nu-lĭ si stingă numea* = să nu i se stingă numele, stirpea, némul 143. Wgd. Pap. *stinš* = stinseĭ 39.
Stindeclĭă şi **tindeclĭă** sf. o vargă de fer, servind a ţiné pânza întinsă de o potrivă.
Stipsi sf. piétră acră.
Stirpàr sm. — păstorul care pasce oile sterpe. Pap.
Stirpès vb. IV (veḑĭ: *stărpès*) stîrpesc; *mi stirpès*=mĕ stîrpesc 83 ($_{466}$).
Stirpicĭuni sf. — stîrpiciune.
Stirpiri sf. = stîrpire.
Stog sn. — căpiţa de fîn, şiră. Pap.
Stomnă (*stomnọ*) sf. ulcior. Wgd. 11.
Stomnicĭcă *(stomnitško)* sf. ulcior

de pămînt maĭ mic. Wgd. 50. (Veḑĭ *Stamnă*).

Stǫng adj. = stîng.

Stǫngiñĭ s. pl. = stânjenĭ 128.

Strat sm. — nume de plantă.

Străluşcă (veḑĭ *starluşcă)* sf. — viperă. Pap.

Strătès vb. IV taiŭ drumul; întîmpin, es în drum: *etcă că al̦ĭ strătì ună babă* étă că-ĭ eşì în drum o babă 165; *că etcă l̦ıa stră-teşti un dęd* = că étă îĭ ese în drum un moş 166.

Străvèţ sm. — nume de flóre.

Străvurĭ s. pl. lucrurĭ plăcute de ale mâncăriĭ 128.

Strek sm. — barză, germ. Storch. Wgd. 50.

Strejur sm. — parul din mijlocul arieĭ, de care se légă caiĭ, ca să treere grâul 110 (72), 40.

Strelă sf. fulger 59 (18).

Strel̦luţă pers. III fulgeră; *Domnu* ∾ — Dumneḑeŭ fulgeră.

Stres, pl. *streşĭ* sgârcit 69 (172).

Strepijǫri sf., vb. — a se strepezì: *la str'ępijă* —le strepijesce 69 (173); *cu dinţil̦ı stripijǫ̀ţĭ* cu dinţĭ strepeziţĭ 169.

Strepij sm. vierme de brânză.

Stręŭă sf. — stréşină 102 (61). Wgd. *stręuǫ* = acoperiş (Dach) 8, 20.

Stric vb. I stric; *na za stricǫ̀m* — ne stricarăm 83 (467).

Stricari sf. — stricare. Pap.

Stricăcĭuni sf. — stricăciune.

Stricupaşcă sf. — pasere din clasa cornirostelor.

Stricupèĭŭ sm. = grangure; veḑĭ *sticupèĭŭ*.

Strig vb. I = strig, chem 157.

Strigl̦ĭată sf. fel de lapte covăsit. Arom. *străgl̦ıată* 98 (46).

Strimt adj. îngust; *punti strimtă* pod îngust 156; strîmt: *teslă strimtă* fel de teslă 31. Wgd. 18.

String vb. III — strîng 33, 47 (10), 117, 168. Aor. *strinš* strînseĭ.

Stroĭnic sm. peţitor 125.

Strubogǫscă sf. — măcieş! (fel de trandafir sălbatec). Arom. *coarnibifi*, al căruĭ fruct mâncându-l aduce constipaţie.

Strug sn. — instrument pentru lustruirea samarelor 31.

Struĭès vb. IV — peţesc; *s-mi struĭès* = să peţesc 139.

Struminari sf. îmbold. Pap.

Strungă sf. — târlă mică, unde sunt puţine oĭ mătriţe; strungăréţă (la dinţĭ). Pap.

Stumnicĭcă sf. — ulcior maĭ măricel 53 (37).

Stup vb. I astup; îndop 81 (420), 117.

Stupàt astupat; *l̦ĭumnicescu stupàt* (fel de brodărie) 34; *cĭarcu stupàt* (fel de brodărie) 35.

Su pron. pos.=sĕŭ; *tată-su*=tatăl sĕŭ; pl. sel̦ĭ. Wgd. *su, sa, sel̦i, sali, lui̦* 31.

Sucală sf. = făcăleţ. Arom. *şuţală*.

Sucardi sf. sarică 37, 121.

Sucĭcă (în limb. copil.)—cacatus 141.

Sucĭǫ̀s *(sutšǫ̀s)*=ich drehe, ich wälze. Wgd. 42.

Sucril̦ĭă sf. — socrie.

Sucrimi sf. — socrime.

Sud vb. I — asud, năduşesc. Pap.

Suflit sn. - suflet 58 (13), 88 (579); *si-l̦ı dau di suflit* să-ĭ daŭ de pomană 164, 157.

Suflu vb. I suflu 51 (17,18), 81 (417), 102, 154.

Sug vb. III = sug; *mǫnḑu suzi* = mânzul suge 45 (9); *la nǫŭ mumǫ̀ñĭ ŭo supt-aŭ* de la nouĕ mame a supt 77 (320).

Sugàr sm. sugar, miel care suge încă, care nu este înţărcat; copil neînţărcat.
Suglìţ vb. I sughiţ. Wgd. *sugliits* 12.
Sul, pl. *suli, sulurĭ* sul (parte de răsboiŭ) 32.
Sulă sf. sulă, ţepuş 30; frigare. Pap.
Sùltalĭă a Sulteĭ [în felul Sulteĭ brodat] 34.
Sun vb. I — sun, rĕsun.
Sup prep. subt; *sup tini* subt tine 59 ($_{13}$), 152. Wgd. 35.
Supră prep. — supra. Wgd. 35.
Supsọri adj. subţire. Wgd. schwach, fein 10, 28.
Suptă-soară sf. subţióră. Pap.
Supţọri adj.— subţire, mărunt. Pap.
Surd adj. surd. Pap.
Surìu = loc expus sóreluĭ.
Surlă sf. surlă [instrument cu care se cântă] 168.
Surmàn sărac. Wgd. 20.
Surţọl sm. — surcel 105 ($_{66}$).
Survă sf. sorcovă 83 ($_{468}$).
Sus adv., prep. sus; *an-sus* în sus 49 ($_{1}$). Wgd. 33.
Susàm sm. susam. Arom. *sami, susami*.
Susoĭcă sf. păsereà din clasa dentirostrelor.
Suşină sf. loc uscat 107 ($_{68}$).
Sută num. sută 80 ($_{397}$), 83 ($_{469, 470}$). Wgd. 28; *an treĭ suti* în treĭ sute (a fi cu treĭ dóge, adecă: cam prost). Pap. 13 ($_{3}$).
Suvalĭcă sf. suveică 32; fel de galben [monedă] 101 ($_{60}$).
Suvarì sm. jandarm 151.
Suza n. de căţeà 171 ($_{61}$).

Ş

Şa adv. — aşà 55 ($_{11, 13}$), 83 ($_{471, 474}$). Wgd. 7.
Şaĭác sn. abà, postav de lână 28.
Şaìc sm. — rochie de mirésă 36; pânză de lână. Pap.
Şantarlivu chior, ţigan 89 ($_{23}$).
Şapratcă sf. şérpe, năpârcă; rĕutăcios 168.
Şapti num. — şépte.
Şară sf. fel de brodărie. Pap.
Şarcă n. de căţeà 171 ($_{63}$).
Şarọt adj. pestriţ, bălţat 84 ($_{483}$), v. *şărọt*.
Şarpi sm. şérpe, pl. *şọrpi* 52 ($_{33}$), 53 ($_{38}$), 84 ($_{475, 481}$). Wgd. *šarpi, šọrp* 6.
Şasi num. şése.
Şaŭă, pl. şali sf. şea. Pap. Wgd. *šao, šọili, šali* 23.
Şamiă sf. — batistă, basma 123.
Şămìnălĭă — a Şămineĭ [în felul Şămineĭ brodărie] 34.
Şongie sf. Steigbügel. Wgd. 51, *šingie* 10.
Şărătură sf. şiră de dél, de munte; fel de brodărie. Pap. Arom. *şalătură, şilàtura*.
Şărlăgàu sm. uleiŭ.
Şărlàu sm. uleiŭ [Nănte].
Şărọs vb. I brodez; *şarọt* brodat 34.
Şătălès vb. IV — plimb, mĕ plimb; petrec 109 ($_{70}$), 144, 154.
Şcovră sf. nume de pasĕre (Oşanĭ).
Şcurt sm.—scurteică. Arom. *şcurtu* 36.
Şcurtă sf. scurteică 36.
Şeĭ lucru; *ţe şei, ţe lucru ăĭ cola?* ce lucru este acolea? ce este acolo? 150.
Şenghi sn. arşice 164.
Şi conj. şi; asemenea.
Şi pron. refl. şĭ, îşĭ.
Şilă sf. — instrument servind argintarilor 30.
Şimiă sf.—basmà, batistă 36; v. *şămiă*.
Şimidoịli num. ambiĭ, amândoĭ

140; *șimidǫŭli* amândouĕ 165.
Șirișnic sm. rânză. Pap.
Șirǫtă adj. — vĕrgată 53 (88); vedĭ șărǫtă.
Șirvetă sf.=batistă, șervet [serviette].
Șirvetàc sm. băsmăluță 127.
Șisǫrțli s. pl. fel de brodărie pe mânecile de cămășĭ 35.
Șiș sn. — sticlă 81 (415).
Șiștàc sm. ban [turcesc de 10 parale]; fel de brodărie 34, 35.
Șĭlupcă sf. cójă, scórță.
Șoaric sm. șórece 74 (270), 135, 169. Wgd. 22.
Șǫd vb. II șed 54 (41), 148. Wgd. šǫ*t* 9.
Șǫr sn. șir. Pap.
Șpirt sm. — spirt 117.
Șterg vb. III = șterg 72 (218), 107 (69). Wgd. š*terk* 7.
Ștern vb. III — aștern 120.
Ștet vb. I aștept 63 (33); *țe la ștità* ce-l aștеptă 144. Wgd. 17.
Știpcu vb. I pișc, ciupesc 122.
Știr sm. știr 38 (nume de plantă).
Știrnămìnt sn. așternămînt, așternut. Pap.
Știrnùt sm. așternut. Pap.
Știrnută adj. așternută; fig. femee, soție 89 (7).
Știŭ vb. IV — sciŭ 78.
Știùt adj. înțelept, cu minte, învĕțat.
Știva — urmă (!); *știva s-nu-ți si știă!* — să nu ți se scie de urmă! 61 (61).
Ștìpcă întors!; *trapnă cu ștîpcă* perucă întórsă 30.
Ștràtcă sf. pasĕre din clasa cornirostelor.
Ștrẹclĭă sf. — strechie.
Șturec sm. = greere. Pap. *ștu̦ric.*
Șubèc sm. fel de maimuțoiŭ. Arom. *jabèc.*

Șucĭǫs vb. IV răsucesc; învîrtesc; a-șĭ suflecà mânecele 118. Wgd. *sutsǫs* 42.
Șugi uscat 89 (23), fig.
Șumă sf. stejar; arbust servind de nutreț caprelor. Wgd. š*umo* Eiche 23; pl. *șumi* — frunze uscate 156.
Șuñĭ-muñĭ ? 84 (482).
Șut adj. fără córne; *oaĭă ștă, țap șut;* fără urechĭ 49 (9), 171 (64).
Șutàrc adj.; *grǫn* ∾ fel de grâŭ 25.
Șutnès vb. IV arunc 101 (59), 120.

T

Ta pron. pos. — ta, a ta, pl. *tali.*
Tablă sf. 1. coș. Arom. *cînestră* 28; 2. trepiedul de care se servesc cismariĭ, samargiiĭ, etc. 31.
Tac vb. II — tac 60 (44, 45), 108 (70). Wgd. 28.
Tacǫm sn. costum 139. [tk.]
Taìn sn. porțiune; belșug 123.
Talĭŭ vb. I taiŭ 45 (4), 71 (209), 101 (60), 117; *di s-ti talĭă* de o să te taie 135.
Tamachĭarlǫc sn. sgârcenie, lăcomie 138.
Tamàn adv. tocmaĭ 153, 159.
Tàmbură sf. — tambură 53 (34), 144; *și càntà din tambură* 162.
Tapolă pl. *tăpòli*, sf. plop 169.
Tar sm. povară; *multu-mĭ si fẹsi tar* = mult mĕ rugă 84 (485).
Tară sf. — povară, vedi: *tar* 38.
Tari pron. neh. — atare, ast-fel; *tari fẹtă* ast-fel, atare fată 142; *si află tǫrĭ oamiñĭ* — că se află așà ómenĭ 144, 154. Wgd. 32.
Tari adj., adv. — tare, fórte; puternic; *tari bun burìc aĭ?* fórte bună inimă aĭ! 56 (26).

Tas sn. obiect de argint, usitat de femeĭ 30.

Tàtală sf. — nume de plantă.

Tată sn. = tată 56 (29); *tatu* 50 (15); *tunțea la antribară tătọñiḷĭ* atuncĭ îl întrebară părinții 163, 118, 69 (173).

Tatcă sm. = tătică, tătiță 84 (486).

Tăcărașcu sm. = obiect de la móră.

Tăcĭuni sm. = tăciune 120, 166.

Tăgărcìc sn. — tragă. Arom. *trăgăcică.* Pap.

Tăĭarcă — (Nu sunt sigur dacă e notat bine) 165, rîndul 13.

Tăĭès (mi ∾) vb. I mě ascund, mě pitulez (de frică) 84 (484).

Tălcĭọs vb. IV omor; *di să va talcĭască* în cât o să vě omóre 135.

Tăligă sf. telégă, trăsură 162.

Tălùp, pl. *tălupi* caier de bumbac. Arom. *scămanghıe* 32.

Tăḷĭàt adj. — tăiat; fig. turc 89 (36); *circumcis, turc* 156.

Tăḷĭătòs adj. — ascuțit; *rọpă tăhătoasă*—piétră ascuțită.

Tămbunĭă sf. cétă, mulțime mare.

Tămpănàr și **tămpinar** sm. toboșar, care bate din *tọmpină.*

Tăpès vb. IV = gonesc; *la ză tăpiră niști zăgàrı* îl goniră nisce ogarĭ 159.

Tăpugă sf. = buzdugan 84, 487, 154.

Tărcĭọs vb. IV — a se păré; *s-nu tărcıọțı* — să nu vi se pară 162.

Tărcòl sn. — cerc 90 (1); *tărcọl di rọp* cerc de pietre 90 (1), 163.

Tărọs vb. IV — târ, târěsc; *s-la tărẹscă* să-l târască 166.

Tăùn sm. — tăun, fel de țînțar maĭ mărișor.

Tăxès vb. IV promit; *tăxiri* promitere 84 (489, 488), 165.

Tăvălès vb. IV — tăvălesc, rěstorn 87 (550).

Teḷĭŭ sn. sîrmă, fir de argint, de aur 30; fir telegrafic.

Tentinizari sf. întindere, scărmănarea cu drîndu a bumbaculuĭ 32, 33.

Teslă sf. teslă; ∾ *strimtă* fel de teslă 31.

Tetă sf. mătușă. Pap. Wgd. 26, 50; ∾ nevěstuică.

Teta-todu grangure 48 (15).

Tetevă sf. córda 32.

Tetiu sm. unchiŭ. Pap.

Ti! interj. 148.

Ticfă sf. tigvă, în care săraciĭ pórtă apă 139.

Ticfa-lùpuluĭ tigva lupuluĭ (nume de plantă).

Ticùș sn. plăcintă de lapte cu ouě. Pap.

Tiligràf depeșa; telegraf; *trimẹsi* ∾ trimise depeșă 142.

Tiḷĭàl sm. — pristav 165; *f'ẹsiră* ∾ puseră pe pristav să anunțe 149.

Timbă sf. osul temporal. Pap. 28 (IV): *țel gros an timba,* trebuesce tradus: cel gros la céfă, nepriceputul, care nu înțelege.

Timẹlĭă sf. temelie. Pap.

Timinușcă sf. — nume de flóre primăvăratecă, de culóre albastră. Pap.

Timp sn. timp; *și ficıòr din timp!* la anul cu băét! 56 (31); ... *și-n timp cu sinatati!* — și la anul cu sănătate 56! (24); pl. *timpurĭ* — vécurĭ, vîrste. Pap. 57 (44), 84 (491. 491); *pri timp* la timp 149. Wgd. an ∾ fornerhin; *timpurị* 24.

Timìe sf. — Wert 14. Wgd.

Tind vb. III tind, întind 72 (220), 102 (61).

Tindeclĭă sf. = vargă de fer servind a ținé în răsboiŭ pânza întinsă 32.

Tini Ac. luĭ *tu* 47 ($_{14}$), 184. Wgd. 30.
Tinichiă sf. tinicheà.
Tinir sm. tînĕr, flăcăŭ, mire; *să iă ghiĭ tìnirilı!* să fie viĭ tinerii (mirele şi mirésa)! 56 ($_{39}$). Wgd. 28.
Tinir-juni sm. mire 139.
Tinţi — cuv. onom. 46 ($_{9}$).
Tinţigàr sm. stiglete 46 ($_{9}$).
Tipilòc sn. — fel de podóbă de cap usitată de femeĭ 36.
Tipsiă sf. tipsie.
Tiptìlĭ adj. = deghisaţĭ 166.
Tipţiă sf. — tipsie 126.
Tirziŭ sm. croitor 29.
Tislìm — gata; *lu Domnu tislìm* mĕ predaŭ luĭ Dumnedeŭ 156 [tk].
Tivichìèlĭ adv. în deşert, în zadar 73 ($_{245}$).
Toamnă sf. — tómnă. Pap.
Toangă sf. dor, jale; *mult mı-ăĭ toangă di casă* mult mĭ-e dor de casă. Pap.
Tocmă sf. — logodnă, logodire 126.
Tocmès vb. IV — logodesc; învoiesc; *pi drum si tocmiră* pe drum se învoiră 163.
Tocmu adv. tocmaĭ 79 ($_{378}$).
Todur n. pr. Tóder 50 ($_{14}$).
Topă sf. tun; *la turì topa* a dat ortul popiĭ 84 ($_{492}$).
Topcă sf. minge 153, 91 ($_{6}$).
Torbă sf. — traistă 84 ($_{492}$), 121, 157.
Torc vb. III torc 34, 71 ($_{201}$).
Torn vb. I — torn, întorc; *s-va si toarnă* = să vi se împlinéscă 56 ($_{30}$); *si toarnă* să se împlinéscă 57 ($_{47}$); *s-na turnòm* — să ne întórcem; *s-nu ti torñĭ!* Pap. 13 ($_{5}$).
Tort sn. — tort 32, 34.
Toscu adj. — cu cap gros şi mare.
Tot, fem. *toată,* pl. *toţĭ, toati* tot 39, 48, 49, 51 ($_{22}$), 53 ($_{37}$), 55 ($_{17, 18}$). Wgd. 32.
Tot-dinnă adv. în tot-deauna 123.
Tòmpină, pl. *tọmpiñı* toba 46 ($_{6}$), 53 ($_{39}$), 59 ($_{51}$), 80 ($_{394}$), 84 ($_{393}$).
Tọŭ pron. poses. tĕu, a tĕŭ 55 ($_{12}$), pl. *tọlı* tĕĭ, aĭ tĕĭ. Wgd. *tọu̯, tọili̯* 31.
Tprĭŭ! apelativ pentru oı, îndemnându-le să mérga 155.
Traană sn. trahanà 38.
Trag vb. III — trag; sufer; *nu si trazi* nu se sufere 160; mân 69 ($_{41}$): *ıo si trag la cunàc* eŭ o să trag la conac 151, 30, 54 ($_{41}$), 64 ($_{59}$).
Tràistur sn. traistă. Pap.
Tramă sf. bătătură 85 ($_{496}$), 32. Arom. *tramă.*
Traugusulă sf. sulă maĭ măruntă. Arom. *ţungursula* şi *ţîngărsulă* 30.
Trap sn. — pârîŭ, hăŭ.
Trapeznic sm. masă de lemn 118.
Trapnă sf. — perucă 35, 36.
Trasă adj. frumósă; *mulĭari trasa* muiere frumósă.
Trăcòl sn. — cerc (fel de brodărie) 34, vedĭ *tărcòl.*
Trăgnès vb. IV trag 87 ($_{545}$), 148, 151, 153.
Trăĭès vb. IV rabd, sufer 85 ($_{498}$); *uo trăìt* a durat, a fost trainică 74 ($_{262}$); *să trăìţĭ un'ęc* — să răbdaţĭ, să suferiţĭ niţel 162. Wgd. trọès extrage 48.
Trăntès vb. IV — trântesc; *şi si trăntì ca un viţilùş* şi se trântì ca un viţeluş 163.
Trăòñĭ ferestrăŭ.
Trăscă sf. trestie 32.
Treaza adv. a treia di 147.
Treazĭ adv. — a treia di, când vin ursitórele să-ĭ menéscă nouluĭ născut 124, 147.
Trebuès vb. IV trebuesc. Wgd. 8, 45, v. *trubuĭès.*

*

Trec vb. III trec 82 (428); *trẹți* — trăesce, o duce 83 (450); *cọti mı-aŭ tricùt pristi cap!* 64 (58).
Treĭ num. treĭ 53 (35). Wgd. 4, 28; *la treıli ŭorĭ* a treĭa óră 147; *an treĭ* joc copilăresc 18.
Trem sm. Arom. *hăĭate*, partea caseĭ de la intrare 40.
Trepl̦ĭu sm. defectul unor persóne de a clipì într'una din ochĭ.
Trẹbă sf. — trébă 155.
Trẹmur vb. I — tremur; *cari za trimurọ ['urmanu* care sguduì pădurea 166.
Trimèt vb. III — trimit 121, 159. Wgd. 38.
Trimurọndăl̦ĭa tremurând 166.
Triscutẹşti vb. impers. — fulgeră. Wgd. 45.
Triuşă sf. = partea curţiĭ din faţa caseĭ, aria din curte 40.
Troscut sn. = nume de plantă.
Trọntă adj. = leneşă, trândavă; *trọntă-ĭnĭ-ĭeşĭ, nu darĭ țiva* trândavă eştĭ, nu facĭ nimic.
Trubuĭès vb. IV — trebuesc; *pri ĭundi trubuĭaşti* 57 (47).
Trubuşọnă sf. = burtă, pântece 166.
Trudès vb. IV — împrăştiŭ; *s-nu si trudẹscă bumbacu* — să nu se împrăştie bumbacul, când se face 33.
Trup, pl. *trupurĭ* — corp; *şiştațil̦ı cu trupurĭ* (fel de brodărie) 34.
Trupès vb. IV = îmbucăţesc 34.
Tu pron. pers. = tu 59 (5, 7), 62 (6, 21), 63 (41); *si-țı* = să-ţĭ 46 (6); *țe-țĭ mi rog* = ce mě rog ţie, ce te rog 168; *ț-ăĭ* — îţĭ este 63 (45); ţi = îţĭ 60 (49), 65 (83); *ațĭ, ățĭ* Dat; *tu-țĭ* = *țĭ* (Dat. etic) 160; ti Ac.; *tini* Ac.; *di tini* de tine 59 (10). Wgd. *tu* Nom.; *ats, st, z* Dat; *ti* Ac. 33.
Tucàĭe sf. = obiect de argint 37; *tucọĭ* pl. — clopoţeĭ (cum pórtă căluşeriĭ).
Tucfă (v. *tufcă*).
Tucfă-di codru (tufa de codru), fel de legumă;
Tucfi-di-apu.
Tucfi-lẹĭĭţ, fel de legume.
Tucĭọs vb. IV — tocesc, daŭ la tocilă 67 (182), 169.
Tucĭŭ — aramă. Arom. *tucĭŭ* şi *tuncĭu*.
Tucnès vb. IV — înfund; *şi s-tucnì* = şi se înfundă 140.
Tucmiri sf. — logodire 125.
Tucu conj. dară 64 (63), deşì 51 (21), 53 (40), 54 (46). Wgd. 33.
Tufcă sf. — buchet 128; *fes cu tufcă* — fes cu moţ 139.
Tufèc sn. = puşcă 85 (499); *ațĭ pot fățiri si staĭ ară pri tufèc* — îţĭ pot face să staĭ iară pe puşcă, adecă: te pot readuce iarăşĭ la starea ta dintâiŭ de pândar 151.
Tufecĉĭŭ sm. — armurier 29.
Tufnàt adj. = tufòs 148.
Tuĭàg sn. = toiag, bĕţ 32, 66 (101), 87 (837), 141, 158.
Tuĭcĭọs (mi ∾) vb. IV = a se văità *tu! tu!* 159; a-şĭ exprimà mirarea.
Tulàrişti sf. = locul unde se strîng săteniĭ în sat 113 (74). Wgd. 50.
Tuleĭcă sf. = vîrful ascuţit de fier al îmbolduluĭ, bĕţuluĭ de îmboldit boiĭ. Pap. Arom. *strimurari; acşale*.
Tulès vb. IV - tulesc, a o şterge; *mi* ∾ — mě ascund, mě pitulesc; 81 (404), 85 (509).
Tumbă sf. = măgură; ridicătură de pămînt în şes, *tumulus* cum se află pe câmpia Saloniculuĭ; grămadă: *şi la trăntì tumbă jos* = şi-l trântì grămadă jos 166. Wgd. 49.
Tumbarcă dim. de la *tumbă*.

Tùmbuli-beĭ n. propriŭ 150.
Tumnatic adj. tomnatec, de tómnă; *brọndă tumnàtică* brânză care se face tómna.
Tună vb. impers. — tună, pers. III sing. Ind. pres. Wgd. 45.
Tund vb. III — tund 39. Wgd. Pap.
Tunțea adv. = atuncĭ [passim]. Wgd. *tunțea* 18.
Tupès — topesc; *tupĭa* topesce 46 (6).
Tupolă sf. plop 166.
Turc sm. turc; *turc spurcàt* — păgân 61 (77), 85 (501).
Tures vb. IV — arunc, vĕrs 62 (25), 82, 85, 100 (59). Wgd. 50.
Turliă sf. fel 104 (65).
Turnari sf. = întórcere; *la turnari casă* 105 (66).
Turnată adj. — brodată 34.
Turtă sf. turta 47 (10), 85 (505), 118.
Tùrtură sf. — turtureà. Pap.
Turțèsc adj. — turcesc; *an gròburli turțèșĭ* în mormînturile (în cimitirul) turcescĭ 152; *an turțẹsca vẹri s-nu mor!* 58 (20); *una fẹta turțẹscă fuzì* o fată turcă fugì 156.
Tutchi ca și cum 117.
Tutnès vb. IV — alerg, arunc 153, 154.

Ț

Țap sm. = țap.
Țsapọ sf. — țépă. Wgd. 49. Pap.
Țară sf. = țéră, pămînt 64 (63), 147, *țọrili* — țĕrile 144.
Țavă sf. = țévă. Arom. *țaıe* 32, 33, 28.
Țàvala-țùvala = ? 85 (504).
Țăfărlàchĭŭ sm. omușorul. Pap.
Țăfùñĭ s. pl. locul pe unde ese apa din canalul vertical, ca să isbéscă în rótele *(ăn cĭarc)* moriĭ.
Țălùf sn. zălufcĭ. Pap.
Țălufată s. adj. — cu zălufcă. Pap.
Țăngărès vb. IV — sun (de la *țăngăr, țangăr)* 169.
Țănțàr sm. țînțar (insectă).
Țarnă n. de capre 171 (65).
Țărțarcă sf. pepene galben, fórte mirositor, ce nu se mănâncă 84 (483); ∾ *țicoari* fel de greere care cântă *țîrr* (vedĭ *țicoari)*. Arom. *chirchira* (Samarina).
Țărțọnți s. pl. fem. — nume de legumă.
Țățumàn 85 (508).
Țe pron. — ce; *țe-mĭ mancàșĭ luțọlu* 45 (3), 57 (53); *țe* — auḑ! poftim! 78 (351).
Țea, pl. *țẹli* — cea, acea; *pri țea pọĭni* 57 (4). Wgd. *tsẹ, tsẹli* 31.
Țela pron., pl. *țelıa* — acela 49 (2), 71 (208), 89 (37). Wgd. *tsela, tselia*.
Țer sn. — cer 50 (15), 85 (509), 147; cerul guriĭ. Wgd. 17.
Țer vb. III — cer 88 (568), doresc, voiŭ 53 (41); poftesc 56 (31); *țirù prin maală* căută prin mahalà 152; *și țirură să-lĭ pẹrda* și căutară să-ĭ pérḑă 146; *și mult țireà să aĭbă* — și mult dorĭà să aibă 143; *ampiratu an țela vacọt țireà să faca una cavgà* — împĕratul în acel timp dorià să facă un răsboiŭ 146.
Țerb sm. cerb. Pap. Wgd. *trerp* 9, 12.
Țerc, pl. *țercuri* și *țerțĭ* = cerc; *țercurĭ di buțĭ* cercurĭ de butóie.
Țert vb. I cert; *mi țert* mĕ cert 153; *dẹdu nu la țirtọ* moșul nu-l certă 165.
Țerțĭ spl. — cercurile moriĭ, carĭ se întorc într'una în jurul lor.
Țẹpă sf. cépă. Wgd. *tsẹpọ* 17.
Țẹrtă sf. cértă. Pap.
Țẹst, pl. *țẹsturĭ* și *țẹști* capacul

tipsieĭ, cu care se cóce plăcinta. Pap.

Țęsta, *țęşti* pl., pron. dem. acésta 57 (4), 58 (9). Wgd. *tsęsta, tsęšti* 31.

Ți pron. — ce 56 (31), 57 (55). Wgd. *tsi* 31 (vedĭ *țe*).

Țicoari sf. = greere (fel); *țărțarcă țicoari* — fel de greere, care, vara, pe căldurile cele marĭ, se pune peste poame şi mănâncă într'atâta până ce móre, plesnind.

Țicut sn. țipĕt. Pap.

Țigàn adj. — avar, sgârcit. Pap.

Țigàr sn. țigară 86 (518).

Țin vb. I = cin, cinez; *ca sa du-țină* 109 (70).

Țină sf. = cină 169 (19). Wgd. 9.

Țințĭ num. = cincĭ; *la țințli zisi* a cincea óră ḍise 147. Wgd. *tsints* 28.

Țințigár sm. stiglete (Oş., Ln.).

Țin-zǫțĭ num. — cincĭ-ḍecĭ 110 (71).

Țipă sf. — şoldurĭ. Arom. *iḷie, goafe*. Pap.

Țipès vb. — gonesc, alung; *alı ți-pęşti* iĭ gonesce, iĭ alungă 91 (5).

Țsisprętsi num. cincĭ-spre-ḍece. Wgd. 28.

Țista pron. — acesta 58 (12), 63 (47), 80 (400). Wgd. 31.

Țiștu-cari pron. neh.=óre-care. Wgd. *tsištukari* 31.

Țitati sf. — cetate; *au dusi casă an țitati* o aduse acasă în oraş (cetate) 142.

Țiva adv. nimic; *fară țiva* fară nimic 162, 86 (521), 75 (283).

Țivà pron. neh. ce-và. Wgd. 32.

Țiva-godca pron. neh. ce-và, óre-ce 162.

Țoglăv sm. balaur 85 (501).

Țǫn vb. III țiŭ; *nu țǫni* nu ține 62 (16); *ațı țǫni dinăpòı?* cutezĭ? aĭ curajul? 68 (137). Wgd. *tsǫn* 9.

Țǫp vb. I țip, strig 81 (407), 149.

Țǫrț adv. — an țerț; *an țǫrț* — an țerț. Wgd. *tsǫrts* 9.

Țǫs vb. III țes. Wgd. *tsǫs* 17. Arom. *țas*.

Țǫț vb. I sug țîță; *țǫța-mĭ!* — suge-mĭ! (în limb. copil.).

Țǫță sf. țâțe; *cum sa la da țǫța* cum să-ĭ alăpteze 142; pl. *țǫți* = țâțe 143, 120.

Țucnès vb. IV — sug, țucuiesc 154. Arom. *țucuĭescu* (— sug mult, de la onom. *țuc*).

Țuțuḷĭcă sf. = moț, moțişor. Arom. *cucùḷıu, zărcula, zărcùḷĭŭ*.

U

U ! interj. of! 61 (70).

Ùă [citeşte: ù-ă, două silabe] sf. strugurĭ; *ùă-n apu* 38; *țe-ŭ verĭ c-ua?* 48 (16).

Ubav adj. = frumos 73 (251), 145. Wgd. *ubaf* 28.

Ubăviḷĭă sf. frumuseţe 86 (523), 166.

Ubèḷĭ sf. pl. — obiele 26.

Ubidès vb. IV cer, caut 76 (290). Wgd. = suche 42.

Ublǫ̀ng sb. = partea samaruluĭ din nainte. Pap. Arom. *mbrustàr*.

Ubòr sn. ogradă, grajdul vitelor pe timp de vară 40.

Ubràz sn. obraz 107 (69), 120.

Ud vb. IV aud; *si uzǫ̀* se auḍì 53 (34); *uzǫră* auḍiră 53 (39); *ni s-ti ud,* — nicĭ să aud de tine 60 (38); *s-ti udă Domnu* 55 (10); *uzĭ!* auḍĭ! 67 (120).

Ud vb. I ud; *vin oa di ti udă* 115 (78); *za-udàt* 117.

Ud adj. udat, ud, móle 87 (550); *cḷinurĭ udi* 104 (65).

Udaĭă sf. — odae. Pap.

Ugĭàc sn. ogiac, coş.

Uglindală sf. oglindă 102 (64).
Ugoli̯ĭ adv. — mereŭ 62 (11, 12), 104 (65).
Ugolĭcă sf. nume de plantă.
Ugor, pl. *ugọra* sn. ogor, ţérină 86 (521).
Ugrădiţă sf. (cu) ogradă (fel de brodărie) 31.
Ugudès vb. IV — nimeresc 85 (496).
Ugulès vb. IV — golesc, desbrac în pelea gólă 106 (68).
Uĭdisès (?) vb. IV — potrivesc; *şi si uĭdişra* — şi se potrivira 139.
Ulm sm. ulm.
Ulùc, pe *ulùţı* — uluc 156.
Uluvẹĭcă sf. — cucuvae 95 (28).
Uli̯ĭt vb. I uit; *ca s-nu uli̯ta* = ca să nu uite 167, 159. Wgd. 48: *uli̯it.*
Uli̯udès vb. IV = stric, prostesc 73 (242).
Umă sf. — humă, pămînt.
Umăroali̯ă sf. ostenélă, obosélă. Pap.
Umărọs (mi ∾) vb. I — mĕ obosesc; *că si umărọ* — căcĭ se obosì 164.
Umbră sf. — umbră*102 (61), 163.
Umizès vb. IV sémĕn 84 (491).
Umùt sn. — nădejde 84 (486).
Un, *una* un; *ună că li̯a vizù* — îndată ce-ĭ vĕḑù 146; *şi ună că li̯a ampli̯ọ* — şi după ce-ĭ umplu 153; *nu-ĭ ună* nu-ĭ tot una 63 (28), nu-ĭ la fel 82 (431); *una-ţe* — îndată ce 108 (70).
Ună-lali̯ţĭ unul altuia 85 (504).
Ună-şi-ună adv. — îndată 103 (64). Wgd. 32.
Un'ẹc adv. niţel, o lécă; *un'ẹcă* 85 (496). Wgd. 14.
Unẹcĭcut adv. puţintel 103 (63), 118.
Ung vb. III ung; *la unḑi* 103 (63), 117; *unş, uns* unşeĭ, uns.
Ungli̯ă sf. — unghie 77 (316), 86 (521-528). Wgd. *ungli̯u* = Nagel.
Ungli̯a-cĭoàrăli̯ă sf. nume de plantă.
Unsprẹţi num. un-spre-ḑece 28. Wgd.
Unt sn. unt. Wgd. 18.
Untură sf. = untură.
Ŭocli̯u sm. — ochiŭ 53 (40), 85 (510,514); *pọna ıundi sa-mı vẹdă uocli̯lı* până unde să-mı vadă ochiı (adecă: până la marginea pămîntuluĭ) 160; *lẹ di uochu* — este deochiat 107 (69); *s-nu iă di ŭochu!* să nu-ĭ fie de deochiŭ! 56 (32); fig. *uocli̯* ceşcĭ de cafeà 89 (10); *uocli̯* ochiurĭ (mâncare de ouĕ) 114 (76); *ŭorbili̯-uocli̯* = tîmplele.
Ŭocli̯u-bòuluĭ (cu ∾) — joc copil. 91 (5); nume de plantă.
Ŭocli̯u-mari sm. = ochiul mare (fel de brodărie) 35.
Ŭocli̯u pùlĭcăli̯ă ochiul puichiĭ 35.
Ŭolàr sm. olar 29, 86.
Ŭom sm., pl. *oamiñĭ* om 61 (67); 86 (525-536). Wgd. 4.
Ŭopt num. opt. Wgd. *opt* 17, *u̯opt* 11, 28.
Ŭor sn. = horă 53 (39), 65 (79). Wgd. 11, 20.
Ŭorb adj. orb 87 (537), 168; cerşetor 89 (9).
Ŭorbili̯-ŭocli̯ s. pl. (lit. orbiĭ ochĭ) tîmplele.
Ŭorḑ (ŭorz) sm. — orz 25. Wgd. *ors, orzu* 15.
Ŭos sn. os 47 (12). Wgd. 11.
Ŭoştĭ! oştĭ! strigăt prin care gonim câniĭ.
Ŭoŭ sn. — oŭ 54 (41, 42); *cọn să mẹrga oauă* adecă, nicĭ odată 78 (319); *ŭou minùt* oŭ mititel neobicĭnuit 97 (39). Wgd. *u̯ou̯* 11.

Uoărọs vb. IV — trudesc 75 (374).
Upărọt adj. — bătut bine în pămînt 101 (68).
Upincă sf. — opincă 154.
Uràcĭŭ sm. = agricultor 155; constelațiune compusă din 3 stele, douĕ maĭ luminóse și una maí puțin luminósà, pe carĭ locuitoriĭ le asémĕnă cu un agricultor, ce ar arà cu doĭ boĭ.
Urățọs (mi ∾) vb. IV mĕ urîțesc, devin rĕŭ, mĕ înăspresc. Pap.
Urăjès (mi ∾) mĕ înarmez. Pap.
Urbès vb. IV orbesc; *să urbès!* să orbesc! 58 (93).
Urbìlisti (na ∾) — fel de joc copil. 90 (1).
Urdă sf. — urdă 38, 84 (457). Arom. *ghiză.*
Urdin și **ùrdini** sm. brazdă, rând 155, 149; *urdìñı di viñĭurĭ* brazde de viĭ 41; *cĭarcu cu runc cu un ùrdini* cârligul cu *runc (!)* cu un rând (fel de brodărie) 34; *urdñiĭ* este eróre de tipar în loc de *urdiñĭ* (rândurĭ, fel de brodărie la mânecile de cămășĭ) 35; *vru si amplĭa, fọr să-lĭ iă urdinu* vru să umple, să ieà apă, fără să-ĭ fie rândul; *vinì ùrdinu* venì rândul 154. Wgd. Reihe 49.
Urdin vb. I = orânduesc; brăzdez, frecuentez, ordonez. Pap. Arom. *ordu* (când este vorba de urzélă), și *urdin* frecuentez, comunic, continuŭ: *apa ùrdina* — apa continuă să curgă.
Urdina adv. pretutindinea 83 (456), 120; *lọmni talĭa la noĭ di ùrdina* la noĭ e voie să se taie lemne de pretutindenĭ, nu este oprit locuitorilor a tăià lemne din orĭ-ce pădure (Ln.).
Urdinìc sm. — nume de metal (fel de metal).
Urdisìt adj. ? 190 (d).
Urdọs vb. IV urzesc (urzélă); pun la cale ce-và. Pap. Arom. *ordu* și *urdăscu.*
Urdătură sf. urzéla; *an ustură ili urdatură si țọsi trama* — în urzélă se țese bătătura.
Urẹclĭă sf. ureche 54 (45), 87 (539, 547), 135; *urẹcli* — părțile plugului băgate în plaz.
Urẹclĭa-lùpuluĭ sf. urechea lupului (nume de plantă).
Uriclĭàt adj. — urechiat, fig. măgar.
Urìz sm. orez.
Urlu vb. I — urlu; *urli, urli, lupu!* — urlĭ, urlĭ, lupule 45 (3).
Urmàn sn. pădure 142.
Urmă sf. urmă 87 (548); pl. *ùrmili* 123. Wgd. 48. Fussohle.
Urnișori — a urnì, urnire: *urnișọla!* — rostogolesce-l! 88 (579).
Urọt adj. — urît 61 (65); *lĭ-ăĭ urọt* îĭ este urît, greŭ 147; *vis urọt* — vis rĕŭ 165. Wgd. 28.
Ursă sf. — ursă.
Ursọñià sf. ursóică 153. Wgd. ursōnia 7, *ursọanio* 23.
Urzică sf. urzică 38, 87 (568). Wgd. 15.
Usc vb. I usuc; *s-ți usca mọna!* să ți se usuce mâna! (secà-ți-ar mâna!) 60 (49). Arom. us'ìc.
Uscari sf. usucare 102 (61).
Uscàt adj. (part. de la *usc)* uscat, usucat 72 (226), 87 (550); *clinurĭ uscati* 104 (65); *pri uscàt nu cad* nu cad în sec 63 (89). Wgd. 28.
Usnă sf. buză. Pap. Wgd. 50.
Ustrălu trăznetul (!) 59 (32).
Ustru *acu la ea nu-lĭ ra ùstrulu* — deși nu aveà nimic 167 (adecă: deși ea n'aveà nicĭ pe dracul).

Ustură sf. — urzélă 32.
Ușă sf. ușă 51 (20), 87 (551).
Ușnès vb. IV a suferì de rĕcélă (vedĭ Pap.) 104 (65).
Ușnìt — bólă de rĕcélă. De *ușnìt* când sufere copilul, plânge într'una, maĭ ales séra și chiar când e pus să sugă. Spre a se încredință cine-và, că copilul sufere de acéstă bólă, i se lungesce piciorul stâng cu mâna dréptă și mâna stângă cu piciorul stâng. Dacă piciorul stâng și mâna dréptă se ating, copilul nu-ĭ *ușnìt*, din contră însă, da. De *ușnìt* se *sparzi* un oŭ, cu care se stropesce și unde *gălbușu* se *risipeşti* (risipesce), acolo se légă doctoria, consistând din oŭ cu făină saŭ oŭ cu cenușă. Pap.
Ușòs IV—ascult cu băgare de sémă; *di si za-ușaşti* 101 (59).
Utcu adj. - gură-cască 89 (21).
Utfùr = chee 50. Wgd.
Utrèș sm. = obiect de la plugărie.
Utruĭès vb. IV otrăvesc. Pap.
Uțìd vb. III ucid; *ca s-mi uțízĭ* că mĕ veĭ ucide 142; *ļia uțisi* — îĭ ucise; *că s-ti uțidim* — căcĭ te vom ucide 156. Wgd. *uțìš*, am ucis 20, 47, 39.
Uvèz sn. — ovĕz 25.
Uzirès vb. IV mâhnesc; *ma tu si nu uzirèşĭ* dar tu să nu te mâhnescĭ 150.

V

Va pron. = vĕ, vi, vĕ Ac., Dat.
Vacă sf. = vacă.
Vaca-Dòmnuluĭ sf. — vaca luĭ Dumneḑeŭ (nevropter).
Vacọt = timp; *antru vacọt* = înainte de timp; *dupu vacọt* = după timp 96 (14), 136; *cọn jùnsiră an vacọt* când ajunseră în vârstă 146. Wgd. *di vakọt* di mult timp 33.
Vad sn. prășitul porumbuluĭ.
Vali sf. — vale, rîŭ 45 (3), 81 (419), 87 (552). Wgd. *vali, vòlįurį* 5, 74.
Vampìr, pl. *vampìrĭ* vampir 59 (11).
Vampirisès vb. IV mĕ fac vampir 87 (553).
Var sm. — var 54 (42).
Vardàr n. propriŭ Vardar 46 (9).
Vas, pl. *vàsi* vas 144.
Vatăm vb. I bat; *s-ti vatăm* o să te bat. Pap.
Vatră sf. = vatră, cămin. Pap.
Văcàr sm. văcar 100 (59).
Văcọf sn. — vacuf, imobil religios 85 (501).
Vădès vb. IV curĕț porumbul de burueniĭ; netezesc brazdele de burueniĭ rele; *vadu* (prășitul) porumbuluĭ se face la anumit timp.
Văltur sm. vultur 87 (554), 158.
Văļĭaviță sf. —dârstă, vâltóre. Arom. *drîşteală* 34.
Vămpir (v. *vampir*)—vampir 87 (555).
Vărbàliț sm. durere de urechĭ, durere de cap, când este cu ardere. Pap.
Vărdărescu adj. vărdăresc (în felul cum se brodéză pe la Vardar) 35.
Vărdărețu sn. — (Vărdărețul) vîntul care suflă din spre Vardar 40.
Vărtăcòl sn. ocol 167.
Văruĭès vb. IV văruesc.
Vărusìt adj. — văruit 54 (42).
Vecļĭŭ adj. — vechiŭ 80 (398), 106 (67), 152. Wgd. *vekļiu* — alt 28.
Ved vb. II vĕd 45 (4); *aļĭ si vẹdi* = i se vede 51 (17); *să vidèm ùrdina* — să vedem pretutindenĭ 83 (458); *ĭeşı vizùt?* aĭ văḑut? 70 (186); *să si vẹdă* să se vaḑă, să se uite în oglindă 102 (61). Wgd. *vet* 9, 37.

Veglĭu vb. I — veghez, păzesc 70 ($_{180}$), 116; *s-la veglişĭ* — să-l păzescĭ 102 ($_{61}$); *viglĭăŭ cu calòcĭchili* păziaŭ cu săbiile 144, 146.

Venu — n. de boŭ 171 ($_{67}$).

Ver — *ar; şa da-ni ver iri!* Dare-ar să ne fie aşà! 55 ($_{13}$).

Ver sm. = vĕr; *ver primàr* — vĕr primar; *doĭli verĭ* — verĭ secundarĭ; *treĭli verĭ* — verĭ terţiarĭ.

Vèrḑilĭ s. pl. = vergelele 34; ∾ *cu runc* (fel de brodărie) 34.

Vęc sn. = véc, secol; *Domnu cu vęc s-la facă!* — (Dumneḑeŭ să-l facă de un secol). Deà D-ḑeŭ să trăéscă un secol! 56 ($_{28}$).

Vęĭcă sf. vergeà, rămureà; *ca∾* ca vergéua (fel de brodărie) în formă de rămureà 35.

Vęră, pl. *verĭ, veruri* — vară 106 ($_{67}$), 116 ($_{79}$).

Vęrdi adj. = verde 50 ($_{11, 12}$), 64 ($_{50}$); necopt 87 ($_{557}$); 117. Wgd. *verdi* 27.

Vęrḑă sf. — varḑă.

Vęrḑă-uscati sf. pl. = legume uscate 38.

Vęrgă sf. — vargă; vergeà (servesce la răsboiŭ) 33; *trimurà ca vęrga* — tremurà ca varga (de frică) 166.

Vęri sf. = credinţă, lege 58 ($_{26}$).

Vèrverìţă sf. = veveriţă. Arom. *virviriţă* şi *viviriţă*.

Vicăĭès vb. IV — chem, strig; *sa ti vicăĭască* = să te strige, cheme 57 ($_{54}$), 39, 58 ($_{28-29}$). Wgd. *vikiés* 50.

Vichĭ adv. — dejà, în sfîrşit 60 ($_{46}$), 73 ($_{236}$).

Vicnès vb. IV — chem 135.

Vidęlă sf. — lumină 102 ($_{61}$), 123.

Vidęri sf. — vedere 88 ($_{560-561}$). Wgd. 36.

Vidră sf. — vidră.

Viḑa — n. de vacă 171 ($_{66}$).

Viliţă sf. = bărbie. Arom. *gruñĭŭ* (Este greşit. Pap. *falcă*) 88 ($_{561}$).

Vin vb. IV = viŭ 52 ($_{26}$), 54 ($_{44}$), 55 ($_{7}$), 60 ($_{42}$), 105 ($_{66}$), 135, 142. Wgd. 4, 19.

Vină sf. — vînă. Wgd. 9.

Vind vb. III vînd 88 ($_{560}$), 158.

Ving vb. III = înving. Wgd. vink 48, *vinš* = învinseĭ 39.

Vinirĭ sf. = Vinerĭ.

Viniri sf. — venire; a venì. Wgd. 36.

Vinit adj. = vînĕt (fel de brodărie la ciorapĭ) 35; *vìnita* 34, 88 ($_{563-565}$). Wgd. *vinet* 28.

Viniţǫlĭă sf. — boià vînĕtă. Arom. *vìnita* (sbst.)

Vint sn. vînt 69 ($_{154}$). Wgd. 9, 18.

Vintur vb. I — vîntur, svînt; *vintur grǫnu* = vîntur grîul (operaţia ce se face spre a se alege, spre a se curĕţi grîul de plévă). Pap.

Vinturiţă sf. vijelie, furtună 88 ($_{566}$).

Viñĭă, pl. *viñĭurĭ* — vie 28, 48 ($_{15}$), 70 ($_{180}$), 150. Wgd, 7, 14.

Virdęţă sf. — verdéţă, verdeţurĭ 103 ($_{65}$), 121.

Virḑèl, pl. *virḑèlĭ* — vergeà 33.

Virgàt adj. = vĕrgat. Pap. 12 ($_{8}$).

Virghiă sf. = imposit, mobilier 136.

Virigă, pl. *virighi* şi *virizĭ* sf. = verigă de fer 95 ($_{24}$).

Viruès vb. IV = cred 58 ($_{6}$), 82 ($_{438}$); *nu-ĭ di viruiri* 76 ($_{306}$). Wgd. *veruĭès* 50.

Virzęŭă (*virḑęuă*) sf. — vergeà 138.

Vis sn. — vis 165; *vizù an vis* — visă 154. Wgd. 19.

Visès vb. I = visez; *ampiratu visǫ* — împĕratul visă 165.

Visilès vb. IV = veselesc 160.

Vişu sm. — vişin. Pap.

Vişnă sf. — vişină.

Vişnàr sm. — pasĕre din clasa cor-

nirostelor, căreia îĭ plac mult vișinele.

Vită sf. = vită 147, 152. Wgd. *vitǫ* 19.

Vitul̦ĭàr sm. = păstor de mieĭ vătuĭ. Arom. *vitul̦ĭàr*.

Vitùl̦ĭŭ sm. = eḑiĭ, după ce sunt înțărcațĭ, se numesc *vitùl̦ĭ*, după cum mieiĭ înțărcațĭ se numesc *noatiñĭ*; tot așà se ḑice și la Aromânĭ.

Viță sf. = viță (de vie). Arom. *ṽiță*. Wgd. *vitsǫ* = Reben 9.

Vițălàr sm. = păstor de vițeĭ.

Vițǫ̀l sm. = vițel. Wgd. *vitsǫ̀l* 9.

Vițilùș sm. vițălùș — vițeluș 163.

Vizès vb. IV — brodez; *vizìt* brodat.

Vizìr sm. = vezir, ministru 163.

Vîr! — strigăt de chemare a catârilor 171; *vîr-ață!* 171 ($_2$).

Vîrculàc sm. = vîrcolac 88 ($_{567}$).

Vîrteșli s. pl. cele patru róte de la cicric 54 ($_{46}$).

Vìrteșcă sf. = un fel de sfârléză făcută de nucă saŭ de cocianul porumbuluĭ. Pap.

Vlagă sf. = vlagă. Wgd. Feuchtigkeit 49.

Vla(h)u sm. — Românul 88 ($_{568}$).

Vlădică sm. = vlădică, arhiereŭ 160.

Vlăcĭǫ̀s vb. IV — fac lâna *pale* (fel de caer) 34.

Vlășèsc adj. = românesc (fel de brodărie) 35.

Voàndiță sf. = undiță.

Voastră pr. pers. = vóstră.

Voĭ vb. IV = voiŭ, voesc; *nu voĭ* 60 ($_{35}$); *țe va va buricu!* ce vĕ doresce inima! 56 ($_{30}$); *nițĭ voĭ...* = nicĭ nu vreaŭ... 78 ($_{337-341}$); *u vrut-aŭ Domnu di mini!* 68 ($_{143}$); *nu mi verĭ și mini* = nu mĕ vreĭ (nu mĕ primescĭ) și pe mine 136; *verĭ* 48 ($_{15}$); *că nu verĭ* 88 ($_{556}$).

Voĭ pron. pers. — voĭ; *va* Dat. 56 ($_{30}$), 57 ($_{46}$); *vă* Dat. 55 ($_{14}$); *bini va flǫm* — bine vĕ aflarăm 55 ($_4$); *și la voĭ* = și voue 56 ($_{35}$, $_{36}$). Wgd. 7, 29.

Volb sn. — *volb*, aparat pentru strînsul urzeleĭ 33. Arom. *volbu*.

Volbu vb. I — strîng urzéla pe *volb*. Arom. *mvulbèḑ*, *mvolbu*.

Vom vb. III = vĕrs; *mi vom* — borĕsc, vĕrs 107 ($_{69}$).

Vostru pron. pos., pl. *voștri* — vostru. Wgd. 31.

Vrajă sf. = vrajă, farmece. Pap.

Vraŭ sn. = snop gata a fi treerat.

Vrană — n. de capre 171 ($_{68}$).

Vrăjitòr sm. = vrăjitor. Pap.

Vrăpcĭàn sm. = vrabie 49. Wgd.

Vrăŭ sn. — vârf 49 ($_8$); *vrău-di-cap* creștetul capuluĭ [veḑĭ vrîu].

Vrednic adj. vrednic, demn 68 ($_{140}$).

Vrẹmi sf. = vreme 88 ($_{569}$), 96 ($_{35}$). Wgd. *vremi* 49.

Vrin pron. neh. = vre-unul, órecare 59 ($_9$); *vrină* — vre-una 68 ($_{136}$); *ari la vrin* = este cine-và 74 ($_{261}$). Wgd. 31.

Vriṽès vb. IV = vorbesc, îngân 108 ($_{70}$).

Vrîculisès vb. IV — deviŭ vârcolac, deviŭ rĕŭ, mĕ înăspresc 88 ($_{570}$).

Vrîŭ = vârf 67 ($_1$), 105 ($_{66}$), veḑĭ *vrăŭ*.

Vrut adj. — iubit 164.

Vuĭcă sf. = mătușă 153. Wgd. = unchiŭ 50.

Vŭom (veḑĭ *vom*).

Vupsès vb. IV = vopsesc 115 ($_{79}$).

Vut adj. avut, bogat. Pap.

Ṽ

Ṽĭație adv. — pe la tocate, înainte de cină. Pap.

Z

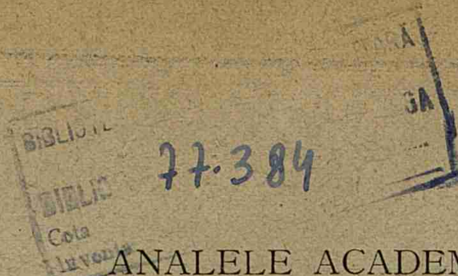
Za prefix; *cǫn za-suflă boarea* — când suflă vîntul 51 ($_{18}$), 59 ($_{6, 8}$).

Zabìt sm. funcţionar; ofiţer (persónă a autorităţiĭ) 160.
Zabucur (mi∾) vb. I—mě bucur 142.
Zac vb. III — zac; *ĭundi zaţi* — unde zace 50 (11); *Duma zaţi ca măgàr* Duma zace ca măgar 46 (9). Wgd. 9.
Zacacĭŭ vb. I = prind, atârn, agaţ de ce-và; *za-cacĭa-la tufecu di păndàrniţă* = atârnă o puşcă de colibă 150.
Zacàţ (veḑĭ *zăcàţ*).
Za-căţat sm. = început 147.
Zacĭudès (mi ∾) = mě mir 139.
Zacrìv adj. = strîmb, curb 33.
Za-dinès (v. dinès) 65 (78).
Za-dun (veḑĭ dun).
Zagàr sm. = ogar 88 (571).
Zagunès vb. = mân, gonesc, grăbesc, alung, iuţesc 154.
Zahmèt sn. = suferinţă 145.
Za-micĭe (v. micĭc) 65 (78).
Zapăròs vb. IV = opresc: *aḽĭ zapărò* — îĭ oprì 143, 145, 146, 157.
Zaròs adj. = bucuros, rîḑênd 141.
Zatucĭòs (veḑĭ *tucĭòs*).
Ză prefix ce se pune la unele verbe, se confundă cu *za* (veḑĭ *za*).
Zăbaĭa adv. = în destul, mult timp 164.
Zăbăvès vb. IV = zăbovesc, întârḑiĭ 88 (572).
Zăbòĭŭ sn.—obiect, servind a strînge ferul pluguluĭ de lemn, fixându-l prin modul acesta.
Zăbùn sm. = haină femeéscă 36; ∾ *dirèpt*, ∾ *cu bobchĭ* = ∾ drept, ∾ cu nasturĭ 36.
Zăcàţ vb. I = prind; încep; *zăcăţară să cọntă* = începură să cânte 145, 147. Wgd. *zọkàts* 51.
Zăcĭumburès. Wgd. 60 vb. = sun, germ. klopfe.
Zăĭcĭàr sm. = acvilă, cea maĭ mare pasěre din localitate.
Ză-imìt adj. = îmbolnăvit 109 (70).
Zăĭtìn = ? 121.
Zălatăr vb. I—latru. Wgd. *zọlatọr* 51.
Zămbàc sm. = fel de strugure. Pap.
Zănăĭàt sn. = meşteşug.
Zăndàn sm. şi n. = fiére (cu carĭ se légă ceĭ deţinuţĭ în închisóre) 164. Arom., *brangă*.
Zăntămòñĭŭ vb. I = tămâez 120.
Zăntuniă (v. zintuniă) 121.
Zănviĭès vb. IV — învelesc, înfăşur 105 (65).
Ză-tăròs vb. IV = târěsc, târiĭ 101 (60).
Zătripnès vb. IV — aromesc; a dormì niţel 164.
Zăvlăcĭòs vb. IV — târěsc; *şi şa ca li zăvlăcĭọră dupu ĭeḽĭ* = şi aşà când le târîră după eĭ 150; *amĭ si zăvlăcĭaşti* — mi se rupe 79 (373).
Zber vb. I = sbier. Wgd. 16.
Zbor sn. = vorbă 88 (578); *si dẹdi zbor dumnizésc la ĭel* = se dede vorbă dumneḑeéscă (adecă: a fost anunţat de la Dumneḑeŭ) 156.
Zburòs vb. IV = vorbesc, pomenesc 66 (97), 67 (109); *cọt zburòm* 88 (574); *aḽĭ za zburò* = îĭ vorbì, pomenì. Wgd. 9, 44.
Zdrahă sf. — raḑă. Pap.
Zdrav; *zdrav şi-n timp cu sînatati!* = sănătos şi la anul cu sănătate! 56 (24), 87 (538): *zdravu-jivu* (salutare bulgăréscă: sănătos, viŭ).
Zdrog sm. = nume de pasěre de culóre cenuşie; la Oşanĭ se numesce *şoovră*.
Zdrubès vb. IV = zdrobesc, fărâm 148.
Zdrumin vb. I = stâlcesc 28. Arom. *zdrumin*.
Zdruncin vb. I = sfărâm, stâlcesc, distrug. Arom. *zdruncin* 137.

Zefe sn. = petrecere, *far-niente*. Pap.
Zehle sf. = ciocan mărunt 30.
Zer adv. = dór 66 (88, 89), par'că, ba bine că nu 65 (80, 81).
Zeĭzit sm. pl. *z'ẹĭziti* — deget 77 (819), 149. Wgd. *zẹst* 8; ∾ *mijlucàn*, ∾ *mic*, ∾ *pulicàr* — degetul mijlociŭ, mic, policar.
Zẹnă sf. = dél; sprincénă 49 (9); pl. *zẹni*—gene, sprincene 103 (64). Wgd. *zẹni* 18.
Zẹtsi num. = ḑece. Wgd. 28.
Zgair vb. I = sgârii 87 (560).
Zgọrpès vb. IV = zerreisse. Wgd. 42.
Ziàn sm. — págubă 81 (411).
Zibèc sm. și sn. = jabec (fel de maimuță).
Zic vb. III = ḑic 57 (53), 73 (246); *zicọnd* 118; *cum ali̯ zisẹsi* — cum îĭ ḑisese 141; *ali̯ vẹ zis* = îĭ ḑisese 146; *zisi Domnu di si frọnsi ușa di scăpăĭ* = a ḑis, a dat Domnul de se frânse ușa, de scăpaĭ 162.
Zid sn. = perete, zid 54 (42, 45), 86 (520).
Zidès vb. IV — zidesc. Pap.
Zidusìt adj. — întărit (cu zid) 54 (42).
Zift sn. — tăbliță pe care se așéză argintul 30.
Zìmbìdi sf. = clește mărunt 30.
Zinghìn adj. = bogat 165.
Zinir și zìniri sm. = ginere; *la fẹsi zìniri* = îl făcù ginere 167; *ați la pusi zìniru-su* = apoĭ puse pe ginerele sĕŭ 143. Wgd. *ziner* 9, 18.
Zintuniă sf. — rudenie 118.
Zinuclu̯ sm. = genuchiŭ. Wgd. *zenuclu̯* 18.
Zirnès ?; *ca și-ŭ zirnìră, aŭ vizură lisița* 150.
Zis = ḑis, scris, menit 84 (472), 88 (576, 577).
Zìțiri sf. = ḑicere 88 (575). Wgd. 36.
Zlambòc adj. — adânc 77 (323).
Zmăr'ẹc sm. juniper 28.
Zmeŭ sm. = smeŭ, balaur 151.
Zmẹni spl. = ismene 36.
Zmintès vb. IV = amestec, încurc 71 (211).
Zmoc sm. = smochin.
Zmuncĭọs vb. IV = smuncesc 167.
Zobi — Futter. Wgd. 50.
Zoĭcă — n. de vacă fĕtată Joĭ 171 (69).
Zort zor, nevoie 75 (274); *tu să-mĭ daĭ zort* = tu să mĕ zorescĭ 144; *dẹdiră mari zort la călugăr* — dederă (puseră) mare zor la călugăr (forțară pe călugăr) 156.
Zọmbi-di-șărọri = dinți de brodat, de scris (pe aur, argint, aramă) 30.
Zọnă sf. = ḑînă 18, 93 (14), 146.
Zọna-Ghĭulizara = ḑîna-Ghĭulizara 143, 144.
Zọrli (an ∾) — în zorĭ; *la darea zọrli* = în zorĭ de ḑi 169.
Zuŭă sf. — ḑiuă 47 (10), 49 (1), 51 (20, 23), 88 (560, 581); *cripọ zuua* = se lumină de ḑi; *si fẹsi zuŭa* — se făcù ḑi; *s-fẹsi zuŭa mari* = s'a luminat bine de ḑi 169.

CUPRINSUL.

*) Cifrele din parentes indică pagina exemplarelor din Partea II trase separat.

ANALELE ACADEMIEĬ ROMÂNE.